

290. fm

A MAGYARORSZÁGI KÁRPÁTEGYESÜLET ÉVKÖNYVE.

XXIV. ÉVFOLYAM 1897.

3 MELLÉKLETTEL.

AZ EGYESÜLET

KIADVÁNYA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ,
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1897.

K é r e l e m!

Hegyeink, nevezetesen a Magas-Tátra t. cz. látogatóit kérjük ezennel, sziveskedjenek kirándulásaik közben, úgy saját, valamint egyesületünk érdekében a *lármázás és hiáltozástól*, különösen pedig a *lövöldözéstől tartózkodni*, mert ellenkező esetben nemcsak magokra fog kellemetlenség hármolni, hanem egyszersmind az is bizonyos, hogy egyes birtokosok vadállományuk iránti tekintetből területüket teljesen el fogják zárni a turisták elől.

A Menguszfalvi-völgy látogatása tilos.

Egyuttal intve intjük a hegymászókat, hogy a *Magas-Tátrában*, ámbár az útjelzés már megtörtént, *kalauz nélkül fenhavasí kirándulásokat semmi szín alatt ne tegyenek.*

Végre pedig kérjük a t. cz. hegyjárókat, hogy a menedékházakban lévő *vendégekönyvekbe* beiratkozni és az egyes rovatokat kitölteni sziveskedjenek.

Az Elnökség.

Az egyesületi muzeumnak szánt mindenféle küldeményt WÜNSCHENDORFER KÁROLY, a muzeumi bizottság elnöke Poprádon, czime alatt kérjük feladni.

A muzeumi bizottság.

Figyelmeztetés.

Tudomásul hozzuk ismét, hogy a *Kárpátok mindenféle térképei* a cs. kir. katonai-földrajzi intézet főraktárában, *Lechner R.*, udvari könyvkereskedésében, *Bécs, Graben 31.* kaphatók.

Hirdetés.

Tudomásul hozzuk a Magas-Tátra látogatói és barátjainak, hogy a *Zöld-tó mellett épült s vendéglővel bíró új menedékház*, mely ebédlőből, három turista szobából stb. áll, *juniús 15-én megnyílt* s ennél fogva a kirándulók teljes ellátásban részesülhetnek ottan.

Kedvezmények.

A Magyarországi Kárpátgyesület rendes tagjai következő kedvezményekben részesülnek:

1. A Teschen, illetve Oderbergről—Poprád-Felka és Csorbára, valamint Kassáról és Eperjesről—Poprád-Felka és Csorbára szóló mérsékelt árú (II. oszt. 6 frt, III. oszt. 4 frt; illetve II. oszt. 3 frt, III. oszt. 2 frt) menettérti jegyeket az egyesület tagjai május 1-től - szeptember 30-ig, hétköznapiokon mint *egyes* utazók is igénybe vehetik, ha az egyesület által kiállítandó igazolvánnyal bizonyítják, hogy a kérdéses jegyet kirándulási célra használják.

2. A csorbatói fogaskerekű vasúton az egyesület által kiállított és arczképpel ellátott igazolvány mellett Csorbáról-Csorbatóig 1 frt; Csorbatóról-Csorbára 0.75 frt, és oda-vissza 1 frt 50 kr díj lefizetése mellett utazhatnak.

3. Az egyesület tagjai a felkai völgyben lévő »Szi-léziai-ház«-ban, valamint a Zöldtó melletti egyesületi menedékházban arczképpel ellátott évi jegy előmutatása mellett 33%-nyi árelengedésben részesülnek az éjjeli szállásnál. Hasonló kedvezményben részesülnek a Tarpatak szállóban.

4. Az újonnan belépő tagok az egyesület »Évkönyv«-ét kötetenként 30 kr-ért kaphatják.

5. A t. tagtársak Sagorski és Schneider: »Die Flora der Central-Karpathen« című művet, melynek bolti ára 20 márka, az *egyesület közvetítésével* 10 márkáért megszerezhetik.

Az arczkép felvételére szolgáló külön évi jegyek a központi- vagy osztályelnökségnél 10 kr díj lefizetése mellett kaphatók, hová a fényképek lebélyegeztetés végett a postaköltséggel együtt beküldendőek.

Igló, 1897. május hóban.

Az Elnökség.

Körözüvény.

1. Egyesületünk t. cz. tagjait felkérjük, hogy folyó évi tagsági díjaikat, valamint a netaláni hátralékokat az egyesület pénztárosához Iglóra czimezve, minél előbb beküldeni, vagy a helyi képviselőnél, illetőleg az osztály pénztárosánál lefizetni sziveskedjenek.

2. Felkérjük a t. cz. tagtársakat, hogy tévedések és zavarok elkerülése végett lakás- és címváltozásukat velünk közölni ne terheltessenek.

3. A szép Tátraképekkel díszített egyesületi tag-ok-mány 1 frt 10 krért, csinos egyesületi jelvények (arany színű kerettel szegélyezett kék mezőben havasi gyopár) 1 frt 35 krért kaphatók az egyesületi pénztárosnál Iglón. — Ugyanitt kaphatók kiadványaink is!

4. A t. tagtársak szives jóindulatába ajánljuk a Poprádon levő »Kárpát-egyesületi muzeum«-ot, mely számára muzeumi tárgyakat vagy pénzadományokat a legnagyobb köszönettel fogadunk. A muzeumi pártoló tagok évenként legalább 1 frtot fizetnek.

5. Az immár elkészült Zöldtavi menedékház építési és berendezési költségeinek fedezéséhez még mindig hiányzik 1500 frtnyi összeg. Ezért tisztelettel kérjük a t. cz. egyesületi tagokat, hogy sokféle igénybe vett egyesületünk feladatán könnyítendő, az építési költségek fedezése végett kibocsátott, kamat nélküli visszafizetendő 10 frtos kölcsönrészjegyeket jegyezni és azok árát a központi pénztárosához beküldeni sziveskedjenek.

Igló, 1897. április havában.

Az Elnökség.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE.

XXIV. ÉVFOLYAM 1897.

3 MELLÉKLETTEL.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

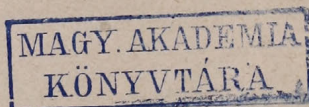
IGLÓ,
NYOMATOTT SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1897.

300880

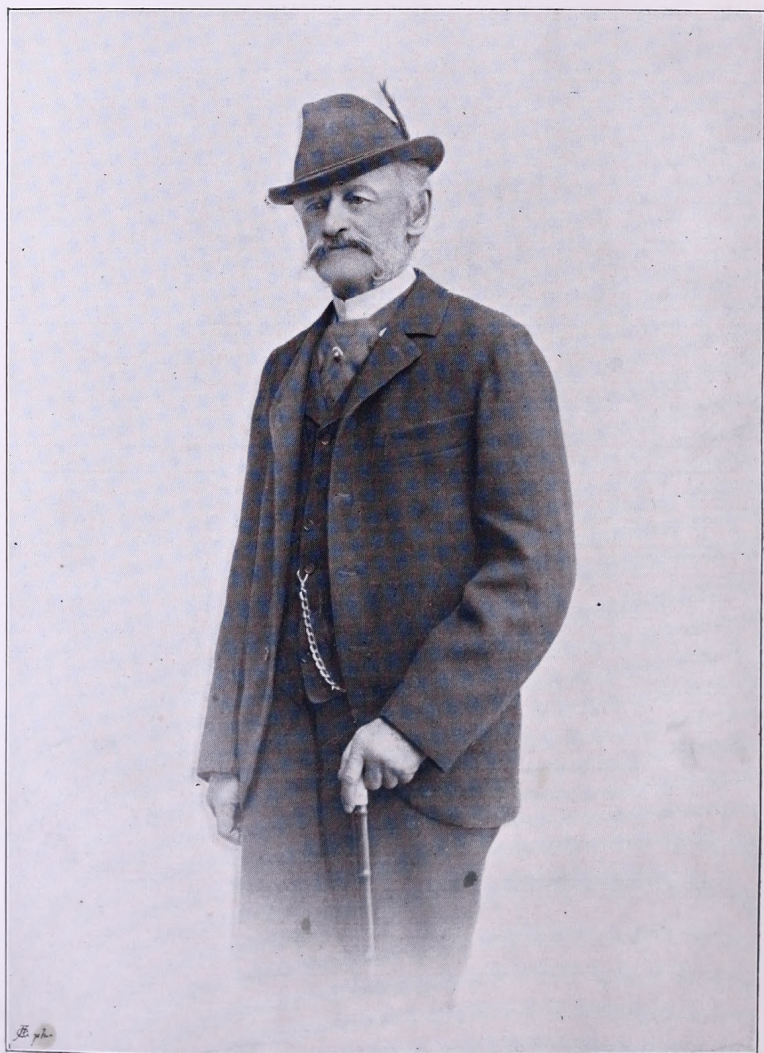
Szerkesztő bizottság:

Elnök: Lövy Mór, népiskolai igazgató
Iglón, hova az Évkönyvre vonatkozó levelezé-
sek czimzendők.

Tagok: Arányi Antál, Dénes Ferencz,
Geyer Gyula, Kövi Imre, Róth Márton, Weber
Samu és az osztályok képviselői.

MIGAZZY VILMOS GRÓF

SCHMIDT J. 1866.

† Migazzy Vilmos gróf.

(1829—1896)

Csattogni hallottuk már a halál angyalának szárnyait és mégis szívünk minden ízével kapaszkodtunk a reménységbe, hogy egyletünknek mindig áldozatkész, a közömböseket buzdító, munkatársait lelkesítő elnökét még soká láthatjuk annak élén.

Az utolsó elnöki jelentésnek melankólikusan csüggeteg hangja fájdalmas visszhangot keltett keblünkben. De, csak reméltünk, csak reméltünk!

Ámde hasztalan! A kérlelhetlen halál nagyon is hamar megfosztott bennünket drága, szeretett vezérünktől. Augusztus 28-án kilehelte Migazzy Vilmos gróf nemes lelkét. Egy nagy név örököse, egy akarat- és tetterővel telt férfi, minden szépnak és jónak védője, s oltalmazója, megtért őseihez!

Élete közhasznú és eredménydús tevékenység szakadatlan láncolata volt.

1847-ben atyja, Migazzy Kristóf gróf elhunyt után, alig 18 éves korában, átvette a nagykiterjedésű birtokok kezelését, s oly mértékben nyerte meg Barsvármegye lakosságának szeretetét, hogy a kormány a közóhajnak engedve, 1871-ben főispánná nevezte ki, mely állást 1874-ig töltötte be. Később polgártársainak bizalma három ízben választotta országgyűlési képviselővé. Fölötte békeszerető természete folytán végre elhagyta a népképviselő harctól izzó porondját, de a nyugodt főrendiház tanácskozásaiiban élénk részt vett.

Tevékenységének súlypontja azonban nem a politikai, hanem a társadalmi térre esik, melyen sok egyletben mozdította elő tetterősen azok törekvéseit.

Nevezetesen jelentékenyen működött a haltenyésztés terén, s számos éven állott szaktekintély gyanánt az általa alapított felsőmagyarországi halászati egyesület élén.

Bokros érdemei folytán ő Felsege belső titkos tanácsosává nevezte ki.

Egyesületünk történetének lapjaira is arany betűkkel írta nevét. Midőn a tiszteletbeli elnökké választott Csáky Albin gróf, az egyesület vezetésével felhagyott, az 1892. augusztus 7-én Tátrafüreden tartott közgyűlés egyhangú lelkesedéssel Migazzy Vilmos grófot választotta elnökévé. Akkor adott azon ígérete, hogy az egyesület érdekeit teljes erejével mozdítandja elő, tevékenységének irányelve volt. Még ugyanazon évben 200 frtnyi díjat tűzött ki egy értekezésre, mely a Magas Tátra geológiai viszonyait, s kőzetfajainak technikai célokra való fordítását tárgyalja. A Tarajkára vezető új útnak helyreállítására, melynek építése 1893-ban vette kezdetét, s 1894. nyarán fejeztetett be, 1000 frtot adományozott.

E nagylelkűség elismerésül az 1895. augusztus 4-én tartott gyűlés ezen utat Migazzy-útnak nevezte el.

Migazzy Vilmos gróf nem érte be azonban az egyesület céljainak anyagi előmozdításával.

Gazdag tapasztalatait, nem csupán rangja, állása, hanem inkább lankadatlan tevékenysége által szerzett befolyását az egyesület érdekében vetette latba.

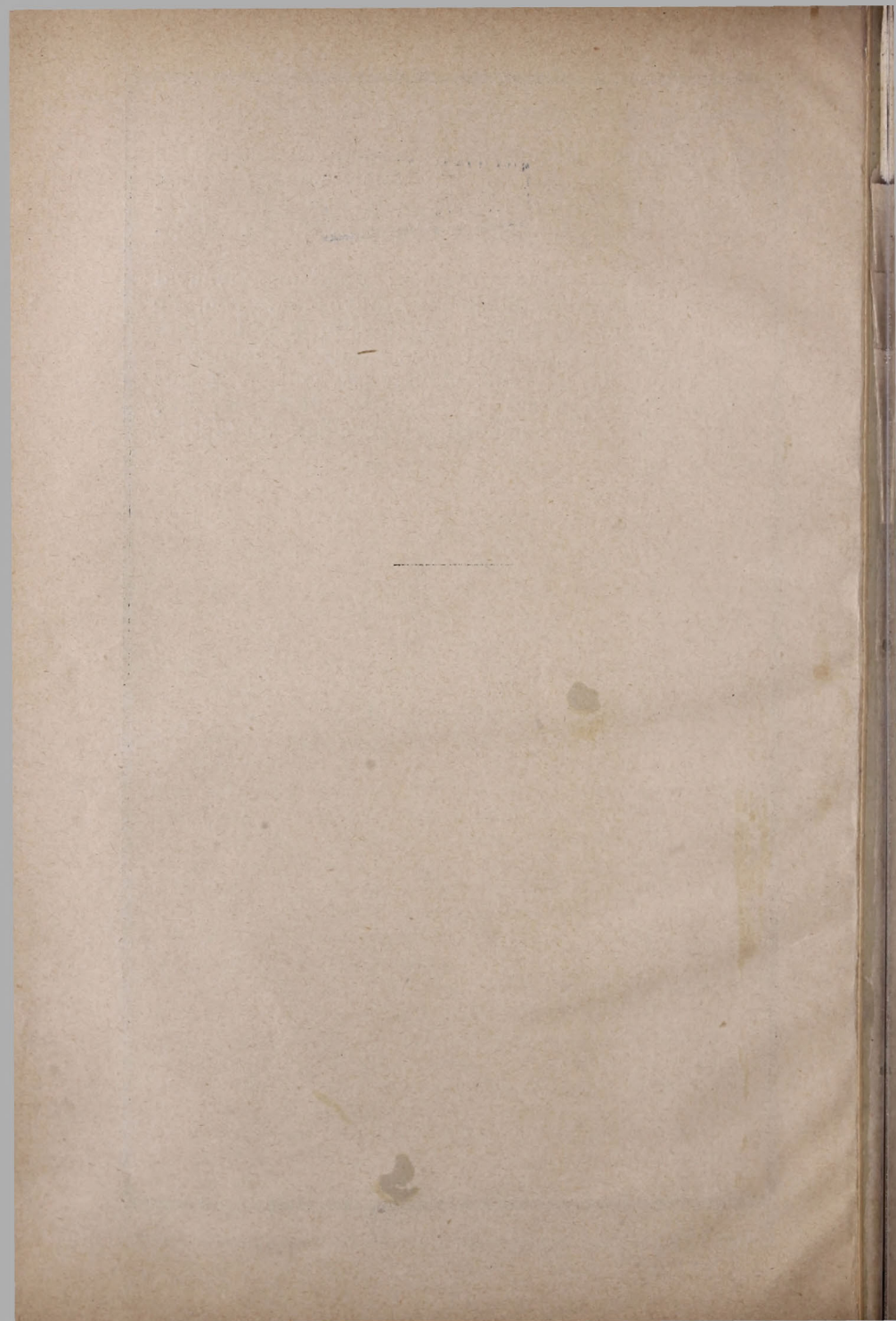
Fölfelé, s lefelé egyaránt törekedett a M. K. E. s a Magas Tátra részére propagandát csinálni, s a hazai turistikát fejleszteni.

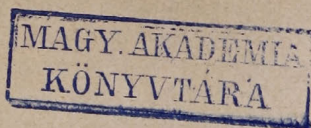
A Nagy-Szalóki csúcs lábán épült palotaszerű nyaralója a nyári hónapokban központja volt az előkelő társaságnak, melyet megnyerni, s lelkesíteni iparkodott. Mindenkor kész volt előkelő vendégeknek vezetőül szolgálni, s szeretett hegyeinek szépségeit előttük feltárni.

Nagy ur volt, de emellett kiválóan kedélyes, s ennél fogva az érintkezés vele igen kellemes volt. Különösen, mint egyesületi elnököt, még akkor is,

ha eredetileg más nézeten volt, könnyen lehetett az ellenkezőről meggyőzni. Tisztársai mindig egynek érezték magukat vele, mert soha sem tett olyat, a mi nem közös tanácskozás után közösen lett elhatározva.

És most megtért őseihez! Földi maradványai a családi sírboltban pihennek Aranyos-Maróthon, de szelleme működésünkben fog tovább is élni. Munkálkodjunk lankadatlanul amaz eszme szolgálatában, melynek ő oly lelkesült előharczosa volt. A Magas Tátra eget ostromló gránitszirtjei örökitsék meg nevét, s az utódok hálatelt szívei áldják emlékét!

Helyrajzi vázlatok a Vág vidékéről.

Siegmeth Károlytól.

A Vág hazánk legsebesebb folyói közé tartozik, elég gyakran árad ki, s a csendes völgynek virányait olykor roppant nagyságu sziklatömbökkel s nagy tömegű kőöreggeteggel borítja el. Ez a vad legény ilyenkor dühében az emberek lakásait is szétrombolja, s mialatt a szántóföldek óriási területeit elpusztítja, félelmet és szegénységet okoz mindenfelé. Különösen borzasztó volt ama két áradás, mely 1683 és 1813-ban történt. Ez utóbbi 287 lelket és 14.000 darab házi állatot pusztított el.* Az utóbbi nagy pusztulás alkalmúl szolgált Mednyánszky bárónak eme észrevételére, »lehetetlen, hogy amaz iszonyú víztömeg, mely a szerencsétlenség három napján (augusztus 26, 27, 28.) az egész Vág völgyben összegyűlt, egyedül az 56 órai tartós esőnek eredménye lenne. Csak az elemek földalatti forradalmának tulajdoníthatjuk tehát, melynek következtében nagy víztömegek törhettek föl a föld mélyeiből.«

Azonban ne ítéljünk nagyon szigorúan a rakonczátlan suhancz fölött, akinek lábai elé már annyi sok akadály gördítettett. Nem csoda, ha haragjának itt-ott szabad folyást enged.

Gyermekkorát alig hogy elhagyta, még mint félig serdült ifjonz maga kénytelen útját az ős hegységen át megtörni; különösen a mészhegyek állják útját, soha nyugtot nem engedve neki.

Életének egész folyása nem egyéb, mint harcz a sziklaszörnyekkel, egy erőszakos áttörés nyomon követi a másikat. S éppen ezen áttörései szolgáltatják az utazónak és a kutatónak a legnevezetesebb s a legérdekesebb tárgyakat, miért is ezekből leszek bátor néhányat vázlatos képekben megismertetni.

* Lásd báró Mednyánszky Alajos »Festői utazás a Vág folyón Magyarországon. Pest, 1844.«

A Vág, köztudomás szerint, két forrásvízzel bír, t. i. a *Fehér-* és a *Fekete-Vág*. Az elsőnek forrásterülete a *Kriván* (2496 m.) déli lejtője és a *Furkota-völgy*. Én azonban nem tartom bizonyosnak, hogy a *Csorbai-tó*, mely az európai vízválasztók magaslatán székel, titokban nem küld-e szintén néhány cseppet a Fekete-tenger felé; e gyanút megerősíteni látszik a »*Zselezna voda*« nevű forrásvíz, mely a Csorba-tónak nagyon gyanus közelében támadva, a Fehér-Vágot táplálja.

A Fekete-Vág forrásterülete a *Királyhegy* (1943 m.) északi lejtője és annak előhegyei.

Király-Lehota mellett ezen két forrás-patak egyesül, s innét kezdve, mint Vág, nyugoti irányban *Liptó-Ujvár* (Hradek) mellett folyik el, s a *Béla-patakkal* egyesül. *Liptó-Ujvártól*, a hol erdőgondnoksági hivatal van, nem messze láthatók a XIV. századból való romok, *Hradek* romjai.

A folyó a *liptószentmiklósi* nagy tómedenczébe lép s itt hatalmas hegyek veszik körül: északon az impozáns *Liptói-Kárpátok* emelkednek, első sorban a *Jakubina* (2189 m.), majd a nagy *Baranecz* (2184 m.) és a *Banikov Vrch* (2178 m.) nevű csúcsokkal, mialatt délen a terjedelmes *Gyömbér* (2045 m.) s nyugati folytatásaként a *Prasíva* hegység látható.

A medence bejáratánál terül el *Szt-Iván* község s mellette elhaladva, nem kerülhetjük ki a közeli mészdombra épült góttstíli templomot, mely a XIV. század első feléből (állítólag 1327-ből) származik. Ezen templomnak kissé magasabb szentélye alatt van a régi *Szentiványi-család* sírboltja, melyben a hullák évszázadok óta múmiaszerűleg vannak megőrizve. Azt állítják, hogy a holttesteknek ezen megkimélése attól a kénforrástól — a monda szerint méregkúttól — ered, mely a falkerítésnek déli oldalán felbugyog. Ez azonban nem egyetlen forrása a községnek. A falu végén van egy szikla, melyből messze hallható zúgással tör elő egy állandóan 22 hőfokú kénforrás. Nem messze ettől egy iható vizü hideg kénforrás fakad. Ezen források már évszázadok óta ismereteseek. A »*Magyar és Erdélyi Chronica*« (Zweibrücken 1663.) II-ik fejezetében ezen cím alatt: »A magyar királyság csodálatos vizeiről« ezeket olvassuk:

»A liptói ispánságban, *Szent-János* falvától nem messze, van egy meleg forrás, a hova közönségesen azok jönnek és fürödnek, akik rühvel és pikkelyekkel vannak megtámadva, mely betegségek ellen ez a víz nagyon jó

orvosság. Ezen meleg kút erősen pezseg s a vizet nagy erővel dobja ki magából ott, a hol a Vág folyó támad és a honnét tovább folyik azon közeli hegységből, melynek a *Kárpát*-hegység fejének kell lennie.« A 111-ik oldalon a vizekről van szó, »mely a fát kővé változtatja« és itt ezeket olvassuk: »*Szent-János* falva mellett is ilyen forrás van. Azon vizek, melyek nem oly erővel törnek elő, s keskenyek, a mint egy kissé tovább folynak, avval az erővel bírnak, hogy más tárgyakat kővé változtatnak. Hasonló forrás van *Szent-András* falvánál, s egy másik, amannál hiresebb, *Szent-Márton* temploma mellett, ez a *Szepességen* a többi között a legnevezetesebb.«

Crantz is leírja ezen forrásokat egyik művében* és pedig ezen cím alatt: »Na Brezine, Pod ochuston« és »a megmérgezeteknek tartott kutakról.«

A körülmények hosszabb ismertetése után, a következő alkatrészeket sorolja elő: »erjedő borszesz, mészföld, kevés vas és nagyon sok alkali só.«

Hatása felől a következőkről értesülünk: »Ez a szentiványi víz nemcsak hogy ártalmatlan, hanem hosszabb betegségben synylődők is a legnagyobb haszonnal és gyógyító eredménnyel használhatják, még pedig tüdővészések, gyomorbetegsége, lépbajosok, *súlyosok*, (skorbut) s sorvadásban szenvedők is ihatják a vizet akár számar-, akár kecske-tejjel, vagy a nélkül. A gyomrot nem terheli meg, még ha gyakran iszszák is, ellenkezőleg erősíti azt, az étvágyat fokozza, ingerli a ki- és beszívó edényeket, melyek közül a legkeskenyebbek és a legkisebbek is keresztül hatol, mi által a legcsekélyebb nyílásokon ismét könnyen kijön, s ez által a megaludt nedveket nemcsak feldolgozza és feloldja, hanem azokat mozgásra és székelésre vezeti és valamennyi sós és éles, valamint a szívós és nyálkás nedveket megjavítja és elvezeti.«

A mérgesnek tartott kutról Crantz egész körülményesen bizonyítgatja, hogy abban nincsen mireny, s a madarak és egyéb állatok halála nem ettől származik, hanem azon túlságosan ruganyos, finom, átható, vitriol-szesz folytán, mely ebből a vízből nagy mennyiségben kigőzölög.« »Azt is észre lehet venni, hogy a víznek nem minden időben van egyenlő ereje; mert reggel pl. gyors halált okoz az állatoknál; dél felé azonban, a midőn a napsugarak a forrást fölmelegítették, s a vitriol-kénszeszt

* Crantz Henrik János: »Az Osztrák-Monarchia egészséges forrásairól.« Bécs 1777.

jobban elülték, kétszer, sőt háromszor is oly hosszú időbe került, míg egy macska hosszú fuldokiása után végre megszűnt élni.

Ma már tudjuk, hogy a vízből kigőzölgő szénsav játsza itt a főszerepet s a kénsav csak csekély mértékben van képviselve.

A turista Liptó-Szent-Miklósra érve, helyesen teszi, ha a *deménfalvi* patak irányát követi és a hasonló nevű barlangot meglátogatja. A Gyömbérnek megmászása is ajánlható, noha az út kissé fárasztó.

Tepla mellett van egy kis templomocska, a XIII-ik század elejéről való, mely barátságosan köszönt, s látogatásra integet. Hogy a meghívás komoly, bizonyítja a toronynak kapuívén lévő ezen szép felirat: »Domus mea Domus orationis est omni Populo.« (Az én házam minden nép számára imaház). Minő lélekemelő hatással van e felirat, mely az igazi keresztény türelmességnek szép bizonyítványa.

Érdekesekek azon sírfeliratok is, melyek az 1584-iki évben épült s a Kubinyi-család tulajdonát képező sírkápolnán láthatók.

Tepláról fél órai kocsizás után *Lucski-fürdő*-be érhetünk, mely a nagy *Chocs* (1613 m.) lábánál fekszik, s vastartalma meleg forrásvize hatalmas gyógyító erővel bír.

A szomszéd völgyben fekszik *Kelemenfalva*, s ennek közelében van a *Turnjisko-hegy*, melyen egy régi pogányvár maradványai láthatók. Nem messze innét ó-egyiptomi művelődésre emlékeztető őskori leletek találtattak.*

A hegyek közelednek egymáshoz, a völgy szűkebb lesz, s *Rózsahegy* mögött az első nagyobb akadály áll a folyónak útjában. A Vág itt törte át 24 km.-nyi hosszúságban a *Fátra* hegységet. Ez a munka e helyen aránylag még elég könnyű volt, mivel ezen hegyágazat nagyobb-részt a kréta-alakzathoz tartozó chocs-dolomitból és eoczen aptymészből áll. Az áttörés végén azonban, ott, a hol az *Arva* belészakad, az úgynevezett *Raniska*-szorosban, lép fel a gránit, melyet liasz- és juramész, valamint a márga keskeny csíkokban szegélyez.

Rózsahegy mellett, az eoczen-medenczéből, a *Barát-hegy* emelkedik ki. E hegy a dolomitnak és mésznek egymást fölváltó rétegeiből van fölépítve, melyekhez észak felé eoczen minőségű szuloi törmelékek csatlakoznak.

* Majláth Béla: »Egyptomi cultus-maradványok a hazai leletek között.« Archaeologiai közlemények, 10. füzet első kötet 1875.

Bensejében nyujtózkodik a messze elágazó *Liszkovai* barlang, melyet Lóczy* átkutatott, s arra a meggyőződéssre jutott, hogy azt már a neoliti időszakban emberek lakták.

A barlangban talált emberi csontok között sok hasogatott csöves csont volt, miből Lóczy azt következteti, hogy ezek a barlanglakók emberevők voltak.

A hegynék gerinczén áll a búcsújáró-hely gyanánt ismeretes *Szent-Márton* temploma. A monda szerint nagyon régi építmény. Mednyánszky szerint a templomosoknak kolostora állott itt. 1230-ban állítólag itt halt meg a rend nagymestere, herbersteini Gottfried János.

Rózsahegy mellett ömlik a Vágba délfelől a *Revuca*, északról pedig a *Likava*. Az előbbinek völgyében egy jól készített ut vezet a *Sturecz*-en át (1069 m.) Besztercebánya felé. *Oszada* mellett elágazó úton a vadregényes fekvésű és sűrűn látogatott *Koritnicza* fürdőbe érünk, melynek vastartalmu savanyú vize ismeretes gyógyító hatással bír.

A Likava patak völgyében haladva, utunk *Árva-megyébe* vezet, s itt emelkednek, egy meredek mészdombra (657 m.) építve, *Likava* romjai, melyek úgy a vasutról, valamint a Vágról jól láthatók.

Ez a vár, a monda szerint, a nagy morva fejedelem, Szvatoplug idejében, tehát még a magyarok bejövetele előtt épült. A legrégebb adatok ezen várat illetőleg egy 1129-ik évi okmányból merithetők, mely *Körmöczbánya* levéltárában találtatott. Ezen régi okirat szerint Likava várából segédcsatákat kértek. Valószínű, hogy e helyütt csak egy faczölöpökkel és földsánczokkal megerősített táborról lehet szó. A tulajdonképeni várat valószínűleg a baráthegyi templomosok építették a XIII. század végén, vagy a XIV. század elején. *Sadmirt* említi a *Chronica*, a templomosok utolsó perjelét 1312-ben, mint Likava utolsó birtokosát. A templomos rendnek feloszlatása után a vár *Detrik*, vagy *Dauch* (Donch-nak is neveztve) zólyomi gróf birtokába ment át, a ki azt 1315-ben a Csák Máté elleni harcban kifejtett vitézségéért jutalmul kapta. Falai között a husziták is megfordultak s azután *Hunyadi János*, majd *Zápolya János* és a *Thurzók* birtokába került. Későbbben ismét *Báthory András*, *Illésházy István* és *Bocskay János* lett a vár ura s 1551-ben vétel útján *Tökölyi István* birtokába ment át. 1702-ben *Rákóczy* seregei ostromolták

* Lóczy L.: „A baráthegyi liszkovai barlang.” Budapest, 1878.

Likavát s el is foglalták, míg végre 1707-ben Rákóczy Ferencz parancsára szétrombolták.

A Vág itt keresztül töri a Fáttra hegységet, s egy keskeny vadregényes völgyön folyik keresztül. Közel a szoros végéhez *Kralován* mellett az *Árva* szakad be a Vágba, mely ezután nemsokára a turóczi nagy eoczen medenczébe hatol. Ezen medence a Fáttra ama gránit-tömegének köszöni keletkezését, mely a Vág rohanó árjának útjába állott. Mielőtt ezen áttörés sikerült, a nagy víztömeg a gránitgát mögött megakadva, összetorlódott s így alakult a nagy tó. S csaknem úgy látszik, mintha eme hatalmas természeti tűnemény homályos emléke a nép képzeletében mai nap is élne. A népnél ugyanis egy monda kering, mely szerint egy nagy király, még pedig *Trudin*, máskép *Tutruht*, a quádok fejedelme egykor a tó vizét levezette és a medenczét fölszáritotta volna. A természeti erőк helyébe tehát, melyeket a nép föl nem foghatott, egy király lép; s az ő hatalmas szavával *Turóc vármegyében* egy nagy kertet varázsol elő.

Mialatt délen a hegyek visszavonulnak, az alatt északon a Fáttra hegyláncz a *Fáttra-Krivánnal* (1711 m.) kezét fogva, ívszerűleg öleli át a völgykatlant. A ruttkai vasuti csomópontot is elértük már (381 m.) s csakhamar előttünk áll a keskeny áttörési szakadás.

Hatalmas munka volt a majdnem egészen gránitból álló hegytömeget keresztül törni. Mig ugyanis délnyugat felé a gránit mellett még kristályszerű pala található, addig a nyugati oldalon a gránit maga az uralkodó. Ez utóbbi e helyütt részben a zöldesfehér orthoklasz, nagyon sok szürke kova és sötétzöld csillám középszemcséjű vegyülékéből áll; az északi végén ellenben tarka márga tömeget s a rhaeti képződményből sötét színezetű márga palát és mészköveket, valamint foltos liasz-márgát és chocs-dolomitot találunk. A geologiai képződménynek megfelel a szakadás képe is. A gránit-sziklák mindkét oldalon magas, meredek falakat képeznek, melyek között a folyó mellett alig marad hely a vasut és az országút számára. A szakadás északi végén a vasut a *Domasin* gerinczen keresztül egy alaguton vezet át, mialatt a folyó tágas ívben húzódik félre. Ez az a hely, a melytől a tutajosok már régóta félnek, s egy sem mulasztja el, ha rajta keresztül megy, hogy imáját el ne mormolja s magára keresztet ne vessen. Minden tutajos első dolga a Besna-Szkalát (veszett szikla) kikerülni. Ez egy meredeken égfelé törő sziklafal, mely a folyó ágyából mereven

kiemelkedik, s a közelében támadó erős vízáram miatt a tutajok annak közelébe ragadtatnak. Innét nem messze egy szikla-hasadék szeli át a folyam ágyát és csak két keskeny helyen enged az átkelésnek szabad tért. Mögöttök azonban veszedelmes örvényeket képező szikla-tuskók vannak a vízben. Ha a hajósna ez akadályokat sikerült szerencsésen legyőzni, akkor örömmel föllélekzik s hitbuzgón ad hálát Istennek oltalmáért. Ezen veszedelmes, s nagyobbbrészt chocs-dolomitot áttörő folyamszorost a nép *Margitának* nevezi. A népmonda szerint ugyanis egy özvegyasszony tulajdon leányát, Margitot, féltékenységből a Besna-Skala közelében a Vág-folyóba taszította. Lelkiismereti furdalástól gyötörtetve azonban nemsokára maga is ugyanazon helyen vetette magát a hullámokba. A régi időkben azonban nemcsak Margita okozta a hajósoknak a veszedelmet, hanem egyéb körülmény is. A Vág folyó ugyanis régente fontos kereskedelmi út volt. A tutajok többnyire gazdag kereskedelmi portékával voltak megterhelve, s ezen kincsek voltak azok, melyekre némely középkori »nemesnek« nagyon fájt a foga, kik — mint az »a régi jó időkben« szokás volt — nemcsak hadjáratokat, hanem rablójáratokat is rendeztek. Erre pedig alkalmasak voltak a rablóvárak, a honnét a támadásokat intézték. Ilyen rablóvárat pillantunk meg a Vág szorosából kijövet, jobbra egy meredek sziklagerinczen, rablólovagok által felépítve, mely ma romokban hever és *Óvár* neve alatt ismeretes. Minő kényelmes volt e helyről a hajókat megtámadni és ellenkezés esetén megsemmisíteni! Ezen rablófészek fölépítésének ideje ismeretlen; csak annyit tudunk róla, hogy *I. László* idejében királyi birtok volt s hogy későbben a *Pongrácz* grófok kapták és hogy a huszita-hadjárat idejében kemény szorongattatásba jutott.

Tagadhatlan, hogy az a hely rablóvárnak, vagy helyesebben mondva, kényszervármháznak nagyon jól volt megválasztva. Egy hajó sem kerülhetette ki a követelt vámot. Másrészt a várakók is igen jól védekezhettek valamely esetleges támadás ellen, mert a váracs egy vadul széttépett dolomit-sziklára fölépítve, tulajdonképen csak egy oldalról volt megközelíthető. Róth Márton tanár és én megkísérlettük egy alkalommal a sziklaszirten *keresztül hatolni*. S én mondhatom, hogy közülünk az egyiknek ez meglehetősen nehézséget okozott. Nem áruolom el azonban, kinek, csak annyit mondok, hogy az nem Róth barátom volt.

Alig hagytuk el a keskeny szorost, magunk előtt látjuk a Vág folyón át vezető vasuti hidat, s a háttérben *Sztracsno* várának festői romjait, *Wesselényi Ferencz* egykori feleségének, az angyal-tiszta Bosnyák Zsófiának egykori lakóhelyét. Ott imádkozott ő, abban a kápolnában, melynek falait ma is láthatjuk; a sötét éj magányában, férjének visszaérkezéseért, a kit egy vetélytársnője elidegenített, s imája meg is lett hallgatva. A Tökölyi-féle zavarok után, melyek alatt a várat feldúlták, hulláját sértetlenül találták meg s átvitték a Zsolna melletti *Teplicska* falu templomába, a hol ma is nyugszik.

A Vág hirtelen észak felé fordul s *Várna* városka mellett magába veszi a *Varinka* patakot. Kövessük ennek irányát s tegyünk látogatást a *Vratna*-torokban.

Évek előtt tettem meg ezt a kirándulást az én régi barátom, dr. Brancsik Károly, a köztudomás szerint európai hírű kagyló-ismerőnek és a mi Tátra-hősünk, Róth Márton tanárnak társaságában. S mivel *Tyerhovában* is Fuchs főerdésznél, a Tátra-tájiró egy érdemes fiánál a legszivesebben látott vendégek valánk, nem csoda, ha ezen kiránduláshoz részemről a legkellemesebb emlékek fűződnek.

A széles *Varinka*-völgyben haladva, s az előttünk minden képzeletet meghaladó alakzatokban diszló mészszirtekben gyönyörködve, csakhamar elértük *Tyerhova* falut, a *Vratna*-torok kijárója mellett. Ez a hely arról nevezetes, hogy itt született a »híres« *Janoschik* rabló, a ki *Zsolna* környékén folytatta garázdálkodásait.

Mialatt a hegyszakadékon áthatolni készülünk, szemünkbe ötlük a nagy *Roszudecz* (1606 m.) pompás, szakgatott alakja, melyet két oldalról lehet megmászni: vagy az Árva vármegyébe *Tyerhovától* *Zazriva* felé vezető országútról, vagy pedig *Vratna* faluból kiindulva. Az előbbi utirány *Petrova* falunál kezdődik s a kis *Roszudecz*-en (1226 m.) át felfelé vezet. Az utóbbi úton haladva ellenben, a mint a *Vratna*-völgyből kiérünk, jobbra kanyarodva, *Istvanova*-féle völgybe fordulunk, mely a nagy *Roszudecz* felé vezet, s ekként a mi hegycsúcsunk s a *Medzihole* (1185 m.) közötti gerinczet elérve, a csúcsot megmászhatjuk.

E hegy ama geológiai rétegeit, melyek a Fátra főgerince felé néznek, a *Vratna*-völgyéből egészen jól kivehetjük. A *Tyerhovára* néző hegylejtők szulovai torlódmányból állanak, mely utóbbi az eoczen-nek legalsóbb fokát képezi. Itt kezdődik az áttörés. Eme torlódmány

folytatást nyer a dolomitban s a neocom aptychimészen; ezen réteg a liasz-nak mélyebben elterülő foltosmárga alapján fekszik; ugyanaz, melyet a felső völgyben találunk. A főgerincz éjszaki lejtőjén felső trias-féle mész- és dolomitmajdók lépnek föl. Ezen rétegből vörös homokkövek és kovafélék tűnnek elő, melyek fentebb gránit-alapzattal bírnak. Ez utóbbi a gerinczen keresztül tör, s ugyanaz, a melylyel már előbb, a sztrechnói szorosban találkoztunk.

A Vratna-völgynek bejáráját határoló lejtők csakhamar megismertetnek minket a völgynek sajátágaival. A sötét erdőből nyulánk sziklaoszlopok tűnnek szemeink elé, melyek a vízfénytől hol kék, hol fehér színben csillognak. Miután egy fűrészmalom mellett, s egy papírmalom romjainál elhaladtunk, az első, helyesebben az utolsó áttörési oromhoz értünk. A patak a szorosból kitörve, sziklaomladékokon szakad keresztül, s pompás zuhatagokat képez. A különféle sziklaalakzatok megragadják figyelmünket; itt egy női alakot mutatnak kalapjával és széles szoknyájával, amott egy fekvő tévét világosan felismerhető púpjával. Barangolásaink közben egyszerre egy völgykatlanba értünk, melynek zöld réteiből, miként oszlopok, meredeznek ég felé a különféle sziklaormok. Most jutottunk a második áttörési sziklacsúcs elé s egyuttal a dolomitok és mészkövek vidékét látjuk magunk előtt. Fent az imádkozó francziskánust pillantjuk meg, az egész völgynek ezen remek alkotását, a mint imához kiterjesztett karjaival a sziklához támaszkodik. A visszapillantás e helyről azokra a sokféle fantasztikus sziklaalakokra pompás élvezetet nyújt.

Az áttörésnek a végéhez, vagy a folyó irányát véve, annak elejéhez jutottunk immár. Egy tágas völgykatlanban, a régi tónak földjén találjuk magunkat, a honnét szabadon tekinthetünk a völgyet elzáró *Stoh* hegyre (1608 m.)

Kelet felé egy kedves oldalvölgy nyílását pillantjuk meg, melynek elején az új majorsági udvart látjuk a zöldből kitünni. A háttért a nagy Roszudecz képezi, mely innét tekintve, festői képet nyújt. A fehér dolomit-sziklák közül buja rétek lépnek elő; máshol sötét foltok láthatók, ezek a törpe-fenyők; a csúcs felé meredeken emelkednek a sziklák csipkézett falai. Tovább kalandozva a Vratna völgyében, a régi majorhoz érkeünk, a hol szállást lehet kapni. A hegyi lejtőnek jobb oldalán emelkedik az út s a Fátra-Krivánhoz (1711 m.) vezet, a mely most hirtelen előttünk termett. Ezen útnak mintegy 1350 m. magasságú

pontján egy menedékházat találunk, melyet a magyar turista-egyesület »*Vág-völgy*« nevű osztálya épített. Ezen ház két szobából és egy középfolysóból áll, s Tyerchovából kiindulva, 3 óra alatt kényelmesen elérhető. A menedékháztól egészen a csúcsig még mintegy $1\frac{1}{2}$ óráig tartó út vezet. A völgy jelentéktelenül szűkül s azt a képet nyeri, mint egy erdei völgy, melyből keskeny, vad szakadékok ágaznak szét. A növényzet szerfölött buja s a földön óriási *Petasites*-levelek terülnek el. Visszafelé menve, még egyszer gyönyörködünk a Vratna-völgynek természeti szépségein s a vendégszerető vadászlaktól szívélyesen elbúcsúzva, Zsolna felé sietünk, a mely a Vág-völgyből és a Teschenből érkező vonaloknak gócz-pontja. A mai Zsolna régente nem ott feküdt, a hol most, illetőleg a régi *Sylva* valószínűleg a mai Zsolna mellett lévő *Zavodje* közelében volt felépítve. Hihetőleg ez is a tatárjárás idején pusztult el és lett mai helyén újra felépítve. Róbert Károly 1338-ban volt az első, a ki e városnak több napi vásárjogot engedélyezett. Mária királyné pedig 1384-ben mindazon jogokban részesítette, melyeket más királyi városok birtak. Zsigmond király idejében 1450-ben a város falakkal véttetett körül, s erődtménynnyé alakíttatott át. A trónvillongások idejében a két Podmanin-testvér, János és Raphael felső Trencsénmegyének egész területét magukhoz ragadták s azt a vidéket »zsolnai ispánságnak« nevezték; csak 1549-ben sikerült I-ső Ferdinánd királynak a két testvért meghódítani s dicsőségüknek véget vetni. 1610-ben Thurzó György itt tartotta az első evangélikus zsinatot s innét nyerte a protestáns egyház szabályozott szervezetét. Ez időben keletkezett akkori híres könyvnyomdája is. 1849 január 2-án Zsolnát Götz tábornok bevette s majdnem teljesen felégette. Zsolnáról $1\frac{1}{2}$ óra alatt jó úton s széles völgyben lehet a *Rajcsanka* patak mentében haladva *Rajecz-Teplicz* fürdőhöz érni. Ajánlatos azonban, hogy az utas a fürdő felé tartva, egy vargabetűt csináljon a jobb felé meredező *Ljetava* vár romjaihoz. *Lucskán* alúl, mely Pongrácz bárónak kastélyával ékeskedik, nyugat felé fordulunk s *Ljetava* falunak elején, a malomnál, ott hagyjuk kocsinkat s azon az erdei úton haladunk tovább, mely a meredeken emelkedő torlódmány-sziklán lévő romokhoz vezet. A védőtorony oldalait hatalmas gömbölyű tornyocskák képezik, míg a belső udvar egy félköralakú fallal van elzárva. Az udvar közepén aknaszerű nyílás van, melyen keresztül egy nagyobb térre, földalatti börtönfelére lehet látni. Ebben volt egykoron

egy mély kút. A várnak falain festmények nyomai láthatók.

A vár falainak magaslatáról főséges távlati képet szemlélhetünk nyugat felé, a hol a többszörösen szakadozott *Vrchy* hegysor tűnik szemünkbe a *Rohács* (779 m.) és *Zsibrit* (868 m.) nevű csúcsaival. A vársáncz tövénél a sziklafalak függélyesen nyúlnak lefelé. És így könnyen érthető az a monda, melyszerint I. Lajos parancsára 1360-ban a vár olyan ponton volt felépítendő, a mely csak repülés közben lenne elérhető. Innen származik neve (Ljetat=repülni). Ezen várat a király hívének Bebeknek ajándékozta oda. Ezen család kihalta után Ljetava Zápolya Imre birtokába ment át; később pedig a Thurzók birták, míg végre a vár a mult század vége felé az idő viszontagságainak áldozatául esett.

A helység templomában egy képet mutogatnak, állítólag az egykori várkapolnából valót, melyen egész embercsoport van lefestve, köztük egy ősz pappal, ama jelenetet ábrázolva, a mint a vad tatárok őket a mélységbe, az ott felállított hegyes czölöpökre döntik. Ezen képhez következő monda fűződik: Midőn ama szerencsétlen ütközet a Sajó mellett elveszett, a tatárok rabolva és gyilkolva kalandoztak szerteszét az országban. Ilyen horda portyázott Ljetava vidékén is. A község lakosai lelkipásztorukkal együtt a templomba menekültek, melyet belülről eltorlaszoltak. A tatárok szabad elmenetelt ígértek, ha önként megadják magukat. A keresztyének erre föltárták a templomot, de a tatárok megszegették szavukat s csak azoknak ígértek kegyelmet, kik hitőket megtagadják. A fenyegetések azonban meghiusultak, s a szegény lakosokat fölvezették a magas hegyre, a honnét őket a tátongó mélységben föllállított hegyes karókra taszították. A lelkipásztor megerősítette az ingadozókat hitőkben s segélyt s Istentől üdvösséget ígért nekik a magasból, miközben a tatárok gúnykaczaj között őt is a mélységbe dobták. Páni félelem lepte el azonban őket, midőn az aggastyán szemeik elől hirtelen eltűnt. Valamennyi tatár futásban kereste a menekülést. A szegény pap ugyanis esés közben egy cserje közé esett, mi által üldözőinek szemei elől eltakarva, megmenekült úgy ő, valamint az ő hivei is.

A hagyomány azt tartja, hogy Ljetava várában még a magyarok bejövetele előtt egy ó-szláv szentély volt a szerelem istennőjének tiszteletére felállítva. Volt ugyanis egy fából csinosan épült templom s benne két fehér

galamb és két hattyú által vont aranyos kocsí, melyben a szlávok Vénusa ült. A szentély körül az istennőnek papnői laktak.

Visszatérve a Rajcsanko völgyébe, forduljunk dél felé, s a neocomi aptychimész vidékére jutunk, melyet itt-ott eocen természetű magura homokkövek szakítanak meg. Előttünk a többszörösen szakadozott *Szolki* nevű sziklabástyák tűnnek föl, oldalt sokféle alakzatú, részben álló, részben felfordított sziklaképektől diszitve. Szemeinket kedvtelve legeltetjük rajtuk, Porubkától egész Rajecz-Teplicz fürdőig. A sziklacsoportok közül különösen egy keskeny, szabadon fölfelé törő és kúpalakú oszlop, az úgynevezett »előőrs« ragadja meg figyelmünket.

Rajecz-Teplicz forrásai a közönyös hőforrásokhoz tartoznak, melyeknek hőállapota 29—33° C. Crantz fentemlített művében e fürdőről a következő adatokat közli: »Az urak fürdője Fahrenheit hőmérője szerint 93°, a közönséges és szegény emberek fürdőjénél pedig 90° volt akkor, midőn a külső levegő a fagypontot mutatta.« Ha ezen hőadatok megbízhatók volnának, azonban sajnós, nem azok, akkor a víz ezelőtt sokkal melegebb lett volna. Alaposság tekintetében éppen olyanok a följegyzések a vegyi alkotrészek vizsgálatára nézve is, melyszerint a vízben a következő alkotrészek találatnának: 1. egy ruganyos szesz, 2. nátronsók, 3. ásványi alkáli, 4. alkáliföld.

A balneologia mai állása szerint Rajecz-Tepliczen a Gizella forrásnál 1000 részben van 0.5397, a Valleria-forrásban pedig 0.4392 szilárd alkotrés, még pedig többnyire szénsavas mész (0.1835) és szénsavas magnézia (0.2024). A hővizet reumatikus és köszvényes, valamint ideges bántalmaknál sikeresen használják. Különben a fürdő egész területén mindenfelé melegforrásokra akadni, már csekély mélységben is. A turista ne mulassza el a Gloriettet fölkeresni, honnét szép kilátás nyílik a »Szkalki«-ra, s ennek egyik sziklacsoportjára a »Szent-háromságra.« Közel van innét a Janosik-barlang, a már említett rablónak egykori rejtekhelye.

Zsolnára visszatérve, a vasúton tovább utazhatunk. Itt szakad be a Vágba a *Kisutcza* patak, s torkolatánál vesszük észre *Budatin* váracsot, melynek hatalmas tömegű tornya az épületből kiemelkedve, szép látványt nyújt.

Ennek egykori ura Szunyogh Gáspár, a rettenetes, követte el azt a szörnyű tettet, hogy leányát, Katiczát, élve falasztatta be a toronyba, mert mint Forgách Ferencznek hű választottja, vonakodott kezét annak odaadni, a

kit számára atyja választott. Már az utolsó követ helyezték be a falba, a midőn Forgács egy fegyveres csapat élén hirtelen ott terem és kedvesét, Katiczát megszabadítá.

„Add vissza sír, add vissza őt,*
Élőhöz nincs jogod!”

Jakusich-lovag szembeszállott a menekülővel, a kardok összecsengtek és Forgács az álnok aczéltól átfurva, összerogyott, míg ellenfele Katalint Lövenstein várába vitte. A megőrült Szúnyogh pedig leánya holttesténél menten összeesett és kimúlt. Jakusich fájdalomtól eltelve mondá:

„Ha élve útjokban álltam,
Hadd egyesítsem a halálban!”

Éjjel szomorú menet vonult ki Lövenstein kapuiból; Jakusich elvitte a két szerelmes holttestét örök nyugalomra Budetinba. Arany János »Katalin« című balladájában örök emléket szentelt nekik.

Nemsokára eléri a Vág folyó legészakibb pontját, honnan ismét délnyugatra kanyarodik. Balfelé elágazó hegyorom fejlődik, ezen nemsokára várromot veszünk észre, mely, a mint látszik, egy magános sziklacsúcsra épült. Ez *Hricsó vára* (567 m.). Két évvel ezelőtt a kőbarát regéjét beszéltem el,** ki Thurzó lovagnak vára előtt kemény erkölcsi predikációkat tartott. Azóta közelebbről néztem meg és azt találtam, hogy szulovai conglomerátból van. A kőbarát mennydörgő hangjába vetett hit azóta bennem erősen megrendült, annyival is inkább, miután a geologia egyetlen esetről sem szól, melyben egy »szulov« jelzővel ékeskedő vegyülék prédikált volna.

Ha Kottesó vasuti megállóhelyén kiszállunk, meglátogathatjuk a regényes szikla-labyrintust, mely a réa fordított fáradságunkra érdemes. A Vág völgye hirtelen kiszélesedik és a tulsó parton észreveszszük *Nagy-Bittse* községet. »Bietza in einer Landtaffel, Piesen genandt, ein Städtlein bey der Wag, oder dem Fluss Vago, allda die nunmehr, so viel den Mannestammen anbelanget, abgestorbene, und der Augspurgischen Confession weyland eyffrig zugethane Grafen Thurzon, ihre Begräbnüss haben.« ***

* Arany János: »Katalin.«

** Trencsén-Teplicz és vidéke. Kárpátegy. XXII. évkönyvében.

*** Neue Beschreibung des Königreichs Ungarn u. s. w. Lipzig, 1664.

Bittse alacsony házai közt kiemelkedik egy hatalmas, sok tornyocskával díszített, épület; az ujonnan pirosra festett háztető, mely két év előtt, a tűz után, állítatott fel, különös ellentéte a régi falazatnak.

Előttünk fekszik a hatalmas Thurzók ősi fészke, kik hosszú időn át a nyugati Kárpátokat s a központi Kárpátoknak nagy részét bírták. Bittse a XVI. század második felében jutott Thurzó Ferencz birtokába. Ő építette a várat, melynek főkapuja fölött a következő feliratot olvashatjuk: »Sub auspiciis pii invietique Caesaris Maximiliani electi romanor. Imperatoris ac Germaniae, Hungariae, Boemiae Regis Franciscus Thurzó de Bethlenfalva sumtibus propriis hoc opus a fundamento fieri curavit erexitque anno domini 1571.«

Fia, a hatalmas és pompát szerető Thurzó György nádor szintén itt lakott. 1605-ben betört Bittsére Bocskaynak egy hajduvezére, Sztrets Bjeli s rablócsordái úgy a városban, mint a kastélyon rettenetes pusztításokat vittek véghez. A nádor azonban visszavonulásuk után azonnal helyreigazította és bővítette a várat. Két évre rá leányának, Judithnak, lakodalmát Jakusich Andrással, óriási pompával ünnepelte.

Nem sokkal Imre fiának a wittenbergi egyetemről való visszatérése után, meghalt Thurzó György, 1616 december hó 24-én; temetése a főnemesek és az ország nagyjainak élénk részvétele mellett 1617. február 19-én volt. A legközelebbi rokonságon kívül ott láttuk: a Zrinyi, Battyányi, Révay, Czobor, Wesselényi, Forgách, Balassa családokat s régi följegyzésekből olvassuk, hogy a halotti tornál elfogyott: 10 ökör, 43 borju, 144 bárány, 341 liba, 691 csirke, 117 darab másféle szárnyas, 2 szarvas, 1964 hal, 1600 tojás, 4 mázsa sajt stb.; ehhez ittak 235 akó bort és 114 akó sört.

A nádor holttestét később Árvába vitték, hol hamvai porladoznak.

Azon épületet, mely az ünnepélyek termét magában foglalta, Thurzó Imre 1617-ben építette; itt volt a lakodalmá Nyári Krisztinával. 1618 november elsején indult útra az ünnepélyes menet, hogy a menyasszonyt elhozza; az esküvő november 15-én volt Helmeczen, Zemplén-megyében. Az egyházi szertartást Alvinczy Péter kassai lelkész hajtotta végre; a lakodalmás menet november 28-án Bittsére érkezett. Hogy a vendégek ez alkalommal sem éheztek, kitűnik abból, hogy 17 ökör, 60 bárány, 241 kos, 20 borjú, 50 malacz, 300 kappan és tyúk, 75 liba,

1000 tojás és 1424 hal kellett a lakomára. Csudálatos, hogy oly kevés vad fogyott.

Midőn Thurzó Imre 1625-ben meghalt, a várkastély az özvegy második férjének, gróf Eszterházy Miklósnak, birtokába kerül; a mulatozás ideje lejárt, csöndes lett a vár, mely ma már egészen profán czéloknak szolgál.

Predmér állomása kiinduló pontja a rendkívül érdekes kirándulásnak a szulovai vagy szulói völgybe. A Rajcsanka és Vág-völgyek között húzódik északról dél felé a *Vrchy* hegység, melynek sarkpontjai délen a *Zsibrit* (868 m.) és északon a sokszor említett *Rohács* (779 m.) Rohácstól kanyarodik a hegyhát a *Brodán* át (809 m.) délnyugat felé, míg egy másik ága, a *Holi vrch* észak felé tovább húzódik. Ezen hegységek szulovai vegyületekből összetartó mésztörmeléket képeznek, melynek legmélyebb rétege eocén, s legtöbbször közvetlen krétamészén nyugszik. Ezen krétamész a tulajdonképeni Szulyó-medenczében és a Vág-völgyben is föltalálható, sajátos sárgás mészcrapotinekkal és Rodolitekkal.

Hogy a krétamész itt a Szulyói medenczében föltalálható, abból magyarázható, hogy az itt összegyűlt víz az áttörésig a vegyületeket lemosta. Némely helyen találjuk a még alsóbb fokú világos színű Sphärosiderit márgát, melyben nem ritkák a Rhynchonellák. A vegyületek sziklákból pedig, a melyek a medenczét határolják, kimosattak azon csudálatos alaku sziklák, melyek a kirándulók érdeklődését lekötik.

A mint a Predmér (v. Hradnó) patak völgyébe lépünk, nem sokára Jablonfalvára érünk és ez a tulajdonképeni szulyói-hegytorok kapuja. Az egész hegygerincz ormai és bástyaival áll előttünk, melynek egyikén a szulyói várrom két ablaka még látható. Az út mellett kiemelkedik három hegyes szikla, melyeket a nép öröknek nevez, egy völgykanyarulatnál feltűnik balra a Rohács sziklahasadékaival; ettől különválva emelkedik előttünk egy nyulánk oszlop, az úgynevezett kémény. A »szarvast« sem nézhetjük sokáig, miután figyelmünket az éjjeli bagoly, az ülő pásztorfiú széles karimájú kalapjával és a két arcú tótasszony köti le. Az egyes sziklacsúcsok nem ritkán gömbkoronát viselnek vagy asztal alakú szélesedést mutatnak, mely a gleccser-asztalra emlékeztet. Most Szent Miklós lép elő püspöksüvegével, mások Calvinnek is hívják.

A völgy egészen elzártnak látszik, hatalmas sziklatömegek fekszenek szanaszét, melyek egyikében a kép-

zelődő fantázia óriási teknősbékát lát. A bíró házisapkájával a fején még Szulyófalva előtt köszön, a hol belépve a három tarokkozóval találkozunk, kikben a nép a papot, bírót és iskolamestert véli felismerni. A faluból közvetlenül meredek úton jutunk föl a várromra, hol a természet szép alkotása a maga egész teljében előttünk fekszik. Alattunk teljes szikla-czirkusz látható; az áttörést a Szulyó és Jablonfalva közti völgyben, az első pillanatra látjuk. Innen különösen a Rohács impozáns, valamint azon alakdús mészszirtek, melyek Brodától Holi-vrchig (660 m.) terjednek.

A tulajdonképeni utat a várromhoz elzárja egy vízmosás s azért csak fáradságos és nehéz mászás után érhető el. Az egyes sziklákat a vár építése alkalmával ügyesen oszlopoknak használták, azok közé építve, úgy hogy az alulról alig vehető észre.

A monda szerint a vár már az Árpádok idejében meg volt, a mikor III. Béla 1193-ban Vratiszlav és Sztaniszlav testvéreknek ajándékozta; ezek a Szulyovszky család alapítói. Predmérre visszatérve utunkat a Vág-völgyben, mely nemsokára keskenyedik, folytatjuk. Kréta sziklák zárják el a folyó útját s kényszerítik ismét kemény munkára; csak sokszoros kanyarulattal sikerült az áttörés.

„Egy régi kastély áll ott
Ama hegycsúcs felett,
Hol ló s lovas rejtőzött,
Torony s ajtó megett.“

Ott, hol a Vág völgye szűkül, köszöntenek Vág-Besztercze, hibásan Podhragy várának romjai, a magas mészsziklákról bennünket. Ha *Vág-Teplán* kiszállunk s a folyón komppal átkelünk, úgy elég kényelmes kanyarulatokban $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt fölérhetünk és élvezhetjük ama gyönyörű kilátást, mely innen különösen a *Rohácsra* nyílik. Velünk szemben emelkedik a nagy (891 m.) és a kis (810 m.) *Manin*; ezek között terül el azon regényes hasadék, melyet később megtekinteni el nem mulaszthatjuk. A tulajdonképeni várba hátulról kell belépni; a Vág felé még látható az egykori lakóház. Itt tanyáztak *Podmanin* rablólovagok, kik közül az egyik a hatalmas Thurzót Bittsén megtámadni merészelte, de ezen merészségét a börtönben bánta meg. Ők építették a vízvezetékét a várba, mely azt ostrom alkalmával friss vízzel látta el, s hogy titokban maradjon, a monda szerint, építőit meggyilkolták. Bennünket azonban a *Manin* hasadék jobban érdekel, hová egyenesen a teplai útról érhetünk.

Az itt uralgó krétamész közepette kiemelkedik egy szigetecske lias és Jura-mészből; a lias rétegek a malomnál kezdődnek, a Jurát tarkázva. Ezek az u. n. gresteni rétegek Gryphaeákkal és Belemnittekkel. Az áttörés a Juramészben van. Keletfelé Strembergi mészszel találkozunk, mely fölött az áttörés végén Zaskaly krétamész nyugszik. A felső áttörésnél nevezett hely mögött liasmészszel találkozunk.

Én a Manin-hegytorkot kétszer látogattam meg, első ízben dr. Brancsik barátommal, másodszor Trencsén-Tepliczről egy nagyobb hölgytársaságban és igazán nem ajánlhatom eléggé ezen élvezetes kirándulást a túrista közönségnek.

A Manin-völgyben a malomig sétáltunk, innen fordulunk jobbra a lejtőn fölfelé, hol az erdő szélén a 355 m. magas Manin-forrás kellemesen hűsítő savanyúvizéből szomjuságunkat csillapítottuk. A forrás fölött pavillon épült. Ásztalok és székek kínálgatják a fáradt vándort egy kis pihenővel, a hol jól esik egy kis falat. Pompás kilátás nyílik itt a Vág-völgyre, de különösen Vág-Besztercze vár romjaira, melynek lábánál az új kastély és a kápolna kellemesen hat a szemlélőre. Hátra tekintve az erdő zöldjéből kimagasló fehér mészsziklák egyre mutatják már a hasadék száját, melyet, ha mérsékelt tempóban lefelé haladunk, egy patak átgázolását a köteles lábfürdő árán kierőszakolva, 20 percz alatt elérünk.

Itt még a laikus szem is tisztán látja az utolsó áttörés rétegét. Az együvé tartozó rétegek arra a föltevésre készítetnek, hogy a víz a teljes áttörés előtt valamely barlangjáraton átfolyt s csak miután ennek teteje beszakadt, képződött a völgy. Ha ezen völgykaput elhagyjuk, völgymedenczében állunk, s előttünk már a második völgyszikület. Itt látunk jobbkéz felől egy körülbelül 2 m. széles sziklamélyedést, mely az évszázadokon át a víz által oda sodort s örvényben forgó kövek műve. Magas, simára csiszolt sziklafalak határolják a helyenként alig 2—2¹/₂ m. szakadékat, úgy hogy magasabb vízállásnál, csak a kiálló köveken haladhatunk tovább. Egyszerre előttünk fekszik egy jellemző sziklaalkotásokkal körülhatárolt tómedence. Egy gömbölyű s kupolaszerű és egy czukorsüveg alakú szikla között emelkedik egy nyulánk szikla, mely fenyegető mutató-újjhoz hasonlít. Itt pihent első munkája után a víz és készült a második áttörésre. Ezen völgy még arról is nevezetes, hogy hozzáférhetlen lejtőin a holló fészkel.

Miután a hegytorok kapujától körülbelül 25 perczet haladtunk, nyílik előttünk Zaskal völgye a hasonlónevű és kevés házból álló faluval. Az ellentét a vándor kedélyére kellemesen hat és igazán nagyszerű a visszatekintés a hátramaradt völgytorok sziklakapujára. Nevezett falun túl a völgy ismét szűkül és mi egy hiasmészből álló medenczébe értünk. Felülről a sziklafalról int felénk egy sötét barlangbejárat, a völgy ellenben nem viseli magán az alsóbb rétegek sötét jellemvonását, hanem kellemes vízesések teszik azt élénkké.

E völgy kijáratánál van a félreeső »Nadoline« major, s innen Vrch Templán és Hradnán át a szulyói völgybe juthatni. Mi azonban inkább megfordulunk, hogy a szűk völgynek komor képeit még egyszer láthassuk, annyival is inkább, miután a visszamenetel egészen új jeleneteket mutat. A patakon való átkelés a hölgyeknek ismét némi nehézségeket okoz, de annál jobban ízlik az ebéd a Manin-forrásnál és köztünk legyen mondvá, az ebédutáni szundikálás is.

Vág-Teplán ismét a vasútra ülünk, a mit könnyebb kimondani, mint megtenni, miután az alacsony perron rendkívül kellemetlen és ez oka annak, hogy a segítő kalauz ilyenképen türelmetlenkedik: »Ejh de nehéz a kisasszony!«

Mivel a Vág-völgyét már részletesen leírtuk, úti rajzunkat befejezhetjük. Érdemes lesz azonban a már leírt négy jellemző áttörést összehasonlítás céljából még egyszer szemügyre venni.

Geológiai képződése mindegyikének sajátos, jellemző alakot kölcsönöz. A sztrechnói szoros gránitja, a júra és liasz-mész, nemkülönben a Manin-hasadék dolomitjához hasonlóan meredek sziklafalakban van; mindkét hegytorokban a víz csak annyi utat tört magának, a mennyire okvetlen szüksége volt.

Azonban, míg a gránitsziklák még manapság éles éleket és csúcsoakat képeznek és a törés helye még tisztán látható, addig a Manin-hasadék élei az idő vasfogának engedve, simára koptak.

Míg a gránitnál a víznek csak mechanikai hatása a levegő és jéggel párosultan észlelhető, addig a mésznél kémiai oldó hatása is meglátszik.

A szulyói völgyben és a Vratna-völgy kerületén ellenben a víznek könnyű dolga volt a puha conglomeráttal szemben, itt a víz képző hatást is gyakorolt, a mennyiben a legcsudálatosabb alakokat teremte. A szo-

rosok nem is oly szűkek itt, egy kis konglomeráttal több vagy kevesebb szerepet nem játszott. A geologust a Vrat völgye különösen érdekelheti, miután keresztül utazván, az eocén conglomeráttól kezdve a gránitig, minden földréteggel találkozik.

A legalsó völgytalptól a főgerinczig találunk: konglomerátokat, kréta-alakzathoz tartozó chocsdolomitot és neocom aptimeszet, foltos liasz-márgát és kovát, felső triaszmeszet és dias-homokkővet tartalmazó dolomitokat, majd piros diasz-homokkővet, s végre a hegyháton, mint legalsó tagot: gránitot. Valódi geológiai mintaprofil ez.

És most bucsúzzunk el a szép Vág-völgyétől, s kívánjunk sok, sok turistát!

A Bibircs első megmászása. (Déli csúcs.)

Müller Jánostól (Boroszló).

„Bérczi pataknak száraz ágján
Omló jégtörmelék felett,
A biztos láb ösvényre bukkan,
A mely a csúcsig felvezet.
Leküzdhetlennek látszik olykor
Sok, egy-egy pillanatra bár,
Az akarat legyőzi mégis,
Melyet megedz az akadály.“

(Reder.)

Mennyire szeretlek titeket, meredek lejtői a Felkai-völgynek! Csak a felületes szemlélő, a ki semmivel sem törődve, igyekszik célja felé, lát benneteket pusztáknak és kopároknak, de a kit a vándorkedv és a hegyi szépség iránti rajongás csal szakgatott völgyeitekbe, annak feltárjátok a bérczi világ minden bájait. Egy, a maga nemében sajátságos színpompa az, melyet a természet itt pazarol.

A sziklákat, melyeknek hasadékait kristályfehér és hegytörmeléktől nem tarkázott hó borítja, sötétzöld moh veszi körül; a hórétég szélén azonban, melyet a napsugár csak gyengén érhet, virágzik már a sötétkék csengettyűke, a margaréta, a tarnics és a tavaszi nefejejts; sőt még ott is, hol a növényélet megszakadni látszik, tarka zuzmók és vöröses moszatok díszítik a szürke kőzetet. A keskeny hósávok alól csörgedezve tör elő számos patakocska, elevenen zümmög itt is a bogár, vígan énekelnek itt is a madarak és közbe-közbe vegyül a félénk morgának éles fütytyentése vagy a menekülő zergének hangos sipítása. A talp alatt gördülő kődarabkák visszhangot keltenek a hegyekben és a szirtek a szellő leggyöngébb susogását is visszaadják, mintha csak a tenger távoli mormolását hallanók; ha pedig szél kerekedik, akkor félelmetes összhangban olvad mindez össze, akárcsak egy hatalmas symphonia.

Mily örömet tör fel az ember a lejtőkön és görgetegeken át a tiszta magasságba, mert minden lépéssel szabadabban lélegzik a mell, könnyebben ver a szív, hiszen gondjainkat — rég feledve — ott lent hagytuk a zajos világban és csak köpenyt, kalapot, meg vándorbotot vittünk magunkkal. Ösvény már rég nem vezet és óvatosan lépkedünk a keskeny kőszálon; a jobbra tátongó mélység nem okoz aggodalmat, mert a szem könnyen szokik hozzá. Higgadtan fürkészi az ember a biztos támpontokat: az ágas-bogas kőzetből kiálló dudorokat és gondosan vizsgálja a turistabottal vagy mászó-csákánnyal ama kinyúló szikladarabokat, melyekre bátran feléphet. Ily módon higgadt vérrel, edzett testtel, folytonos éberséggel, víg elszántsággal és erős kitartással a legmeredekebb csúcsokat is meg lehet mászni. Ott fent azután gyakran fenséges a kilátás a köröskörül levő hegy-csoportokra, kivált ha célunkat elérnünk sikerült, mielőtt a vakító nap túlságosan magasra szállt volna. De a kit csak a szép kilátás vonz a hegyek közé, a kire nézve a magasabb szférákba való felszállás nem képez öncélt, a kinek élvezeti képességét a megerőltetés apasztja, az ne vállalkozzék havasok megmászására, hanem válasszon kényelmesebben elérhető kilátási pontokat, minőket a Magas-Tátra, mint minden alpesi hegység, elég nagy számban nyújt. Így mindenki könnyű szerrel elérhetné, a mi után vágyódik és az áldozatok száma is, melyet a turisztika, mint minden sport, kivált az utolsó években szedett, bizonyára tetemesen csökkenne.

Csak a gyakorlott turista lesz képes ama főséges benyomásokat élvezni, melyeket a természet itt reá fokozatosan gyakorol, mert minden szikla kikerülésénél új meg új panoráma vonul el szemeink előtt. Az ilyen kirándulásoknak legszebb jutalmát képezi a kilátásoknak ezen gazdag váltakozása és az abban talált gyönyör folyvást fokozódik, az akadályok legyőzésével erősödött önbizalmunk által. Csak az fog szellemben és lélekben felüdülve ismét a völgybe szállani, a ki a természeti szépségeket a magasban túlerőltetés nélkül képes élvezni.

Túlvilági érzelmekkel telve bocsátottál el minden zarándokot, a ki sziklatemplomaidnak szentélyébe behatolt, szeretem tehát meredek lejtőidet, te szép Felkai-völgy! Kedves vagy, ha szikláidat és ormaidat a nap fénye előnti, fenséges, ha az eget vészfellegek borítják és magasztos még akkor is, ha a viharok félelmetesen bömbölnek!

Ezen, az előbbi években gyéren látogatott, fösíkot választotta magának a Magyarországi Kárpátgyesület Sziléziai-osztálya működése teréül. Egy 1673 méternyi magasságban a tenger színe fölött, hol a fa már alig tenyészik, áll szirtektől és törpe fenyűktől körülveve a sziléziai ház, tőszomszédságában a Felkai-tónak, hol a lerohanó Felkai-patak egy, kivált a mult évben hatalmasan zúgó vízesést képez. Ezen menedékház barátságos helyiségeivel csakhamar közkedvelté lett és most már minden nyáron száz meg száz turistát -- többnyire németeket -- vonz a magasabb völgyekbe, hogy vidáman vándoroljanak tova a törmeléken épített, egészen a Lengyel-nyereg magaslatára (2191 méter) vezető, sziléziai úton, mely hegygerincz a völgyet északról elzárja. A völgy nyugati szélét a Gerlachfalvi, jelenleg »Ferencz József«-csúcsnak hatalmas gránit tömege képezi, melyet a fenti menedékház felépülte óta gyakrabban szoktak megmászni. A völgy keleti lejtői még kevésbé ismeretesek. Itt húzódik dél-északi irányban a völgyről lépcsőzetesen emelkedő gránitfal, mely csak a völgy bejáratánál, közel a sziléziai házhoz, mutat lankásan ereszkedő lejtőket, honnét azt már meg is mászták. A gránitfaltól északra nagy mennyiségben tornyosúlnak össze-vissza a legkülönbözőbb alakú czövekekhez hasonló szirtormok, melyek közül egy a völgyben már messziről feltűnő kolosszus hatalmasan kéri. Ezen (Kolbenheyer szerint) 2503 méter magas hegyóriásnak sajátos alakja már régóta magára vonta a turisták figyelmét; egy, éles sziklaktól szegélyezett, ormon előre hajló, felfelé tompuló sziklaóriás látszik nyugodni, mely a völgyről nézve, hatalmas bibircshez hasonlít, minek a hegy nevét is köszönheti. Turista- és vezetőkörökben sok vita tárgyat képezte már, valjon ezen sajátos hegytetőt meg lehet-e mászni, vagy sem? Kísérletek ugyan mindenestre többször történhettek már, úgy látszik azonban, hogy a legszerencsésebb turisták is elhibázták a helyes czélt, mert a sok orom zűrzavara rendkívül megnehezíti az eligazodást. A Szontagh-féle kézikönyv egy kissé regésen emlékezik meg e csúc állítólagos megmászásáról, mely Kirner, az első turistavezető* társaságában állítólag 10 évvel ezelőtt ment volna végbe; e könyvben a szerző kifejezést ad annak is, hogy a csúc

* F. M.-nek a »Szepesi Hirnök« mult évi 50. számában közzétett cikkelye szerint, Gömöry Olivier Kirner Pál vezetővel 1890. augusztus 12-én megmászta a Bibircset.

A szerkesztő.

nem olyan, hogy egy ilyen fárasztó útat megérdemelne. Fel kell tehát tennünk, hogy az illető társaság csak ezen hegyóriás tövében nagy számban emelkedő kisebb kúpok valamelyikére juthatott fel, a honnét a kilátás persze csak szűk lehetett. Több, mint valószínű azonban, hogy ezen daczosan emelkedő, már messziről látható, jelzővel még soha el nem látott és emberi lábbal eddig nem taposott oromról a kilátás gyönyörű lehet és már nem egy turista tekintett epedve feléje. Kirner maga ezen már majdnem feledésbe ment kirándulásról csak nagyon tartózkodóan nyilatkozott. A Magyar. Kárpátegyesületnek 1891-diki Évkönyvében maga Róth tanár is e csúcst, mint olyant emliti, melyet eddig még meg nem másztak. Dr. Otto, a ki Dénes tanárral sokat járt a szirtek ezen vadonjában, a Bibircset ismételve szóba hozta, mint olyant, melynek megmászása nem tartozik a lehetetlenségek közé, különösen, ha erre több turista és vezető egyesült erővel vállalkoznék. Később ezen barátunk maga kísért el egy darabig és az ő tájékoztató utasításainak köszönhetjük, hogy nehéz utunk kezdetén mindjárt el nem tévedtünk a sziklák e tömkelegében. Ilyen első megmászást czélzó vállalatok, mint a milyen ezen általunk régóta tervezett kirándulás is volt, a Magas-Tátrában kellő térkép hiányában rendkívül meg vannak nehezítve, miután az egyes tájakról részletes térképeink eddig még nincsenek.

Minthogy a juliusi időjárás állandóan szépnek mutatkozott (az esős időszak csak néhány nappal későbbben állott be), elhatároztam, hogy az e téren már többször kipróbált barátom, dr. Habel Pál (Boroszlóból) társaságában megkísérlem a Bibircs megmászását. Eleinte magam is kételkedtem vállalatom sikerében, mégis sajátágos gyönyört találtam azon elhatározásomban, hogy ezen a sziléziai házhoz oly közel fekvő és a turistaáramlattal kecsgetető, de eddig oly ritkán felkeresett sziklacsoport szférájába mélyebben behatoljak. Miután Kirnert már más társaság lefoglalta volt, megnyertünk kísérelőül ezen utra egy Csizak Pál nevű (Felső-Erdőfalva) vezetőt. A sziléziai házban, hol az éjszakát töltöttük, csatlakozott hozzánk egy Breuer János nevű fiatal vezető-aspiráns, a kinek kíséretét nagyon szívesen vettük, mert így legalább volt, a kire ama két méter hosszú karót bízhattuk, melyet vezetőnk kívánságára azért vittünk magunkkal, hogy avval czélunk elérése esetén a csúcst megjelezzük. A sziléziai ház emlékönyvében egy jegyzetet találtunk, mely tudunkra adta, hogy julius 10-én egy Hacker nevű osztrák hadnagy

(Bécsből) elindult volna a Bibircs megmászására. Ezen körülmény bátorítólag hatott ugyan reánk, azért mégis kételkedtünk abban, hogy a nevezett hadnagy ezen utat vezető nélkül megtehetette volna, annál is inkább, miután a kirándulás sikeréről egyelőre semmit sem tudhatunk meg.

Szél és zivatar összeesküdni látszott ellenünk, midőn július 17-én korán reggel a Felkai-völgyben felfelé haladtunk. A dús növényzettel borított rét felső Virágkertjében, mely egy valaha itt létezett tónak ágyát disziti, fekszik egy óriási morénatuskó. Ezt választottuk útirányunk kiinduló pontjául. Eleinte lassu menetben és egyenes irányban haladtunk görgetegeken és füves halmokon, célunk felé és lassú emelkedés mellett csakhamar elhagytuk ama fensik első három lépcsőzetét, mely a Felkai-völgynek talpától jobbra (északkeletre) nyílik. Egy lezuhanó patakocskának folyását követve, a bal (nyugoti) sziklafalhoz értünk, hol a csúcs eltűnt szemünk elől, úgy hogy azt csak kevéssel célunk elérése előtt pillanthattuk meg. Néhány széles és nagy tuskón áthidaltuk a patakot, melynek jobb partján, szorosan a szirtek alatt, tovább haladtunk, hogy nemsokára eljussunk egy reánk bámészkodó sziklafalhoz. Két órát haladtunk egy a patak fölött huzódó kőszalagon, midőn az első sziklatömbök mögött egy völgymedenczébe kerültünk. Itt, honnét egy gyönyörű képre pillanthattunk vissza, pihentünk legelőször egy rövid ideig. Azt az élvezetet, melyet egy ilyen idyllikus reggeli pihenő nyújt, csak az képes kellőleg méltányolni, a ki a hegyekben sokat járt. Milyen jól esik itt a legegyszerűbb étel is, hogy üdít fel az embert a bugyogó forrásból meritett korty! És ha a vidám vándort a tiszta égen fénylő nap még a kirándulás sikerével is kecsegteti, akkor nem egy tréfa fűszerezi és teszi rövidebbé a kényelmes pihenést.

Nemsokára megerősödve felemelkedtünk, egy szilárd hóleplen a patakot újra átléptük és hosszabb fáradozás után egy köralakú, impozáns sziklacsoporthoz értünk. Keskeny fokon, összevissza nyugvó, meredek ormok és éles hegytűk a tájékozást már nagyon megnehezítették. Csakhamar abban egyeztünk meg, hogy felkuszunk egy fölöttünk magasra huzódó hegygerinczre, melyen tovább mászva, célunkhoz közeledhetni reméltünk. A mint későbbben meggyőződünk, ez a fentemlitett köralakú sziklacsoporthozat berekasztó, a Bibircs felé keletről északra húzódó hegyhát volt, melynek vadul szakgatott fokára

azonban a legügyesebb mászó sem birna felérni. Másfél-órai, gyakran ügyes-bajos, folytonos kuszás után, miközben a kötörmelék lehullása folytán nagy óvatoságra volt szükségünk, széles kinyuló sziklához értünk, melyről egy meredek kémény a gerinczre vezetett. Itt elváltunk egy kis időre, hogy két oldalról is megvizsgáljuk, miképpen lehetne előre jutni. Mig Csizak és Breuer a kinyuló szikla alatt a fal mentén haladtak, én és barátom a kéményen keresztül felmáztunk a gerinczre. Félelmesen szép kilátás tárult fel szemeink előtt. Végtelen mélységben feküdt alattunk a magányos és elhagyatott »Szekrényes-völgy«, melynek irányában a keskeny hegyhát majdnem függélyes lejtőket képez itt; aztán csakhamar beláttuk, hogy lehetetlen előrehatolni a szakgatott gerinczen. Kénytelenek voltunk tehát a kéményen keresztül visszavonulni, miután ezen a sziklák vadonjában is oly ritka látványban gyönyörködtünk. Szögekkel kivert cipőnket és nyersbőrkeztüvel védett kezeinket erősen a falhoz támasztva, ereszkedtünk óvatosan alá. Hágóvasat nem vittünk magunkkal, pedig annak ugy itt, mint később másutt is elég jól vehettük volna hasznát. Vezetőinknek egy örömkialtása tudtunkra adta, hogy ezek valamivel lejjebb egy átjárót fedeztek fel. Egy kőszálon jobbra, körülbelől 20 méternyire le kellett másznunk, hogy aztán egy meredek falra kúszszunk, miközben mindig szorosan egymás mellett maradtunk; miután a felkapaszkodás ezentúl csak ügygyel-bajjal volt folytatható. Gyakran lépett az egyik a másiknak erősen beásott és biztosan tartó mászócsákányára, hogy aztán utána következő társának kezét nyuítsa. Most már a vezető kötelét is ismételve vettük alkalmazásba, noha a felváltó rendszeres megkötést, mint nélkülözhetőt, mellőztük már csak azért is, hogy a szélcsendes pompás időt jobban kihasználjuk. Olykor-olykor, ha a vezető egy teljesen megbízható támpontot ért el, a kinyuló sziklához odaerősített kötelel ledobta, melyet aztán az utána mászó gyorsan karjára kötött és miután felemelkedett, ismét visszadobta az utána következőnek. A magunkkal vitt karót, melytől még ilyen helyen sem akartunk elválni, ismételve összekötöttük a csákánnyal, hogy aztán a kötéll segítségével felhúzzuk. Így egymást kölcsönösen segítve és támogatva, a biztosság teljes tudatában másztunk négykézláb felfelé lassan és nyugodtan. Az egymásnak nyújtott kezek a legkisebb reszketés sem volt észlelhető és ha lett volna egy, a kit a félelem elfogott, azt társainak bátorsága megnyugtatta volna. Az

összes szellemi erőknek az ilyen munkával járó megfeszítése pillanatnyilag rendkívül jótékony visszahatással van a testre is, mely ilyen helyzetekben fáradtságot egyáltalán nem érez. Nehány kicsipkézett sziklán meglehetősen új hurokkötéseket találtunk, melyeket többször felhasználhattunk és ezek arról tanuskodtak, hogy Hacker a leszárlásnál itt ereszkedett alá. Vakmerőség volt mindenesetre ezen derék turista részéről, hogy ezen sziklavadonba vezető nélkül és egyedül bocsátkozni merészkedett és habár az ilyen elszánt előrehatolás teljes elismerésünket mindenkor meg is érdemli, mindannak daczára nem mulaszthatjuk el a turistákat a legkomolyabban figyelmeztetni ama veszélyre, melylyel az ilyen magányos kirándulás oly exponált helyeken össze van kötve. Nem egy sajnós eset megmutatta már, hogy a leggyakorlottabb turista sincs mentve a laza törmelékre való félrelépéstől és hogy utitárs nélkül egyetlen egy hibás lépés is végveszélybe sodorhatja. Hiszen ily módon veszítette el a turisztika csak a múlt évben is Tyrolban néhány legbuzgóbb és legtehetségesebb apostolát!

Elértük a fentnevezett hegygerincz folytatását, mely itt jobbról a *Nagytarpataki-völgy* felé függőlegesen hajlik, balról pedig kevésbé meredeken, a Felkai-völgy irányában esik. Először balra egy lejtős hórétgen, később ama hegygerinczen haladtunk tovább, honnét a Nagy-tarpataki-völgyre tekinthetünk. Itt magasra nyúló, de az alsó Felkai-völgyről nem látható, kőemberkéekkel ellátott két oromra akadtunk, hová mindenesetre az előbbi hegymászó és talán amaz expeditio is eljuthatott, melyről a Szontágh-féle kézikönyv említést tesz. Hálásan megemlékezve ama bátor előnyomulásról, melyet az Osztrák-német alpesi Egyesület »Ausztia« nevű osztályának bécsi turistája tett, ezen két csúcsot »Hacker-tornyok«-nak neveztük el.

A »Bibirc« csúcsának azonban, mely az egész Felkai-völgyet uralja és a hova mi törekedtünk, még messze, valamerre nyugat felé, kellett feküdnie. Jelenlegi álláspontunkról még nem pillanhattuk meg, de Csizak vezetőnknek kitünő és a pompás időjárás által megkönnyített helyismerete csakhamar közelebb hozott minket célunkhoz. Egy nem veszélyes, de szédülést nem tűrő rövid gerinczton eljutottunk egy, a sziklavadon közepén ki-magasló csúcshoz, melyet eleinte célpontunknak véltünk; ennek megmászása innét nem volt nehéz és csak 15 perczet igényelt. Ezen csúcsról, melyet »Habel-torony«-nak neveztünk el és mely már pompás képet nyújtott, meg-

láttuk végre-valahára, fogható közelben, keresve-keresett célunkat. Tőlünk csak egy kis bérczyerreg által elválasztva, emelkedik a néhány méterrel alacsonyabb és sajátságos, a völgyből bibircs-alakúnak látszó orom, mely a mi álláspontunkról inkább egy tompahegyű czukorsüveghez hasonlított, mivel most nem a völgyből, kisebbitett alakjában, pillantottuk meg. Miután a valamivel magasabb Habeltorony, a melyen mi állottunk, csak a Felkai-völgyre való bepillantást korlátolja kissé, de általában az arról való kilátás semmivel sem áll mögötte amannak, melyet a nagyon bajosan és csak veszélyvel megjárható következő csúcs (Bibircs) nyújt, minden turista, a ki az utóbbi csúcsnak veszélyes megmászását kockáztatni nem akarja, elégedjék meg azzal, hogy az első csúcsra felérnie sikerült.

A cél közvetlen közelsége erőnket felelevenítette; legalább kísérletet akartunk tenni, hogy a látszólag megközelíthetlen és szűzies hozzáférhetetlenségével bátorságunkat kihívó sziklaóriást az első látogatással megtiszteljük. Alig engedtünk magunknak egy kis pihenőt, mindent, a mi nélkülözhető volt, a csákányt beleértve, visszahagytunk, de a karót mindenáron felcipelni akartuk és Habel barátom azt, ellenzésünk daczára, maga vette át. Így léptünk biztosan és a kötelet még igénybe sem véve, az utolsó rövid gerinczre és egy pár pillanat alatt a sziklatornyon voltunk, mely minden oldalon meredeken esik alá és a mely előtt hegygerinczünk, az egyedüli közeledési pontot képezve, egy kissé szélesedik. Óvatosan vizsgáltuk, valjon a meredek, részben áthajló, szerencsénkre szilárd kőzetből álló fal, a kezek és lábak számára támpontokat nyújt-e; egy keskeny hasadék, melynek hasznát vehettük, tényleg hosszú lejtős ívben vezetett felfelé. Noha a kötél itt még nem használhatott sokat, mert ezen íven csak mászva kellett haladnunk, mégis ezuttal már alkalmazásba vettük, nehogy a legkisebb óvintézkedést is figyelmen kívül hagyjuk. Ezen kúszás, mely körülbelül csak 10 perczig tartott, utunknak legnehezebb és nyilván legveszélyesebb része is volt, kivált, miután a sziklahasadék, melyen felmásztunk, szorosan az áthajló szirttető alatt egy ereszen végződött, hol többé támpontunk nem kínálkozott. Itt azonban, miután az elsőnek kúszó fiatal Breuer az akadályt macskaügyességgel legyőzte volt, egyik a másikat segítette fel és a mi egy emberre nézve veszélyes vakmerőség lett volna, az sikerült egyesült erőnknek, úgy, hogy 5 órányi fáradozás után (a sziléziai háztól) felértünk végre a most már

»Müller-om«-nak elnevezett »Bibirc« tetejére és csakhamar vidáman lobogott a szellőben a két zsebkendőből improvizált és a feltűzött karóra megerősített zászlócska.

A két vezető öröme, mert hiszen Breuer is kiérdemelte a vezetői címet, határtalan volt. Perczekig hangzott örömrivalgásuk és nekünk, nehogy a derék fizikókat megbántuk, velük kellett üvöltőnünk. Midőn pedig örömkialtásunk egy, a Nagyszalóki-csúcson levő csapatnál visszhangra talált, sőt a sziléziai menedékháznak több vendégénél is, a kik a felső Felkai-völgyről felmenetelünket megfigyelték, vezetőink örömrivalgása szünni nem akart és a zászlócskát számtalanszor magasra lobogtatták. A jeladás csakhamar a messze mélyen fekvő sziléziai ház hídjáról is viszonztatott, mely köszöntés csak fokozta azon meggyőződésünket, hogy a helyes és ama messze pontról nagyon jól látható ormot csakugyan elértük, úgy hogy, midőn későbbben a völgybe leszálltunk, Csizak, a ki helyismereti tehetségére nem kis mértékben büszke lett, nem egyszer diadalmaskodva mutathatott vissza a helyesen megjelölt oromra. Miután a belérekedt torkok örömkialtása elnémult, hozzáláttunk a még kis készletben levő ételhez és italhoz, hogy azután friss erővel gyönyörködhesünk a tiszta és szélcsendes időben egy nagyszerű látványban, mely messze a látóhatárig fényes színpompában sugárzott. A »Bibirc« Müller-ormáról a kilátás meglepő szép és versenyez azzal, melyet a Tengerszemcsűs nyújt. Mindenekelőtt a két szomszéd bércre tapad szemünk: térdreborulásig hat reánk felséges nagyságában a Ferencz-József-csúcs (Gerlachfalvi), mely meredek nyílásaival a Magas-Tátra egy pontjáról sem látható tetőtől talpig oly tisztán, mint innét; míg a Nagyszalóki-csúcs a Nagytarpataki-völgy felőli, vadul szakgatott lejtőjét mutatja. Nem kevésbé szép a pillantás a közel völgyekre, melyekben 12 tavat számoltunk össze. Pompásan magasanak a Lengyel-nyereg fölött a Kis-Viszoka, a Felkai-csúcs és a Litvorovi-om. A háttérben megpillantjuk a Krivánt és a Koprova-csúcsot, a Hunfalvy-horhos fölött a hatalmas Tátra-csúcsot, a Ganek-et, a Tengerszem-csúcsot, a Hrubit, a Svinnicát magaslatainak teljes és nyugat felé húzódó lánczával, a Cserveni-Vrcht, a Skorusnyikot, a Svisztuvkát, háttérben a Volosin-lánczczal, a javorinai Sirokát, a Varangyostavi-csúcsot, a Jégvölgyi-csúcsot, a Zöldtavi-csúcsot, a Fecsketornyot, a Lomniczi-csúcsot és a középen a Középmot; a Poprádi-völgytől délre fejlődik teljes hosszában az Alacsony-Tátrának hegyláncza.

Már rég nem figyeltem ama felvilágosításokra, melyeket a vezető a távol fekvő magaslatokról adott. Szemeim oda tapadtak a minket körülvevő és bérczektől körülzárt fensíkokra, hol mélyen lent a tengerszemek tiszta napfényben csillogtak, hol örvénymélységű hasadékok közt a groteszk ormok kaosza az ég felé emelkedni látszik, mint maradandó tornyai az örökös sziklavárosnak. Örökös? — Nem. Örökkévalóság nektek, égre törő sziklák, ép oly kevéssé jutott részül, mint nekünk, halandóknak! Nem tűnnek el nyom nélkül az évezredek felettetek sem, rajtatok is, noha a viharokkal bátran szembe szálltok, rágódik az idő foga, porladozva összeomoltok és egykor majd mint omladékhalmok fogjátok a völgyeket betölteni. Akkor majd a szüntelenül alkotó természet új életet fog rajtatok ébreszteni, hogy a margaréta és a havasi nefelejts romjaitokon újra felviruljon. Mi azonban, a kik korán mulandók vagyunk, részesülhetünk legalább rövid lét-örömnünknek ama teljes élvezetében, hogy bámulva csodáljuk fenséges szépségteket.

„Bár szólhatnék a pillanathoz:
Maradj még, hisz oly szép vagy!”

De hiába, a siető idő éppen a legboldogabb órákban kétszeres gyorsasággal repül tova. Még teljes tisztaságban kékkelt ugyan a derült ég, csakhogy a ki a Magas-Tátrát ismeri, az az ilyen isteni békében nem igen fog bízni, pedig még néhány óráig szükségünk volt rá, hogy felhőt érő otthonunkból szerencsésen leszállhassunk. Sürgettem is hát a visszaindulást, de előbb meg kellett jelölni az új csúcst, melynek szűk felülete egy korábbi megmászásnak legkisebb nyomát sem mutatta és melyre eddig nyilván még senki fel nem ért. Néhány kődarabból egyesült erővel egy kőgúlát raktunk össze, melyből aztán a karó kinyúlt. Régi turista-szokásnak hódolva, rövid jegyzeteket tartalmazó névjegyeinket egy kiürített palackba tettük, melyet aztán a kövek közé helyeztünk el. Még egy hosszú bucsútekintet a körülöttünk terjeszkedő gyönyörű varázsvadonra, aztán Breuert erősen megkötve, elsőnek eresztettük le és pedig ugyanazon sziklahasadékon, melyen felmáztunk. A sehol még nem erősíthető kötelek tartva, visszafojtott lélegzettel hallgatództunk minden lépésére a gyorsan lebocsátkozónak, a kit egy áthajló sziklával szemeknk elől eltüntetett. Habár a kötél hosszú ívben csüngött alá, melyet a lemászonak ismét követnie kellett, úgy azt mégis a biztosság bizonyos érzetével töltötte el.

Megnyugtatta lélegzettünk fel, midőn örömkialtás adta tudtunkra, hogy utitársunk a kúp alatt szerencsésen szilárd támpontot ért el. Bizalomteljesen ereszkedett le a második és harmadik; Csizak ezúttal a legnehezebb részt választotta, mert a csúcsot addig el nem hagyta, míg többi társát biztonságban nem tudta; de nemsokára ő is szerencsésen leért. Miután ezen veszélyes helyen baj nélkül átestünk, a leszállás többé túlságos nehézségeket nem okozott, noha a kötélnak még gyakran vehettük hasznát. A gerincz túloldalára érve, felszedtük ott visszahagyott csákányainkat és felfelé vett útirányunktól csak itt-ott térve el, óvatosan leszálltunk. Minthogy valamenyi fordulathoz és sajátságosan kiálló sziklánál keresztbe fektetett kövek által jelzéseket tettünk, hogy ilyformán a felfelé való útiránynak későbbi helyes megjelzését lehetővé tegyünk, leszállásunk még teljes 4 órát vett igénybe. Midőn végre a Virágos-kertet elértük, a fent feltűzött zászlócska még egyszer köszöntve lengett felénk, aztán sötét felhők borították el a magas sziklavárat és az első nehéz esőcseppek meggyorsították lépéseinket. A sziléziai házban barátok vidám köre üdvözölt szívélyesen és midőn víg koczintás közben a szél által hajtott zápor csak úgy verdeste az ablakokat, mi örültünk a noha idegen, de megszeretett hegyvidéken létesített barátságos német otthonnak.

A Sziléziai-osztály meghagyására Csizak Pál és id. Franz János vezetők még késő ősszel jelezték ezen útirányt kék jelzőkkel; a nevezetteket tehát, nemkülönben Breuer Jánost is melegen ajánlhatjuk megbízható vezetőkkül a Bibircs későbbi megmászóinak is. Az osztály vezetősége ellenben most már elállhatott ama szándékától, hogy egy nagyon gyakran hangoztatott kívánságnak tegyen eleget és a veszélyesebb helyek leküzdésénél kötelek és kapcsok alkalmazása által könnyítse meg, mert ezek könnyen rábírhathnák a kevésbé gyakorlottakat is, hogy ezen, még így is nehéz útra vállalkozzanak. Ezen szándékától a vadászsport kedvéért is elállott, nehogy a zergékben különösen gazdag vadászterület vadállománya a nagyobb csődület folytán zavartassék.

Ezen, a Magas-Tátrában is a ritkaságok közé tartozó vadonszép sziklacsoporthozat közepéből kimagasló és csak nehezen hozzáférhető csúcsnak megmászása és megjelzése által a legszebb kilátási pontoknak egyike nyílt meg legalább azok számára, a kik egy igen veszélyes, de a fáradságot jutalmazó útnak nehézségeivel megbirkózni képesek.

Klein Ferencz, a Koscieliskó-völgye és a nagy halastó.*

Wéber Samutól.

1. A bányászat a Koscieliskó-völgyében.

Eltekintve azon számos aranykeresőtől és aranycsinálótól, kik az alvilági kincsek szomjától úzelve, a Magas-Tátrában érczeket kerestek és olvasztottak, e magas hegységben a tényleges bányaművelésnek határozott nyomaira is akadunk. A bélai hámorban, továbbá a »Rausch«, »Rother-Lehm«, »Ratzenberg« és »Kriván« nevű helyeken történeti tanuságát látjuk annak, hogy hajdan a Magas-Tátrában virágzó bányaművelés volt.**

A tényleg működő és a leghosszabb ideig fönnállott bányaüzemek közé tartozik a Koscieliskó-völgyében létezett hámor. Mindjárt a századoknak II. Géza (1141—1161.) idejében történt bevándorlása után bukkanunk a bányaművelésnek első nyomaira. Midőn a tatárjárás után IV. Béla hívására a németek beözönlöttek, a bányászat itt is nagyobb lendületet nyert. A XIII. szepesi városnak Lengyelországhoz való elzálogosítása (1412—1772.) alatt a lengyelek e bányákat hatályosan művelték. E városoknak Magyarországhoz visszacsatolása és a lengyel »Starosta«-uralom megszüntetése után a Koscieliskó-völgyében volt bányaművek az ó-lublói Prokopovics-család birtokába mentek át. E család új épületet emeltetett és nagy befektetéseket tett, a nélkül, hogy a kívánt eredményt elérte volna, a mi miatt az üzem nemsokára más kézbe került. Miután a Liptóból származott Kiszely és Dempkó vállalkozók reményeikben csalatkozva, az üzemtől elváltak, azt most Ottó,

* A koscieliskói vasgyár gondnokának, Klein Ferencznek, e század elején vezetett naplója nyomán. E naplónak 1827. évről szóló másolata Kretschmár Árpád úrnak (Szepes-Szombatban) képezi tulajdonát.

** E tárgyról bővebbet nyújt Wéber Samunak a Kárpátgyógyászat Évkönyvében (VI. évfolyam 1879. 300—312. oldal) megjelent »Bányászat a Tátrában« című műve.

a »Zakopane« üzemnek gondnoka vette át. A kormány II. József idejében (1784.) arra törekedett, hogy a »Koscieliskó«-i bányaművelést lüktetőbb életre ébreszsze s azért azt a »Vitkov«-i bánya- és hivatal vezetőire, Gotier és Ruschbacky urakra bízta. Az ezüstérczeket és a *vas-követ* »Stara-Robotáról« Koscieliskóra szállították olvasztás végett. Vittow, Dtziarisch és Stohalow községek a fuvarozásban résztvettek, a mi erős forgalomra enged következtetni. A szállítás rendkívül olcsó volt; egy mázsa fuvardíja csak 10 krt tett ki. Mindamellett az üzlet nem jövedelmezett, alig fődözte a kiadásokat s e miatt a munkát a hámorokban beszüntették. Tudjuk, hogy az 1810—1811. évben az osztrák-magyar államokban általános kutatás volt, a melynek sok bányamű ujjászületését köszönheti. Koscieliskó is föléledt, de csak néhány esztendőre. Klein Ferencz volt az utolsó gondnoka. Zakopane mellett Koscielisko volt az utolsó hely a Magas-Tátrában, a hol a bányaművelést századokon át csak csekély megszakítások mellett egészen e század második évtizedeig űzték. Még 1827-ben a Magas-Tátrában tett utazásai közben két vashámort és egy fűrészt talált működésben Sydow, a ki erre vonatkozólag a következő érdekes megjegyzést teszi: »Körülbelül 200 lépésnyire Koscieliskótól feljebb a völgy 80—100 lépésnyi széles. Egyik száraz mellékvölgyének torkolatánál a völgyaljából ered egy kristálytisza és igen hideg vizű forrás, a mely oly dús, hogy a vize alig 200 lépés távolságban 2 vashámort és egy fűrészmalmot hajt és az évnek minden szakában elegendő vízerővel lát el. A forrás a legnagyobb hidegben sem fagy be.« Sydow a vasművektől megkülönbözteti a községet, Koscieliskót és az ahhoz tartozó fűrdőt, a midőn említi: »A falu, a melynek hajdan sokkal nagyobbnak kellett lennie és a mint a neve mutatja, templommal is kellett bírnia,* most a vasművön kívül csak az uradalmi lakóházat, néhány házat a munkások és hivatalnokok számára, egy korcsmát és egy salak-fűrdőházat foglal magában. A fűrdő azonban nem igen látogatott, mivel e rideg fűrdőhely az idegenekre kevés vonzó erővel bír.**

Egy másik vélemény szerint a név, Koscieliskó, nem a Kostiel = templomtól, hanem Kosc = csonttól vette eredetét. Mert a tatárjáráskor, a midőn a szepesiek a Lapis

* Kostiel = templom.

** Sydow Albrecht: A Beszkidek és a központi Kárpátok Berlin, 1830.

refugii nevű hegyen menhelyet kerestek, a Koscieliskó-völgyébe menekültek a lipitói lakosok, a hol a Tomaroval hegyszoroson túl a tatárokkal megütközve, közülök igen sokan elesetek, a kiknek csontjai = Kosc itten fehérlenek. Fölteszik, hogy az ásatásnál tényleg emberi csontokra akadtak volna a kutatók. Polana Smylara.*

Az idő vasfoga itt is széjjel rombolta az ember alkotásait. A kohók lángjai nem világítják meg többé a völgyet; a kalapácsok csattogását nem verik vissza a sziklák falai; a falu idyllje legelésző nyájával és kibékítő harangzúgásával eltűnt a semmiségbe. Koscieliskó jelenleg egy erdészlakást, egy fűrészt és egy igen egyszerű korcsmát foglal magában. A Koscieliskó-völgyét áztató patak a korcsmától északra 2 km. távolságban egyesül a délnyugatról jövő Siva-patakkal és ettől kezdve »Fekete-Dunajecz« nevet visel.

Mint a mi festői völgyeink egyike, a melynek szépségeit már Sydow említett művében oly lelkesen lerajzolta és mint a Tátrának átmenete éjszak felől, a mely Zakopanéből kiindulva, szekeren két óra alatt elérhető (dél felé a Tomanova hágón át, vagy megfordítva), Koscieliskó nagy vonzerővel bír. A turisták sűrűn is látogatják e völgyet.

2. A rablógarázdálkodás a Koscieliskó-völgyében.

Ezen elragadó völgyben nem mindig zakatoltak békében a hámorok, nem mindig vonultak a nyájak kolompolva, háborítlanul a virágos legelők zöld pázsitja felé. A falú és a bányaművek lakói munkájuk és szórakozásuk mellett nem mindig örvendhettek a kellemes biztonságban. Az emberek nyugalmát sokszor félelmes és veszedelmes módon dúlták föl a tolvajok és rablók, a kik ezen idyllikus helyre behatolva, életet és vagyont fenyegettek. Ilyen szerencsétlenségek részese volt Klein Ferencz, a vasmű gondnoka, a ki ezeket naplójába egyenkint bevezette. Ebből az alábbiakat vesszük ki:

»Az 1805. év nyarán, a gondnok távollétében, egy félelmes jelenet játszódott le, a mely az egész vidéket fölrázta. Akkor a gondnok családjánál véletlenül két nő, egy kisasszony és egy 6 éves leányka volt jelen. E társaságot egyszerre csak megtámadták a házba betört rablók

* Fuchs Frigyes: A központi Kárpátok, Budapest, 1863.

és mindenféle fenyegetés közben mindent átkutattak, sőt még a hölgyek ruháit is megvizsgálták, hogy ezek pénzeihez jussanak. Azután enni és inni követeltek és jól lakmározván, elővették a dudát és nem törődve a halálra ijedt hölgyek lelkiállapotával, tánczra perdültek. Nem sokára két juhot hozattak be az udvarra, a hol ezeket tejben-vajban megfőzték. Az így elkészített ételből mindenkinek, tehát a nőket sem véve ki, kellett ennie. Erre ismét közösen tánczoltak, játszottak, lőttek és egyéb módon duhajkodtak. A tivornya után mindnyájan kivonultak a Polana Virára, a hová 6 puttony tejet vitetett ki a rablófőnök, a kinek parancsára a rablók még az épületbe is lőttek. Csak este 6 órakor eresztették haza a hölgyeket. Az ijedség következményei nem maradtak ki. Mind a két asszony megbetegedett, az egyik meg is halt.

Ugyanez év augusztus 19-én a gondnok háza ellen történt a második támadás. A rablók enni és inni követelének és mint az örültek, úgy tomboltak az egész házban. Klein eltökélte magát, hogy a rablókat saját élete kockáztatásával is elteszi láb alól. Miután a rablók a duhajkodásban kifáradtak, pihenésnek adták magukat. A hadnagy és az alhadnagy a szobában feküdtek le, kettő kint a szobának ablakai előtt szundikált, kettő a konyhában a szolgálókkal mulatozott és egy őrt állott. Klein, a ki kitünő lövő volt, a szobában levőket pisztolylyal, a többit pedig puskával akarta lelőni. De anyja, észrevevén szándékát, kérte őt, hogy a saját és az egész családjának életét oly nagyon kockáztató tervéről mondjon le. Erre Klein megváltoztatta szándékát.

Még az évben késő ősszel, a téli szállásokba vonulás előtt, akarták a rablók elkövetett gáztetteiket a világ és a bíróság előtt elleplezni. E célból ismét megtámadták Klein gondnokot és lövésre kész fegyverekkel kényszerítették arra, hogy számukra jó erkölcsi bizonyítványt állítson ki. Klein kénytelen volt az erőszaknak engedni, de egyúttal tüstént értesítette arról a neumarkti bíróságot, a mely e tárgyból folyólag számára a következő bizonyítványt állította ki:

»Ex offio in criminalibus. Quod dominus Klein inspector metallurgus Koscieliensis de aggressionem per 5 paedones in mense aug. 1805 eidem illata ad hujatem Praefecturam notitiam dederit, adeoque per id non solum se virum omni laude dignissimum comprobaverit, verum etiam autem apprehendendorum ex his duorum praedonum dederit, qui in mense Septembri 1805 inquisiti, judicialiter

recognoverunt, eundem Dominum Klein per eosdem ad dictanda falsa ipsis tamen inservicatia attestata, minis coactum fuisse, hisce officiosa pro futura ejusdem ne fors necessaria legitimatione sit contestatio. Datum in iurisdictione mixta politica-criminali Neuforensi, Neufori die 20. Nov. 1805. Andreas Grotovszky, iudex civil-polit.»

»Hivatalból büntető ügyben. Hogy Klein Ferencz, gondnok Koscieliskón, azon megtámadásról, a melyet 1805. augusztus hóban 5 rabló ellene intézett, a följelentést megtette, mi által ő nemcsak dicséretes embernek bizonyult, hanem ezen öt rabló közül kettőnek az elfogatására alkalmat is nyújtott, a kik vallatva, beismerték, hogy ugyanazt a Klein urat hamis bizonyítványok kiállítására fenyegetéssel kényszerítették, a miről ezennel e hivatalos és a jövődében az ő igazolására szükséges bizonyítvány kiállítottatott. Kelt Neumarkton a büntető bíróságnál 1805. nov. 20. Grolovszky Endre, bíró.

Évvvel még a szegény Kleinnek rablóélményei nem voltak kimerítve. 1809. július 28-án éjjel 11–12 óra között, 7 ember támadta meg. Ezek egyike egy nőt is hurczolt magával és egy bizonyítványt állítottatott ki magának, miszerint e nő az ő törvényes felesége. E gazok az ablak alatt meglesték a gondnokot, a mint ő a szállított vasért bevett 2000 forintot az asztalon olvasta. Midőn a rablókat észrevette, nyomban eloltá a gyertyát és anyja által kido-báltatta a pénzt a konyhaablakon és tüstént más papirosokat, számlákat, vényeket és több efélet hozott az asztalra. A rablók berohanván, kérdezték, hogy miért fujta el a gyertyát? Mire ő azt felelé, hogy az csak véletlenségből történt. Hol a pénze? — faggatták tovább. — Ez nem volt pénz — mondá ő — hanem haszontalan, régi papirosok. Erre mindent átkutattak. De két palaczk Rosoglio mégis csak lecsendesítette őket. Búcsúzásúl az ablakon át lőttek a kamara ajtajába. A szomszédos Zakopanét is megtámadták a rablók 1806 és 1807. évben.

3. A nagy Halastó látogatói.

A nagy Halastó kiterjedésénél és nagyszerű környékénél fogva már akkor is nagy vonzerővel bírt. A mi naplónk magában foglalja a (1806–1827.) látogatók névjegyzékét.

A vidék lakatlanságánál fogva a látogatók többnyire csoportosan jelennek meg, a kiknek ellátásukról

maguknak kell gondoskodniok. Egyházi és világi egyén, galicziai, magyar, osztrák és más külföldi is szolgáltatják a halastó turistáinak kontingensét.

Ezeket a —, felváltva Jurgov- és Bukovinában, az érkezők neveinek följegyzésére kitett vendégkönyv különféle tréfás verseivel figyelmezteti az ellátás körülményeire.

»Ha a Kárpátokban vígan utazni vágyol,
Hallgasd meg, a vidék neked, hogy mit tanácsol:
Hordozd mind azt magaddal, mit a szükség kívánt,
Mert nem lehetsz ellátva minddel vendég gyanánt.
Mert Bukovina nem az az áldott hely, melyen
Csakis az Úr szavából élned könnyen megyen.
A zordon sziklakörnyék mihaszna, már olyan,
Hogy rajt' a széna, szalma meg nem könnyen fogan.
Kenyér, hús, főzelékre gondolnod sem szabad,
Hogy ajándék gyanánt, vagy pénzért is akad.
Kávét gyanánt iszszuk meg gyakran a mohát,
S a bércezen nyugvó hó szolgál fagyalt gyanánt
Fösvénységnek ne tartsd hát ezt a nyomorúságot,
Hol búza s rozs terem, ezt inkább ott találod.

Azonban:

Lakás, istálló, víz, s fa akad mindig eléd,
S ha víz nem kell, a borra gondolnod is elég.

Hasonló felvilágosító verset találunk latin nyelven is, a németül nem értők számára.

Az alábbi nevek között sok jó ismerőst fognak találni a Kárpátok irodalmában jártas egyének, a kikről tudják még, hogy az illetők voltak a Magas-Tátrában, de hogy mikor, arra már nem emlékeznek.

1806. július 17-én József Antal főherczeg és nádor volt a Halastónál a következő mánások és méltóságok kíséretében: Szapáry gróf, főispán; Végh gróf, Gundelfinger György, Planitz Károly, plébános Késmárkról, Almássy Lajos, Lányi Mihály, Korponay Mihály, Berzeviczy György, Okolicsányi Miklós, Görgey János, Berzeviczy Pál, Matyasovszky Sándor, Palocsai Endre, Frigyes és Ferdinánd.

Ugyanez év aug. 20-án volt Nosberg cs. és kir. főfelügyelő; szeptember 1. Nagy főerdész, Reichenberg főerdész, Reichenberg Ambrus, Serbs Lajos; szeptember 5. Volonszky kerületi biztos Szandeczról; Derék főhadnagy.

1808. aug. 8. Szallay István, Höttern; szeptember 15. Bárá Essenich, kerületi kapitány Szandeczról; Röffler János országtanácsos.

1809. júl. 2. Ivanovszky orosz dragonyos hadnagy.

1810. jul. 7. báró Mayer, táborszernagy; Tretter vezérkari őrnagy; Hertler bányatanácsos Szászországból.

Az 1811. évben meglepő sok magaskörű látogató volt.

Julius 10-én Reichling ezredes, július 12. Czik kormánytanácsos Bohniáról; 17-én Borkovszky bíró, aug. 5–6. Gons Péter, galicziai kormányzó; Gocsné grófnő; Túrheim Terézia; Gocs gróf; báró Essenich, kerületi kapitány; Lipovszky Manó, kerületi kapitány; Christiani János, ügyvéd.

1812. augusztus 20. Ritter Károly, bányász; báró Neffler kapitány.

1813. július 22. báró Kranzberg felügyelő, Szandecz; aug. 17. Paeundus János plébános Szandecz; Machajszky Ignác dékán, Neumarkt; szept. 10. Gloiszer tanár, Lemberg; okt. 13. Appel főhadnagy, Kromer Ágoston cs. kir. főfelügyelő.

1814. július 24. Rosenzweig bankfelügyelő, Szandecz.

1815. június 30. Rinde Antal dohánybiztos.

1816. augusztus 17. Helina főhadnagy; Prohaszka, Staufe, Schütz, Tóth, gróf Revertera kapitányok feleségeikkel.

1817. aug. 7. Willersdorf kapitány, Szandecz.

1818. június 19–20. báró Hauer galicziai kormányzó; báró Badenfeld, Salamon Mihály kormányzói titkár, Blagiavitz őrnagy.

1818. aug. 18-án Krauszký Henrik cs. kir. biztos Sandeczről, aug. 26-án Visocsy cs. kir. hadnagy, október 12-én Seidling biztos Sandeczről.

1819. július 8. Mühlbocher József főtitkár; július 20. Wajmann országtanácsos Tarnow; augusztus 1-én lovag Halfeld százados, augusztus 2. Pirker László szepesi püspök kíséretestül; Wenedig érsek Eger; Horváth Ferdinánd; Zavada József és Ordujov István főpapok.

1821. szeptember 15. Krück Cajetana, Lemberg.

1822. aug. 13. Tomasovszky bányatanácsos, Varsó; aug. 10–15. augusztusban találjuk a terepfelvételi bizottságot, a mely a következő tagokból állott: Singer főhadnagy, Dlokoczani, Kaminszky alhadnagy és Ottó tábori orvos.

1823. évben általában sok magas látogató fordult meg; július 29–30. Ziegler György Tamás, a trienti püspök (nagy számú kíséretével), aki akkor a tengerszem csücsán következő felíratu keresztet állíttatott föl: »Hic non plus ultra, non supra, nisi in Cruce Domini Nostri,

Jesu Christi.« Innen se tovább, se feljebb nem mehetsz, csak a mi urunk Jézus Krisztus keresztye által.

1823. aug. 26—27. Ferencz Károly ő fensége, következő kíséretével: Görög udvarmester és ő fensége neve-lője; Weilcz műszaki kapitány, Barkovszky udvari kama-rás; Kammerdacher udvari orvos; Guttenberg számtiszt; Krausz tartományi tanácsos, Lembergől; Godowszky Vincze kerületi kapitány; Studniczky Sebestyén földbirtokos, Klukosav és Udrarszky földbirtokos Koszinka.

1824. július 28. Krakkóból megjelentek: Jakubawszky Ferencz, Grabowszky Ambrúzy, Jokon egyetemi tanár, Bécs; augusztus 3. gróf Vydopolszky földbirtokos és felesége; aug. 5. Londonból érkeztek: Cole Edward, Greschfeld Róbert urak, Combar Schweicz; Buzima Izabella grófnő, Pominszky Marianna grófnő és e két utóbbi férje is.

1824. szeptember 1-én kezdetét vette a Homolatsch-korszak: szept. 5. Godanszkané nővérével és a leányával Szandeczről; Szallayné leányával és háziorvosával; Kodzicka Emilia grófnő leányával és Wodziky gróffal; szept. 12. Greiner Lajos, Lubomirszky Henrik herceg* vívómes-tere; szept. 17. Taffe Lajos galicziai kormányzó; Salamon Mihály kormányzói tanácsos Lemberg; Gondowszky Vincze kormányzói tanácsos; Horváth János ügyvéd, Sárosmegye; szept. 18. Lanyer, Schmidt Albert és Gyula mineralogu-sok Paderbornból; szept. 24. Csabinay kerületi biztos, Szallay István, Klein Ferencz nyugalalmazott vasműgond-gondnok és ez emlékkönyv szerzője.

1825. aug. 22. Serts Lajos feleségével, sógornőjével és leányával; Gruber József és felesége; Ottó Ferencz kerületi sebész Neumarkt; aug. 28. Fabriczy mérnök, Árvamegye; szept. 16. Schmidtner Leonhardt építész, München; nov. 13. Wade Browne Trini College Cambridge Anglia; Stezleczy Antal Krakkó, a hegymászásban az előbb említett angolnak a kísérője.**

1826. július 30. Gatalovszky Ferencz trienti püspöki presbyter és Sontag Endre ugyanonnan; szept. 1. Reiner Endre tanár, Trient; Koszkovitz Bálint tanár, Trient; Sachar József orvos, Prokopovitsch Antal sóbányai igaz-gató, Bochnia; szeptember 11. Eretius Emil lelkész,

* A Lubomirszky-család az elzalogosított XIII város fölött mint »Starosta« 1412—1772-ig kormányzott.

** Ő ez alkalommal az öt lengyel tavat is meglátogatta és azt állította, hogy a Rostoka vízesése Európa vízesései között az első helyet foglalná el, ha függélyesebb volna.

Ratisbor; Heinrich Henrik lelkesjelölt és Schmidt Miksa tanár, Ratisbor; Kalch porosz tanító; * szeptember 12-én: Wittchen András és Szetweszky tanárok Sandeczről.

1827. május 10. Lille Károly Lilienbach; június 30. Bieliczky Károly plébános Jurgov, a ki az emlékkönyvbe rajzolt; Hrubia József és Ferencz. Borowszky Sztaniszláv; Gawrulic Vilmos; július 26–27. Haller, Krakkó; Lobeczky Nikodém Novi-Targ; augusztus 5–8-ig több lengyel turista; szeptember 8. Sydow Albert, Hátsó-Pomerania.** Zellner Ede Felső-Szilézia; szeptember 18. Heiszler és Filkorn káplánok, Szepes-Béla; Ratskó Mihály tanár, Podolin; Szepesházy Ferencz Szepes-Béla; *** október 11. Czaderszky Ferencz ügyvéd, Kisnitz; Masz Ferencz polgármester, Neumarkt; Müller Ferencz erdész Koscieliskó; Sacher Ferencz erdész, Bukovina.

Eddig terjed azon turisták jegyzéke, a kik közel és távolról, a magas és legmagasabb körökből jelentek meg a nagy Halastónál, hogy valamennyien a Tátra szépségeinek élvezői legyenek.

Él-e még valaki azok közül, a kiknek neveit a jelen és a jövő számára kegyelettel följegyeztük? Alig hiszem!

Emlékezzünk róluk, a kik az emlékkönyv egyik versében hozzánk így szólnak:

»Követőink innen látják,
Hogy kinek nyomába lépnek;
S mikor mi ott lenn pihenünk,
Egy könyvet szentelnek nekünk.«

* A turisták, a kik szeptember 11-én itten megfordultak, az emlékkönyvbe a következő megjegyzést tették: „A Kárpátokon való utazásunk alkalmából e házban (Bukovina) szíves fogadtatásban részesültünk.“

** Ez utazásnak eredménye volt: „Az 1827. évben a Beskideken át Krakkót és Wielieskát érintve, a központi Kárpátokba tett utazáson megírt följegyzések, mint e hegységek és népeik jellemzésének adaléka Sydow Albrechtől. A központi Kárpátok térképét mellékelve. Berlin, Dümmler Ferdinándnál, 1830.“

*** E négy turistának kirándulása a Kárpátgyesület 1895. Évkönyvében van leírva.

A Késmárki-csúcs.

Dr. Otto-tól (Boroszló).

A múlt nyáron, midőn egy pihenő napon Szontágh újonnan megjelent »Tátra-kalauz«-ának olvasásával foglalkoztam, a hozzácsatolt látképen a Késmárki-csúcsot illetőleg egy eltérés tűnt fel nekem a Kolbenheyer-féle nevektől. Közelebbről vizsgálva a dolgot, azt találtam, hogy a Késmárki csúcsot illetőleg hihetetlen zűrzavar uralkodik, elannyira, hogy az irodalmi adatok nyomán az ember a Késmárki csúcsot megtalálni tényleg képtelen. Kolbenheyer és Szontágh azt mondják Késmárki csúcsnak, a mit a tátrafüredi vezetők »Villa-csúcsnak« neveznek; a mit ellenben én a törzskari térkép s a vezetők tanúsága alapján kénytelen voltam a Késmárki csúcsnak tartani, azt mindkét szerző Hunfalvi-csúcsnak hívja és a mi a törzskari térkép szerint csakis a Hunfalvi-csúcs lehet, azt Kolbenheyer »Háromlábás«, Szontágh pedig »Weber-csúcs« névvel jelöli meg. Kitűnt továbbá, hogy Kolbenheyer-nél a szöveg a látkép adatainak megfelel ugyan, nem azonban a térkép, mely inkább a törzskari térképpel megegyező, Szontághnál ellenben szöveg, térkép és látkép mind ellentmond egymásnak. A Grieben-féle Kalauz (II. kiadás. Berlin, 1895.) látképén is tévesen van a Villa-csúcs Késmárki csúcs gyanánt megnevezve, csak Heksch Kalauzában (II. kiad. 1889.) van a látképen a Késmárki csúcs helyesen megjelölve, viszont tévesen viseli azonban a Nagy-Morgás a »Fehértavi-csúcs« nevet. E felfedezések azon óhajt keltették bennem, hogy saját szememmel szerezzek magamnak felvilágosítást a Késmárki csúcs fekvése és alkata felől. Véletlenül toppant be egy régi barátom: Dittrich, nicolai gyáros, kivel már nem egy kirándulást tettem, s ez azonnal kész volt ezen utat is velem megosztani. Matlárházán az öreg Loisch alaposan kinevetett bennünket, midőn megkérdeztük, melyik voltaképen a Hunfalvi- s melyik a Késmárki csúcs? A hunfalvi ben-

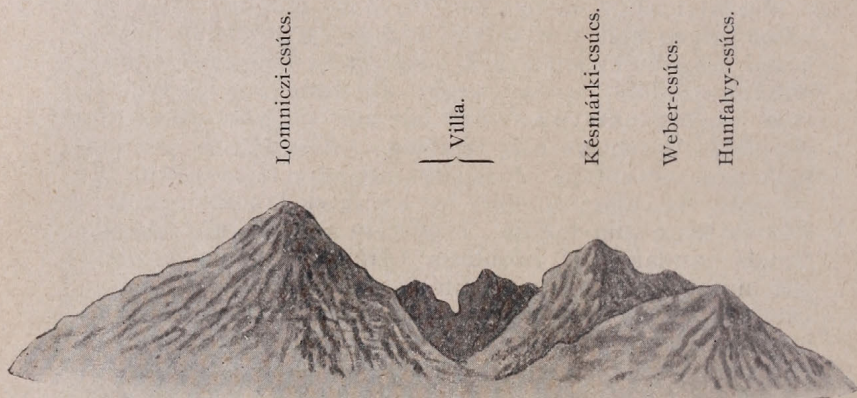
szülötteknél — kik helységük határait ugyancsak jól ismerhetik — eszközölt tudakozódásunk alapján egyedül a törzskari térkép adatait tartom helyeseknek, úgy, hogy ennél fogva Kolbenheyer és Szontágh Hunfalvi-csúcsa nevezendő jogosan Késmárki-csúcsnak, valamint, hogy Kolbenheyer »Háromlábás«-a vagy Szontágh »Weber-csúcsa« kétségtől kivül a helyes »Hunfalvi-csúcs«.

A mi a Késmárki-csúcsra vezető utat illeti, azt Kolbenheyer egészen helyesen írja le, kivéve azon utasítását, hogy a gerinczen legtöbbnyire annak a Kőpataki-völgy felé néző oldalán kell haladni. Csak a közvetlenül a Hunfalvi-csúcs mellett levő bevágás mögötti rövid kritikus helyen kell a sziklákon át a Tölcsér-tó felőli oldalra hágni, míg különben a Hunfalvi-verem felé néző lejtőnek járható szikláin tartja magát az ember. A megmászás ezen irányát mutatják a vörös, de már nagyon elinosódott jelzések. Az elnevezést illetőleg Kolbenheyer — mint hallom — az elhunyt Blasy tekintélyére támaszkodik. Én ellenben azt hiszem, hogy a hunfalvi lakosok, mint a föld és telek tulajdonosai, bizonyára a helyes név birtokában is vannak.* Dr. Szontágh leírása különféle tévedéseket mutat. Ezek — mint utóbb meggyőződtem róla — két sajtóhibából és Weber Sámuel »A Késmárki-csúcs megmászása« (M. K. E. XVII. évfolyam 1890.) című dolgozatának egy homályos passzusából erednek. Weber a 26. lapon azt mondja: »10 órakor . . . a hasadékba értünk, melybe a gerincz szakad, s mely a Késmárki-csúcsot két oromra osztja, egy északra s egy délre . . . Először az alacsonyabb *déli* (helyesen: *északinak* nevezendő) orom sziklatömbjeire léptünk, mely, mivel a Zöldtő-völgyet uralja, itt is mindenütt Zöldtő-csúcsnak neveztetik . . . A kilátás ezen *északi* oromról megragadó . . .« A 27-ik oldalon ez áll: »Ezekután a Késmárki-csúcsnak *észak* (helyesen: *dél*) felé és magasabban fekvő ormára hágtunk.« A Weber-féle leírásnak zavarra vezető pontatlansága a 27-ik oldal következő passzusában foglaltatik: »Míg a Késmárki-csúcs ormai alúlról nézve egy barnásveres öntvényből állóknak

* Székely Gyula nagylomniczi plébános úr, kihez tudakozódással fordúltam, azt írja nekem:

„A Kőpataki-tó völgyének déli lejtőjén három mély vízi árok van, ezek a távolból három lábhoz hasonlítanak s melyeknek háttérében, kelet felől nézve, a Lomniczi-csúcs, délről tekintve pedig a Hunfalvi-csúcs áll. Úgy a Lomniczi-, mint a Hunfalvi-csúcs, az előtérben a három árokkal, »Háromlábás«-nak nevezhető tehát. A nép ajkán nem szokásos e kifejezés.“

látszanak, addig fenn, kivált a déli orom, szakadozottak, egyes gránittömbökből összerakottak, melyek nem mindig nyugosznak szilárdan, s érintésnél gyakran inognak meg. (.) A déli orom túlakúán csúcsosodik ki, az északit három összefutó gerincz alkotja. Weber ugyanis egészen más pontokat ért itt *északi és déli* orom alatt, mint az imént. Leírása csak akkor válik érthetővé, ha a zárójellel megjelölt helyre a következő mondatot ékeljük be: (A déli magasabban fekvő csúcson ismét egy déli és egy északi ormot lehet megkülönböztetni.)

Kolbenheyer a keleti Villát tévedésből a Késmárki csúcsához számítja. Bizonyosan tévútra vezette egy hiba, mely a Poprádról felvett valamennyi látóképen közös. Ugyane hiba van az 1885-iki Évkönyvhöz mellékelt Forberger-féle felvételen is. A rajzolóknak ugyanis tévesen úgy tüntetik fel a dolgot, mintha a két érintkező Villa nyugati csúcsa a Lomniczi-csúcs keleti lejtője mögé tűnnek el. Ezért látszik a kettős Villa keleti csúcsa a Késmárki-csúcsához tartozónak, annál is inkább, mivelhogy magasabbnak rajzolják, mint a minő a valóságban. Ha ellenben a gerinczvonalat úgy tekintjük, a mint az Czéhula Ferencz késmárki fényképésznek a Lomniczi-csúcsot feltüntető egyik felvételén mutatkozik, akkor egész világosan látható, hogy a Lomniczi- és Késmárki-csúcs két önálló hegy, melyek között a két Villa-csúcs a közepet képezi, s a Villa keleti csúcsa sem a Késmárki-csúcsához tartozónak, még kevésbé pedig azzal azonosnak tekinthető.

Weber Sámuel egy nyugati Késmárki-csúcsról tesz említést; azt a kis kiugrást érti, mely közel a csúcs alatt, a nyugati hegy lejtőjén van; Weber »Keleti-csúcsát« Dénes tanár későbbben Weber-csúcsnak nevezte el. Én ezt nem tartom szerencsés gondolatnak, mert ez nem is igazi csúcs, hanem csak a gerincz egy dudorodása, ott nevezetesen nincsen hasadék, mely a Weber-csúcsot a Késmárki-csúctól elválasztaná. A Weber-csúcs csak Béláról nézve tűnik fel némileg körvonalozottan; Poprádról ellenben csak a hegygerincz igénytelen kiemelkedésének látszik, melyet onnan senki sem fog csúcsnak tartani. Tekintettel Weber érdemeire, rászolgált volna, hogy nevével feltünőbb pontot kapcsoljanak össze. Azok után, a miket saját szememmel láttam, egyáltalán tagadom, hogy a Késmárki-csúcs három oromból áll; legalább is nem szabad őket egyenrangúaknak képzelni.

Én a leírást következőképen szövegezném: »A Késmárki-csúcs legmagasabb pontja nem azon gerinczből emelkedik ki, mely a Morgástól a Lomniczi-csúcsához áthúzódik, hanem az ettől derékszög alatt elágazó gerinczből, mely a Hunfalvi-csúcsban végződik. Hegyes orma laza kötőmbökből áll és magában rejt a látogatók neveit tartalmazó palaczkot; az előbb nevezett, keletről nyugatra vonuló gerincztől egy kevéssel több, mint ember-szélességű és körülbelül 2 méter mély árok választja el, mely körülbelül még 20 lépésnyire kelet felé húzódik, mielőtt mélyebbre ereszkednék. A gerincz keleti részének körülbelül 50 m. a csúcs alatt levő, kevésbé feltűnő kiemelkedése Weber-csúcsnak neveztetik.

A Késmárki-csúcson 1896 július 31-én való látogatásunk alkalmával, úgy a fel-, mint a leszállásnál új útirányt választottunk. A Hunfalvi-veremben levő tócsától nem balra, felfelé a gerinczhez, hanem féljobbra, egyenesen a sziklafalakon át, a Késmárki-csúcsról leszakadó hatalmas hasadék felé hágtunk.

Ez alkalommal nem éppen könnyen járható helyekre jutottunk. A felszállás ezen útirányát, kísérom tiszteletére »Dittrich-útnak« kereszteltem. A leszállásnál először a jelzéssel ellátott gerinczet követtük, a Hunfalvi-csúcsnál lévő bevágásig; innen jobbra fordultunk a kötőmelékkel töltött hegyszakadékon keresztül a Tölcsér-tóhoz. A kapaszkodás, mely körülbelül $1\frac{1}{2}$ óráig tart, korántsem oly egyszerű itt sem. Kísérőnk ifj. Hunsdorfer volt, ki maga is ez alkalommal mászta meg legelőször a Hunfalvi-csúcsot, azonkívül felfogadtuk volt a matlárházi

erdőőrt, kinek az lett volna feladata, hogy minket a helyes úton, az erdő határán túl, vezessen, ki azonban utólag az egész kiránduláson részt vett. Utóbbi minden matlárházi vendégnek igazán ajánlhatom vezetőül.

A Késmárki-csúcs egyike a Tatra legnehezebben megmászható csúcsainak; a matlárházi éjjeli szállástól a hegy ormáig teljes 1656 m. kell hágni, míg a sziléziai-ház-tól a gerlachfalvi csúcs ormáig csak 990 métert kell leküzdeni.

Záradékkul még egy tévedésről kell említést tennem, melyet Posewitz dr. ejtett a Kárpát-egyesület történetében, s mely így az én Kalauzomba is belejutott.

A Késmárki-csúcsot nem 1890-ben mászták meg először és nem is Weber lelkész volt annak első megmászója. 1877. július hó 30-án Pavlikovszky János mászta meg legelőször, másodszor pedig Bogdányi Ferencz és Jäger L. ugyanazon év aug. 14-én, harmadszor Greisiger dr. és kísérei; 1889. július 3-án a negyedik megmászásban egy Zobel nevű kisasszony is vett részt; Weber Sámuel csak mint ötödik mászta meg a Késmárki-csúcsot.

Kirándulás a piramisokhoz, a Nilus első kataraktájához és a Vörös-tenger melletti Atáka hegységhez.

Dénes Ferencztől.

Mintegy 10—15 cm. vastag hóréteg lepte Lócsét és környékét 1895 január 4-én, mely napon útnak indultam. Budapesten 20—25 cm. magasságot ért el a hó, de a napos helyeken olvadt. Budapestről $\frac{3}{4}$ 8 órakor indultunk el Trieszt felé, úgy hogy utazásunk nemcsak a határig, Csáktornytól 1¹/₂ mérföldnyire, hanem azon túl is a Dráva völgyvidékén, a Bachu-hegység délkeleti nyulványain, a Száva keskeny völgyoszorosán, a laibachi völgykatlanon és a Karszt-magaslat zordon, szakadékos éjszaki lejtőin végig éjszakai sötétségben folyt le, mi minden megfigyelést lehetetlenné tett. Adelsberg (501 m.) mellett végre január 7-ikének hajnali szürkületében kivehattuk, mint tűnik el a hó, mely innen kezdve már csak az 1300 méterig felnyúló hegységek szakadékait és csúcsait borította. Reggeli 7 órakor a hőmérő Szt.-Péterben (körülb. 550 m.) még mindig -2° C-t mutatott, Nabresinában (körülbelül 150 m.) $\frac{3}{4}$ 9-kor 2.5° C-t és a tengerparton gyönyörűen elterülő Triesztben délutáni 2 órakor 9° C-t. A valóságos tavaszi szellőktől körülenyelgett tengerparti város nagy-szerű mólóirol nézve a meredek, 500 méterig felnyúló tenger melléki hegység, melynek déli ereszkedőin 10—20 cm. magas fű zöldelt s villák tarkállottak, a gerinczét ellepő szürkésfehér Karszt-törmelék miatt szakasztott olyan képet mutatott, mintha vékony hólepel borította volna s e jelenség az egész dalmát és görög part hosszában elterülő sziklás hegyeken, egész a moreai félsziget legszélső hegy-fokáig észlelhető volt.

Január 8-án Trieszt 7 órakor 4° Celsius-t, az Adriai-tenger, melyre a »Kleopatra« nevű 120 méter hosszú, pompásan berendezett Lloyd-gőzös délután 1 órakor siklott ki, 2 órakor 9° Celsius-t, 9 órakor 8.5° Celsius-t, míg a tenger vize maga Triesztnél 7.5° Celsius-t mutatott. Ez

első napon egész alkonyatig láthattuk kelet felől 1-3 mérföldnyi távolban az *isztriai* partot, azután az 5—10 mérföldnyire elmaradó *dalmát* szigetsort a fölöttébb romantikus fekvésű városokkal, templomokkal és várokkal, míg nyugat felől a tenger beláthatatlan síkja fölött *Olaszországból* mit sem vehettünk ki.

Január 9-én délelőtt szemünkbe tűnt az 1460 m. magas *Gargano*, melyet 800 m.-n fölül hó takar; d. u. 2 óra 45 perczkor, tehát 25 és $\frac{3}{4}$ órai pompás, 98 mérföldnyi tengeri út után elértük a nyílt síkon fekvő *Brindisit*, melynek kikötőjéből nagy érdeklődéssel szemléltük a hatalmas *Appius- emlékoszlopot*. E nap hőmérsékleti észleletei ezek: reggel 7 órakor 9° C., délben 2 órakor 8.6° C., este 9 órakor 11° C. Reggeltől kezdve folyton erősödő északi szél fújt, mely a nyílt tengeren 2—3 m. magas, hófehér habokban szét-törő hullámokat vert föl, míg Brindisi partján 10 m. magasra csapkodott a tompán zúgó ár. Brindisi örökzöld kertjeiben örvendező ámulattal pillantók meg az első pálmát; a szántóföldeken a parasztok ekébe fogott ökrökkel ép a tavaszi első szántást végezték. Mindjárt 4 óra után tovább hajóztunk s vagy 4 óra múlva elhagytuk *Otranto* mellett a csak 10 mfd széles tengerszorost. E közben a szél mindig hevesebb lett, a hullámok mindig magasabbak, a hatalmas hajó menete mindig nyugtalanabb. A viharos éj folyamán a szűk hajószobákban, melyek csak 2 méternyre voltak a tenger tükre fölött, nem zárhattuk le szemünket. Harsány zúgással törtek meg a vadúl tomboló, házmagasságú hullámsorok a küzködő hajó oldalain, mely minden erőteljesebb hullámlökésnél recsegett és ropogott, kötélzete, mint egy ezer torkú óriás, minden hangnemben és hangfokon sivített, zúgott és bömbölt. Mindig nagyobb szorongás vett erőt testünkön-lelkünkön. A hajó hatalmas ringása, annak egész hosszában kellemtelen nyomást idézett elő az agyban, mi főleg a gyomorra volt erős hatással. Hasztalanul kísérlöttük meg január 10-én reggel kibontakozni az ágyból és saját szemeinkkel gyönyörködni a természet felszabadult erőinek fenséges játékában, nem sikerült, sőt még rosszabb következése lett. A tengeri betegség teljes mértékben erőt vett rajtam. Alább nem hagyott, sőt fokozott erővel dühöngött a vihar, záporosó, villámlás és menydörgés kíséretében még délelőtt is, úgy, hogy a kapitány kénytelen volt a hajót, melynek középső, mintegy 40 méter magas árboczába belesújtott a villám, *Zante* (57 mfd Brindisitől) kikötőjében jobb karba hozni. Társaságunk 20

tagja közül csak 7 és az I. osztály 73 utasa közül csak 17 volt képes a legközelebbi déjeüner-n megjelenni; a többieket a szenvedés mélyen a hajó belsejéhez lánczolta. Január 9-ikéről 10-ére virradólag a szél délnyugati irányt vett; ennek megfelelőleg a hőmérséklet január 10-én meglehetősen felszökött: Zante kikötőjében a hőmérő 2 óra 45 perczkor, de még esti 9 órakor is, $14^{\circ}5'$ C-t mutatott.

Január 11-én még mindig erős, de hatalmas hajónkra nézve egészen ártalmatlan szél fújt, minél fogva reggel 6 órakor ismét a nyílt tengerre bocsátkoztunk s kevéssel 11 óra után *Neokastro* (Navarin, Zantétól 17 mfd) közelébe értünk. A kilátás *Morea* hegyes félszigetére a legnagyobb mértékben lebilincselő volt: a háttérben északkeletnek az alacsonyabb kopár hegyhátak mögött *Arkadia* távoli havas csúcsai tűntek elő, délkeletnek a folytonosan emelkedő, igen meredek, elkarsztosodott, 2500 m. magasra nyúló *Taigetosz-hegység*, melynek felsőbb részét körülbelül 1400 méteren felül szintén hó fődte; a sziklás előtérben pedig az óriási hullámtorlás ránk nézve egészen új látványosságot nyújtott. A hullámhegy 15—25 méter magasra felszökve, 40—60 méternyi hosszúságban özönlött a part felé, mire aztán a rögtönzött pillanatnyi vízesések és zuhatagok ezreiben feloszolván, fehér tajtékkal zuhogott vissza a tengerbe. A hőmérő a derült időben (csak a havasokat takarta el a felhő) reggel 7 órakor $14^{\circ}5'$ C-t, d. u. 2-kor $17^{\circ}5'$ C-t, este 9-kor $16^{\circ}2'$ C-t mutatott, tehát csak nagyon kevésbé változó hőmérsékletet, mint a hogy az jellemző vonása a tengeri klímának.

Navarinból körülbelül 3 és $\frac{1}{2}$ óra alatt elértük a *Matapan* (10 mfd) hegyfokot, éjjeltájban pedig *Kréta* (22 mfd) szigetének nyugoti csúcsát, melynek hegyvonalai a hajnali szürkületben csak nagyon halványan voltak kivehetők.

Január 12-ének reggelén tehát a *Földközi-tenger* kellő közepén voltunk. Tengerpart, szárazföld, hegység köröskörül sehol sem volt látható. A csaknem felhőtelen égbolt szabadon pihent a csodálatos színpompában ragyogó, a rezgő haboktól szeliden hullámzó tenger tükre fölött, mely mégsem látszott egészen megszakítás nélkülinek; tengeri messzelátóval a kerek víztükör peremén vagy 3—5 mfdnyi távolban, dagadó hullámok között, 7—8 méter magas hajófödélzet volt kivehető, mely mögött az est káprázatos fényében Héliosz kimondhatatlan fénsséggel merült el. Naplenyugta után 6—7 órakor pompásan gyuladt ki az állatövi fény hatalmas, fényes sugár-

kévéje. A levegő január 12-én májusiasan langyos volt; reggel 17⁵° C., délután éppen annyi, sőt este 19⁵° C. Annyira megszoktuk már a tengert, annyira otthonosan éreztük magunkat rajta, hogy még a katasztrófa lehetőségének a gondolatában sem találtunk semmi iszonyatost. Hisz' nem hosszantartó szünet, nem a hozzátartozók szívszaggató, néma búcsúja, csupán a hullámokkal vívott rövid, legfőljebb néhány pillanatnyi küzdelem után költözött volna át az ember az örök ismeretlenségbe. Így filozofáltunk álmunkban valódi professzorok módjára utolsó éjszaka, míg végre 13-án még napfelkelte előtt fölébredtünk s vígan siettünk föl a fedélzetre. Mert már tegnap este jelezték, hogy másnap reggel 7 és 8 óra között megpillantjuk *Alexandriát*. S úgy is lett. Már 6 órakor megpillantottuk az alexandriai világítótorony meg-megvillanó fényét. Az idáig tiszta tengervíz csakhamar sárgás színt váltott; az örökké sárga *Nilus Mahmudieh-csatornája* ugyanis Alexandria mellett torkollik a tengerbe. Reggeli 7 órakor derék »Kleopatránk« a csekély tengermélység miatt óvatos lassúsággal vontult be Alexandria nyugati kikötőjébe. S ezzel tengeri utunknak Kréta nyugati csúcsától Alexandriáig terjedő 105 geogr. mérföldnyi másik felét is megtettük. A hőmérő állása a csaknem egészen derült időben 19⁰ C. volt.

Alexandriából már 8 óra 30 perczkor tovább utaztunk vasuton *Kairóba*. E 28 mfdnyi vasutvonalat, mely *Damacher, Tanta, Kafr ez Zayat, Benha, Kalyub* nevű városokon és megszámlálhatatlan nyomorúlt külsejű fellah falun visz keresztül, 4 és 1/2 óra alatt tettük meg. Kafr ez Zayet mellett a nyugati, Benha mellett pedig a keleti ágát hagytuk el a tökéletesen vízszintes felületű *Nilus-deltának*, melyben a legbujább növénykultúra mellett, akárcsak a gondosan művelt kertben, egyetlen vadon termett fűszál, bokor vagy fa sem található. Számtalan csatorna és medence öntözi ezt a csaknem 25 mérföld hosszú és a tengerpart közelében 35 mfd széles deltát, mely a fellahoknak, a piramisépítők egyenes leszármazottainak, megfeszített munkája következtében, folytonosan egy örökzöld, sohasem hervadó édenkertnek a képét mutatja. Kairóba érkezésünk előtt mintegy 4 mérföldnyi távolságból pillantottuk meg először a *gizehi* két gúlaóriást. A hőmérő állása itt január 13-án 2 órakor 17⁰ C., 9 órakor 16⁰ C. volt, miközben egy kis eső esett. Január 13-tól 20-áig Kairóban állomásoztunk, mely napokon a hőmérséklet a következő volt: reggel 7 órakor 14, 14,

14^h 5', 14^h 5', 8 és 10° C.; délután 2 órakor 21, 23, 23, —, — és 22° C.; este 9 órakor 18, 16^h 5', 17, 13, — és 15° C.

Az e napok folyamán tett kirándulások közül csak a turisztikai szempontból legérdekesebbet, t. i. a *gizehi piramisok* megmászását említem föl. Ezek Kairó középpontjától teljes 2 mérföldnyi távolságban vannak és daczára e távolságnak, a *Mokattam* hegyvonal nyugati lejtőjéről tekintve mégis impozáns jelenségek. Kairótól pompás, óriási Leban-akácokkal beültetett út vezet a piramisokhoz. A mint elhagytuk Kairót és átkeltünk a körülbelül 450 méter széles, sárgán hömpölygő Niluson, a piramisok lépésről-lépésre nagyobbyszerű látványt nyújtanak. A 8¹/₂ km. széles, buja tenyészzettel pompázó, tengersima Nilus-völgyön keresztülmenve, elérünk a völgy nyugati, meredek oldalához, mely fölött a nyugat felé húzódó 40—50 m. magas sivatag s rajta a délről északnak vonuló 31 km. hosszú piramismező terül el, a hajdani *Memphisnek* ezen immár 6000 éves temetkezési helye, terméketlenül, kavicscsal, kiálló sziklakkal és feneketlen homokréteggel borítva. Ezen piramisterület hat csoportja közül legnevezetesebb a gizehi. Ősrégi templommaradványokon és számtalan temetőn kívül itt három nagy és három kis piramis, továbbá a pliocén-sziklából (uralkodó kőzet a neocén mészkő, tehát egykorú a mi kárpáti homokkővünk egy részével) kifaragott óriási *sphinx*, mely most meglehetősen szabad a homoktól. Ezek közt van a *Khufu* vagy *Kheops* piramisa, melynek eredete az egyiptologusok állítása szerint a IV. dinasztíába esik (4100—3100., pontosabb kronologiai adatok nem állapíthatók meg ez ősrégi korra nézve) s mely roppant koczkákból örök időkre összerakva, 146¹/₂ m. magas kőtömegével a világ legmonumentálisabb síremléke lett. Ebből azonban hiányzik már 9¹/₃ méter s a tetején ezáltal támadt 100 □ méternyi lapos felület biztos pihenőhelyül szolgál a gúlamászóknak. Jelenlegi alaphossza 227¹/₂ méter (egykor 233 méter), az oldal-felület hossza 173 m. (azelőtt 186 m.). A mint hiányzik a csúcs, ép úgy hiányzik e piramis külső, simára csiszolt burkolata is és az ennek folytán kibontakozott lépcsőszerkezet egészen veszélytelenné teszi a megmászást.

1896 január 15-én volt, mikor örömteli elragadtatással állottam a piramis lábánál s megmászásához készültem. Két beduin erőnek erejével ajánlkozott vezetésemre és támogatásomra, de én nem engedtem, hogy segédkezzenek: megakartam győződni róla, vajjon támogatás nélkül képes lesz-e fölmenni és lejönni. S a dolog egészen jól

ment, sokkal könnyebben, mint például a *Lomnici-csúcs* legmagasabb ormára; ezzel szemben többi gúlamászó társaim valamennyien nagyon szívesen húzták magukat a 0,5—1 méter magas lépcsőkön fölfelé s ennek daczára is sokkal későbben értek föl a tető laposára. Az én fölszál-lásom 13, leszállásom 12 percig tartott. A hőmérő d. e. 10 órakor a piramis alján 20, tetején 18,5° C-t mutatott, az iglói gimnázium aneroidja lent 768,5, fönt 756,5 milli-métert. Az összes lépcsőlapok nagy mennyiségű levált kőtörmelékekkel vannak borítva, míg a piramis északkeleti élén fölvezető ösvény a gyakori mászás következtében egészen tiszta, mi a fölszállást jelentékenyen megkönnyíti. E piramis ősrégisége mellett szól az a körülmény, hogy daczára Egyiptom rendkívül száraz klímájának (az évi csapadék mennyisége 30 mm., nálunk 600 mm.) a légköri behatások összes mészkoczkáit már erősen megviselték, úgy annyira, hogy minden kőlapon a járást és kapaszkodást megkönnyítő horpadások és dudorodások támadtak, mi több, lenn mind a négy oldalfelület alját, akárcsak a mi Tatra-nyúlványaink, hatalmas törmelék-kúpok fődik, melyek a csúcs irányában 20 méternyire emelkednek. A kilátás a piramistetőről egészen sajátos, az európa-ira nézve teljesen szokatlan, s nagyszerű.

Mindössze 470 méterrel odább emelkedik délnyugati irányban a második nagy piramis, Khufu utódjáé, a *Khefrené*, mely, mivel csúcsa még egészen ép — csak a legfelső kőkoczkák vannak fölforgatva — és az alapja 11¹/₂ méterrel magasabban fekszik Khufu piramisáénál, annál fogva még 10 méterrel felülmúlja az előbbinek tetősíkját. A Khefren-piramis felső negyede megtartotta külső burkolatát (gránitkövekből?), minél fogva élei kerekded, tehát igen viharálló szögleteket képeznek. Nyugaton beláthatatlan messzeségben a libiai sivatag terül el, melyen egy bokor, egy fűszál sem látható. Keleten közvetlenül a Nilus-völgy keleti szélénél kezdődik a hasonló szabású *Arabiai-sivatag* a maga kopár szikladombjaival. E végtelen pusztaságok között középen beláthatatlan hosszúságban húzódik az aránylag véve keskeny, itt csupán 9—12 km. széles, pompásan zöldellő *Nilus-völgy*, melynek keleti szélén, a vízi járóművek ezreitől megelevenült, méltóságos folyam sárga hullámaival a hatalmasan kifejtett Kairó mellett a Földközi-tenger felé hömpölyög.

A természetismerő első pillanatra észreveszi, hogy a rendkívül termékeny völgyfenék csakis a Nilus ajándéka, mely talajszüppedés, nevezetesen hosszú szakadékok kelet-

kezése, ú. n. *árokvetődés*, más része *erózió* útján tört magának utat az egyenlítőtől a Földközi-tengerig; valamint a *Jordán-völgy*, a *Vörös-tenger*, továbbá az ettől délre egyenes vonalban egymásután következő völgybarázdák az árokvetődés összefüggő rendszerét alkotják; nyugatra ezzel párhuzamosan egy másik, szintén messzenyúló árkovonal húzódik, melynek meghosszabbítása összeesik a Nilus szakadékaival. Az első szakadékba esik a 6100 m. magas, tűzhányó *Kilimandsaro*, Afrika legmagasabb hegye, a másodikba a középfrikai nagy tavak egy része, melyek folyamunk forrásvidékét képezik.

Január 15-től január 20-ig bezárólag megtekintettük Kairó és környéke egyéb nevezetességeit és ritkaságait, különösen a *gizehi múzeum* 88 termében elhelyezett megbecsülhetetlen régiséggyűjteményeket, melyek Egyiptomnak (a fáraók, görögök, rómaiak és keresztyének korából) több mint 4000 éves múltját ölelik föl; láttuk a többi közt *I. Amenhotep*, *I. Seti*, *Nagy Ramsesz* (Kr. e. 1650—1400) királyok múmiáit.

Január 21-én Kairóból vasúton *Girgehbe* utaztunk. A 65 mfdnyi távolságot 13 $\frac{1}{4}$ óra alatt tettük meg, reggel 8-tól este 9 $\frac{1}{4}$ -ig. A Nilusvölgy szélessége ezen a vonalon csaknem egészen egyenletes, csupán két helyen szélesedik ki csekély távolságban 5 mfdnyire. A párkányhegység, melyen belül a sűrűn lakott és termékeny, akkorig már 20—30 cm.-es dús vetéstől díszlő s mindenütt tengersima völgy fekszik, itt mindkét oldalon 100—300 m. magas, teljesen sziklás, jobbra igen meredek, helyenként függőleges. Az egész világosan kivehető hegyrétegek mindenütt teljesen vízirányos menetűek, a mi bizonyíték arra nézve, hogy e rétegek, mióta lerakódtak az eocén-tengerben, mely akkor *Közép-Európától a Szahara déli széléig*, aztán *Kelet-Amerikától Elő-Indiáig* mint a geológusoktól *Tethys-oczeánnak* nevezett nagy tenger terült el és melynek nagyon összezsugorodott maradványa a mai *Földközi-tenger*, teljesen háborítatlanul maradtak, azaz nem gyűrődtek, mint az *Alpesek* és *Kárpátok* hegyvidékei, hanem csupán helyi árokvetődéseket és eróziókat szenvedtek. A rétegeknek ez a háborítatlansága egész *Észak-Afrikában* nevezetesen az egész *Szaharán*, konstatálható, az *Atlanti-oczeántól Arábiáig* s alapját képezi ezen óriási földterület táblaszerű tagozatlanságának. Ezen sziklás, hegymagasságú párkányzat mentében a mélyen bevágott, szűk és meredek szárazvölgyek, az ú. n. *vádik*, beágazása, melyek a hirtelen duzzadó és apadó záporpatakok eróziója folytán

támadtak, ugyanazon erózió-folyamatot mutatja nagyban, melyet mi a *Dunajecz*, *Bialka*, *Hernád* stb. agyagpartjainál látunk kicsinyben.

Girgehenb másnap d. u. 4 óráig pihenőt tartottunk, mely időt társaságunk öt tagja, köztük e sorok írója is, a keleti ú. n. *Arab-parthegységhez* rendezett kirándulásra fordította. Ennek távolsága és magassága egészen jelentéktelennek látszott előttünk; azt hittük, hogy az ideodamenetel legfőljebb két órát fog igénybe venni, s e sziklás völgypárkányzatnak magasságát legfőljebb 150 méterre becsültük. A Niluson való átkelés csónakon 8 óra 40 percztől 9 óráig tartott. Ezután fél óra alatt keresztülgyalogoltunk a pálmákkal ékített, fecskéktől körülrajzott termőföldeken és legelőkön; a párkányhegy lábánál egy nyomorult arab falu mellett haladtunk el, melynek komoly lakói kíváncsian szemügyre vettek s 5—6 férfi közülök egész a szivatag tetejéig elkisért minket. Közvetlenül a falu mellett állongott néhány óriási dögkeselyű, melyek egész 20 lépésnyi közelre magukhoz engedtek, s kíváncsian megbámultak, azután nehézkes nyugalommal 30—40 lépéssel tovább szálltak.

Most az e közben hihetetlenül magasra nőtt *párkányhegység* megmászásához fogtunk. Meredeksége helyenként szükségessé tette a kezeknek igénybevételét. A kemény mészrétegek merev sziklafalakat, a puhábbak kevésbbé meredek, de nagy mennyiségű omladékkal borított lépcsőzeteket alkottak. Ismételten csalódtunk abban a hitben, hogy már a tetőre jutottunk, míg végre ³/₄ órai kapaszkodás után csakugyan elértük a tető síkját. Kelet felé terjeszkedett ezen mindenütt egészen terméketlen, napbarnított sziklaterület, lassu emelkedéssel, beláthatatlan messzeségben, mint típusa a nagy kötuskókkal és apróbb kövekkel behintett kősvatagnak. Nyugatfelé délkelet-északnyugati irányban nyúlik el a pompás, itt csak 2 mfd szélességű Nilus-völgy, ragyogó napfényben csillogó, méltóságos folyamával; túl rajta ismét a végtelen sivatag, mely hasonlóan a keleti oldalon elterülőhöz, föltétlen sivárságával a képzelhető legnagyobb ellentétet mutatja a mélyen ágyazott Nilus-völgy kimeríthetetlen termékenységevel szemben. Az egész égen egy felhőfoszlány sincs. A hőmérséklet itt fönt d. e. 10 óra 30 perczkor 13° 5' C. volt, az aneroid 740·3 mm.-t mutatott, a Nilus színvonalán 768 mm.-t, úgy, hogy az utóbbival szemben 310 méternyi magasságbeli különbséget mutatott. Geologusaink a Nummulit-mészben megkövesedett pecten- és cardium-

példányokat találtak. Az intenzív napsugárzás következtében a Limonit jelenléte folytán minden kőzet erősen megbarnult.

Minthogy ekkor a vasút csak Girgehig volt kiépítve, a további utat *Asszuamig* (Siene) a Cook-féle vállalat egyik nilusi gőzösén tettük meg. Ezen 52 mfdnyi fölötté vonzó nilusi út megtételére a legnagyobb kényelemmel kitűnően berendezett gőzhajónak teljes 3 napra volt szüksége. Jan. 25-én elértük Asszuant, a tulajdonképeni Egyiptom legdélibb pontját, hol a napsugarak június 21-én függőlegesen sütnék le. Éjjelenként esti 9 órától hajnali 4 óráig szünetelt az utazás. A vidék tájképe folyton nagyobb-szerűen bontakozik ki. A hatalmas folyam gyakran szakad ágakra, melyek pálmaerdőket tartó szigeteket fognak körül. Partjai majd hatalmasan elnyúló homokbuczkákká laposodnak, melyeket a legkülönbélebb vízi madarak, nagyok és kicsinyek, tartanak megszállva, majd 6—8 méter magasságú meredek partokká alakúlnak, melyek fölött a még most is szolgátságban sinlődő földművesek, a fellahok, a régi egyiptomiak utódai, az öntözéshez szükséges Nilus-vízét merítő vedrekben adogatják egymásnak s ezen nehéz munkát januárius daczára is csaknem egészen mezítelenül végzik. A Girgeh és Asszuant közötti vonalon a hőmérséklet reggel 6 és 8° C., déli 2 órakor 16 és 20° C., esti 9 órakor 9 és 18° C. között váltakozott, miből kitűnik, hogy Egyiptom belsejében is, egészen eltérően a tengeri klíma egyenletes hőmérsékletétől, a kontinentális klíma érvényesül hideg éjekkel és igen meleg nappalokkal, úgy annyira, hogy mikor a Nilus völgy januáriusban napfölkeltkor 6° C.-t mutat, ugyanakkor a körülfékvő 500—600 méter magas sivatagfensíkok dér- és jégképződést mutathatnak föl, mint azt az afrikai utazók tényleg konstatálták. A Nilus-völgy oldalain húzódó, mint mindenütt, úgy itt is meredek esésű, sivatag-hegység mindig magasabb lesz és *Thében* a Fáraók hatalmas birodalmának egykori fővárosa mellett, mely II. vagy Nagy Ramsesz idejében, Krisztus előtt 15—14-ik században, a földkerekség első világvárosa volt, az egyesült Nilus nyugodt, sima tükrébe olvadnak, melyen legföljebb egy-egy felcsapódó hal, vagy az alábukó sűrály támaszt némi szelid hullámgyűrűzetet.

Fölötté szép és érdekes a kép, ha a keleti sziklás partmagaslatról végigpillantunk, a katarakta egész területén. A hatalmas, széles folyam, a mindkét oldalán végig húzódó szikla-párkányzattal, a folyam medrében pedig a

számtalan csipkézett, szurokfekete szirt és a nyugati part szélhordta homokjából épült, s a víz folyása által laposra mosott szigetek, melyeknek bokrai az izzó nyárban és a langyos télben egyaránt zöldellenek: ritka szép látványt nyújtanak. Itt-ott egy terjedelmesebb sziklát dűledező fal koronáz, mely bizonyosan a római császárok, az alexandriai Ptolomeusok vagy éppen a régi Fáraók korából maradt vissza. Nyájas holdfény mellett valami kimondhatatlan szelid varázs ömlik el e hullámöntözött vidék fölött. Egy alkalommal, január 27-ének esti langymelegében csaknem rávettem már magamat, hogy megfürödjem a 16"-os Nilus-vízben (a levegő 20° C. volt), azonban a gondolat, hogy egy merész és kiméretlen krokodilus felém talál kapni, visszatartott e szándéktól.

Január 28-ától február 4-ikének reggeléig tartott a visszatérés Kairóba, miközben a január 30. és február 2-ika közé eső időt a thebei nagyszerű templomromok megtekintésére fordítottuk. Kairóból egy napi pihenés után február 5-én vasúton a *Szuezi-csatorna* és a gyönyörű *Timsah-tó* mellett fekvő *Iszmáília* városba érkezünk, hol a mandulafák éppen virágoztak. Itt éjjelre megszálltunk. Másnap a Szuezi-csatorna egy gőzhajója a Vörös-tenger legészakibb pontján fekvő *Szuez* városba vitt bennünket, a hol 3150 évvel ezelőtt Mózes a Fáraótól (az egyiptologusok Merenptah-val, Nagy Ramsesz utódjával, Mózes játszótársával azonosítják) szorongatott Izrael népét biztonságba helyezte. Szueznek tündérszép a fekvése. Délre a Vörös-tenger vész el a távolban, melynek hajjai erős sótartalmuknál fogva pompás zöldes-kék színben ragyognak. Keleten egy homoksík határos vele, mely mögött délkelet felé a *Szinai-hegység* legészakibb kiágazásai látszanak, merev, szaggatott hegytarajaikkal. Nyugat felé mindössze 12 km.-nyi távolságban emelkedik az *Atáka-hegység*, melynek a Vörös-tenger irányában függőlegesen meredező keleti lejtőjén a számtalan egymásfölé sorakozó egészen vízszintes réteg majd piros, majd zöld, majd fehér színben játszik. Valamint a Nilusvölgy partvidéke, úgy Szuez környékének hegységei is csodálatos színpompát fejtenek ki naplementkor.

Szuezi tartózkodásunk második napját, február 8-ikát, hárman Északi-Egyiptom legmagasabb emelkedéséhez, az *Atáka-hegység*hez rendezett kirándulásra fordítottuk. Az *Atáka-hegység* az *Abesszíniai-felföldről* kiágazó és a *Vörös-tenger* nyugati partjának hosszában elnyúló 250 mfdnyi hegyvonalnak legészakibb része. Egy derékszögű három-

szög alakú fensíkot képez. Keleti és északi oldalai 400—700 méter magasságú meredek sziklafalakban végződnek, nyugat felé ellenben fokozatosan lejtősödik s nyugati szélén csupán jelentéktelen lépcsőzetet mutat a szomszédos sivataglapályllyal szemben. Keleti, közvetlenül a Vörös-tenger fölött meredező lejtője 21 km. ($3\frac{3}{4}$ mfd) az északi 18 km., nyugati ereszkedése pedig 30 km. Az ekként határolt hegységnek a fensíkja nem tesz ki egészen 180 □ km.-t (3 és $\frac{1}{4}$ □ mfd-et). A dél felé folytatódó s lassanként több mint 2000 méter magasra emelkedő partmelléki hegyvonaltól a 16 km. széles Wadi Haggi völgy által van elválasztva, míg észak felé egyes jelentéktelen szirtvonulatoktól eltekintve, egészen a *Földközi-tengerig* homoksvivatag terül el. A hegység északi és keleti felét egyaránt igen mélyen bevágott, szűk s rendkívül meredek falú, csak 2—3 kilométer hosszú, sziklás száraz völgyek, az ú. n. vádik hasogatják be, melyek az itt csak elvétve, de annál borzalmasabban fellépő zivatarok alkalmával mindössze néhány óráig tomboló s a mélyedéseket elárasztó vad patakokat vezetik le, egyébként pedig csak egészen elszigetelt ereket fakasztanak. Azért e száraz völgyek nyílása előtt elterülő s a tengerpart felé szeliden lejtő lapályok nagy mennyiségű hasadékkal vannak borítva. Az egész magaslaton vízszintesen keresztülvonuló, a keleti és északi oldalon hirtelen megszakadó rétegek a hegy felső részében eocén-, alsó részében krétakori tengeri kréta-üledékből állanak. A vegetáció úgy a hegy lábánál, mint annak tetején nagyon szegényes és majdnem kizárólag a völgycsatornákra szorítkozik. Ennek folytán az állatvilág is, a magasabb rendű és alacsonyabb rendű egyaránt fölötte gyéren van képviselve. Az Atáka-hegység legmagasabb emelkedése az északkeleti hegységen van, hol 900 métert ér el s ez az oka, hogy a csak 12 km.-nyire eső Szuezből nézve, impozáns, meredekfalú hegységnek tűnik föl.

Végezetül álljon itt az Atáka-hegységre tett kirándulásunknak rövid leírása. Két óra alatt számárháton — a számár itt egészen fürge, virgoncz állat — megtettük a 15 km.-nyi utat Szueztől a tőle délkeletre eső *Dussand* kőbánya melletti völgytorkolatig. A görgeteges hegyaljhoz érve, leszállottunk s befordultunk a kavicscsal borított s 6—7 méteres árokpartja daczára is egészen víztelen völgyecskebe. A teljesen száraz árok (tehát igazi »száraz víz« vagy »sucha voda« azonban ennek daczára is koponya-, sőt dinnye nagyságú görgetegeket hordott le, jelölül annak,

hogy a zivatarok alkalmával megdagadó záporpatakok nagy erőt tudnak kifejteni. A hőmérséklet e napon (febr. 8-án) Szuezen reggeli 7 órakor $7-5^{\circ}$ C. volt, itt a hegy eléri legnagyobb, 600 métert meghaladó magasságát és itt, kiváltképen a keleti oldalon, sűrű oromzatú sziklahegység alakját ölti magára, e mellett azonban kizárólag vízszintes mésztegekből áll.

E sziklahegység egy gyönyörű völgykatlant zár körül, a melyet hajdan a több mint egy négyszög mfd kiterjedésű *Ammon-város* foglalt el. A folyam keleti partja mellett feküdt a tulajdonképeni város, az élők városa, hatalmas templomépületeivel, melyeknek romjai még ma is a legnagyobb bámulatra ragadnak, a nyugati parton pedig a halottak városa, ép oly nagy, ép oly pompás templomokkal ékesített temetkezési helye Thébének, melynek sziklavölgyeibe egykor a leghíresebb Fáraókat temették, kik a jelen században 3400 évi pihenés után múmia-alakban ismét föltámadván, a Kairó melletti gizahi muzeumba kerültek. Thébe e részén látható a két *Memnon-szobor*, mint az *Amenophis* (III. Amenhotep, Kr. e. 1500) által épített templom utolsó maradványai, melyek közül az északi, »a napfelkeltekor zengő (Éoszt üdvözlő) Memnon-szobor« a római korban olyannyira híres és látogatott volt. Ez utóbbin számos latin és görög felirat olvasható, melyeket a Nérótól Caracalláig terjedő kor római turistái ottlétük bizonyosságául versben és prózában odavéstek.

Dél felé néhány mérföldnyire Thébétől, a mai *Lukszor* mellett, mely mint a mellbetegek téli üdülő-helye híres s melynek ez évszakban valamennyi fényes (s egy-szersmind drága) szállója zsúfolva van egészséges és beteg vendégekkel — mert Egyiptom sivatag-vidéke a földkerekség legegészségesebb helyének bizonyult — a Nilus-völgy dél felé mind jobban keskenyedik és a párkány-hegység is jelentékenyen alacsonyodik, míg utunknak Asszuaniig terjedő utolsó 9 mfdnyi vonalán már csak mint a Nilus által majdnem egészen elfoglalt, alig 1–2 km. szélességű folyam-barázda jelentkezik. Eközben az eocén Nummulit-mészkövet is a helyenként elég kemény homokkő váltja föl, mely — mint a meglevő emlékek bizonyítják — Egyiptom csaknem összes templomainak építő-anyagául szolgált.

Asszuában, a régi Szienében, melylyel átellenben a híres *Elefantiné* sziget feküdt, csaknem három napig tartózkodtunk, 25-ének estéjétől 28-ának délutánjáig. A *Philae* (Pi-lak) szigetbeli régi templom-maradványok és

az ősrégi (Kr. e. 2500) sziklasírok mellett, a természet jelenségei iránt is érdeklődő Afrika-látogató figyelmét különösen lebilincseli a Philae és Asszuan közt levő első *Nilus-katarakta*.

Január 26-án volt alkalmunk a Philaetól Asszuanig terjedő 10 km.-nyi utat, melybe ezek a sellők esnek, egy dereglyén lefelé megtenni. A különben oly nyugodtan és lassan hömpölygő Nilus itt néhány száz méternyi távolságban valóságos zendülést visz véghez. A folyamvölgyet mindkét oldalon szikladombok szegélyezik. A keleti oldalon vannak a régi Fáraók híres gránitbányái, melyekben még most is látható egy-egy obeliszk-részlet s néhány hieroglif-felirat. A nyugati sziklaterület ellenben a mélyedésekben és hegyoldalokban hihetetlen mennyiségű homokot tartalmaz, melylyel a sivatag szele ugyanazt a játékot űzi, tömegét ugyanolyan élezetű és ívezetű homokpárkánnyá alakítja, akárcsak a fagyos téli szél Alpeseink laza hórétégeit. A Nilusnak 500—1100 méter szélességű medrében e helyütt száz és száz gránitszirt meredez. Mert itt gránit az alapkőzet, mely a Nilusvölgyben és ennek oldalnyúlványain 20—30 méternyi réteget képez, föléje pedig még meg nem határozott korú vöröses homokkő üledett. Ezek a Nilus hajjai közül egész 8—9 méternyire kimagasló gránitszigetek úgy tűnnek föl, mintha szurokfeketén símára volnának csiszolva, ami kétségkívül a mostani magas vízállás következménye. Az erózió jelei a magas sziklaparton még nagyobb magasságban figyelhetők meg és pontos vizsgálatok kimutatták, hogy a Nilus Egyptom történeti kora óta, tehát körülbelül 6—7000 év alatt kataraktában mintegy 6 méterrel mélyebbre mosta a medret, minek megfelelően a thebei völgykatlanban az iszaplerakódás következtében ugyanannyival emelkedett a fenék. Itt a templomok mélyen a talajba vannak temetve és évenként ki vannak téve az előzőnléseknak, mi akkoriban bizonyára nem fordult elő.

Ezen első Nilus-kataraktának a mivoltával a Philaetól Asszuanig tartó út alatt teljesen tisztába lehetett jönni. A folyam keleti főága Philaetól kezdve 2 km.-nyi hosszúságban először nyugat felé folyik a megszokott, alig észrevehető lejtéssel. Azután észak felé fordul, miközben a hatalmas víztömeg gyorsabban kezd lefelé siklani és örvénylő forgásba megy át. Egész csoport kisebb-nagyobb szikla állja útját a vízáradatnak, mely közvetlenül előttük szilajon felágaskodik, majd oldalt kerülve, nyílsebesen rohan le, miközben tompán zúgó, tajtékozó hullá-

mokra szakad, melyek aztán fokozott gyorsasággal és zajló kavarodással szorúlnak a legközelebbi sziklarészek közé. A tizenkét evezőslegénynek, kik ütemszerű ének mellett egyenletesen hasítják a vizet, rendkívüli éberséget s hihetetlen ügyességet kell kifejteniök, hogy a legtöbb-ször hajszálnyira megközelített fenyegető szirteket szerencsésen kikerüljék. A katarakta első, azaz legfelső, mintegy 500—600 méternyire terjedő részének az esése körülbelül 2 méter, a másodiké, mely rövidebb, egy méternél valamivel több, a harmadiké, mely még kisebb, alig egy méter; a következők fokozatosan szelidülnek s lassanként az egyesült Nilus nyugodt, sima tükrebe olvadnak, melyen legfőljebb egy-egy felcsapódó hal vagy az alábukó sirály támaszt némi szelíd hullámgyűrűzetet.

Fölötte szép és érdekes a kép, ha a keleti sziklás partmagaslatról végigpillantunk, a katarakta egész területén. A hatalmas, széles folyam, a mindkét oldalán végig húzódó szikla-párkányzattal, a folyam medrében pedig a számtalan csipkézett, szurokfelete szirt és a nyugati part széthordta homokjából épült s a víz folyása által laposra mosott szigetek, melynek bokrai az izzó nyárban és a langyos télben zöldellenek: ritka szép látványt nyújtanak. Itt ott egy terjedelmesebb sziklát dűledező fal koronáz, mely bizonyosan a romai császárok, az alexandriai Ptoloméusok vagy épen a régi fáraók korából maradt vissza. Nyájas holdfény mellett valami kimondhatatlan szelíd varázs ömlik el a hullámöntözött vidék fölött. Egy alkalommal január 27-ének esti langymelegében csaknem rávettem már magamat, hogy megfürödjem a 16"-os Nilus-vízben (a levegő 20° C. volt), azonban a gondolat, hogy egy mérész és kiméletlen krokodilus felém talál kapni, visszatartott e szándékból.

Január 28-ától február 4-ének reggeléig tartott a visszatérés Kairóba, miközben a január 30. és február 2. közé eső időt, a thebei nagyszerű templomoknak megtekintésére fordítottuk. Kairóból egy napi pihenés után február 5-én vasúton a *Szuezi-csatorna* és a gyönyörű *Timsch-tó* mellett fekvő *Izmailia* városba érkeztünk, hol a mandulafák épen virágoztak. Itt éjjelre megszálltunk. Másnap, a Szuezi-csatorna egy gőzhajója, a Vörös-tenger legészakibb pontján fekvő *Szuez* városba vitt bennünket, ahol 3150 évvel ezelőtt Mózes, a Fáraótól (az egyiptológusok Mesenpteh-val, Nagy Ramsesz utódjával, Mózes játszótársával azonosítják) szorongatott Izrael népét biztosságra helyezte. Szueznek tündérszép a fekvése. Délre

a Vörös-tenger vész el a távolban, melynek habjai erős sótartalmuknál fogva pompás zöldes-kék színben ragyognak. Keleten egy homoksík határos vele, mely mögött délkelet felé a *Szinai-hegység* legészakibb kiágazásai látszanak merev, szaggatott hegytarajaikkal. Nyugat felé mindössze 12 km.-nyi távolságban emelkedik az Atáka-hegység, melynek a Vörös-tenger irányában függőlegesen meredező keleti lejtőjén a számtalan egymás fölé sorakozó egészen vízszintes réteg majd piros, majd zöld, majd fehér színben játszik. Valamint a Nilus-völgy partvidéke, úgy Szuez környékének hegységei is csodálatos színpompát fejtenek ki naplementekor.

Szezei tartózkodásunk második napját, február 8-át, hárman északi Egyiptom legmagasabb emelkedéséhez, az *Atáka-hegységhez* rendezett kirándulásra fordítottuk. Az Atáka-hegység az *Abessziniai-felföldről* kiágazó és a *Vörös-tenger* nyugati partjának hosszában elnyúló 250 mfdnyi hegyvonalnak legészakibb része. Egy derékszögű háromszög-alakú fensíkot képez. Keleti és északi oldalai 400—700 méter magasságú meredek sziklafalakban végződnek, nyugat felé ellenben fokozatosan lejtősödik s nyugati szélén csupán jelentéktelen lépcsőzetet mutat a szomszédos sivataglapálylal szemben. Keleti, közvetlenül a Vörös-tenger fölött meredező lejtője 21 km. ($2\frac{3}{4}$ mfd.), az északi 18 km., nyugati ereszkedése pedig 30 km. Az ekként határolt hegységnek a fensíkja nem tesz ki egészen 180 □km.-t ($3\frac{1}{4}$ □mfd-et). A dél felé folytatódó s lassanként több mint 2000 méter magasra emelkedő partmelléki hegyvonaltól a 16 km. széles *Wadi Haggu-völgy* által van elválasztva, míg észak felé egyes jelentéktelen szirtvonulatoktól eltekintve, egészen a *Földközi-tengerig* homok-sivatag terül el. A hegység északi és keleti falát egyaránt igen mélyen bevágott, szűk s rendkívül meredek falú, csak 2—3 km. hosszú, sziklás száraz völgyek, az ú. n. Vádik hasogatják be, melyek az itt csak elvétve, de annál borzalmasabban föllépő zivatarok alkalmával mindössze néhány óráig tomboló s a mélyedéseket elárasztó vad patakokat vezetik le, egyébként pedig csak egészen elszigetelt ereket fakasztanak. Azért e száraz völgyek nyílása előtt elterülő s a tengerpart felé széliden lejtő lapályok nagy mennyiségű hordalékkal vannak borítva. Az egész magaslaton vízszintesen keresztülvonuló, a keleti és északi oldalon hirtelen megszakadó rétegek a hegy felső részében eocén-, alsó részében kréta-kori tengeri kréta-üledékből állanak. A vegetáció, úgy a hegy lábánál,

mint annak tetején nagyon szegényes és majdnem kizárólag a völgycsatornákra szorítkozik. Ennek folytán az állatvilág is, a magasabbrendű és alacsonyabbrendű egyaránt, fölötte gyéren van képviselve. Az Atáka-hegység legmagasabb emelkedése az északkeleti hegy végén van, hol 900 métert ért el s ez az oka, hogy a csak 12 km.-nyire eső Szuezből nézve impozáns, meredekfalú hegységnek tűnik föl.

Végezetül álljon itt az Atáka-hegységre tett kirándulásunknak rövid leírása. Két óra alatt számárháton — a számár itt egészen fürge és virgoncز állat — megtettük a 15 km.-nyi utat Szuezből a tőle délkeletre eső *Dussand* kőbánya melletti völgytorkolatig. A görgeteges hegyaljhoz érve, leszállottunk s befordultunk a kavicscsal borított s 6—7 méteres árokpartja daczára is egészen víztelen völgyecskébe. A teljesen száraz árok (tehát igazi »száraz víz« vagy »sucha voda«) azonban ennek daczára is koponya-, sőt dinnye nagyságú görgetegeket hordott le, jeléül annak, hogy a zivatarok alkalmával megdagadó záporpatakok nagy erőt tudnak kifejteni. A hőmérséklet e napon (febr. 8-án) Szuezből reggeli 7 órakor 7.5° C. volt, itt a hegy lábánál, körülbelül 20 méternyire a tenger színe fölött, 10 órakor 17° C. Folytattuk utunkat völgy irányában délkelet felé s fél óra múlva 105 méternyi tengerföldről magasságban egy a hegysíkról sokszoros töréssel és kanyarodással lefutó keskeny, meredek gerinczélhez jutottunk, melyet völgyünk egy északi hegykatlantól választott el. Ez a gerinczél mutatkozott a legalkalmasabb útnak a további mászáshoz; minden más út módfelel meredek, szinte függőleges volt. Ezen a gerinczen indultunk tehát nyugati irányban a hegyfalak felé, melyeknek szín szerint különböző, vízirányos rétegei egész világosan kivehetők voltak. Tovább fönt, mikor már magukon a falakon, helyesebben egyik sziklabordájukon mentünk, kezeinket is használatba vettük s rendkívül óvatosan másztunk, mert a meredek kőhöz odatapadó, mintegy odaragasztott finom szemcsés törmelék a legkisebb félrecsúszásnál is veszélyes horzsolásokat idézhetett volna elő. Másfél óra múlva végre, az aneroid tanúsága szerint 600 m. magasságban, elértük az Atáka-hát keleti párkányát. Ezen párkány hosszában aztán kényelmesen mehettünk, könnyedén lépdelve haladtunk $\frac{1}{2}$ óra alatt körülbelül 2 km.-nyire északi irányban, mikor is 12 óra 30 perczkor egy lapos párkánykúphoz értünk 660 méternyi magasságban. Észak felé tovább egy hegyhorpadáson túl még mindig emel-

kedett a hegysík, s egy körülbelül 5—6 kilométernyi távolban látható csúcs lehetett vagy 150—200 méterrel magasabb. Időnk rövidsége miatt azonban le kellett mondanunk a továbbmenetelről s meg kellett elégednünk az elért eredménnyel. A hőmérő állása itt délután 2 órakor 15° C. volt, éppen annyi, mint este 9 órakor Szuezbén, hol 2 órakor 21° C. volt. Észak felől gyöngye, de elég hűvös szél fújt. Ha a hőmérséklet itt is 150 méterenként esik 1° C.-sal, úgy a napi középhőmérsékletnek 2800—2900 méternyi magasság felel meg és megközelítő hóhatárúl februárius elején körülbelül 2500 métert kapunk, úgy, hogy ha a Tátra legmagasabb csúcsai lennének az Atáka helyén, azokat itt télen aligha borítaná hó.

Az elért pontról a maga nemében tündéries kilátás nyílt. Az Atáka-fensíkon magán, sajnos, nem tekinthetünk végig, mert egy lapos völgymedence mögött nyugat felől is emelkedett egy kissé magasabb hegyhát, egyes kiülő kúpokkal. Ez a tekenő-forma medence délfelé folytatódik, aztán hirtelen délnek hajlik, mélyebb és meredekebb lesz s végre északkeleti irányban abba a völgybe vezet, melynek nyílásába mi léptünk volt reggel. E völgy átjárását néhány függőleges lépcsőzete lehetlenné teszi. Észak felé a 200 méterrel magasabbra nyúló hegysík elfogta a kilátást a Földközi-tenger felé. Annál szabadabban mérhette végig a szem északkelet, kelet, dél és délnyugat felé a távoli messzeségeket. A messzeterjedő panorama fénypontját délkeletre a 6 mfdnyi szélessége daczára jól áttekinthető *Vörös-tenger* képezte, mely mint valamely óriási folyam húzódott délkelet felé, meddig a szem ellát, kísérve nyugatról az afrikai kopár *Gallala-sziklahegységtől*, keletről pedig a *Szinai-félszigettől*, melynek partmelléki homokpusztáin túl sivár meztelenségben emelkedik a sziklás hegységek tömkelege. És mivel a mi 660 méter magas pontunktól a 2835 méter magas Szinai-hegy csak 32 mfdnyire volt, tehát még teljesen beleesett az ezen magasságokkal adott csaknem 40 mfdre terjedő szemhatárba, nem lehetetlen, hogy a messzeség legszélén feltűnedező számos hegycsúcs között ott láttuk a törvény megszentelt hegyét is. Északkelet és kelet felé, ez utóbbi irányban már a Vörös-tengeren túl, szemünkbe tűnnek a *Palesztina* felé húzódó homokos mélyfölkék és az alacsony, de sziklás dombháttakkal sávozott fensíkok, melyek a Szinai-félsziget északi felét alkotják. Délnyugat felé sivatag pusztaságot látunk szinte végtelen kiterjedésben. Ez az a vigasztalatlanul kietlen, homokos, sziklás fősík,

melyet a Nilus-völgy barázdája hasít végig, mely völgyet azonban az ő örökzöld tenyészetével, folyamával, számtalan helységével és piramisaival innen nem láthatni. Talán láthatni az Atáka-hegység 1000 méteres legnagyobb magaslatáról, honnan pl. a *Delta-vidék* bizonyára egy hatalmas zöld szőnyeggel bevont, ragyogó oázisnak tűnik föl, melyet északkeleten egy keskeny, csillámló ezüstszalag, a *Földközi-tengernek* még látható, legközelebbi része szegélyez. Kiváltképen elragadó a tenger színjátéka. *Szuez* partja körül, a tengert és csatornát szelő oly sok innen csak mozgó pontnak látszó hajó célpontjánál, a tenger jókora szélességben egészen sekély s ezért világos zöld színt mutat. A part szélétől délfele, mely itt partoldalak nélkül, egészen laposan nyúlik el, minélfogva az apály és dagály néhány száz méternyire kiszélesíti, mely körülmény Izrael népének átkelését is lehetővé tette a *Vörös-tenger* e részén, a tenger lassanként mélyebb és mélyebb lesz és sötétkék színt vesz föl, mi csupán a szigetek szélei körül vagy a tenger felszínét megközelítő szirtek tájékán megy át abba a világos-zöld színárnyalatba. Szuez kikötővárostól északra mint egy finom ezüstszál tűnik föl a *Szezei-csatorna*, melyet egész a *Keserű-tavakig* elkísérhet a szem. Áhitattal vettünk végre búcsút e fontos ponttól, mely oly szép, oly tanulságos bepillantást engedett nekünk e megszentelt tartományba, mely Egyiptom kulturájával és a Szinai-hegyen kinyilatkoztatott Istentudattal ajándékozta meg a nyugati világot s mely két adományból, mint két, folyton új hajtásokat eresztő, gyökérből, a modern humanizmus és kultúra messze elágazó fája nőtt ki.

Február 9-én visszatértünk *Kairóba*, hol 14-ig időzünk. Ez öt napon a hőmérséklet a következő volt: reggeli 7 órakor: 7 (Szuezben), 8, 10,5, 10,5, 12,5 és 11,5° C., délután 2 órakor: 19 (Iszmailiánál a Szezei-csatorna mellett), 17,5, 19, 20, 22 és 18° C. (ez utolsó már Alexandriában). Február 14-én d. e. 10 $\frac{1}{2}$ órakor *Alexandriába* indultunk, hol másnap d. u. 4 órakor hajóra szálltunk Európa felé. Február 16-án este a messze távolban *Kré-tának* 2000 méternyire kimagasló főcsúcsát pillantottuk meg felhőfátyolba, hótakaróba burkoltan. Idáig pompás és meleg idő volt, február 15-én s 16-án a reggeli hőmérséklet 16 és 16,5° C. Azonban a 16-áról 17-ére forduló éjjel heves északi szél kíséretében, mely ismét sok utast vett le a lábáról, erős égiháború tört ki. A hőmérő 17-én reggel 6° C.-t mutatott s a *Peloponnézus* hegyei, különö-

sen a *Taigetosz* hosszú hegylánczolata, 400—500 méterig felülről frissen hullott, vakítóan fehér hólepellet voltak bevonva.

Február 18-án délelőtt *Brindisibe* érkeztünk, hol 2 $\frac{1}{2}$ órai pihenőt tartottunk s a várost megtekintettük. Az útszélen nyíló mezei virágok, a gyümölcsösökben viruló cseresznyefák itt már a tavasz beálltát hirdették, mit a napi 16° C. hőmérséklet is igazolt. Február 19-én déltájban tükörsima vizen tartottuk bevonulásunkat *Triesztbe*, hol a hőmérő délben már csak 9° C.-t jelzett. Este 9 órakor vasúton folytattuk utunkat s a sziklás *Karszt-hegyvidéken* helyenként látható hófoltok bizonyították, hogy itt a tavasz még nem győzedelmeskedett a télen. A tél meg nem tört uralmát hirdette a magyar alföldön, a szél által szerteszórt, vékony hóréteg daczára, a *Balaton* beláthatatlan jégmezője, mely mellett 20-án reggel robogtunk el. Itt a hőmérő állása —3° C. volt s *Budapesten* 2 óra körül 15° C. Február 22-én végre visszahozott a vonat a *Szepességbe*, hol reggel *Margitfalva* mellett —12° C.-t s este *Lócsén* —9° C. mutatott a hőmérő és hol e szerint ugyanabban az évben másodszor néztem elébe a tavasznak.

Egyesületünk ezredéves ünnepélye.

P. R.-tól.

Hazánk ezredéves fennállása a nemzet valamennyi rétegében hálát és lelkesedést keltett s — a Tátrától a Drávaig ünnepelték országszerte ezen rendkívüli eseményt. Egyesületünk is ülte 1896 aug. 18-án ezredéves ünnepélyét, mely *Egenhoffer Teréz* tagtársunk kezdeményezése folytán hazánk legmagasabb pontján egyszerű, de lélekemelő módon folyt le.

Nevezett nő ugyanis már 1895 őszén azt indítványozta, hogy a millennium alkalmából emléktáblát fog állítani a Gerlachfalvi-csúcson. A lelkesedéssel fogadott eszme a tél alatt megvalósult és a Budapesten készült emlék a M. Kárpát-Egyesület kiállításába került. A kő sötétzsinű diorit, magassága 80 cm., szélessége 60 cm. és vastagsága 8 cm., súlya pedig másfél métermázsa. Feliratát *Ponori Thewrewk Emil* tanár szerkesztette és hazánk czímerét *Péchy Imre*, az állami nyomda igazgatója, rajzoltatta.

Junius 28-án *Bogisich Mihály*, czimzetes püspök, hazafias szép beszéddel felszentelte a budavári Mátyás-templomban, mire július 12-én kerékalakú ládában útnak indították *Lucsivna* állomására. A felvitel onnan *Felső-Hágin* és a *Batizfalvi-völgyön* át rendeltetési helyére két napot vett igénybe. Ezen rendkívül nehéz, sok helyt nagyon veszélyes munkát a kisasszony személyes felügyelete alatt intézte *Galkó József* nevű derék hegyi kalauz nyolcz fáradhatatlan, folyton jókedvű stólai lakossal. A merész vállalat sikerült és 1896. júl. 17-én délutáni 4 órakor fent volt az emlékkő a *Gerlachfalvi-csúcson*. A beillesztési munkálatok szintén az adományozó nő jelenlétében elkészülvén, a leleplező ünnepély a fenti napra határozottatott.

E czélból már augusztus 17-én oly nagyszámú társaság gyűlt össze a *Sziléziai-házban* (1672 m.), hogy egy része este kilencz órakor kénytelen volt éjjelizésre átmenni a

Hunfalvy-menedékgunyhóba. A kétes időjárás, úgy látszott, mintha jobbra akarna fordulni, a mennyiben dermesztő északi szél szétszakította a fellegeket s előttünk tárult fel a hold világította *Felkai-völgy.* Lábunk alatt tündöklött varázsfényben a *Felkai-tó,* fölötté emelkedtek a Gránát-fal és Bibircs kísérteties sziklaormai, míg a Virágoskert-torony és a Gerlachfalvi-csúcs szakadékait borzadályos sötétség borította.

Nyugtalan éj után aug. 18-án reggeli 4 órakor útra keltünk. Eleinte bizony tisztességesen fáztunk, hisz ki nem aludtuk magunkat s azonfelül a hőmérő csak $+3^{\circ}$ -ot mutatott, de hova-tovább menésközben mind jobban ki-melegedtünk. A *Virágos-kert* fölött állapodtunk meg leg-először és itt néhány ujoncz, látván a vaskampós és nagy meredek sziklafalat, kissé meghökkent; mihelyt azonban *Lázár Ilona* kisasszony és *Róth Márton* tanár, a kirándulók vezetője s egyuttal a társaság legidősb tagja, e kényes helyet egész biztonsággal megmászták, a többi is majdnem valamennyi követte. A megállapított sorrendben és gyakori, de csak rövid pihenőket tartva mászták meg a turisták a meredek lejtőt.

Körülbelől 1900 m. magasságban a föld meg volt fagyva és 2100 m.-nél nyílt az utolsó kilátás. A felhők a Lengyel-nyereg felől mind közelebb és közelebb jöttek, s nemsokára teljesen elborítottak minket, miközben havazni is kezdett. Lassan bár, de folyvást óriási kigyóként tekergő-zött a sziklatömkeleg között felfelé a hosszú sor és 8 óra-kor elértük a *Gerlachfalvi-csúcs* tetejét (2663 m.) minden baj nélkül. Ismétlem, minden baj nélkül, mert összesen negyvenhárman* voltunk, oly nagy számú társaság, mely mostanáig egyszerre még nem mászta meg ezen csúcsot.

* Névszerint: Bacsányi József (Igló), Egenhoffer Teréz (Budapest), Felsmann József (Budapest), Fischer István (Budapest), Ganz Simon (Igló), dr. Gärtner János (Budapest), Gréb B. (Poprád), Guhr Géza (Igló), Guhr Mihály (Nagy-Szalók), Hajts Béla (Igló), Hajts János (Igló), Hitsch Károly (Temesvár), dr. Hitsch Károly (Poprád), Hoffmann Adolf (Budapest), dr. Jármay László (Tátra-Füred), dr. Krompecher Ödön (Poprád), Lázár Ilona (Vác), dr. Lázár Lajos (Budapest), Legat Ferencz, Lirnad Antal, Loisch János, Madarász András (Igló), Madarász Viktor (Igló), dr. Németh Gyula (Szombathely), Neumann Jenő (Szarvas), Renner János, Róth Márton (Igló), Roth Gusztáv, Roth Róbert, Stepanko Albert (Budapest), Stenczel Mihály (Beregszász), Szentgyörgyi Imre, Ujlaki Ferencz (Igló), dr. Virava János (Budapest) és Zvarinyi András (Késmárk) és következő 8 kalauz: Franz János, Galkó József, Hönsch János, Hunsdorfer János, ifj. Hunsdorfer János, Kirner Pál, Spitzkopf Pál és Strompf János. — Lejövet találkoztunk még a budapesti Linhart Józseffel és Thierry Adollfal.

Itt Egenhoffer kisasszony már várakozott ránk. Ő t. i. egy kalauzzal és kőművessel már két órákor hagyta el a Sziléziai-házat, a Virágos-kertből hozott virággal és törpefenyűvel feldisznította a betakart emléktáblát, nemzeti zászlót tűzött fel és antik papnóként áldozati tüzet gyújtatott. Köröskörül pedig ültek és állottak a résztvevők gránittömbökön vagy azok között, sziklamélyedésekben vagy sziklabordákon. A fel- és aláhullámozó felhőkben úgy tetszett, mintha itt ezen emberek minden testit levetettek és árnyékokká lettek volna. Valóban sajátságos és ritka egy kép, s ilyen magasságban! Biztos vagyok benne, hogy közülünk egy sem felejtí.

Közel félórát vártunk már, hogy az idő jobbra forduljon, azonban hiába. A vihar elcsendesedett ugyan, de a hó, ámbár gyéren, folyton hullott alá, emellett a hőmérő csak 3 foknyi meleget mutatott. Az ünnepélynek kezdődnie kellett. A Kárpát Egyesület képviselője jobbról állott az emléktáblától, balra pedig Egenhoffer kisasszony, mire ez következő beszéddel adta át amannak a követ:

Mélyen tisztelt alelnök úr!

Igen tisztelt urak!

Múlt év őszén bátor voltam a M. Kárpát Egyesületnek azon eszme iránt ajánlatot tenni, hogy a Gerlachfalvi-csúcson, mint hazánk legbüszkébb ormán, honalapításunk ezredéves fordulóján emléket állítsunk, s az egyesület ezen ajánlatomat hazafias lelkesedéssel fogadta.

Az eszme megvalósult, s a készen elhelyezett emléktáblát van szerencsém ma, a király ő felsége születése napján felajánlani és ezennel átadni örökébe azon egyesületnek, mely a turisztikát megalapította hazánkban s közel negyedszázad óta a Magas-Tátra leghivatottabb őrje és gondozója.

Méltóztatassék kegyes védelmükbe és őrizetükbe fogadni ezen emléket, mely hazaszeretetből lett megalkotva és ezt szolgálni akarja. Lelkem mélyéből kívánom egyuttal, hogy a M. K. E. minél nagyobb sikereket arasson jövőben is az örökszép természet, de főképp ezen legfenségesebb hegyvidékünk feltárásában. Munkássága legyen javára a szenvedő emberiségnek és gyönyörködtesésére a turistágnak s haladásával járjon karöltve szép hazánk felvirágzása!

Adott szavamat beváltván és küldetésemet így befejezvé, ezen emlék felirata szerint a legmagasabb oltár előtt azon fohászt emelem: A magyarok istene óvja, áldja meg

drága hazánkat, legyen nemzetünk hatalmas, nagy, boldog és dicső!

Éljen a király!

Éljen a haza!

Éljen a Magyarországi Kárpátegyesület!

Erre a beszédre, melyet a szónoknő igazi bensőséggel, vége felé pedig megindulástól akadozó hangon mondott el, *Róth Márton* tanár, mint a M. Kárpátegyesület képviselője, ekként válaszolt:

Mélyen tisztelt Nagysád!

Igen tisztelt jelenlevők!

Ritka egy ünnep, melyet hazánk és egyesületünk ez emlékezetes évében most ülünk, s én soha nem érzett meghatottsággal állok itt ezen fenséges ormon.

Kegyeletes halára nyílik először is ajkam, midőn a M. K. E. megbízásából köszönetet mondok Nagyságodnak ezen ajándékért, melynek tervezését a szeretet sugallta, felállítását pedig ritka erély vitte keresztül.

Átvesszem most ezen emléket egyesületünk tulajdonába s egyuttal átadom Gerlachfalva községnek, mint birtokosnak, gondozásába, figyelmeztetvén és kérvén annak képviselőjét, hogy őrizze és óvják ezen páratlan kincset, mint Isten alkotta e nagyszerű templom egyik szent oltárát.

Te pedig, nekünk oly drága kövünk, maradj épségen, maradj sértetlen az évek hosszú, hosszú során át!

Áhítattal tekintsenek rád az emberek, kimélve bánjanak veled a viharok!

Légy ébresztője a Tátra iránti szeretetnek, légy hirdetője és buzdítója az áldozatkészség és a tettek hazafiságának nemzedékről-nemzedékre, ivadékról-ivadékra!

Ezen mély érzéssel s nemes páthosszal elmondott rövid beszéd hatása alatt soknak könny lopódzott a szemébe, sőt az ünnepélyes hangulatban kiki tartózkodott még a tetszésnyilvánítástól is.

Miután erre dr. *Jármay László* Gerlachfalva képviselőjében az adományért köszönetet mondott s nevében azon ígéretet tette, hogy híven fogják őrizni és gondozni ezen emlékkövet, s miután dr. *Németh Gyula* a Dunántúl szíves üdvözlését átadta, befejezésül valóságos áhítattal énekeltük a Hymnus első versszakát.

Ezzel vége volt idefent ezen méltóan lefolyt szép ünnepnek. Csak azt lehetett sajnálni, hogy az ég oly barátságtalan időt juttatott.

Egyidejűleg aug. 18-ának tiszteletére lent *Tátra-Füreden* is tartottak istentisztelettel összekötött ünnepet. A kápolna oltára előtt el volt helyezve az emléktábla fenyűgalylyal díszített utánzata. Nagyszámú hallgatóság, köztük az egyesület és Szepesvármegye képviselői jelenlétében, *Bíró Imre*, abaligeti lelkész, tartott ottan beszédet, melyben utalván a napnak kettős jelentőségére, t. i. a király születése napjára és az emlékkő leleplezési ünnepélyére, nagy elismeréssel nyilatkozott a M. Kárpát-egyesület nemes törekvései és közhasznú működéséről.

A csúcson töltött utolsó perczeket az emlék megtekintésére szántuk. A kő közvetlen a koronaszikla alatt, az orom nyugati ereszkedőjén van elhelyezve, még pedig a Batizfalvi-völgy hajlási szöge alatt. Balra fent van országos czímerünk s aztán a következő felirat:

A MAGYAR NEMZET
HONALAPÍTÁSÁNAK
EZREDIK
ÉVFORDULÓJA EMLÉKÉRE
ELSŐ FERENCZ JÓZSEF
BÖLCSE URALKODÁSA 48. ÉVÉBEN
1896.

Ime a legmagasabb oltár
Ezredéves hazánkban,
Új ezer esztendőt kér az
Egektől imánk.

MAGYARORSZÁGI KÁRPÁTEGYESÜLET.

Majdnem 9 óra volt, midőn a leindulást megkezdtük. Vagy fél óra múlva elállott a havazás, sőt, mikor a Gerlachfalvi-katlan felett a Felkai-völgynek fordúltunk, a túloldali tarajok rövid időre kibontakoztak a felhőfátyolból. A további leereszkedés az átázott és azért csuszamlós fűves meredeken nagy óvatosságot követelt, de ennél is nagyobbat a vaskampós sziklafalon való lemászás. Ezen is szerencsésen túlestünk s azután jókedvűen leballagtunk a Sziléziai-házhoz, hová 12^{1/2} órakor érkeztünk, számos tagból álló társaságtól éljenekkel fogadtatva. A napnak hősnője azonban, a csúcson még egyet-mást rendezvén s lejövet a Batizfalvi-völgynek kerülvén, csak jóval későbbben jutott le.

Most választmányi gyűlést tartottunk, melyben az Egenhoffer kisasszony részéről tett azon indítvány, hogy

a Gerlachfalvi-csúcs ezentúl Ferencz József-csúcsnak nevezessék,* harsány éljenekkel egyhangúlag elfogadtatott.

Az ünnep záradékát közebed képezte; ez alkalommal számos beszédet tartottak, melyek közül csak a négy hivatalos felköszöntőt közöljük szószerint.

1. *Fischer Miklós* egyesületi alelnök beszéde:

Tisztelt hallgatóság!

Valahányszor a Magas-Tátra égbe meredő bérceinek egyikén állottam, szemem a távoli látóhatár ködében révedezett és a völgyből a templomi harangnak elhaló hangja hatott fülemhez: mély megindultság vett rajtam erőt mindég, szívem megtelt csodálattal a természet nagysága fölött, áhitattal a mindenható atyai jóságának érzésében.

Megindultság tölti el kettőzött erővel lelkemet most is mikor e magaslatról szemem végigtekint ez áldott ország bércei, völgyei fölött, mikor lelki szemem visszapillant ezeréves multunk viszontagságaiba és mikor nemzetem millióinak ajkairól a felszálló hálaimát vélem hallani.

Előttünk a térnek, — mögöttünk az időnek hatalmas arányai; hatásuk alatt imádat fölfelé emeli lelkünket azon hatalomhoz, mely tér és idő fölött áll.

Egy évezred, tisztelt hallgatóság, múltó hab az idők végtelenségében; egész tenger egy nemzet életében.

Hazánk ezeréves múltja alatt hullámai elsodortak földi nagyságot, virágzó országokat, de nem sodorhaták el a magyar birodalmat, mely fennállásának ezredik évét ünnepelheti immár.

A gondviselés keze örködött fölötte, mely a múltnak viszontagságain, veszélyein keresztül vezette nemzetünket a jelenig, a fejlődésnek azon biztos piedestáljára, a melyről önérzettel, megnyugvással, reménynyel tekinthet a ködös jövőbe.

Az emberiség életéből azon nagy igazság deriválható, hogy a nemzeti lét jogosultságának föltétele: a népnek azon belső ereje, mely arra képesíti, hogy megfeleljen a gondviseléstől reá rótt rendeltetésnek. Nemzetünk múltja, virágzó jelene megnyugtató biztosíték arra nézve, hogy az emberiség sorsának intézője még hosszú időre terjedő feladatot rótt a magyar nemzetre.

Tisztelt hallgatóság!

Égbe meredő sziklaormok környeznek minket. Megszámlálhatlan ezredek óta állanak szilárdan, rendíthet-

* A legfelsőbb jóváhagyás reményében az indítványozó márványtáblát helyezett el az ormon azon felirattal: Ferencz József-csúcs 1896.

lenül s állani fognak, a míg csak bolygónk keringeni fog a világegyetemnek ösmeretlen útjain.

Elvonultak fölöttük számtalanszor égi háborúk, számtalanszor körülczikkázták villámok lejtőiket. De e romboló hatalmak nem ingathatták meg e gránitesúcsokat, mert atómjaikat vonzó erők kötik össze oly tömör, egységes testté, mely daczolhat az idők minden viszonytárságával.

Hazánk fölött is számtalan zivatar vonúlt el. Támadtak külső ellenséges erők, melyek megrontásunkra törtek és támadtak azon bomlasztó erők, melyeket egyenetlenség, pártviszály szűl.

S mindezek daczára fennáll magyar hazánk, mert megmentették létét azon erkölcsi erők, melyek nemzetünknek alkotó tagjait egymással és szerves egészszé az állammal összekötik.

A míg ezen erkölcsi erők, a magyarnak hagyományos, ősi erényei: igaz hazaszeretet, törhetetlen hűség a koronás királyhoz, ragaszkodás nyelvünkhöz, faji sajátságainkhoz, a magán érdeknek feláldozása, a hol azt a közből követeli, lankadatlan munkásság, csüggedetlen bátorság a hatalom és az ingatag népkegy ellenében is, — a míg ezek képezik az összekötő kapcsot: a magyar állam oly szilárdan fog állani, a mint állanak a Tatra sziklabérczei.

Tisztelt hallgatóság!

Multunk tudata alapja azon hön táplált reményünknek, hogy nemzetünk ezentúl is meg fog felelni hivatásának, rendeltetésének a népcsaládok életében, de ép e miatt jogczim azon reményünkhöz is, hogy a gondviselés áldó keze úgy fog őrködni fölöttünk a jövőben, mint őrködött a multban.

Szálljon fel ezért ez ünnepélyes órában is az egek urához hála a multért, könyörgés nemzetünk jövőjeért.

E hála és könyörgés oltárrá avatják ez áldott föld legmagasabb ormát, melyre a Magyarországi Kárpát-egyesület képviselésében szeretett hazánk ezeréves fennállásának emlékére emléktáblát helyeztünk el az imént.

Megszenteli ez oltárt kegyeletünk azon nagyjaink iránt, kik vezérelték nemzetünket szerencsében, balsorsban; megszentelik könnyeink, miket azokért hullatunk, kik nemzeti létünkért küzdve elvérzettek.

Magasztos templom e csúcs, minőt emberi kéz alkotni nem képes, bár egyedüli dísze a fellegrfoslányok, melyek innen hazánk rónáira szállanak, bár orgonája egyedül

a mennydörgés, melynek hanghullámai a fellegek déli útját megelőzik.

Legyenek ezek hírnökei fohászunknak, melyet a magyar nemzet nevében e szent oltárra elhelyezett márványba véstünk:

»Ime a legmagasabb oltár ezeréves hazánkban,
Új ezer esztendőért kér az egetől imánk.«

Egek Ura, nemzetek sorsának intézője, haligasd meg milliók szívéből eredő eme hő imánkat. Örködjél nemzetünk fölött a jövőben, a mint örködtél a múltban.

Te pedig szent oltárunkra elhelyezett emléktábla, hirdesd a második évezredben azon dicső napok emlékét, a mikor a magyar nemzet az első évezred zárókövén fölemelt homlokkal állt Európa előtt, önérettel mutatván a romokra, a nyugati civilizáció védelmében vívott ádáz harcrai tanúbizonyságára, és büszkén mutatván e romok fölé épített alkotásaira, melyekkel a mívelt államok nyüzsgő versenyében tiszteletre méltó helyet vívott ki magának.

Tekints le hazánk legmagasabb pontjáról a második évezredben a Mindenható kegyelméből áldott földre, melynek népe boldog és hatalmas, igaz hazaszeretete, koronás királya iránti hűsége, szellemi fejlettsége, erkölcsi tisztasága és akaratának tettekire irányuló erejének alapján.

Az egek Ura, a nemzetek sorsának intézője adja, hogy így legyen!

2. *Ponori Thewrewk Emil* tanár beszéde.

Tisztelt társaság! Hölgyeim! Uraim!

Amit ma ünnepelünk, az nemcsak a Magyarországi Kárpát-egyesületnek vidám turista-ünnepe, hanem egyúttal hazafias hála-istenítisztelet is. A magyar állam ezeréves fennállása nemcsak örömet ébreszt bennünk, hanem áhítatot is. Mélyen érzett hálát mondunk a népek élete fölött örökös isteni gondviselésnek, hogy nemzetünket ezeréves történetének viszontagságos útján teljes erőben megtartotta, és esdve kérjük, hogy azt a jövő századok homályán keresztül is tovább vezérelje s céljához közelebb juttassa. Ezt a mélyen megindult szívből fakadó imát hirdeti az a tábla, melyet az ezredéves ünnep emlékeül Magyarország legmagasabb hegycsúcsán elhelyeztünk. Hirdesse ez imát még a késő utódoknak is és ébreszsze bennük a kötelességérzetet, hogy az ezeréves történet

által megszentelt hazának mindig hű fiai maradhassanak. Éljen a lelkes honleány, kinek ez emléktábla létrejöttét köszönjük. Éljen a Magyarországi Kárpátgyesület, mely e hazafias ünnepet, mint dicsőséges királyunk iránt való őszinte hódolatunk és törhetetlen hűségünk jelét tervezte és rendezte! Éljen az ezeréves fennállását ünneplő drága haza!

3. *Dr. Neogrády Antal*, Szepesvármegye főjegyzőjének beszéde:

T. Uraim!

Részemre jutott a szerencse, a kitüntető feladat, hogy e páriát ritkító, hazafias ünnepélyen Szepesvármegye közönségét képviseljem; hogy a törvényhatóság, a megjelenésben akadályozott főispán és alispán urak üdvözetét nyújtsam át Önöknek abban a lélekemelő órában, melyben egy lelkes honleány kezdeményezéséből Tátránk legmagasabb csúcsát hirdetőjévé avatják annak az ezeréves, viszontagságos bár, de dicső történelemnek, melynek rendíthetetlen, eddig néma tanúja volt.

Méltányosságuk tehát bizonyára megbocsájt nekem, ha e megtisztelő feladatomnál fogva ünnepélyünk ez öröndetes órájában szíves türelmüket néhány percze igénybe veszem és mint képviselője annak a házbirtokosnak szóllalok fel, ki a felavatási ünnep alkalmából háláját kívánja leróni az eszme megteremtőjének és a tervet megvalósító fáradhatatlan munkásnak, üdvözölvén őket és hazának összes kedves vendégeit.

Lelkes örömmel teljesítve e feladatot, hálás köszönetet mondok Szepesvármegye közönsége nevében mindenekelőtt a főnkelt lelkű honleánynak, ki a hazafias eszmének és az emlékműnek megteremtésével e szép és nagy gondolatokat magukba rejtő sziklák nyelvét oldotta meg.

Köszönetet mondok továbbá a Magyarországi Kárpátgyesületnek, Tátránk e fáradhatatlan munkásának, ápolójának azért a hazafias buzgalomért, melylyel az eszmét felkarolni, e szép ünnepet rendezni s azt sikerre vezetni szíves volt.

Végre köszönetet mondok a Kárpátgyesület érdemes alelnökének, Fischer Miklós úrnak, azért a remek ünnepi beszédért, melylyel az odafent elhelyezett emléktáblát itt, mintegy még egyszer felszentelve, az időknak adta át.

Tündökölni fog az, t. uraim, e hótetők csillogásával messze e hazába; hirdetni fogja honunk legmagasabb pontján, fön a legtisztább légkörben, legtisztább szeretetünket hazánkhoz, legodaadóbb hűségünket királyunkhoz.

És az élő nemzedék gondosan fogja azt őrizni, kegyelettel fogja ápolni, védeni és sértetlenül a jövő nemzedéknek átadni azzal a rajongó szeretettel, melylyel e virányok bár idegen ajku, de magyar szívű népe a magyar hazán csügg.

Mert nehéz küzdelmek közt, kétszeres erővel munkálván mostoha, de kedves földjét, kétszeresen tanulta szeretni hazáját e nép s lett itt az ország határszélén nemzetének erős és hű őre.

És ezért nem kell hivatkoznom Szepesvármegye letűnt ezredévére, hagyományos hazaszeretetére és e szeretet tiszta fényében tündöklő czimerére akkor, a midőn ez ünnepélyes órában kijelentem, hogy e szép ünnepünk jelentőségét megérti s hogy e nép méltó arra, miszerint az elhelyezett emlékmű és a hozzá fűzött nagy elvek gondozója, ápolója, védője legyen.

És most tisztelt hölgyeim és uraim, kiknek otthona e vármegye határain kívül fekszik, legyenek tisztelettel üdvözölve Szepesvármegye közönsége nevében annak területén, szép Tátránk ölében!

Tisztelettel emelem poharamat egészségökre, vármegyénk minden lakójának őszinte óhaját abba az egy szóba foglalva: »Éljenek«.

4. *Nikházy Frigyes*, egyesületi titkár, beszéde:

»Magyar nőnek születni,
Áldd érte sorsodat!
Magyar nőnek születni
Dicső egy gondolat!«

Igen, magyar nőnek születni, dicső egy gondolat! Mert a magyar nő már istenadta képességeinél, valamint a történet és hagyomány szerint szentesített erkölcsi helyzeténél fogva is hivatva van arra, hogy nemcsak a családban az az áldott lény legyen, ki a föld nyomorai közé az ég üdvösségét hozta le s kinek szelid mosolya varázsként űzi el környezete homlokáról a gond fellegeit; nemcsak arra van hivatva, hogy nemzetünk művelődési történetében mint a házas és társas élet lelke és a jó erkölcs őre szerepeljen, ki a társas életben lüktető erőket és az abban működő tényezőket maga köré gyűjteni, ébresztteni, serkenteni tudja, a ki érzelem- és szeretetteljes jótékonyágaival a nyomort enyhíteni, a könnyűket felszárítani igyekszik, — hanem hivatva van arra is, hogy a mai fejlettebb társadalmi viszonyok között a

polgáriasult nemzetek műveltségi versenyében, a mint kivette részét a nemzeti köznevelés jótéteményeiből, ezerszeresen pótolja azt vissza a nemzet nagy feladatainak megosztásában; hivatva van arra, hogy részt vegyen a nemzet nagy munkájában, melyet az a nemzeti eszme, a nemzeti társadalom és a nemzeti kultúra meggyökereztetése, terjesztése és általánosítása körül kifejt.

Tágas tér nyílik itt a magyar nő előtt; ezer alkalom kínálkozik itt áldásos tevékenységre, hivatásuk betöltésére és csakis akkor, ha ezt a hivatását, ezt a nemes feladatát híven, lelke egész hevével, keble egész melegével felkarolja és teljesíti, csakis akkor kiálthat fel koszorús költőnkkel:

Magyar nőnek születél,
Áldd érte sorsodat!

Ilyen, műveltség, értelem, aesthetikai finom izlés, magasabb erkölcsi életből folyó érdeklődés szülte hivatásnak élő honleánynak köszönhetjük mai ünnepélyünket. Az ő páratlan honleányi lelkesedése, önzetlen bőkezűsége teszi lehetővé, hogy a Magyarországi Kárpátgyesület is, távol az országos ünnepek zajától, itt, e kies bérczövezte völgynek csendjében, kiveszi részét abból a lelkesedésből, melylyel szerte-széjjel e hazában ezeréves fennállásunk, létünk tudatában találkozunk. Az ő fáradhatatlan utánjárásának és szívós kitartásának köszönhetjük, hogy a magyar nemzet hazájának legmagasabb csúcsáról áldja az egek urát, hogy annyi balszerencse közt, oly sok vizsály után a népek nagy versenyében dicsőségesen megtartotta és fohászszal, imádsággal ostromolja trónját, hogy ihlesse meg a honfiak és honleányok szívét és leheljen beléjük erkölcsöket, melyek győztessé teendik a második ezerév keményebb, a felvilágosodás emésztőbb fegyvereivel folytatandó küzdelmében, melyből a magyarnak megifjodva és meg erősödve kell kikerülnie.

Ily lelkesedés, ily áldozatkészség és kitartás méltó arra, hogy elismeréssel és hálával borúljunk le előtte s azért azt hiszem, mindnyájunk érzelmeinek adok kifejezést, midőn mély köszönetünk nyivánítása mellett azt kívánom ő Nagyságának, mint fenkölt szellemű és a legnemesebben érző honleánynak, hogy ama szent tűz, a forró hazaszeretet tüze, mely nélkül soha nagy tett nem létesült, lángoljon továbbra is nemes keblében s ama szent tűz szikrái pattogjanak bele a magyar nők

rétegeibe, a hol felgyújtsák azt a lángot, mely mint a magyar nemzet egy szebb jövőjének világító fáklyája további munkára, további tette lelkesítse honleányainkat. Legyen az ő önzetlen tette ragyogó példa arra, hogyan kell a hazáért, a nemzeti ügyért lelkesedni, akarni és tenni!

A lelkesedés, mely ezen tüzes szónoklatokból ömledezett, mindinkább átszállott az egész társaságra s emelkedett hangulatban együtt maradt egy része négy óráig. Akkor az utolsó résztvevők is búcsút vettek ama díszes háztól, melyet kedves német tagtársaink felépítettek és mely ezredéves ünnepünk utolsó jelenetének volt színhelye.

Apró közlemények.

A Magyarországi Kárpátgyesület küldöttsége Frigyes főherczegnél.

Frigyes főherczeg ő csász. és kir. fensége deczember hó 15-én fogadta Pozsonyban a Magy. Kárpátgyesületnek küldöttségét, mely a célból jelent meg előtte, hogy kifejezze az egyesületnek háláját azért, hogy ő fensége az egyesületnek védnökségét elfogadni méltóztatott. A küldöttséget gróf Csáky Albin v. b. t. tanácsos, a Magyarországi Kárpátgyesületnek örökös tiszteletbeli elnöke, vezette ő fensége elé.

Tagjai voltak: Szmrecsányi Pál szepesi püspök, Dr. Münnich Aurél, országgyűlési képviselő, Fischer Miklós, az egyesületnek ügyvivő alelnöke, Horn Valér fürdőigazgató, a központi választmánynak tagjai.

Gróf Csáky Albin utalván azon közgazdasági, közegészségi, és kulturális célokra, melyek megvalósításában, megközelítésében a Magyarországi Kárpátgyesület fáradozik és kiemelvén azon meleg érdeklődést, melylyel ő fensége e célok és törekvések iránt viseltetik, az egyesületnek mély háláját fejezte ki azon megtiszteltetésért, mely az egyesületet az által érte, hogy ő fensége a védnökséget elfogadni méltóztatott, kifejezván egyuttal azon reményt, hogy védnöksége alatt az egyesület még fokozódottabb mértékben fogja hazafias munkáját folytatni.

Ő fensége válaszában ismételten kijelenti, hogy teljes készséggel fogadta el a protektorátust, mert volt alkalma meggyőződést szerezni az egyesületnek közhasznu, hazafias, buzgó működéséről és megígérte, hogy kész az egyesületet ezen hazafias érdeket szolgáló munkájában támogatni.

Ezután ő fensége a küldöttségnek minden tagját megszólítással tüntette ki. Szmrecsányi Pál püspöktől kérdezősködött egyházmegyéje viszonyai iránt, majd

sajnálátát fejezte ki, hogy két évvel ezelőtt, mikor a Szepességen tartózkodott, meg nem látogathatta; dr. Münnich Auréltól választó kerületének viszonyai iránt tudakozódott, majd mint a véderő bizottság előadójával, beható eszmecserébe elegyedett katonai ügyekről. Fischer Miklós ügyvivő alelnöknél kérdezősködött az egyesületnek viszonyai iránt és e tekintetben részleges felvilágosítást nyervén, újlag kifejezte készségét, hogy az egyesületet törekvéseiben támogassa; majd elmondta, milyen kedvező benyomást gyakoroltak rá és családjára a Magas-Tátra ritka természeti szépségei, végül megígérte, hogy újlag fel fogja keresni ezen szép alpesi hegyvidéket. Horn Valértól kérdezősködött Alsó-Tátrafüred viszonyai iránt, hol két évvel ezelőtt családjával lakott.

A küldöttséget megtisztelték megjelenésökkel Izabella főhercegnő és az összes fiatal főhercegnők, valamint azon kitüntetés is érte a tagokat, hogy a főhercegi családdal ebédhez ültek s a délutáni óráknak egy részét a főhercegi család körében töltötték.

A „Gartenlaube“

1896-ik évfolyamának 10. füzetében »Aus der Hohen Tátra von Johannes Schmal« cím alatt egy cikk jelent meg, mely a Magas-Tátra természeti szépségeit ismerteti.

Ezen cikk a Magyarországi Kárpátgyesület elnökségének kezdeményezésére látott napvilágot, mert az egyesület feladatai közé tartozik, hogy hazánk természeti szépségei és nevezetességei a külföldön minél tágasbb körben váljanak ismeretessékké.

A cikk tartalmára és irányára azonban az elnökség befolyást nem gyakorolhatott, mert az e tekintetben tett ajánlatára azt a választ nyerte, hogy a »Gartenlaube« szerkesztői között vannak olyanok, kik a Magas-Tátrát ösmerik.

A cikknek leíró része helyes érzékkel és melegséggel íratott, befejező sorait azonban az egyesület hivatalos közlönyében — tekintve, hogy német kiadása sok száz példányban a külföldön olvastatik, — nem hagyhatjuk felvilágosító nyilatkozatunk nélkül.

A cikknek incriminált része a következő:

»Mit Zagen sehen die Zipser Deutschen jetzt aber in die Zukunft, denn die Ungarn halten das Magyarisieren

für ihr souveränes Recht und üben es mit geradezu verblüffender Rücksichtslosigkeit. Während der letzten zwei Jahrzehnte ist es ihnen gelungen, das Popperthal und den ganzen Süden in ihre Hand zu bringen, in dem sie in Volks- und Mittelschulen sowie bei den Behörden die ungarische Sprache obligatorisch machten. Auch im Zipser Komitat sind sie jetzt bei der Arbeit.»

Ezen minden tényleges alapot nélkülöző állítások ellen óvást emelünk. Cikkíró távolról sem ösmeri a Szepesség politikai nemzetiségi viszonyait.

A Szepesség lakossága, bár német ajkú, lelkesedéssel ragaszkodott minden időben a közös magyar hazához s hazafisága, a magyar állameszméhez való ragaszkodása történelmünk legválságosabb időszakában is mindég kifogástalan volt.

Hogy a magyar törvényhozás az állam nyelvének kötelező oktatását és hivatalos használatát mondta ki, ezt úgy védelmezni, mint magyarázni fölösleges.

A magyar nyelv gyorsan terjed a Szepességen is, abban igaza van a cikkírónak, de nem kényszereszközök hatása alatt, hanem azért, mert a lakosság, mely akadálytalanul megőrizheti anyanyelvét, örömet, készséggel befogadja, felkeresi a magyar szót.

Nem aggódva, de megnyugvással és önérzettel tekint pedig a jövőbe, hogy a magyar állam nemzetiségi sajátágaiban szabad, hazafias érületében egyik hű tagjának tudja és érzi magát.

A M. K. E. elnöksége

A Nagy-Szalóki-csúcson emelendő meteorologiai observatorium kérdéséhez.

»Egy meteorologiai observatorium a Nagy-Szalóki-csúcson«, ez a címe a legutóbbi Évkönyvben közzétett egyik cikknek. Arra a tényre mutat rá e cikk, hogy Róth Márton tanár már nyolcz év előtt hangsúlyozta egy meteorologiai állomás kívánatos voltát, továbbá, hogy azok között, kik ezen eszméért lelkesültek, derék meteorologusunk, Hegyfok Kabos, volt az első, ki az 1895. év nyarán megmászta a Nagy-Szalóki-csúcsot, hogy személyesen szerezzen meggyőződést egy meteorologiai observatoriumnak azon való felállításának lehetőségéről.

Erre vonatkozólag ez Évkönyv szerkesztősege egy hosszabb levelet kapott Hegyfokyt úrtól, melyben kimutatja, hogy ő már hosszabb idő óta foglalkozik az observatorium kérdésével s a Természettudományi Társulat közlönyének 1895. évi szeptember havi számában meg is pendíté ezen eszmét. Lelkesedett ugyan, írja, a meteorológiai állomásért, de nem azért, mert a M. K. E. indítá meg a mozgalmat, miután ő már az 1882. év óta foglalkozik azzal.

Hegyfokyt úr ez állításait adatokkal bizonyítja, melyek kétségen kívül helyezik, hogy egy observatorium felállításának eszméje az ő szellemi tulajdona.

Az ő megnyugtatója s tisztelt olvasóink tájékoztatása vegett konstatáljuk tehát ezennel, hogy Róth Márton tanár és Hegyfokyt Kabos úr, ha nem is ugyanazon időben, de egymástól függetlenül pendítették meg egy a Nagy-Szalóki-csúcsra felállítandó meteorológiai observatoriumnak, sajnós, még mindig meg nem valósított eszméjét.

A szerkesztőség.

Tátravidéki művelődéstörténeti adalékok.

A mindent egyengető művelődés pusztulással fenyegeti azokat a fönnmaradt sajátságokat, és szokásokat, melyek egyes vidékek lakóinál kifejlődtek és napjainkig továbbplántálódtak.

Azok a fölfogás- és cselekvésbeli sajátságok, melyek az emberek valamely társaságában uralkodókká váltak, gyakran mély jelentőségen alapúlnak. A babonák és szokások sokszor vetnek fényt a tudománynak nem közömbös tárgyaira, és keletkezésük, fejlődésüknél és a még csak kihámozásra váró magvuknál fogva lényegesen járulnak hozzá annak a homálynak a földerítéséhez, mely a multat eltakarja.

Különösen a hegylakóknál maradtak fönn legtovább aféle reminiscenciák, most azonban ezek a feledés martalékaivá készülnek válni.

A Tátravidék lakóinál is sűrűn találunk szóban és szokásokban nyilvánuló ily sajátságokat, melyek megérdemlik, hogy a feledés tengerében való elmerüléstől megmentessenek, s hogy tehát itt ezeknek is szerény helyet szorítsunk.

A mint pogány őseink az elhunytak hamvai mellé különböző olyan tárgyakat helyeztek, melyek ezek előtt életükben kedvesek és becsesek voltak, épen úgy megteszik ezt manap is sokan falvainak lakói közül. Így pl. ráadják a halottra az ünneplő ruhát (szepesiesen: »Wäud« vagy »Wod«),* a lányokat menyasszonyi díszben, t. i. a fémlemezekből és üveggyöngyökből font pártával és diadémmal temetik, gyermekek mellé azok bábuait teszik, iszákosok koporsójába pedig egy üveg pálinkát helyeznek, hogy szellemük nyugalmat találjon és éjjel ne járjon haza az edények és képrámák csörömpöltetése és kopogás által jelt adni (»Anzeichen geben«), s így a hátrahagyottakat ijesztgetni. Ha a halottak a kísértetek órájában mégis néha hazajárnának, a néphit szerint tanácsos azokat ki-ásni s őket a koporsóban úgy megfordítani, hogy arccal lefelé feküdjenek. Ha gyilkost, öngyilkost vagy kivégzettet a temetőbe temetnek, vagy ha valamely község megengedi azt, hogy idegen halottat szállítsanak a határán át, akkor bizonyosra veszik, hogy a vetéseket záporosó (»Schauerwetter«), vagy jégeső meg fogja semmisíteni. Míg az akasztottakat le nem metszik és el nem temetik, addig az illető vidéket szélvihar járja.

Minden juhász (»Batsch«, szlávul: »bača«) valamely akasztott ember kiaszott kezét vagy kötelének legalább egy darabkáját igyekszik magához keríteni, mert ily köteldarabka a nyáját megóvjá a megbabonázástól, a kézzel pedig évenként az első fejest egyszer megkavarja, hogy aztán a legeltetés ideje alatt bő áldása legyen.

Ha valamelyik gyermeket a görcsök bántják, akkor üveggyöngysort kötnek az egyik kezére, melyet a sírásó régi sírban talált, vagy eleven pókot kötnek vászondarabkába és evvel átkötik a gyermek kézcsuklóját; azt is hathatósan tartják, hogy ha a kis beteg ingecskejét vagy ruháját valamely a szabadban vagy a temetőben álló keresztfészülethez kötik.

Az egész Tátravidéken a nép gilisztaűző varádciosot (Tanacetum vulgare, L.) ültet a sírokra, de már senki sem tudja ennek a szokásnak a czélját. Varádcis-főzetet itt embernél és állatnál giliszta-elhajtó szernek használnak. A sírhalmok halottak napján való kivilágítása és megkoszorúzása csak legujabb időben vált itt szokássá.

A Jeruzsálemhez** napos lejtőin a kőfejtők körül

* Ezen szó alighanem Wodanról, a germán istenről származik.

** Történelemelőtti telep Késmárk mellett szent tűzhelyiyyel (crematorium), hamveder-temetővel (columbarium) stb.

olyanféle üregek is vannak, melyek a cigányok* kolibáira és a norvégek »Ildhus«-aira (régi házak) emlékeztetnek, s a melyek a szobaföldjén (szepesiesen: Eren**) mélyebben a földbe ásott krátterszerű tűzhelyek voltak.

A ház feletti örködés a »Nap« meleget és világosságot adó, tehát áldásthozó istenére volt bízva s mai napság is a házak szelemenjein vagy régi házkapukon gyakran lehet találni a fölkelő napkereket és a mestergerendán (»Thrēm«) stilizált napkerekeket és különféle bevéssett mondókát.

E feliratok közül legyen szabad néhányat idéznünk:

1. »Soli Deo gloria«. (Egyedül Istennek dicsőség).

2. »Auxilio divino aedificavit A. et B. anno etc.«
(Isten segítségével felépítették A. és B. . . . évben stb.).

3. »Allein Gott in der Höh' sei Ehr'«. (Egyedül Istennek a magasságban legyen dicsőség.)

4. »Gott segne dieses Haus

Und Alle, die da gehen ein und aus«.

(Isten áldja meg e házat és mindnyájukat, kik be- és kijárnak.)

5. »Gottes Güt' und Treu'

Ist alle Morgen neu«.

(Isten jósága és hűsége minden reggel új.)

6. »Gott allein

Soll die Ehre sein«.

(Egyedül Istennek legyen a dicsőség.)

7. »Gott allein sei die Ehre«. (Egyedül Istennek legyen dicsőség).

8. »Gott allein das Lob und die Ehr'«. (Egyedül Istennek dicséret és dicsőség.)

9. »Herr Gott segne dieses Haus

Und Alle, die hier gehen ein und aus«.

(Urunk Istenünk áldd meg ezen házat és mindnyájukat, kik itten ki- és bejárnak.)

10. »Wer Gott vertraut,

Hat wohl gebaut

Im Himmel und auf Erden.«

(A ki Istenben bíz, jól épített az egekben és a földön.)

* A felette konzervatív természetű cigánynép ezen őskori építkezést mai napig megtartotta; az idevaló tót, a ki szintén nagyon konzervatív, most is nagyobbára faházban lakik.

** Nörn-ből vagy Nerthus-ból; az ősgermánoknál a föld istennője.

11. »An Gottes Segen

Ist Alles gelegen«.

(Isten áldásától függ minden.)

12. »Wer allen Menschen recht thun kann,

Der löscht uns aus und schreib sich an«.

(A ki minden ember kedve szerint tud cselekedni, az törüljön le minket és írja föl magát.)

Ugyancsak találkozunk a nap, a hold s csillagok rajzaival sok faház ablakai körül levő díszítések között (pl. Zsdjáron), régi templomtornyokon és a szlávoknak az őseiktől hátramaradt réz-, sárgaréz- és óncsatjain (»Zengeln«) is.

Ha valamely ház nem rom, (»Letton«, a Letánfalva mellett fekvő Lethonkő vagy Lettenstein nevű váromról), akkor a zszindelytető szelemenjén (First) kell egy különböző alakú jogarhoz hasonló nyélen ülő fából faragott négyszögletű koronának lennie.

Bizonyos félelem még most is tiltja falusi népünknek, hogy a személyesített isteneknek gondolt Nap és Hold-ra ujjal mutasson, nevüknél káromkodják vagy rájuk löjjen.

Mindezekből talán a hajdani napistenség kultuszára lehet következtetni.

Az évszakokat és évi ünnepeket ősidőkben a nap forgása szerint határozták és több keresztyén sátoros ünnepet a pogánykori napfordulati ünnepre vihetni vissza, így például Szt.-Márton* napját a Julünnepre, karácsont (a germánok »Wiehen-Nachten« = szentelt éjjelek vagy a római saturnalia) a téli (decz. 22.) és Szt.-János napja a nyári napfordulatra (jun. 24.). Ezen régi ünnepek meghatározására elődeink a földbe ástott kőtuskókat használhattak; e fixpontokról a druidának (pap) meg kellett magának jegyeznie a szemhatár ama pontját, melyen a nap ez időben fölkelt vagy leáldozott. De alkalmasabb eljárás volt, ha ezt az irányt egyenes sorban a földbe ástott kőtuskókkal állandóan jelezték. Így talán azon kő-sor, mely a Jeruzsálemhegy alján áll és az, mely a Mihályhegyen (»Micheliberg« Késmárk mellett) van, az éj-nap-egyenköze meghatározására, a Jeruzsálemhegyen látható második sor valamely junius vége felé eső, és a mellette levő sor valamely ápril eleji ünnep megállapítására szolgálhatott.

Mivel a Jeruzsálemhegy naptár-kövei a columbariu-

* A Márton ludjai talán Wodan istennek hozott áldozataitól maradtak fenn.

mon állnak, arra lehet következtetni, hogy az évszakok és áldozóünnepok meghatározását a papok végezték.

Ösgermán monda szerint a nyári napfordulatig a nap uralkodott ég és föld fölött; akkor azonban senyvedésbe esett, égi útja mindjobban rövidül és fénye halványodott. Ezért akkor »Donar« vagy »Thôr«, a mennydörgés istene veszi át az uralmat, és gyakrabban cikláztatja villámain, mennydörög és zúdítja le a záporosókat. Ebben az időben sok helyen áldoztak a visszatérő »Donar«-nak bikákat, későbbben csak symbolikusan azok szarvait, még későbbben pedig csak a tésztából alakított »szarvas«-okat (Hörnchen, kifli) és mákospatkókat (Mohnhörner). A mezőn itt sűrűn terem a *Sedum maximum* nevű gaz, melynek bütyök alakú gumói vannak, s melyet a nép ezért itt »Donnergekräudich«-nek (Donnerkraut, mennykőfű) nevez. A napistenség husvéti kalácsai alkalmasint napkerék alakúak voltak, mert ilyen még ma is a mákos kalács (»Beugel«), a kalács (»Kuchen«) és a béles-kalács (»Peltsche«).

A fontos ünnepeket, valamint a napfordulat napját a papok a népnek jelzőtüzek gyújtásával adták tudtára. A fiúk és legények itt még ma is, a nélkül, hogy tudnák miért, csupán a megszokás folytán június 23-án este megújítják ezt az egykori jeltüzet. Már hetekkel előbb gyűjtenek az ifjak használhatatlanná vált vesszőseprőket, fenyőkéregből készített táskákban (»Kosuben«) fenyűgyantát hoznak az erdőből, azt a seprőcsonkok (»Besenstrümpfe«, Besenstümpfe) vesszőkötegei közé dugják, ezeket még átkötik száraz borókagalyakkal (»Wachholder«, *Juniperus communis*, L.), a nyelet rúddal vagy 2 méternyire meghosszabbítják és kész a »Donnerbesen«. Minden ifjú készít magának 1—3 darab ilyen seprőt, ezenkívül az ezelőtti években egy igen nagy példányt készítettek. A némely fenyőn az *Aecidium elatinum*, Alb. et Schw. nevű gomba hatása folytán keletkező seprőszerű kinövéseket itt »Donnerbesen«-nek (Donar, mennykő seprője) is nevezik, s eleinte valószínűleg ezeket használták a Donarkultusznál.

Június 23-án este aztán az ifjúság azokkal az így készített seprőkkel a község közelébe valamely magaslatra megy, a tátrai pásztor pedig valamelyik, a Poprád-völgy felé kiugró sziklára áll, s ott a seprőket meggyújtják. Gyakran két csoportba állnak az égő seprőkkel s táncszerű mozdulatokat tesznek egymás felé. Az elégett seprők maradványait egy rakásra dobják, s kiki igyekszik a fellobogó tűzön átugorni. Némely helységben, pl. Mühlen-

bachon vagy Nagy-Szalókon akkor (Szent-Iván-éj) még a harmatos fűben hengerkeznek (»kulen«) vagy a pataokban megfürödnek; mindez arra jó, hogy az embert egész éven át betegségekől megóvja. Forbergen az egyik patak-kanyarodást, a hol a fiatalság előszeretettel fürdik, még ma is »Johannistümpel«-nek nevezik.

Még élő emberek arra is emlékeznek, hogy a Szent-Iván-estén régi kocsikerekeket (a napkereket juttatja eszünkbe) fenyőszurommal bemázoltak s a meggyújtott kerekeket valamely hegyről legurították. (Pl. Tátrafüreden, a Krighi-hegyről).

Nem régen ezelőtt Nagy-Británniában is gyűjtottak ily Szent-Iván-tüzet, és Nilsson tanár Skandináviában is rátalált erre a szokásra.*

Szent-Iván estéjén a rétekre és partszegélyekre is kijárnak és ott fekete ürmet (»Peips« *Artemisia vulgaris*, L.), csengő linkát (»Johanniskraut, *Hypericum perforatum*, L.) repcsén hangát (*Calluna vulgaris*, Sal.), fintort (*Melampyrum*, L.) kerek mályvát (»Katzenkäs« *Malva 1olumdifolia*, L.), szigoráltt (*Veronica*, L.), százforintos földpét (*Erythraea centaureum*, P.), tejoltó galajt (*Galium verum*, L.) s több más növényt szednek, ezeket a padlason megszáritják s elteszik. Ha évközben a tehenük megborjadzik (jungt), egy marék linkát vízzel leforráznak, mindenből, a mi a házban van, pl. sót, fűszereket (»Gestepp«), köleskását, lisztet, kenyeret, stb. is, de egy kevés undorkórót (*Teufelsdreck*, *Asa foetida*) is hozzá adnak s evvel itatják a tehenet, mely aztán mentes a megbabonázástól, s bőven ad tejet. Az is szabály, hogy aznap, mikor a tehen megborjadzott, semmit sem adnak ki a házból, mert akkor a haszon is kimenne a házból. Épen ilyen jó hatásúnak tartják azt is, ha az ember a méhkalács egyik csomócskáját kivágja s azt a tehennek szózott kenyérral beadja.

Ha azonban mégis véres, nyúlós (»gezeiderte«) vagy nagyon sovány tejet ad a tehen, akkor a tehenet megrontották (»Man hat's ihr angethan«). Ha már most meg akarják tudni, hogy ki a boszorkány (»Striege«), akkor ajtót, kaput bezárnak, sertésvályút állítanak a kapu aljába, (»Leib«), a vályúba a megrontott tehen tejéből tesznek és két asszony seprőcsonkkal beléüt; eközben a boszorkány megjelenik a kapu előtt s bekéredzkezik.

Ha valaki barmain valami boszorkányságot vesz

* Lásd: Lubbok, »A történelem előtti idők«, fordította Öreg János. I. kötet, 70. lap.

észre, ez ellen a következő szert is használják: vízzel telt üstbe egy zsák hangyát öntenek, tüzet gyújtanak s mikor a víz forni kezd, megjelenik a boszorkány s bevallja hárpia voltát. A boszorkányság alúl való föloldás így történik: edénybe égő paraszat tesznek, erre egy maréknyi az istálló küszöbe (»Stalltirpel«) alól szedett földet és kevés linkát szórnak s evvel megfüstölik az illető állatot. A megrontás ellen való prophylacticumnak azt ajánlják, hogy az ember földött fazékban élő kigyót süssön, ezt aztán porrá őrölje és a port a barom takarmánya közé szórja.*

A Szent-Iván-éjen a kisértetek órájában (11—12 óráig) a nagy-lomniczi »Kaulijen Burchbrich«-en vasajtó nyílik ki, a hol mindenki beléphet a földalatti üregbe s az ott rakásokban heverő aranyból, ezüstből s drágakövekből kedve szerint vihet haza.**

A Szent-Iván-éjjelen elásott kincsek kigyulladnak (»Erwittern sich«).

Magból termelt szegfűvet Szent-Iván estéjén kell pálczákhöz kötni, mert csak így lesz telt viráguk. A foghagyma leveleit is akkor kell egy csomóba fonni, mert akkor jobban tenyészik.

A székfű (»Süsse Gehr«, *Matricaria Chamomilla*, L.) Szent-Iván-estéjén pallagi montikává (*Hundsblumen*, *Anthemis arvensis*, L.) változik.

Ha »Wodan«-nak a »Jeruzsálemhegyen« levő szent tűzhelyétől a Poprád mentén körülbelől 2.5 kilométernyire éjszak felé megyünk, akkor a most már erdei fenyőkkel benőtt »Ziegenhals« nevű dűlő alatt a »Hel« (némelyek tudatlanságból »Hölle«-nek nevezik) nevű lombos erdőcskébe érünk, mely a Poprád meredek partján terül el. E szent berekben volt az éji világ (»Nachtwelt«) bejárata s »Hel«-nek (gótul »Hali«), az alvilág istennőjének székhelye. Ott fogadta a holtakat. (Hel egyik leánya volt »Loki«-nak, a tűz istenének.) Szepes-Bélának (a szláv »Bialá«-ból, a fehér víz melletti) Busócz fölött a Bélapatak (»Bél(a)bach«) meredek és égerbokrok által fődött partján meg van a maga »Faix« Hel«-je; Ó-Lesznának a falu alatt a Tarpatak (»Kohlbach«) lombos bozótjai közt és Lőcsének a Lőcsepatak mentén szintén meg van a maga »Grosse és Kleine Hel«-je. Hel istennő berkei tehát valamely folyó

* Lásd: »Der ungarische Sachse in seiner wahren Gestalt.« Jakob Melzer, Leipzig, 1806.

** Lásd a »Magyar Kárpátegyesület« 1896. évi könyvét. 133. l.

vagy patak meredek partját borító lombos erdők voltak. Ma is bizonyos borzalommal haladnak el az emberek a »Hel« mellett.

Szepesi monda szerint András-éjjelén a »Hel«-ben földalatti folyosó nyílik; a belépő először csodaszép kertekbe jut, hol érett gyümölcsöcsel megrakott alma-, körte-, szilva- és cseresznyefák vannak; ott az ember szép királykisasszonnyal (»Hel«?) találkozik, ki fején arany koronát visel s a ki az embert palotákból álló városba vezetí az ő atyjához, a királyhoz. Ez mindent megad, a mit az ember csak kíván, úgy hogy senkinek sem jön meg többé a kedve a visszatéréshez.

»Loki«-nak, az ó-germán tűzistennek a neve a népünk-nél ma is élni látszik a »Haarlock« és »Wirbellock« szókban. A »Haarlock« identikus a lovak sörényének s az ember hajának egyik gombabetegségével, melyet »Weichselzopf«-nak (Plica Polonica) is neveznek. A paraszt az ily csomót sem a maga fejéről, sem lováról a világért sem engedné levágni, mert véleménye szerint abban a gonosz tűzszellem lakik, s ha őt abból kikergetnék, akkor vagy a fejbe húzódnék s fejköszvényt, vagy a gerinczcsigolyákba és a végtagokba vonúl s ott végtagköszvényt (»Wirbellock«) okozna. A köszvény ellen azt ajánlják, hogy az ember korpafüvet (»Wirbellockskraut, Lycopodium clavatum, L.) viseljen húzamosabb ideig a csizmájában.

»Tyr«-t, a kard- vagy harczistent itt »Tër«-nek vagy »Tërnek«-nak nevezték.*

A somfa (»Tërnakl«, Cornus mas, L.) valószínűleg »Tërnak«-nak volt szentelve, melynek kemény fajából faragták a gerelyt (Framea), a pallost (Spatha), a lándzsát (Ger) és más fegyvereket.**

Szepesben és Sárosban a »Dschënschebabe (Szepes-Béla), »Džindžibaba« (Lőcse), Jenžibaba (Tótfalu), »Ježibabáról (Szepes-Olaszi) szóló gyermekmese a legközönségesebb.*** Szepes-Béla régi faházaiban most is használnak még a kémény éjjelre való bedugására egy rúdra fejszerűen csavart rongygombolyagot (»Huderklumpen«) s ezt az emberszabásu alakot szintén Dschënschebabe«-nak nevezik. Szájhagyományok szerint ez a banya egy neki szentelt

* A »Hërnek« név alatt itt haramiakapitányt értenek.

** Az idevaló földmives ma is *kizáróan* somfát használ cséplő-dorongul.

*** Szlávul »ježivý« annyi mint borzas és »baba« asszony, tehát »borzas asszony«-t jelent ez a név, s viselője egy a legközelebbi berekben lakó istennője a gonosznak.

lombos berekben lakik, pl. Forbergen a falu fölött »Gehn«-ben, házában istállócska van, melybe a neki áldozott gyermekeket bezárja, azokat mézeskalácscsal (»Lëbkuchen«, többnyire pólyás alakú) eteti, naponként egy kis résen kidugatja velük egyik ujjokat, s abba késsel próbaképen belévág. Ha eléggé kövér, levágja s megeszi a gyermeket. Mindebben a gonoszság istennője nyilvánul, kinek kien-gesztelésére egykor gyermekeket áldoztak; talán későbben a gyermekáldozatot mézeskalács-báb, zsemlye vagy a »Bobe«, »Babe« (Kuglóf) nevű, pólyás baba alakú sütemény alakjában hozták.

Gonosz isten, a ki sötétben tanyázott s állatalakú volt, lehetett »Bobok« (szlávul »Bobak«); mert még ma is ijeszti vele a gyermekeket, úgy, hogy sötét helyen négy-kézláb mászkálnak (»Bobeln«) s állathangot hallatnak.

Ha valaki epilepsiában szenved, azt tartják, hogy az illetőt a »Frass« nevű gonosz szellem szállta meg és ha embert vagy állatot a guta (apoplexia) üt meg, akkor azt mondják, hogy szél (»Wind«) vagy a »Dshuk« (szlávul »Džuk«)* érte. »Dshucken«-nek nevezik a mogyorós bük-könynek (Lathyrus tuberosus, L.) a szántóföld talajában levő bütyök alakú, élvezhető gumóit, melyeket itt tava-szonként régóta visznek az emberek a vásárra. A néphit szerint ezek tavaszkor nem mélyen vannak a talajban s csak akkor süllyednek mélyebbre, mikor az évben legelőször van mennydörgés. Ez a mennykőre (»Donnerkeule«) emlékeztet.

A kútban lakik a vízi ember (»Wassermann«) s ez az engedetlen gyermekeket kötéllel lehúzza. Még e század közepén Sz.-Bélán, Rókuszon s más helyeken szokás volt, hogy karácsony estéjén egy mézesvízzel leöntött és mákkal behintett kalácsdarabot (»Mohnlätschen«) dobta a kútba, azaz áldoztak a vízistennek, hogy ez a kútból a vizet ki ne apaszsa.

Még általánosabb itt az »Irrwisch«, »Lichtmännchen« (lidércz) nevű gonosz szellemben való hit; ez a szellem az éjjel vándorlóknak jelenik meg, őket a mocsaras rétek süppedékes helyeire (»Todtenbrüche«) csalja, hogy ott aztán a föld alá süllyeszze őket.

Dr. Greisiger Mihály.

* Ezen szláv (vend) istenség azonosnak látszik a german Donarral.

A Menguszfalvi-völgy.

Kísérő sorok a melléklethez.

Az előtér a Menguszfalvi-völgy középső részébe helyez bennünket, azon 2 kilométer hosszú, csaknem $\frac{1}{2}$ kilométer széles és 30—50 magas gátalaku halomra, mely a Poprádi-tótól délre a völgy talpának épen közepét foglalja el és Husz Dávid, a Poprádi-völgy s a Tátra idegenforgalmának érdemdús előmozdítója tiszteletére, kinek kedvencz helye épen a Poprádi-tó volt, tőle nyerte nevét.

A Menguszfalvi-völgy a hegység déli oldalának legnagyobb s legjobban tagolt völgye. Hossza a Poprád kanyarulatától kelet felé a Hinczói-tónak északi pontjáig $7\frac{1}{2}$ kilométer, a völgy talpának szélessége a legalsó részen $\frac{1}{2}$, a legfelsőben, a »czirkus« részben $\frac{3}{4}$ kilométer, a középsőben ellenben jelentékenyen kisebb. A völgy feneke, a legalsó, az erdőrégióhoz tartozó részén, 2 kilométernyi hosszúságban egészen lapos s esése csak 4—5‰.

A következő, szintén 2 kilométer hosszú, már csak kevésé erdős völgyszakaszban, mely egy körülbelül 50 méter magas, 20—30 ‰-os lépcsővel kezdődik s azután $7\frac{1}{2}$ ‰-nyi emelkedést mutat, a Poprád két forráspatakja folydogál, az egyik a Törmelék-völgyben levő Jeges-tótól, a másik a fővölgyben levő Hinczói-tótól párhuzamosan egymás felé, s a fentemlitett Husz-halmot zárják körül. A Jeges-tóból fakadó Krupa-patak kevésé a fő-patakkal való egyesülése előtt szép zuhatagokban rohan óriás morénatömbökön alá. A következő, 1 kilométernyi völgyszakasz a Poprádi-tótól a tófalig keskeny, törmelékteli, sűrű henye-fenyűvel benőtt völgycsatornát képez, melyben csak alacsony, borzas, félig kihalt fenyűk, majd veresfenyűk és czirbolya-fenyűk lépnek fel elszórtan. A völgy esése e helyen 15—17 ‰. Itt elágazik a völgy. Jobbra, azaz északkelet felé a 300 m. magas s 35‰ meredek völgylépcsőn (»tófal«) át a Varangyos-tavakhoz jutunk, észak északnyugat felé pedig ugyanily magas s meredek lejtőn át alázuhanó vízesés mellett a Hinczói-tóhoz. Végre e tófalak fölött két circusalaku szirtkatlan van. Az északnyugati, melyben a Hinczói-tavak vannak, a völgyfenéken több mint egy □ kilométer, a sziklapárkányon ellenben 4 □ kilométer kiterjedésű. A Varangyos-tókatlan körülbelül felényivel kisebb. Mindkét völgykatlan két részre szakad. A Hinczói-tókatlan mellett fekszik a kisebbik czirkusz-szakasz délnyugatra a nagy Hinczói-tótól (1961 m.), 30—40 méterrel

A MENGUSZFALVI-VÖLGY.

SCHMIDT. A. 1846.

mélyebben a kis Hinczói-tavat körülzárva. A Varangyos-tavak kisebbik katlanzuga, a Hunfalvy szakadék ellenben 100—200 méterrel magasabban fekszik a Varangyos-tónál (1930 m). Mindkét katlan július elejéig hóval van tele, s a tavak befagyvák, minek folytán itt már a henyefenyű vegetáció egészen hiányzik. A Varangyos-tókatlan törmelék és homoktömegekkel van megtöltve, a Hinczói-tókatlan ellenben buja fűvegetációt mutat fel. Utóbbiról az Orzók-hágója (2324 m.), az előbiról pedig a Tengersizem-csúcsról (2506 m.) jutunk a Tengersizhez és a Halas-tóhoz a hegység északi oldalán.

A völgy legmélyebb pontja a déli nyílásnál a Poprád kanyarulata mellett 1200 méternyire fekszik a tenger színe fölött. Mindkét forráspatak egybeömlésének helyén a völgytalp 1350 m. magas, a Poprádi-tónál, a hol az Omladék-völgy elágazik, 1500 m; továbbá feljebb a Hinczói-tó és Varangyos-tókatlan »tófalai«-nak lábánál 1660—1670 m. magas. A völgy kerete legmagasabb a középső részen, a a Poprádi-tótól a tófalakig. Itt a keleti oldalon, melyet a Kopkigerincz képez, 650, a Bástyaláncz által alkotott nyugati oldalon 700—800 m. magas. Alább a völgysegély magassága 100 méternyire esik, s a tókatlan táján, a legmélyebb hasadékbévágásoktól eltekintve, 400 és 580 méter közt ingadozik.

Fölötte érdekes az 1 kilométer széles s $3\frac{1}{2}$ kilométer hosszú fennsík, mely a Menguszfalvi-völgytől délre terjed s a Poprád folyót irányának kelet felé való megváltoztatására kényszeríti. Ezen fennsík felülete részben óriási törmelékrakásokból összetett kúpok, részben pedig ugyan-ezen anyagból álló, hosszan elnyújtott gátak zúrzavaros összevisszaságából áll, melyek távolabb a délilejtőn egyenletesebb, de nagyon meredek lejtősíkba mennek át.

Ezen keletnyugati irányban 1050—1200 méterig emelkedő fennsík, melynek egyes kúpjai 1250 méterig nyúlnak fel, tipikus moréna-vidék, melyet a Menguszfalvi-völgy óriási jegese az özönvizkorban épített fel. Akkor és pedig az első nagy jégkorszakban a hórétég a Magas-Tátrában 1500—1550 méternyi volt, tehát körülbelül 1000 méterrel alacsonyabban feküdt, mint jelenleg. A Poprádi-tótól kezdve az egész völgy, tehát egy 10 □ kilométernél nagyobb terület hatalmas hórétéggel bevonva, melynek tömege az alatta levő jégtömeggel együtt néhány száz méternyi volt. A Poprádi-tavon e hótömeg hatalmas, 6 kilométer hosszú, fent $1\frac{1}{4}$, lent $3\frac{1}{2}$ kilométer széles jégnyelvbe ment át, mely jobbra a Mlinicza jegessel, keletre pedig a

Szucha-batizfalvi gleccserrel egyesült, 1000–950 méternyire nyúlt alá, s azon a helyen, hol az út a Csorbai-tó állomásától az erdőbe lép, előnyomulásának legszélső határa ma is, hajszálnyira megkülönböztethető. A meddig ez terjedt, gránithomok, kavics és gránittömbök lépnek fel; egy lépéssel lejjebb egyetlenegy gránithomokszemecskét sem lehet találni. Az egykori jégkorszak előtti Poprádi-völgy ezen óriás homlokmorénától délre, ott, a hol jelenleg a Cserveny potok nevű, csaknem viznélküli ér, Lucsivna és a Mlinicza-patak között, egy hatalmas folyóágyban oszon tova, még tökéletesen látható. A 950 méterig vagyis egészen a mélységbe lenyúló moréna-tömegek még az első jégkorszakból származnak, a feljebb, a fennsíkron halom- és gátalakban fellépő tömbök ellenben a második, kisebb jégkorszakból erednek, melynek hóhatára 1700 m. magas lehetett. Ez a sziklás meredek lejtőket a hótól mentesebben hagyta, s ezekből könnyen képződhettek ennél fogva hatalmas oldal- és középmorénák, melyek azután a félköralakuan terjedő gleccsernyelv végén halom- és gátalakban lera-kódhattak, míg az első jégkorszak jegeseinél inkább volt uralgó az alapmoréna, melyet a völgyfenék talajáról az óriás jégtömegek feldúltak és felgyalultak, mely egy inkább egyöntetűen kiterjeszkedő lepel alakjában lett a legmélyebb hegylábhöz előretolva. Végül a jegesek visszavonulásánál a Menguszfalvi-völgy belsejében is alakultak oldal és homlokmorénák, a minthogy ilyeneket a Poprádi-tó alatt és mellett, majd feljebb a tófalak lábánál is láthatunk. A visszahúzódó morénák völgyelzárása által képződtek az ugynevezett moréna-tavak, melyek közül a Poprádi-tó a Csorbai-tóhoz hasonlóan még fenntartotta magát, míg egy másik a völgyben, a virágoskertbelihez hasonlóan, már egészen elturfásodott. Magát a Husz-halmot már a visszavonulás korszakából a Menguszfalvi- és Törmelék-völgyből eredő középmorénáknak tekintjük. A Bástya fennsíkján látható oldalmoréna maradványok, melyek fölött a gyalogösvény a Csorbai-tótól a Poprádi-tóhoz vezet, megczáfolhatlanul bizonyítják, hogy legalább a nagy jégképződés jégnyelve 200 méternyi volt, s ennél fogva a legalsó Menguszfalvi-völgyet teljesen betöltötte, s a völgynyílás elzárása által a Poprádot kelet felé folyni kényszeríté. Valamennyi Tátra-völgy hasonló morénajelenségeket mutat.

A mellékelt illusztráció az előtérben egy 1480 m. magasságban fekvő részletét mutatja a Husz-halomnak, mely felett jobbra (északkeletre) az Oszterva meredek, henye és czirbolyfenyűvel ékitett sziklanyúlványai emel-

kednek. Ettől jobbra látjuk a Omladék-völgy mélyedését, a Vaskapu-csúcs, (2436 m.), a négyormú Tátra-csúcs s a Kopki (2340 m.) által környezetten; balra tőle nyugat felé huzódik a messze háttérben levő s ezért sokkal alacsonyabbnak látszó északi határa a Menguszfalvi-völgynek, mely az Ökörhát (2370—2380 m.), azaz a Varangyos-tókatlan háttéréből, balra a Hinczói-tókatlan völgyelzárásából, a négy Menguszfalvi-csúcsból épül fel.

A mily jelentéktelenül veszi is ki magát az előttünk fekvő képen a magashegységi kép, oly megragadó nagyszerűnek s leirhatatlanúl szépnek látszik magán a színhelyen a hatalmas hegységamphitheatrum. Az épen most említett keleti s északon kívül látható az egész sokalaku és csipkézett, relative 1000 m. magas Bástyalánczolat, mely a völgynek kiválóan impozáns 400 m. magas törmelék kúpok által szegélyezett nyugati végét képezi. Ha a lapos előtér által ábrázolt helyről 200—300 lépéssel tovább haladunk, magunk előtt látjuk épen a magasranyúló Kopki sziklás lábán kiterjedő Poprádi tó sötét tükörét, melybe keletről a Krupapatak vizesése zuhan le, míg messze északon a Hinczói-vizesés ezüstfonala csillog felénk. A Husz-halomtól jobbra és balra a Krupa- és Hinczói-patak kristálytisztá habjai csörgedeznek. Az Osztervának csaknem megfogható, égisgerőknak látszó keleti lejtője, mely fent kettős sziklaszarvban végződik, sokáig fogva tartja tekintetünket. Ehhez járúl amaz, a Tátrában rendkívül ritka körülmény, hogy a Husz-halom 200—400 méter széles és $1\frac{1}{2}$ kilom. hosszú teljesen lapos háta egész kényelmesen járható, miután gyengén hajló, sima réttalajt képez.

Ezen a Tátrában is ritka szépségű és nagyszerű hely, mely mellett sejtelen nélkül haladnak el évenként a turisták ezrei, oly alkalmas egy klimatikus telepre, mely egy tüdőbetegek számára alkotandó országos gyógyintézettel lenne egyesítendő, mint az egész Tátrának egyetlen más helye sem. Észak, kelet és nyugat felé teljesen el van zárva, dél felé ellenben teljesen nyitva. Az ezáltal fokozott hőmérsék többek között abban nyilvánul hogy a Poprádi-tavon s még távolabb, magasabban 100—200 éves fenyű- és czirbolyafenyű óriások találhatók, melyeknek törzse egy méternél nagyobb átmérőjű. A Husz-halom mindkét oldalán folyó patakokból a Huszfennsíkra vízvezeték még nyílt árkokban is vezethető. A vízben nagyon gazdag patakok erős esése villamos üzemet tesz lehetővé. S ha egyszer a Tengerszemre vezető fogas-

kerekű vasut létesül, a telep, melynek őszi éghajlata gyakran november végeig fölötte kellemes és meleg, nyugodt, derült légben sokkal melegebb, mint a Poprád mélyedésében, a legkényelmesebb közlekedésre a kellő látogatottságra s a nélkülözhetlen építmények aránylag legolcsóbb helyreállításához s állandó kibővítéséhez szükséges legkedvezőbb feltételekre tesz szert. Itt egy tőkével rendelkező vállalat körültekintéssel és kitartással a legnagyobb és legtökéletesebb hidegvízgyógyintézetet, s a legkellemesebb, a tenger színe felett 1450—1500 m. s a Poprádi-tó felett 600—700 m. magassága folytán erőteljes hatású hegyi gyógyfürdőt létesíthetne. E pompás helyet ennél fogva úgy a tisztelt tulajdonosoknak, mint a vállalkozó szellemű tőkepénzeseknek a legmelegebben ajánljuk.

Dénes F.

Hegymászó kirándulások és léghőmérsékleti megfigyelések a Magas-Tátrában.

1895. július 3-ától szeptember 3-áig.

Július 3-án, 6 óra reggel *Podbánszko* 973 m., a *Koprova-völgyön* át, 3 óra 35 p. 16.5°C. , a *Csarny-hegyháton* 1990 m. délre a *Lengyel-tavak* másodika fölött (1737 m.), 13°C. , este 9 órakor *Podbánszkon* 16.6°C.

Július 4-én, 2 órakor délután *Podbánszko* 20°C. , 6 óra 18 perczkor a *déli Krizsno-lejtőn* 1850 m. 7.3°C. 8 órakor, *Koprova-hid* 990 m. 11.5°C. ; — 8 ó. 37 p. *Podbánszko* 14°C. ; 9 ó. 13.6°C. ; — *Tátrafüred* 7 ó. 13°C. ; 2. ó. 16°C.

Július 5-én, reggel 6 óra 20 p. *Podbánszko* 12.3°C. , 9 ó. 6 p. a *Kamenisza-kosár* mellett 1280 m., 14.6°C. ; 10 ó. 20 p. a *Kamenisza-völgyben* 1480 m., 12.5°C. ; 11 ó. 30 p. az éjszaki *Bisztra-háton* 1840 m., 8.5°C. ; délután 2 ó. *Bisztra-csúcs* 2250 m. 5.2°C. ködben, délután 3 ó. 50 p. *Kamenisza-völgy* 1460 m. 9.7°C. , — este 6 ó. 45 p. *Podbánszko* 15.2°C. *Tátrafüred* 7 ó. 11°C. , 2 ó. 15°C.

Július 7-én, reggel 5 óra, *Széplak* körülbelül 1000 m. 11°C. ; délelőtt 11 ó. *Felkai-tó*, (Sziléziai-ház) 1640 m. 6°C. Orkászserű szél mellett a *Lengyel-nyeregtől* észak-keletre. Jul. 7. és 8-ika közötti éjszakán havazás 1750 m.-ig lefelé.

Julius 8-án, *Sziléziai-ház* 7 ó. reggel 6.5°C . hó egészen a Virágos-kertig (1800 m.) lefelé.

Julius 9-én, 7 ó. *Késmárki-itató* 903 m., 12°C . — 8 ó. 30 p. *I. Fehér fali-híd* 1180 m., 11°C . — 9 ó. 30 p. *Késmárki-kosár* 1295 m., 13°C . eső. — 11 ó. 45 p. *Bélai-kosár* 1550 m., 9.5°C . — 12 ó. 30 p. *Fehér-tó* 1613 m., 10°C . — 2 ó. *Nyereg* (Kopa-hágó) 1773 m., 8°C . — 4 ó. 10 p., *Bolond-Gerő* 2061 m., 6.5°C . köd. — 4 ó. 45 p., *Nyereg* 1860 m., 7.5°C . — 6 ó. 15 p. *Sziklakapu a Hátsó-Rézak-náokban* 1210 m., 10.2°C .

Julius 10. 7 ó. *Rosztoka menedékház* 1050 m., 10.5°C . — 8 ó. 15 p. *Halastó-kunyhó* 1400 m., 13°C . — 11 ó. 10 p. *Menedék-kunyhó a Miedžany keleti lejtője* 1800 m., 13°C . — *Miedžany-kúp* 2239 m., 13°C . (szűrő napsugarak), — 4 ó. 20 p. fentnevezett menedékkunyhó, 10.8°C . — 5 ó. 30 p. *Halastó-kunyhó* 13.9°C . — 7 ó. 25 p. este, *Swistówka-hegyhát* 1800 m., 11.5°C . — 7 ó. 55 p. *Menedékház az Ót-Lengyel-tónál* 1174 m., 11°C . Erős nyugati szél.

Julius 11, 8 ó. 40 p. az *Ót-Lengyel-tónál* levő *menedékház* 11.5°C ., erős szél, esőre hajló. — 10 ó. 57 p. *Rosztoka-menedékház* 1050 m., 17°C . — 1 ó. 30 p. *Hohenlohe herceg vadászlakja a Poduplaszki-völgyben* 1320 m., 15.3°C . *Bialka-patak* $+7^{\circ}\text{C}$. *Forrás* $+3^{\circ}\text{C}$. — 4 ó. 20 p. *Fagyos-tó* 1966 m., 8.5°C . A tó vize $+0.5^{\circ}\text{C}$. A tó csak egyes helyeken jégmentes, medenczéje 3–5 méter mélységű hóréteggel van borítva, itt van a hó határvonala: 1850–1900 m. északi katlanlelapulásnál. — 5 óra 13 p. *Lengyel-nyereg* 2196 m., 7.5°C . — 5 ó. 45 p. *Hosszú-tó* 1930 m., 8.5°C ., a tó vize: 3°C ., a vízben csak kevés jégmaradvány, a tó partja csaknem hómentes. — 6 ó. 40 p. *Felkai-tó*. — 9 ó. *Tátrafüred*.

Julius 16. 7 ó. *Új-Tátrafüred* 1000 m., 15°C . — 10 ó. *Kereszthalom* 1420 m., 16.3°C . — 11 ó. 10 p. *Sziléziai-ház a Felkai-tónál* 13.5°C . — 1 ó. 28 p. *Örök-eső* 1707 m., 13.5°C . — 2 ó. *Felső-Virágos-kert* 1860 m., 13.5°C . — 3 ó. 20 p. *Lengyel-nyereg* 10.5°C . — 4 ó. 45 p. *Hosszú-tó* 11.7°C . — 6 ó. *Felkai-tó*. — 9 ó. *Új-Tátrafüred* 10°C .

Julius 17. 4 ó. 30 p. *Új-Tátrafüred*, 6°C . — 5 ó. 55 p. *Kereszthalom*. — 6 ó. 25 p. *Völgyi rét a Hunfalvy-menedékháztól lejjebb*, 1575 m., 10°C . — 7 ó. *Sziléziai-ház a Felkai-tó mellett* 9°C . — 7 ó. 10 p.-től körülbelül 1 óráig a *Bibircs* déli lejtőjén elhúzódó völgynek átkutatása 2420 m. magasságig. — 5 ó. délután, *Sziléziai-ház* 15°C . — 7 ó. *Új-Tátrafüred*, 16.5°C .

Julius 20. 7 ó. reggel, *Új-Tátrafüred*, 15°C . — 9 ó. *Kereszthalom* $14^{\circ}3'\text{C}$., eső. — 2 ó. 20 p. *Hosszú-tó* $10^{\circ}5'\text{C}$. — 3 ó. 13 p. *Lengyel-nyereg* $8^{\circ}8'\text{C}$. — 4 ó. *Fagyos-tó* 1966 m., $9^{\circ}1'\text{C}$. — 5 ó. 15 p. Az éjszaki lejtőn levő első fenyőfa a *Fagyos-tó* alatt, 1555 m. $10^{\circ}7'\text{C}$. — 6 ó. 9 p. *Hohenlohe herceg vadászlaka*, $12^{\circ}5'\text{C}$. — 7 ó. 55 p. *Rosztoka-menedékház*.

Julius 21. 6 ó. 15 p. *Rosztoka-menedékház* $11^{\circ}5'\text{C}$. — 8 ó. 10 p. Legelső törpefenyő a *Koszysta-völgyben*, 1350 m. 16°C . — 9 ó. 30 p. *Rowien*, ugyanazon völgyben, 1635 m. $12^{\circ}5'\text{C}$. — 10 ó. 55 p. törmelék ugyanott 1845 m. 14°C . — 2 ó. *Wielka-Koszysta-csúcs* 2187 m., 16°C . (*Késmárkon* 626 m. 7 ó. 15 p. a *Krzyżne* déli lejtője a *Rosztoka-völgyben*, 1680 m. $16^{\circ}9'\text{C}$. — 5 ó. 15 p. a *Wielki-staw-on* levő kosár (5 *Lengyel-tó*) 1700 m. 16°C .

Julius 22. 6 ó. 30 p. *Kosár* a *Wielki-staw-on*, 14°C . — 7 ó. 14 p. a *Zawrat* déli lábánál, 1970 m., — 9 ó. *Swinica-csúcs*, 2293 m. 10°C . 11 órától 2 ó. 45 perczig az 5 lengyel tavi völgyön át, a *Glatkie* és (keleti- *Tycha-szoroson* (1879 m.) keresztül a *Velka-Kopára*, 1054 m., 4 ó. délután $14^{\circ}8'\text{C}$. — 5 ó. 15 p. *Křížsnó* (Podbánszkrétól északra) 2040 m., $13^{\circ}9'\text{C}$. — 6 ó. 15 p. a *Křížsnó* déli lejtője melletti patak, 1400 m., $17^{\circ}6'\text{C}$. — 7 ó. 8 p. *Koprova-híd*, $18^{\circ}3'\text{C}$. — 7 ó. 48 p. *Podbánszko* $17^{\circ}5'\text{C}$. 9 ó. este. (*Késmárk* 7 ó. reggel $19^{\circ}4'\text{C}$. 2 ó. délután $28^{\circ}7'\text{C}$. 9 ó. este; $20^{\circ}5'\text{C}$.)

Julius 23. 6 ó. 10 p. *Podbánszko* 15°C . — 9 ó. 25 p. *Alsó-Prichyba* a *Kriván* déli lejtőjén, 1760 m. $10^{\circ}5'\text{C}$. — 10 ó. 5 p. felette forrás, 1940 m., $10^{\circ}5'\text{C}$. — 11 ó. 7 p. nyugati *Kriván-hát* 2280 m., $9^{\circ}5'\text{C}$. — 12 ó. 22 p. *Kriván-völgy* 2496 m., $6^{\circ}5'\text{C}$. ködben; 2 ó. ugyanott, 8°C . derült; 3 ó. 30 p. ugyanott $8^{\circ}9'\text{C}$. derült. — *Podbánszko*, 12°C . (*Késmárkon* 7 ó. 18°C . 2 ó. 21°C . 9 ó. $15^{\circ}2'\text{C}$.)

Julius 24. 6 ó. 20 p. *Podbánszko* 12°C . — 6 ó. 28 p. *Bélai-híd*, $13^{\circ}9'\text{C}$. — 7 ó. 52 p. oldal szakadék a *Kamenishta-völgyben* 1150 m. 12°C . — 8 ó. 35 p. *Kamenishta-kosár* $14^{\circ}5'\text{C}$. — 9 ó. 3 p. vizmosás 1420 m., $13^{\circ}5'\text{C}$. — 10 ó. 50 p. 1740 m., 11°C . — 11 ó. 17 p. *Kamenishta-szoros* 1789 m., $9^{\circ}5'\text{C}$. — 2 ó. 20 p. *Bysztra-csúcs*, 2250 m. $11^{\circ}5'\text{C}$., derült, égető szűrő napsugarak. 7 ó. 27 p. *Podbánszko* 9 ó. ugyanott, $12^{\circ}3'\text{C}$. (*Késmárkon* 7 ó. $15^{\circ}7'\text{C}$., 2 ó. $23^{\circ}6'\text{C}$., 9 ó. $16^{\circ}9'\text{C}$.)

Julius 25. 6 ó. 25 p. *Podbánszko* 12°C . — 6 ó. 55 p. — *Koprova-híd*, $11^{\circ}3'\text{C}$. (szűk, erdős, nyílt folyóvölgy). — 7 ó. 22 p. *Tycha-völgy* 1000 m., $11^{\circ}2'\text{C}$. (a völgyben mo-

csáros rétek). -- 10 ó. 25 p. déli *Javor-lejtő*, 1620°C. — 2 ó. 28 p.-tól 4 ó. 30 p.-ig. — *Czerwony-wierch* (Krzeszarnica), 2128 m., 11'5"—12'4"°C. az ég derült és borult állapota szerint változik. — 8 ó. 30 p. *Jaszczurowka-fürdő* 900 m. (*Késmárk* 7 ó. 15'2"°C., 1 ó. 26"°C., 9 ó. 17"°C.)

Julius 26. 8 ó. 50 p. *Jaszczurowka-fürdő* 14'5"°C. — 9 ó. 40 p. I. *Hegyhát a Halastóhoz vezető gyalogúton* 1250 m., 19'5"°C. — 12 ó. 40 p. *Prislop-nyereg*, 1405 m., 20'3"°C. — 2 ó. *Gęsiaszja-szikla-kúp* 1493 m., 21'5"°C. (*Késmárk* 29"°C.) 3 ó. 15 p. *Rusinowa-Polana* 21'2"°C. — 4 ó. 15 p. *Bialka-völgy* 22'5"°C. — 5 ó. 35 p. *Javorina-hát*, 1038 m., 21'6"°C. — 9 ó. *Javorina*, 1000 m., 18"°C. — *Késmárk*, 7 ó. 16'3"°C., 2 ó. 29"°C., 9 ó. 21"°C.)

Julius 27. 3 ó. reggel, *Javorina*. 4 ó. 10 p. *Polana pod Sirokom* (Siroka-Polana), 1310 m., 13'2"°C. — 5 ó. 35 p. a *Csendes-tótól* délfele 1711 m. 12'5"°C., 50'50 p. — *Kolbenheyer-forrás*, 1770 m., 10'9"°C. Forrásvíz, 2"°C. — 6 ó. 34 p. *Zamky-szoros*, 1921 m., 12'2"°C. — 7 ó. 12 p.-tól 9 ó. 25 p. *Siroka-csúcs*, 2215 m., 12—12'8"°C. — 11 ó. 15 p. *Vadász-kunyhó a Siroka északkeleti lábánál*, 1250 m., 23'5"°C. a nap hatásának erősen kitéve. — 11 ó. 45 p. *Javorinka-híd a Galajdowa-Polana mellett*, a *Murány* déli lábánál, 1100 m., 22'8"°C., erdős, szűk völgy. 1 ó.-tól 1 ó. 52 p.-ig. *Erdőorlak a Hátsó-Rézaknáokban* 23'6"°C. — 3 ó. 30 p. a *Széles-Mező nyergén*, 1835 m., 21'3"°C. — 4 ó. 55 p.-tól 5 ó. 45 p.-ig *Greiner* 2157 m., 17—16"°C. — 6 ó. 30 p. *Széles-Mező*, 18'2"°C. — 7 ó. 24 p. A *Durksberg*től keletre lévő forrás, körülbelül 1560 m., A víz hőmérséklete 4"°C. — 9 ó. 17 p. *Késmárki-ítató*. (*Késmárk* 7 ó. 17'6", 2 ó. 30", 9 ó. 19'5"°C.)

Augusztus 2. 4 ó. 8 p. *Késmárki-ítató*, 11'8"°C. — 5 ó. 10 p. *Nesselblösse* 900 m., 13'5"°C. — 7 ó. 50 p. *Vaskapu* (Bélai mézhavasok) 1600 m., 12'7"°C. — 9 ó. 30 p. *Homlokos* 1947 m., 10'8"°C., köd. — 11 ó. *Első-Mészárszék* 2012 m. 11'4"°C., köd. — *Bolond-Gerő-től* keletre lévő nyereg, 1938 m. 9'9"°C., sűrű köd, eső csepegés. — 1 ó. 30 p.-tól 2 ó. 30 p.-ig. *Bolond-Gerő* 10'2"°C., köd. — 3 ó. 18 p. *Széles-Mező*. — 4 ó. 38 p. *Erdőorlak a Hátsó-Rézaknáokban*. — 6 ó. 15 p. *Javorina*. — 9 ó. este, *Rosztoka-menedékház*, 14'7"°C. (*Késmárki* hőmérséklet 7 ó. reggel: 16"°C., 2 ó. 21'4"°C., 9 ó. 17'2"°C., eső.)

Augusztus 3. 7 ó. 45 p. *Rosztoka-menedékház*, 16"°C. — 9 ó. 50 p. *Szálloda a Halas-tónál*, 1400 m., ugyanott 11 ó. 10 p., 15'3"°C. — 2 ó. 15 p. ugyanott 15"°C. — 4 ó. 22 p. *Chalubinski-hágó* (Szmrecsini-hágó) 2025 m. 10"°C. —

7 ó. 30 p. *Szálloda a Halas-tónál*, 14°C . — (Késmárki hőmérséklet: 7 ó. $15^{\circ}6'\text{C}$., 2 ó. $22^{\circ}2'\text{C}$., 9 ó. $17^{\circ}6'\text{C}$., eső 75 mm.)

Augusztus 7. 7 ó. *Szálloda a Halas-tónál*, $13^{\circ}5'\text{C}$. 9 ó. 15 p. indulás a szállodából. — 12 ó. 45 p. *Orzó-hágó* 2324 m. $9^{\circ}8'\text{C}$. — 3 ó. 18 p. *Tengerszem* 1587 m., $13^{\circ}5'\text{C}$. — 3 ó. 50 p. *Szálloda a Halas-tónál*, szakadó eső. — 9 ó. este ugyanott, $12^{\circ}7'\text{C}$. (Késmárkon 7. ó. $17^{\circ}6'\text{C}$., 2 ó. $23^{\circ}7'\text{C}$., 9 ó. $16^{\circ}4'\text{C}$.)

Augusztus 5. 7 ó. *Szálloda a Halas-tónál*, $11^{\circ}9'\text{C}$. — 1 ó. *Javorina, felső hid* 1010 m., $14^{\circ}9'\text{C}$. — 5 ó. *Nyereg* $9^{\circ}5'\text{C}$. — 7 ó. 50 p. *Matlárháza*. (Késmárkon, 7 ó. $16^{\circ}6'\text{C}$., 2 ó. 18°C ., 9 ó. $14^{\circ}4'\text{C}$.)

Augusztus 6. Reggel, a Magas-Tátra 1900 m.-ig lefelé, friss hóval van borítva, ennek következtében a hőmérséklet 0°C -ra szállt alá. 7 órakor *Lomniczon* 639 m. (pályaudvar) $11^{\circ}4'\text{C}$. — (Késmárkon, 7 ó. $12^{\circ}3'\text{C}$., 2 ó. 20°C ., 9 ó. $15^{\circ}2'\text{C}$.)

Augusztus 12. 7 ó. 36 p. *Pálmafalu*, 450 m., 18°C . — 11 ó. 30 p. *Csorba-állomás*, 900 m. 24°C . — 2 ó. *Csorbai-tó* 1350 m., $19^{\circ}5'\text{C}$. — 9 ó. este. *Menedékkunyhó* a Poprádi-tónál, 1507 m., $12^{\circ}6'\text{C}$. (Késmárkon 7 ó. 15°C ., 2 ó. $28^{\circ}6'\text{C}$., 9 ó. $16^{\circ}8'\text{C}$.)

Augusztus 13. Reggel 4 ó. *Menedék-kunyhó* a Poprádi-tónál, 13°C . — 5 ó. 56 p. *Békás-tavak*, 1931 m., $11^{\circ}3'\text{C}$. a víz hőmérséklete $9^{\circ}4'\text{C}$. 7 ó. 16 p. *Hunfalvy-hágó*, 2360 m. $9^{\circ}5'\text{C}$., derült égboltozat. — 8 ó. *Tengerszem-csúcs*, 2507 m., $8^{\circ}3'\text{C}$. — 9 ó. 51 p. *Tátra-csúcs* 2555 m., 8°C ., ritka köd. — 1 ó. 43 p. *Poprádi-tó*, $13^{\circ}5'\text{C}$. (Késmárkon, 7 ó. $17^{\circ}8'\text{C}$.)

Augusztus 14. 5 ó. 24 p. *Csorbai-tó*, $9^{\circ}3'\text{C}$. — 7 ó. 54 p. *Patak a felső Handel-völgyben*, 1820 m., $8^{\circ}5'\text{C}$. — A víz temperaturája $5^{\circ}8'\text{C}$. — 9 ó. 30 p. *A Kriván keleti előcsúcsa*, 2330 m., $6^{\circ}5'\text{C}$. — 10 ó. 8 p. 12 óráig. *Kriván-csúcs*, 2496 m., $4^{\circ}5'\text{C}$., hideg köd. — 3 ó. 45 p. *Csorbai-tó*. (Késmárk, 7 ó. 16°C ., 2 ó. $16^{\circ}8'\text{C}$., 9 ó. 14°C .)

Augusztus 15. 7 ó. *Csorbai-tó*, $6^{\circ}9'\text{C}$. — 2 ó. *Felső-Hági*, körülbelül 1080 m., $9^{\circ}5'\text{C}$. (Késmárkon, 7 ó. 13°C ; 2 ó. $15^{\circ}8'\text{C}$; 9 ó. $11^{\circ}6'\text{C}$.) A magashegységben a hó határvonala 2250 m.-ig lefelé.

Augusztus 18. 7 ó. reggel, *Lőcse*, 560 m., $10^{\circ}3'\text{C}$. — 8 ó. 20 p. reggel *Lőcse* (pályaudvar), 530 m., 12°C . — 12 ó. *Stola* 836 m., $15^{\circ}5'\text{C}$. — 1 ó. 7 p. *Felső-Hági* 16°C . — 4 ó. 15 p. *Kis Rausch-patak* a turista-úton, 1125 m., a víz hőmérséklete $9^{\circ}5'\text{C}$. (A kis Rausch-patak forrásai 4–5 km. távolságban vannak.) 7 ó. 20 p. este *Oszterva-*

csúcs 1970 m., 5.5°C . — 9 ó. este, éjjeli szállás nevezett csúcstól délre, 1800 m., 4.5°C .

Augusztus 19. 4 órakor reggel. Az *Oszterva* déli lejtője, 1800 m. 2.5°C . — 5 ó. *Oszterva*, 1.5°C . — 5 ó. 35 p. *Tupavállá*, 2100 m., 2°C . — 6 ó. 27 p.-től 7 óráig *Klin*, 2290 m. — 10 ó. 40 p.-től 12 óráig *Koncsisza*, 2535 m., 4.5° – 5.5°C . — A hegy csúcsától 20–30 cm. lejjebb, aug. 15. óta frissen esett hó, a meredek sziklafalak jéggel fedvék. A Koncsisztánál a hóhatár, déli lejtőjén 2300 m., éjszaki lejtőjén 2150 m., Száraz-patak völgye (Szuchavoda-völgy). — 4 óra 35 p. *Felső-Hági*. — 8 ó. 30 p. *Poprádi-tó*.

Augusztus 20. 4 ó. 20 p. *Poprádi-tó*. — 6 ó. *Békás-tó*. — 7 ó. a *Hunfalvy-hágó* alatt, 2200 m., 5.2°C . — 7 ó. 40 p. *Hunfalvy-hágó*. — 8 ó. 15 p.-től—8 ó. 45 p.-ig *Tengerszem-csúcs* 3.5°C . Köd. A hegy csúcsán 20–30 cm. mélységű új hóréteg. Hóhatár 2250 m. 1950 m.-től kezdve friss hónak csak szórványos nyomai. — 10 ó. 50 p. *Békás-tavak*. — 12 ó. 44 p. *Hinczói-tó*, 1961 m. — 2 ó. *Orzó-hágó*. — 3 ó. 30 p.—3 ó. 50 p.-ig *Hinczói-tó* 9.5°C , a tó vize 8.5°C . — 5 ó. 40 p. *Mengusfalvi-völgy* 11.2°C . — 6 ó. 30 p. *Poprádi-tó* 10°C , a tó vize 9.5°C .

Augusztus 21. 5 ó. 20 p. *Menedék-kunyhó a Poprádi-tóndl*, 8°C , innen a túrista-úton a Felka-patakig és innen fölfelé a Felkai-völgybe. — 1 ó. 35 p. *Szilézia-ház*. — 2 ó. 50 p.-köz 15°C . — 3 ó. 40 p. *Hosszu-tó*, 12°C , a tó-vize: 5°C . (hóviz). — 4 ó. 27 p. *Lengyel-nyereg*, 10°C . — 5 ó. 25 p.—6 ó. 7 p.-ig. *Kis-Viszoka*, 8.3°C . — 7 ó. *Hosszu-tó*, 8.2°C . — 7 ó. 16 p. *Virágos-kert*, 8.3°C . — A víz hőmérséklete 4°C . A Hosszútóból a víz a föld alatt folyik a *Virágos-kert*-be, innen van az, hogy a víznek oly alacsony hőfoka van. — 7 ó. 40 p. *Felkai-tó*, 9°C , a víz hőmérséklete 7°C .

Augusztus 22. 4 ó. 43 p.-kor reggel indulás a *Sziléziai-házból*, 9° (?) C . — 5 ó. 8 p. *Virágos-kert* 7.9°C . — 6 ó. 34 p. a *Gerlachfalvi-próba* fölött, 2250 m., 11.5°C . — 7 ó. 20 p. *Katlan*, 2430 m., 6.9°C . — 9 ó. 40 p.-től 12 ó.-ig *Gerlachfalvi-csúcs*, 10 óra: 7.3°C , 11 ó. 8.3°C . derült, 12 ó. 7°C . Köd. A csúcson hatalmas új hótömegek, a hóréteg mélysége 20–40 cm. között váltakozott. — 3 ó. *Katlan*, 10.5°C , derült. — 7 ó. este, *Sziléziai-ház*, itt az esti levegő 9 órakor 10.5°C .

Augusztus 23. 5 ó. 25 p. *Sziléziai-ház*, 9.5°C . — 6 ó. 40 p. *Sziléziai-ház*, 12°C . — 8 ó. 7 p. *Menedék-kunyhó a Három-tónál*, a Szalóki-csúcs alatt, 1680 m., 16.5°C . —

9 ó. 45 p. a *Szalóki-csúcs* déli lejtője, 2000 m., 13°C . — 12 ó. 40 p.-tól 2 ó. 30 p.-ig *Szalóki-csúcs* 2453 m. A csúcsen friss hónap a maradványai. 2 ó. 11.5°C . — 4 ó. 30 p. *Három-tócska*, 1680 m., 18.5°C . A tó vize csak $1-1.5^{\circ}\text{C}$, mély és 15.2°C . — 6 ó. 40 p. *Tátrafüred*, 16.5°C . — 9 ó. este, *Zerge-szálló*, 1315 m., 14.8°C .

Augusztus 24. 5 ó. 40 p. *Zerge-szálló*, 16°C .; a *Tarpatak hidja* 1315 m., 13°C . — 9 ó. *Öt-tó*, 2032 m., 11°C , a tó vize: 8.6°C . — 12 ó. 25 p.-tól 2 óráig, *Jégvölgyi-csúcs*, 2629 m., itt 2 órákor 10°C . Az éjszaki lejtőn még bőséges az új hó. — 6 ó. 20 p. *Kis-Tárpataki-völgy*, 1600 m., 13.8°C , a patak vize 5.2°C , felső folyása földalatti. — 7 ó. 10 p. *Nagy-Tárpataki hid*, 15.9°C , a patak vize: 9.3°C . — 9 ó. este, *Zerge-szálló*, 16.2°C .

Augusztus 25. 5 ó. *Zerge-szálló*, 13°C . — 7 ó. *Lépcsőke*, 1480 m., 14°C . — 7 ó. 25 p., *Tűz-kő*, 1580 m., 13.3°C . A víz hőmérséklete 5.2°C . — 9 ó. 35 p. *Mózes-forrás*, 2275 m. — 11 ó. 50 p. *Lomniczi-csúcs*, 2634 m., 9.2°C . — Kőd, csak imitt, amott új hófoltok. 12 ó. 50 p. hódra és eső; elindulás után 1 órákor a villám lecsap a csúcsba. — 2 ó. *Mózes-forrás*, 12.5°C . — 3 ó. 45 p. *Kőpataki-tó*, 1741 m., 14.8°C . — 6 ó. 50 p. *Matlárháza*, 17.2°C ; 9 ó. 15°C .

Augusztus 26. 7. ó. *Matlárháza*, 11.2°C , 1. ó. 40 p. délután *Matlárháza*, 14°C . — 4 ó. *Kis-Morgás*, 1560 m., 7.1°C , hideg éjszakkéleti szél. — 5 ó. 45 p. a *Kis-Morgás* déli lába, 1060 m., 10.2°C . — 9 ó. p. *Matlárháza*, 10.3°C ; a következő nap reggelén (aug. 27.) 5 ó. 25 p. 6°C .

Augusztus 30. 7 ó. reggel *Lőcse*, 13.5°C . — 8 ó. 25 p. *Lőcse*, (pályaudvar 17°C . — 12 ó. *Kőpataki-hid*, 700 m. nyúlt kőmező, 24.5°C . — 2 ó. 10 p. *Matlárháza*, erdőréteg, 19°C . — 5 ó. 10 p. *Tűzkő* a *Kőpataki-tónál*. — 5 ó. 54 p. Forrás éjszakkéltre a *Lomniczi-gerincz* alatt, körülbelül 1950 m. — *Lomniczi-gerincz*, 2250 m., 10°C . Aug. 30-ától 31-re éjjeli szállás a *Mózes-forrásnál*, ezen éjszakán a higanyszlop 5°C -ra szállt alá, — lábaim erősen fáztak.

Augusztus 31. 4 ó. 30 p. Indulás a *Mózes-forrástól*, 6.4°C . — 6 ó. 17 p. *Lomniczi-csúcs*, erős, hideg éjszakkéleti szél. 7 ó. 5°C . — 10 ó. *Lomniczi-gerincz*, 2250 m., 10.5°C . 11 ó. Forrás, 1950 m., 13°C . Forrás vize: 2.5°C . — 12 ó. *Tűzkő* a *Kőpataki-tónál* 14.5°C . — 3 ó. 40 p. *Tátra-Lomnicz*, 840 m., 20°C . — 6 ó. 30 p. *Kőpataki alsó hid*, 720 m., 15.3°C .

Szeptember 1. 8 ó. reggel *Lőcse*, 3 ó. 15 p. délután *Matlárháza*. 6 ó. este, *Zöld-tó*, 1538 m.

Szeptember 3. 4 ó. 50 p. reggel, *Zöld-tó*, 5 ó. 44 p. *Vörös-tó*, 1800 m (?) — 6 ó. *Kék-tó*, 1870 m. (?) 8 ó. 30 p. *Fehértavi-csúcs* 2235 m., közvetlen a Kék-tótól megmászva. — 10 ó. 5 p. leszállás a *Fehértavi-csúcsról*. — 11 ó. *Sárga-tó*, 1970 m. (?) 11 ó. 50 p. *Nyereg*. 12 ó. 50 p. *Bolond-Gerő*. 3 ó. leszállás a *Bolond-Gerőről*. — 3 ó. 40 p. *Hátsó-Mészárszék*. — 4 ó. 18 p. *Első-Mészárszék* — 5 ó. 10 p. *Weidau* 1500 m. — 7 ó. 10 p. *Tátra-Lomnycz* 840 m. Szept. 2. és 3-án verőfényes szép idő, a hegyeken is kellemes meleg volt; sajnálatomra azonban a hőmérő nem volt nálam.

Dénes Ferencz, tanár.

Csorba-Csorbatavi helyiérdekű vasut.

Két év óta visszhangzik a gőzgépek hosszan elnyújtott, éles füttye a nyugati Magas-Tátra gránitfalairól a frissen lüktető élettől mozgalmas, turisták, gyógyulásra és megifjodásra szorútlak által felkeresett völgyekben.

Míg azonban a Tátra keleti oldalán a gőzparipa a látogatót egyenest a pompás hegyi idyll színhelyére vezette, nyugati oldalán a természeti szépségek élvezetét fizikai erőfeszítéssel, vagy nem csekély pénzáldozatokkal kellett megszerezni.

A hegység legszebb pontján, a Csorbai-tónál ennél fogva az idegenforgalom — bár a turistaút kiépítése által jelentékeny mérvben előmozdítva lett — még mindig nem állott arányban a reményekkel, melyek látogatottságához — fekvését, környékét és megkapó szépségét tekintve, — joggal voltak fűzhetők.

Hála az idegenforgalom emelését és fejlesztését bölcs körültekintéssel előmozdító K. O. vasút igazgatóságának s Szentiványi József tulajdonos áldozatkészségének, most már a Tátra nyugati oldala is, a forgalomnak a múlt évben átadott Csorba-csorbatavi fogaskerekű vasút által közvetlen összeköttetést nyert, s az idegen, ki hegyeinket felkeresi, úgy nyugatról, mint keletről is a gőzparipa szárnyain érheti el magyeinket.

Az idegenforgalomnak ezen, a Tátra mindkét végpontját a sinekkel körülsánczolt világgal összekötő vasutak által, ha egykoron, a mi különben csak idő kérdése, a közvetlen összeköttetés a kettő között egy a turistaút mentén vezetendő vasút által létrejő, csaknem beláthat-

lan perspectivája nyílik, — oly forgalom, melynek nemzetgazdasági jelentősége a Tátravidék és népeességére nézve csaknem megmérhetetlen.

A Csorba-tavi fogaskerekű vasutat, mely a K. O. vasút 899 m. tengerfeletti magasságban fekvő »Csorba« állomását a Csorbai-tóval köti össze, mely utóbbi 1350 m. magasságban fekszik a tengerszine felett, a Kassa-Oderbergi vasut, mint részvény-társaság építtette.

A felmérési és kitüzési munkák 1895. július havában kezdettek meg, de a nehéz, erdős, sziklás talajban és nagy emelkedés miatt csak lassan haladhattak előre, a tulajdonképeni építést Niedenthal és Kornhäuser vállalkozók 1895. augusztus végével kezdték meg és 1896. július hó 28-án fejezték be, mely napon a fogaskerekű vasut a forgalomnak átadatott.

A vasut rendszere a Riggenbach-féle, 1'00 m. nyomtávval és folyó méterenként 20 kg. nehéz sinekkel. A vízszintesen elhelyezett alsó »Tátra-Csorba« állomáshoz csatlakozólag már fogasruddal indul ki $84\frac{0}{100}$ emelkedéssel mintegy 100 m. hosszra, itt azonban az emelkedés $20\frac{0}{100}$ -é enyhül, mely 560 m. hossz után $33\frac{0}{100}$ -ba megy át, minél fogva ezen részén a fogasrud elhagyatott és a vasut itt tisztán adhéziós jellegű, mely jelleggel szeli át a Csorba környéki legelőket és réteket és a Mlinicza-patakot, az erdőig érve, hol azonban az emelkedés $90\frac{0}{100}$, nemsokára $127\frac{0}{100}$ -ba változván át, az erdőtől kezdve ismét fogasrendszerű lesz és így marad 48 szelvény vagyis 4800 m. hosszban, míg csak az állomást el nem éri. A vasut összesen 451 m.-t emelkedik, átlagos emelkedése $90\frac{0}{100}$.

Mindössze két állomása van: az alsó, »Tátra-Csorba« elnevezéssel, mely a K.-O. vasut Csorba állomásával szemben épült, ezen vasut vágányainak ellenkező oldalán és a két állomást egymással a vágányok felett elvezető vashíd köti össze. A vashídtól gyalogösvény vezet a 7 méterrel magasabban fekvő fogas kerekű állomáshoz, hol az állomási épületet képező várócsarnokon kívül egy mozdony- és egy kocsiszin is van.

A felső állomás »Csorba-tó«-nak nevezetik, mindössze egy emeletes állomási épületből áll, szemben a Csorba-tavi fürdő-telep kávéházával a régi kuglizó helyén. Az állomási fensík 1 m.-el fekszik magasabban a tó viztükre nál. A fogaskerekű vasut eredetileg csak a csárdáig volt tervezve, honnan a közönség gyalog ment volna fel a tóhoz, de gömöri Szent-Iványi József ur kérelmére és hozzájárulásával 400 m.-el meghosszabbított, úgy, hogy

az utas most közvetlen a fogadók és vendéglő közelében szállhat ki a kocsikból. E 400 m. hosszú darab képezte az egész vonal legnehezebb részét, mert a majdnem 45° (fok) hajlásu hegylejtőn a pálya vezetése óriási földleásást, illetve feltöltést kívánt, és a bevágási részt bélésfallal, a feltöltést pedig erős támfalakkal kellett biztosítani. A munka végrehajtása itt valósággal életveszéllyel járt és nehéz volta késleltette a már június hó 15-ére tervezett megnyitást, a mely, mint már említettett, csak július hó 28-án volt lehetséges.

Csorba község lakói, kik e vasut által az eddig üzött fuvarozástól estek el, minden lehető módon igyekeztek a munkát hátráltatni és daczára, hogy minden építési anyagot fuvarral kellett a munka helyre felszállítani, idegen fuvarost maguk között meg nem tűrtek.

A munkások főleg lengyelek és olaszok voltak, kik ott fabódékban laktak. Magyar munkások két ízben hozattak ide, de ezek nemsokára visszatértek, mert nem bírták ki a zord éghajlatot és a nehéz sziklás munkát.

A vágányt Máramarosból jött munkások fektették a közeli Vázsecz községből származó munkásokkal együtt, kik a Kassa-Oderbergi vasutnál szereztek maguknak gyakorlatot a vasuti vágányok fektetésében. Az összes költség 300.000 frtnál többre rugott.

Kornhäuser Zsigmond.

A Tarpataki-völgyből a Zöld-tóig.

Róth M. tanár úr felhívásának engedve, a Táttra egy ritkán felkeresett pontján megtett utamat kívánom leírni.

1894. július 30-án történt. Horvay nevű vezetőmmel vigan indúltam útnak napfényes időben a kies fekvésű Tarpatak-szállóból a Zöldtavi-csúcs felé, melyet az ismeretes ösvényeken haladva, csakhamar meg is másztunk. Itt kényelmes pihenőt tartottunk, miközben egyfelől a pompás kilátás köröskörül, másfelől a mély érzésű, népies vezetői-dal az emberi élet négy évszakáról, annyira felkeltette bennem újból a barangolási kedvet, hogy váltig unszoltam kísérlőmet, kísérlőmet meg leszállani a Pápirus-völgybe és innen a Zöld-tóhoz.

»Azt hiszi Ön« jegyzé meg Horvay, »hogy oly könnyen menne ez? Tudtommal még senkinek sem sikerült

innen oda leszállani. Egy Spitzkopf Márton nevű vezető megpróbálta ugyan feljutni ide a Zöld-tó felől, megmászta a vízesés melletti szűk falat, tüzet rakva, ott éjszakázott, de aztán kénytelen volt visszafordulni, mert időközben sűrű köd támadt. A Papirus-völgyből a Zöld-tóhoz lejutni lehetséges tehát, de hogy e csúcsról a Papirus-völgybe leszállnunk sikerülhet-e, a jó ég tudná megmondani.*

»Nos, próbáljuk hát meg« felelém; »van elég időnk s az ég derült felettünk.« Végre is beadta derekát s hozzáfogtunk a leszálláshoz, a horhosról, mely a Zöldtavi-csúcsot a félelmetesen szaggatott Fecske-toronnyal köti össze s a melyet legmegfelelőbbben Papiros-horhónak* lehetne nevezni.

Van itt egy mély, meredek esésű hószakadék. Erre alapítottuk számításunkat; de minthogy felső részén túlságosan meredek volt, óvatosan kanyarogva egy sziklán ereszkedtünk alá, mely a hószakadéktól balra tátong a völgy felett. E szikla azonban hovatovább mindig meredekebb lett s végre is az említett hószakadékban kellett folytatnunk a leszállást, a hófelület jéggé fagyott széle s a sziklafal közötti tér felhasználásával. Hátunkkal a sziklafalnak, lábunkat a hópárkálynak feszítve, a hószakadéknak mindvégig baloldalán óvatosan haladtunk lefelé. Csak egy helyen kellett a vezetőnek lépcsőket vájnia a hóba, hogy kikerüljünk egy hasadékot, mely az említett térközt felváltotta. A hasadék nem hosszú s néhány erős kapocs tán elegendő lenne annak járhatóvá tételére. A lebocsátkozás lassanként kényelmesebb lett, s élénken emlékeztetett a Tátra-csúcsról való leereszkedésre, hol azonban semmi erőfeszítésre nem volt szükség.

Végtere csökkent a meredekség, s kiléphettünk a hófelületre, melyen eleintén lépve, majd elég szaporán menve haladtunk előre. A sziklahasadék ugyanis egy terjedelmes fensikká szélesedett ki, melynek felületét hó borította, mely alatt azonban jelentékeny törmelék-területet sejtek. Nyugatra a főgerinczből egy horhó ágazik el.

Megkönnyebbülve lélegzettünk föl s azt hittük, hogy minden nehézségen túl vagyunk. Valósággal így is áll a dolog, de csak a hely ismerőire nézve, mi pedig akkor

* Nem osztozhatunk e nézetben, mert itt tévedés forog fenn. Az a magas hegytorok, melyen át a szerző kezdetben leereszkedett, ez idő szerint megnevezetlen; a Papirus-völgy ettől éjszakra fekszik s a Karbunkulus-torony, a Verestavi és Papirusvölgyi-csúcsok által van körülrárvá.

sajnos még nem voltunk azok. Időnként meg-megállottunk, hogy a Fecske-toronynak, majd a Késmárki-csúcsnak borzalmas meredélyeit elnézzük, miközben a derék Horvay töprenkedése nem csekély mulatságot szerzett nekem. Elbeszélte ugyanis, hogy egy szegény ügyefogyott Késmárkon végrendeletében roppant kincsekről tesz említést, melyek ép itt a Papirus-völgyben volnának elrejtve. »De nem lehet ez igaz«, tette hozzá mindjárt Horvay »mert hisz' akkor maga vitte volna el az istenadta, s nem lett volna kénytelen nyomorogni tovább«. Mindazonáltal — s ép ebben rejlett a komikum — gyakran megállott, körülnézett a sziklákon s halkán dörögött magában: »Ugyan, hol is lehetnek hát?«

Nemsokára vízre akadtunk a törpe fenyű közt s elhatároztuk, hogy itt harapunk egyet. A horhostól idáig 2 és $\frac{1}{2}$ órára volt szükségünk s módfelett újjongtunk az egész vállalat szerencsés kimenetele fölött. Összes eleségünket gondosan elfogyasztottuk tehát, mert mi szükség volna rá, Matlárházáig elemózsiát czipelni magunkkal.

Kipihenve magunkat rátértünk a Zöld-tóhoz vezető útra, mely bájos nyugalommal integetett felénk. De a hegyi szellemek nem engedték, hogy bűnhődés nélkül lessük meg titkaikat. Hirtelenül egy meredek lejtőhöz értünk s irigyen néztük a patakot, mely pompás vizeséssel rohant alá, míg mi nem tudtuk, mitévők legyünk. »Spitzkopf volt itt fenn, rá kell tehát akadnunk pihenőhelyének nyomaira s egyszersmind egy megfelelő levezető útra is« vélekedett Horvay. »Nézzünk körül, hol rakta a tüzet?« Átkutattuk a lejtő felső szélét egész hosszában, de a keresve-keresett szénmaradványokat és a levezető utat sehol se találtuk.

»Mihez fogjunk most?« kérdeztünk kölcsönösen Már délutáni 5 óra körül járt az idő, tehát visszatérnünk késő volt; az éjet itt töltenünk szintén nem lehetett, mert takarónk nem volt s bizony harapni valónk sem. Végre megszólalt a vezető: »Ha itt balra a Papirusvölgyi-csúcs falai mellett végigmegyünk, akkor eljutunk ahhoz a szelíd lejtőhöz, mely velünk szemben áll s egész a Zöld tóig húzódik«. A terv jónak látszott s azért mindjárt neki is láttunk az útnak.

Kiválóan nehéznek bizonyult az előrehatolás a Papirusvölgyi-csúcs mentében, mert a gránitsziklák meredek s a hócsuszamlásoktól síkosak voltak. Csak úgy sikerült megjárunk e borzalmas területet, hogy folyton

egy kissé magasabbra emelkedtünk. Csak mikor visszapillantottunk, győződünk meg róla, mily vakmerő dolog volt végigkúszni e sziklákon, s ugyanakkor nem titkolhattuk el hitünket, hogy csaknem lehetetlen volna ugyan-ezen utat visszafelé megtenni.

Erre egy fensíkra értünk, mely a Karbunkulustornyot a Verestavi-csúctól választja el és a hegygerincz irányában messzire elhúzódik. Örvendezve lépkedünk a közeli Karbunkulustorony felé, s ime — ismét egy széles örvény tátong lábaink előtt, s elzárja utunkat. Gonosz helyzetbe kerültünk. Előre egy lépést se lehet tennünk, visszafelé nem különben, s mégis hátrálnunk kellett. Szerencsére oldalt a Papirusvölgyi-patak vízesése melletti egész területet jól áttekinthettük, s legott észrevettünk egy helyet, a merre lehetségesnek látszott a leszállás.

Igy hát hozzáfogtunk a visszavonuláshoz. Egy helyen azonban lehetetlennek látszott tovább hatolnunk. »Tizen-nyolcz éve mászom a hegyeket« mondta Horvay »de ilyen kelepceben még nem voltam«. A helyet közelebbről leírni fölösleges volna, mert ide bizony aligha fog kerülni ember. Elég az hozzá, hogy csak egy erős kötél segélyével, melyet egy törpe fenyő törzséhez erősített, sikerült Horvaynak úgy engemet, mint önmagát is egy keskeny, kiálló szirtre lebocsátania, honnan aztán már lehetséges volt tovább-menni.

Végre ismét a névtelen völgyben állottunk; csakhamar megtaláltuk a leszállásra alkalmas helyet balra a vízeséstől, s néhány lépéssel odább egy tűzrakás szénmaradványait is. »Itt töltötte el az éjszakát Spitzkopf«, kiáltott föl diadalmasan Horvay, »most már egész bizonyos, hogy jó úton vagyunk«. S valóban a lemenetel már könnyű volt, s 7 órakor ép egészséggben érkezünk a Zöld-tóhoz. Este 9 órakor már Matlárházán voltunk, hol többek közt az ismeretes Tátra-mászóval, a boroszlói Otto úrral találkoztunk, ki másnap a Fehértavi-csúcsot készült megmászni, mit szép idő mellett csakugyan végre is hajtott.

Horvay vezetőnek a nyilvánosság előtt a legjobb bizonyítványt állithatom ki. Okos, körültekintő embernek bizonyult, ki a veszedelemben sem veszíti el lélekjelenlétét, a turista javát nagyon szíven viseli, a mellett vidám, derült kedélyű. A leírt utat ezentúl egész biztosan képes megtenni s egy kipróbált hegymászóra nézve csakugyan hálás feladat volna e kirándulás. Két érdekes tóvidéken vezet keresztül, egy vadregényes völgyön a magasban, s

azonkívül a Zöldtavi-csúcsról pompás körképet tár a szemlélő elé

Kétséggel nem sok egynapi kirándulás tehető a Tátrában, mely ennyit nyújthatna.

Gadowski Bálint.

A barlangligeti tündér.

Irta: Homonnai R. Márton.

Egy kis rajnamenti faluban régóta hire járt, hogy messze, valahol a Kárpátok regényes sziklái között, dús aranyerek vannak elrejtve. A kincsszomj, a bírvágy nem hagyta nyugton Pált sem, az erdészt, ki egyhangu nyugalomban élte napjait. Elhatározta, hogy ő is egy csapásra gazdag lesz, s akkor itt hagyja végleg ezt a kis falut, melyben alig van ember, a kivel szóba lehetne állani.

Egyedül Helén . . . igen a szép, szőke tanítónő, . . . az ő régi jó barátnője, a kivel olyan jól esik elüldögelni.

Úgy üldögeltek egymás mellett most is, a mikor eljött, hogy búcsút vegyen tőle. Az egyszerű kis otthonban ragyogott minden a tisztaságtól, — a napsugár mosolyogva tükrözte magát az ablakokban, kéjjel himbálódzott a butorokon, s pajkosan vonta be fénynyel a szép szőke leány fejét.

Némán ültek, mindenik elmerengett.

Valami szokatlan érzés lepte meg őket. Nem találtak rá magyarázatot. Barátok voltak, s ime, most a válás küszöbén nem jön ajkaikra egyetlen szó.

Egyikök sem tudja talán, hogy Helén keze már jó ideje ott pihen a Páléban, s hamvas fejecskéje lehanyatlik. Öntudatlanul közelednek, egymásra se néznek, mégis látják egymást, s aggódva figyelnek a szíveikben rég hamvadó zsarátnokra, mely minden pillanatban lángra lobbanni készül.

És a midőn végre, tán ugyanegy pillanatban, fellobban, csendes zokogással nyugosznak egymás karjaiban, hosszan, végnélkül.

— És most, áldjon meg az ég, édes Helén! Köszönöm neked ezt a felejthetetlen órát. —

— Hát elmegy!? —

— Most már igazán megyek! Van már, miért küzdjek! Érted! Eddig csak egy ismeretlen vágy úzott, most vonz egy határozott cél. Azt a kincset, mely ölembe hullt, aranyba kell foglalnom. Nem lesz nyugtom, a mig eléd nem rakhatok annyi kincset, a mennyi egy boldog életre elég! —

— Jó Pálom, miattam ne menj! Vigy el engem kis erdei lakodba, ott jó lesz. Ott is boldog leszek. A kincs, a ragyogás nem csábit. A magány jól esik lelkemnek! Teveled ott is palota lesz nekem a lombsátor. Miattam kincset ne szerezz! És ki tudja, ráakadsz-e, ki tudja, nem ér-e baj a messze idegenben? félek, félek Pál, ne menj! —

— Te kis bohó, ne félj! Ne is akarj visszatartani! Nem tudnék megnyugodni abban a gondolatban, hogy veled örökös küzdelmet, örök gondot kell megosztanom! Hogy ne lássalak soha oly jólétben, pompában, ragyogásban, mely lényedhez illő! Palotát kell emelnem neked, selyemben, bársonyban lássalak! Isten veled! Várj, várj reám, — én visszatérek, és tiéd leszek a messze távolban is! —

— Szerelmem elkísér, Pál! —

* * *

Napestig kóborolt Pál a *Bélai*-mészhegyek szikláí között. Keresett, kutatott fáradhatlanúl. Az erdőben hált, egy-egy fatörzs volt párnája, Helénről és az aranybányáról álmodozott.

Sehogysen ment a dolog. Sehöl nyoma egy aranyérnek. De Pál nem csüggedt.

A természet szépségei hidegen hagyták, — a felséges panorámákban gyönyörködni nem tudott, az erdő templomi csöndje nem tölté el áhitattal, — az arany szomsja égette minden szomsjuságnál jobban.

Egy estén fáradtan dült le a hegyoldalon, az erdő egy kis tisztásán. A szürkület csöndjét nem zavarta nesz. Ünnepeyes csend ülte meg az egész tájat. Lassanként lopódzott pilláira a szender, s tarka álmái már bevonták szárnyaikkal felcsigázott képzeletét. Valami csodálatos mámor volt az, a mint félig álomban, félig ébren elváltozni látott maga körül mindent.

A fenyűfák hátrább vonúltak, — a sziklák repedezni kezdtek, s az egyik szakadékból egy fényes, tündéri szépségű nő bontakozott ki. Feléje tartott. Lábacskáí a föld felett suhantak el, — szemeiből mámorító tűz áradt. Pál fel akart kelni, de lekötve tartá a bűvölet.

A tündér pedig egyre közelgett. Odahajolt a szunynyadó felé, — lehellete valami ismeretlen, valami megbabonázó tűzként futott végig arcán, — hosszú, omlatag szőke fürtai úgy csillogtak a hold ezüst fényében.

Mellé ült, ráhajolt és nézte, nézte hosszasan. Kéjesen végigdülve a puha pázsiton, betakarta hófehér alakját hajpalástjával, — szemeit félig lehúnyta, lélekzetét visszafojtá.

És Pál őrült beszédekét folytatott mámor-álmában a tündérrel. Szerelmes, izzó szavakat nyögött felé, s a tündér kaczer kaczajjal válaszolt esdeklő sóhajaira.

Majd karjait tárta felé, hogy átkarolja, de karja csak a levegőt érte, — a tündér kisiklott közülök, s gyorsan surrant tovább a fenyves felé. Már-már eltakarták messze fehérülő alakját a fák, midőn hirtelen, egy sötét odú nyelte el végleg. De az odú küszöbéről feléje intett fehér karjával, hívogatva, csalogatva.

A lidércnyomás elmúlt. Perczekig tartott, míg Pál magához tért. Alig eszmélt, megindult a holdas éjben, abban az irányban, melyben a fényalak eltűnt. — Az ezüstös ágak lágyan, alig észrevehetőleg bólintgattak, — a szürke törzsek hosszú, kísérteties árnyékokkal rajzolták tele a földet, kiálló sziklák fantasztikus alakokban meredeztek a támolgó felé, ki bizonytalan léptekkel imbolygott a hullámos talajon.

Végre elérte. Alig embernagyságú sötét nyílás bámészkodott reá a szirtoldalon, s midőn belétekintett, — a vak sötétből egy lidércnyi fényzemecske villogott felé.

Aggódva, tétovázva, lázas izgatottságtól remegve bámult e fényszikrára, — tehetetlen határozatlanságában öntudatlanul bukott térdre, s így kúszott előre lassan az odú szájába.

A lidércfény egyre szemei előtt lebegett a mély sötétben, és ő egyre beljebb, egyre beljebb kúszott utána.

Egyszerre váratlanul ott találta magát egy hatalmas teremben, melynek fénye, pompája elvakította. A képzeletet felülmúló összevisszaságban tarka arabeszek díszíték a falakat s a boltozatot. A terem végén ott állott az ő tündére, kezében lobogó fáklyával, melynek fénye végig ömlött karcsu alakján, s glóriafényt árasztott reá,

Egy intés, és Pál lebüvölten követte, a merre a tündéri alak vezette.

Fényes, *tágas termeken, végnélküli folyosókon* át vitt a fárasztó út, melynek irányát követni se bírta. Itt-ott *apró tavak*, melyeknek tiszta vizén a fáklya fénye ezer

lángnyelvet tánczoltatott vakitón, titokzatos, *mély üregek*, melyekből a halál ásitozott felé, majd tündéri szépségű, tarka *fali szőnyegek*, meghitt *kis zugok*, melyek pihenésre kínálkoztak, . . . de csak ment, csak ment tovább.

Művészi kivitelű, fantasztikus *szobrok*, hatalmas *karriatidák* csak futva kötötték le figyelmét, . . . óriás déli növények hosszú árnyékot vetettek utjába, csillogó ékszerrek villogása vakítá szemét.

Zuhogó *vizesések* gyöngyöző cseppjei hűsíték izzó arcát, a hús lég fagyosan borzongatta testét, de minden érzésnél hatalmasabb erővel vont, űzte valami a tündér után, hogy elérje végre.

Ez pedig egyre ment, egyre tovalebbsz. Végre megállt. Egy csendes, nyugalmas otthont kínáló budoirban, melynek fala, boltozata tarka fodrozott szőnyegekkel volt bevonva. A szőnyegekről csillogó *drágagyöngyök* szórják a fényt szerte, lenn fényes víztükör márvány medenczében.

A tündér felemelte fáklyáját, lábával dobbantott, s megállásra inté, azután eltűnt. Pál egy pillanatig lebölvölten állott, hanem azután észtesztetten rohant odább, míg végre egy keskeny nyíláson át ismét fény ütötte meg szemét.

Végső erőmegfeszítéssel kúszott fel a *nyíláshoz* s tekintett.

A mi itt eléje tárult, az meghaladta képzeletét. Egy *kis barlangszerű teremben*, melynek teteje eltűnni látszott a magasban, s mely mélyen lenyúlt, feléledni látta az ezeregyéj tündérmeséit.

A mit keleti regékben olvasott valaha dús kalifák és hatalmas szultánok háremeinek bűbajos belsejéről, az mind testet öltött előtte.

A kis barlang baloldalán, *hullámosan eső lejtőn* díszes faragványu *nyughely*, körötte *szobrocskák*, filigrán művészetű kivitelben, a lejtő alján egy kristálytisza *tavacska*, melynek feneke ott úszik az átlátszó víz tükrén, mintha festve lenne.

Szemben festői redőjű *függöny* hull alá a magasból, fölötte hosszú, *keskeny guirland* csupa drágakővel kirakva. A függönyön millió kis tarka kép, kedves összevisszaságban.

Lenn, a kis tóban, melynek apró hajjai rózsaszímben tündökölnék s teleszórják szízárvánnyal a márványfalat, hatyúkként úszkálnak szebbnél szebb *hableányok*, tündérek, villik.

Köztük az ő tündére is, a ki kaczagva mesél legújabb áldozatáról társainak, kik vigan lubiczkolnak körötte.

Mint csengő madárdal, úgy hangzik ki suttogásuk, kaczagásuk.

Az égő fáklya pedig ott lobog magasan a bűvös tündér kezében, égő pirosra festve az isteni képet.

Egyszerre lebukik a fáklya, sötét éj borúl Pál szemére, a ki eszméletlenül omlik végig a kövön.

Midőn magához tért, félve tapogatódzott a nedves, hideg kövön. Kimondhatatlan aggodalom, félelem ülte meg keblét. Az éj sötétjén egy sugár sem hatolt be. Rémes képek uszáltak elmosódottan szemei előtt. Hús légáram borzongatta. S mindenek felett *lassú, egyhangú kopogással hullott körülötte csepp csepp után*, mintha elkárhozott lelkek siratnák, könnyeznék vesztüket.

Bátorságot vett magának, s a tündért kiáltá mind hangosabban. De szava tompán hangzott el a csöndben, melyet csak a cseppek egyforma kopogása zavart meg.

Kezdett kétségbeesni helyzetén. Érezte, mint borúl elméjére lassan a hályog, érezte, hogy a borzalmas éj, a titokzatos *koppanások* félelmes hangja lassan-lassan örülthe viszi.

És a midőn végső erejével kitört belőle az élet vágya, s szenvedélye utolsó fellobbanásával áradt ajkairól a káromló kiáltás, . . . úgy tetszett, mintha a föld alól, oldalt és felette ezer, meg ezer suttogó hang szólalna meg, összevejszsa, szakadozottan, értelmetlenül.

És e zűrös hangzavarból csak egy panasz, egy jaj, egy szemrehányás hangzott fel a csábító, csalfa tündér ellen, a ki *a bűvágy szelleme*, a ki a kincskeresőket elcsalja fényes, káprázatos, földalatti lakába, s a hányat zsákmányul ejt, annyinak lelke lesz a kárhozaté, — arra ítélve, hogy saját hulló könnyűit lássa átalakulni drágakövekké, melyekre vágyakozott, s melyeknek hasznát többé nem veszi.

Isszonyú valóra ébredt Pál. Látta magát elkárhozottan társulni e nyomorúlt szellemekhez. Már-már érezte, mint folynak gyöngyökké váló könnyei a földre. Hallotta hullani őket, oly lassan, egyhanguan, mint azokét.

Aztán elalélt!

Midőn felébredt, s szempilláit kinyitva, szemét fény-sugár érte, azt hitte, hogy álmodik. Egy csoport ember állott körülötte, és az egyik, a ki feléje hajolva, költögette, élesztgette, az olyan ismerős volt. Mint a villámcsapás, olyan lökés érte már-már megzavart elméjét, és to:kából kiszakadt a szívetrázó, rekedt kiáltás:

— Helén! Helén! Helén! —

Csakugyan ő volt. Ölebe vette Pál fejét, czirogatta, ápolgatta és közben elmondta neki, hogy még otthon, a Rajna mentén, kicsinyke falujokban hallotta a barlang-tündérének hírét, a ki már sok aranykeresőnek okozta vesztét, mert ő a birvagy gonosz szelleme. Utána indúlt, s hosszas kutatás után, nyomról-nyomra ért idáig. Itt jó emberek pártját fogták, bevezették és most ismét egymáséi lehetnek örökre.

— Nem, nem hagylak itt többé egy perczre sem! Jöjj, menjünk, meneküljünk e titokzatos helyről, Pál! Itt még mindig a gonosz tündér hatalma alatt vagy és félek, hogy újra elrabol tőlem! Látod Pál, megmondtam, hogy ne keress kincseket, hanem maradj houn, a mi szép, kies, csendes nyugalmas otthonunkban! Úgy-e nem hagysz el többé?! —

— Soha, Helén! Eléggé megbűnhődtem oktalan vágyaimért. Oh, mennyit szenvedtem, mily közel voltam a megőrüléshez! Midőn rám szakadt a sötétség, és megtelt borzalmas árnyakkal és fantasztikus képekkel, midőn hallottam az elkárhozott szellemek kisajtott könnyeinek egyhangú locsbanását, midőn láttam megelevenülni a temető odá-
alant, mikor a szobrok leszálltak talapzataikról, a kápolnában magamat láttam térdelni a tündér oldalán, a dalszarnokból szivetrázó zsolozsmák hangzottak felém, s a hosszú folyosón ezer árny surrant végig, a remete ott fenn, fenyegetve nyújtotta ki felém karját, mikor a boltozatból ezernyi kar nyúlt be értem, hogy felvigyen az elkárhozott szellemek közzé, mikor a mély, feneketlen örvény mellett taton-
gott, elnyeléssel fenyegetve, s a hableányok odabenn észvesztő tánczokat lejtve köröttem, mámorba ringattak, mikor kétségbeesett, esdeklő szavamra tompán, felelt a visszhang . . . akkor azt hittem, megőrülök! És az az átkozott tündér, a ki idecsalt, hitt, vont, — s aztán elhagyott és kikaczagott!

Légy átkozott te, ki oly sok embernek okoztad vesztét! De varázsod meg fog törni. Látom a megváltást! Látom a jövőt! Munkás, józan emberi kéz fog kiűzni fényes otthonodból! Belatol a világosság és elűzi az örök sötét-
tel rosz szellemeid seregét, és téged is kiűz. Nem kincseket keresni jönnek majd ide, nem lesz hatalmad felettük!

Lehozzák az ég örök tüzt, a villámot, s fényével eloszlatják bűbajos rejtelmeket. Tündérlakodból kiűznek benneteket, s elfoglalják palotád minden zugát. Kincseid elvesztik varázsukat és kővé változnak. Kővé lesznek drága szőnyegek, gyöngyeid, és nem aranynya, hanem kővé lesz

az elkárhozottak hulló könnyűje is! És magad földönfutóvá léssz és vissza nem térhetsz ide az idők végtelenéig!

Az ember pedig, a ki nem űz többé bohó, mesés, képtelen ábrándokat, a ki nem vágyakozik az elérhetetlen után, a ki beéri csendes otthonának szerény kincseivel, ide jön majd, és nem fél tőled, hanem gyönyörrel szemléli *megkövesült kincseidet* s élvezettel nézi a dicső természet játékát a bűbájjal teli, de varázstól megmentett országodban.

Jer, jer Helén, fojt ez a lég, jobb künn, a szabadban, a világosságban, — *az életben!*

† Ivánka Imre

ő Felsége v. b. t. tanácsosa, a főrendiház tagja stb.

Az elhunyt egyike volt a régi gárda azon hazafiai-nak, kik szívesen készek voltak a szabadságharcban vagyoniukat és éltüket a hazáért feláldozni, s kik aztán a rákövetkező nehéz idők alatt súlyosan szenvedtek és az új korszakot bölcseséggel, lelkesedéssel és odaadással igyekeztek erős alapra állítani. A Magyarországi Kárpát-egyesület derék választmányi tagját vesztvén benne, őszinte szívvel csatlakozik az általános gyászhoz, és a besenyői birtokán 1896. július 27-ikének reggeli óráiban, 77 éves korában elhunytban egy barátot, pártfogót, egy jótevőt sirat; mert hisz az elhunyt nemes férfi volt az, ki idegenforgalmunkat minden tekintetben emelni igyekezett és különösen Barlangligetet Béla városa és annak néhány derék polgárával buzgalommal és szüntelen tevékenységgel alapította és ezen szép szepesi nyaralóhely gyors fölvirágzását elősegítette.

Ő volt az is, kinek cs. és kir. ő fensége Károly Lajos főherczeg és Mária Terézia főherczegnő 1889-ben tett látogatását köszönhetjük.

Ezért áldjuk emlékét és még a hideg sírba is utána kiáltjuk könnyel telt szemmel a megérdemelt hálának szavait.

Nyugodjék békében!

Egyesületi ügyek.

A M. K. E. védnöke:

Frigyes cs. és kir. főherczeg ő fensége.

Tiszteletbell elnök.

Gróf Csáky Albin ő nagyméltósága.

Tiszteletbeli tagok.

Döller Antal, Róth Márton, Siegmeth Károly, Münnich Kálmán, Benedicty L., gr. Bethlen András.

A M. K. E. tisztségviselői.

Elnök: üresedésben.

Ügyvivő alelnök: Fischer Miklós, főgymn. igazgató, Igló.

Másod alelnök: Róth Márton, tanár, Igló.

Titkár: Nikházy Frigyes, tanár, Igló.

Pénztáros: Marcsek Andor, tanár, Igló.

Szerkesztő: Lővy Mór, népisk. igazgató, Igló.

Számvizsgálók: Kompanyik Coelestin, apát-plébános, Lőcse.

Topscher György, egyházfelügyelő, Igló.

Dénes Ferencz, tanár, Lőcse.

Választmányi tagok.

A központi választmány tagjai: Arányi Antal, Igló; Bartsch Gusztáv, Hadusfalu; Beck Ede, Késmárk; Bexheft Mór, Budapest; dr. Csáky Károly, Podolin; Czibur Bertalan, Nagy-Mihály; dr. Chyzer Kornél, Budapest; gróf Csáky

Zeno, főispán, Lőcse; gróf Csáky Gyula, Kassa; Dannhauser Rezső, Poprád; Förster Gyula, Szepes-Szombat; Geyer G. Gyula, Igló; dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla; Gener-sich Tivadar, Késmárk; Hensch Ede, Szepes-Szombat; Horn Valér, Késmárk; Hoepfner Gusztáv, Lőcse; dr. Jár-may László, Tátrafüred; Kertscher Sándor, Késmárk; Kulmann János, Poprád; Kaltstein Ágost, Szepes-Béla; Kéler Pál, Késmárk; Kürthy Lajos, Liptó-Szent-Miklós; Koromzay György, Szepes-Béla; dr. Lorx Sándor, Lőcse; Majunke Gedeon, Szepes-Szombat; Máriássy Ferencz, Márkusfalva; Meller János, Zsabie; dr. Münnich Aurél, Budapest; Münster Tódor, Kassa; Novelly Sándor, Kassa; Oltványi Pál, Szeged; dr. Ottó, Boroszló; dr. Posewitz Tivadar, Budapest; Putsch Tóbiás, Igló; Páter Kálmán, Lőcse; dr. Raisz Gedeon, Budapest; Szentiványi József, Szent-Iván; dr. Szmrecsányi Pál, szepesi püspök, Szepes-hely; dr. Szontágh Miklós, Uj-Tátrafüred; dr. Szontágh Ábrahám, Budapest; Szönyey Kálmán, Lőcse; Terray István, Likér; dr. Vécsey Tamás, Budapest; Weszter Pál, Nagy-Szalók; Weber Rudolf, Budapest; Weber Samu, Szepes-Béla; Wagner N., Boroszló; Ulbrich Ede, Buda-pest; Zimann János, Igló. — Póttagok: Gabos Gyula, Tátrafüred; Jeszenák Ráfael, Losoncz; Joob Marczel, Plathy Mihály, Kubinyi Bertalan, id. Szentiványi Károly, Liptó-Szent-Miklós.

Az egyesületi muzeum bizottsága.

Elnök: Wünschendorfer Károly, Poprád.

Őr: Dannhauser Rezső, Poprád.

Pénztáros: Christmann Tivadar, Poprád.

Könyvtárosok: Chodász J., Poprád és Lővy

Mór, Igló.

Szakvezetők: a) az állattani részben: dr. Greisiger Mihály, Béla és Husz János, Felka;

b) a növénytaniiban: Gruber Károly, Csütörtökhely és Weber Samu, Béla;

c) az ásványtaniban: Róth Márton, Igló.

Rendes tagok: Emericz Ödön, Felka; Folgens Kornél, Igló; Geyer Gyula, Igló; dr. Hankó Arthur, Poprád; Kulmann János, Poprád; Kövi Imre, Igló; dr. Posewitz Tivadar, Budapest; Roth Mihály, Poprád; Siegmeth Károly, Debreczen; Trompler János, Igló és az osztályok képviselői.

A M. K. E. képviselői.

- Arad*: Szontágh Géza, kereskedő.
Baja: Kálmán Kolos, főgymn. tanár.
Brezsnóbánya: Fáykiss Nándor, gyógyszerész.
Budapest: Ulbrich Ede, tőzsdei jogügyi titkár.
Debreczen: Szojka Gyula, keresk. akadémiai tanár.
Dobsina: Klein Samu, tanár.
Eperjes: Szutórisz Frigyes, tanár.
Felka: Emericz Ödön, tanító.
Győr: Börzsönyi Arnold, főgymn. tanár.
Hunfalu: Gretzmacher Gyula, körjegyző.
Jolsva: Dr. Hensch Géza, városi főorvos.
Kecskemét: Hanusz István, reálisk. igazgató.
Késmárk: Horn Valér, fürdőigazgató és Kertscher Sándor, igazgató-tanító.
Kolozsvár: Dr. Genersich Gusztáv, orvostudor.
Krompach: Kovácsy Sándor, városi jegyző.
Losonc: Jeszenák Ráfael, főgymn. tanár.
Magyar-Óvár: Dr. Kossutány Tamás, akad. tanár.
Matheócz: Höntz Adolf, ev. lelkész.
Nagy-Szeben: Kolbenheyer Károly, tanár.
Nagyvárad: Mezey Mihály, kir. közjegyző.
Nyíregyháza: Kubassy Gusztáv, ékszerész.
Pécs: Dr. Reeh Dezső, ügyvéd.
Podolin: Dr. Csáky Károly, orvos.
Poprád: Wünschendorfer Károly, ev. lelkész.
Pozsony: Stromszky Emil, nyomdatulajdonos.
Rimaszombat: Dr. Szabó Károly, városi orvos.
Rózsáhegy: Griell Gyula, ügyvéd.
Salgó-Tarján: Barella Henrik, kereskedő.
Sopron: Báder Gusztáv.
Szeged: Kalmár István, ügyvéd.
Szegszárd: Tóth Ödön, ügyvéd.
Székesfehérvár: Pete Dani, tkptári pénztáros.
Szent-Lőrincz (Baranya): Dr. Rameshofer Sándor, orvos.
Szécs-Béla: Wéber Samu, ev. lelkész.
Szécs-Olaszi: Majunke Géza.
Szécs-Szombat: Hensch Ede, kereskedő.
Szécs-Váralja: Kirchmayer Gusztáv, postamester.
Bécs: Delhaes István, festőművész.
-

Jegyzőkönyv

felvétel a Magyarországi Kárpát-egyesület központi választmányának 1896. évi december hó 19-én Iglón tartott gyűlésén.

Jelen voltak:

Fischer Miklós, ügyv. alelnök, mint elnök, Róth Márton, másod alelnök, Marcsék Andor, pénztáros, Niklázy Frigyes, titkár és következő választmányi tagok: Arányi Antal, Bartsch Gusztáv, Dénes Ferencz, dr. Hajnóczy József, Kaltstein Ágoston, Kertscher Sándor, Kövi Imre, Lővy Mór, Páter Kálmán, Putsch Tóbiás, Weber Samu.

Tárgyak:

Elnök fájdalomtól áthatott szavakban emlékszik meg gróf Migazzy Vilmos, v. b. t. t., az egyesület volt elnökének gyászos elhunytáról, méltatva érdemeit, melyeket az egyesület felvirágoztatása körül szerzett és melyek örökre emlékeztetessé fogják tenni nevét mindazok szívében, kik az egyesület érdekében működnek.

A választmány a boldogult elnök elhunytá felett mély fájdalomának ad kifejezést és emlékét jegyzőkönyvileg örökíti meg.

Elnök üdvözlő azután a nem rég alakult lőcsei osztálynak jelenlévő elnökét, Dr. Hajnóczy József, kir. tanfelügyelőt, ki megköszönve az üdvözlőket, kijelenti, hogy úgy a központnak, mint az osztálynak érdekeit mindenkor előmozdítani egyik legfőbb kötelességének fogja ismerni.

Weber Samu választmányi tag indítványára a választmány jegyzőkönyvileg ad kifejezést fájdalomának Ulepitsch József elhunytá felett, ki az egyesületi muzeumot gazdag gyűjteménnyel gyarapította.

Elnöklő, mint elnökhelyettes kéri a központi választmányának buzgó támogatását és ezzel megnyitottnak nyilváníti a gyűlést.

I.

Az utolsó egyesületi közgyűlés és az augusztus 18-án a felkai völgyben tartott választmányi gyűlés jegyzőkönyvei felolvastatván, azok hitelesítetteknek nyilváníttatnak.

Ennek kapcsán jelenti elnök, hogy Nagyméltóságu Csáky Albin gróf, az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke, köszönetet szavaz a közgyűlésnek a hozzá küldött üdvözlő táviratért, valamint hogy Méltóságos Csáky Zeno gróf főispán úr, Méltóságos Szemrecsányi Pál püspök úr és t.

cz. Meller úr köszönetet szavaznak azért, hogy választmányi tagoknak megválasztattak és megígérik buzgó közreműködésüket az egyesület feladatainak megoldása körül.

II.

Elnök jelenti, hogy Frigyes főherczeg Ő cs. és kir. Fensége tekintve az egyesület közhasznu, hazafias és buzgó működését, teljes készséggel fogadta el az egyesület feletti protektorátust és egyuttal az alaptőke gyarapítására 100 frtot küldeni kegyeskedett. Ő Fensége december hó 15-én fogadta Pozsonyban a Magy. Kárpátegyesület küldöttségét, mely megjelent előtte, hogy Ő Fenségének kegyes elhatározásáért az egyesületnek legbensőbb köszönetét és háláját fejezze ki. A küldöttséget Csáky Albin gróf, v. b. t. tanácsos, az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke vezette; tagjai voltak: dr. Szmracsányi Pál püspök, dr. Münnich Aurél, országgyűlési képviselő, Horn Valér, fürdőigazgató, választmányi tagok és Fischer Miklós ügyvivő alelnök.

A választmány örvendetes tudomásul veszi a jelentést és ugy a küldöttség vezetőjének, mint minden egyes tagjának szives fáradozásukért hálás köszönetet szavaz.

III.

A választmány tudomásul veszi az elnökségnek a Gerlachfalvi-csúcs elnevezése tárgyában tett intézkedéseit, melyeket úgy Szepesmegye törvényhatósága, mint Gerlachfalva község hatósága jóváhagyott.

IV.

Elnök jelentést tesz az egyesületnek az 1896-iki országos millenniumi kiállításon való részvételéről, ennek jelentőségéről, céljáról, melyet egyesületünk teljes mérvben elért, valamint arról, hogy az egyesület a napilapok közlése szerint elismerő oklevelet és kiállítási érmet nyert.

A választmány addig, míg a kitüntetésről való hivatalos értesítés meg nem érkezik, tartózkodik minden megjegyzéstől és köszönetet szavaz Fischer Miklós, ügyvivő alelnöknek és Dannhauser Rezső. muzeumi őrnök azért a fáradságért, melylyel az egyesület kiállítását rendezték, valamint a felkai Tátramuzeumnak és Posewitz Gyula úrnak az egyesületi kiállítás részére átengedett tárgyakért.

V.

A választmány tudomásul veszi Lövy Mórnak, a

szerkesztő-bizottság elnökének az 1897. évi Évkönyvről szóló jelentését.

VI.

Az építő-bizottság elnöke jelenti, hogy a lefolyt nyáron több útjavítás eszközöltetett. Új ösvény épült a Tarpataki-völgyben, melynek költségeit legnagyobbrészt Jármay László vál. tag úr fedezte, a miért is ez az ösvény »Jármay-ösvény«-nek neveztetett el. A Zöldtavi-menedékház teljesen felépült, mire nézve felolvastatik az építés vezetésével megbízottak jelentése, valamint a menedékház berendezésére nézve tett javaslata és költségelőirányzata, mely szerint a bebutoroztatási költségek 850 frtra vannak előirányozva.

A választmány tudomásul veszi a jelentést; köszönetet szavaz Koromzay György és Kaltstein Ágost vál. tagoknak az építés felett gyakorolt buzgó felügyeletökért és megbizza őket, hogy az általok kifogásolt hiányokat az építésszel helyreállitassák; a menház berendezésével pedig az elnökséget bizza meg, a menház bérbeadásával végül köszönetet szavaz a választmány Eggenhoffer Teréz úrnőnek, ki a menedékház részére egy aneroidot és egy vendégkönyvet ajándékozott az egyesületnek.

Minthogy a menedékház 4850 frtnyi költségeihez még tetemes összeg hiányzik és az egyesületnek az országos kiállításban való részvétele miatt is rendkívüli kiadásai voltak, elhatározza a választmány, hogy minden egyes választmányi taghoz újabb felhívást intéz, arra kérve őket, hogy saját körükben minél több részjegyet elhelyezni igyekezzenek.

VI.

A választmány tudomásul veszi Róth Márton másodalelnök jelentését, mely szerint a katonai földrajzi intézet a múlt nyáron teljesen elkészült a Magas-Tátra felvételével, melynek alapján új térkép fog készülni.

VII.

A választmány örvendetes tudomásul veszi és köszönetét fejezi ki Szepesmegye törvényhatóságának azon lelkes határozatáért, melynél fogva elismerve egyesületünk közhasznú működését azt nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is támogatni kívánja. Az erre a célra választott bizottságba a választmány a maga részéről Fischer Miklós helyettes elnököt, Róth Márton alelnököt és Dénes Ferencz vál. tagot küldi ki.

VIII.

A választmány elhatározza, hogy a Nagy-Szalóki-csúcson építendő Observatoriumhoz felvezetendő utnak tervezetét Szepesmegye megkeresésére elkészítteti és erre a munkára Dénes Ferencz, vál. tagot kéri fel.

IX.

Administrationális ügyek.

A Tátra színes látóképének sokszorosítása ügyében az elnökség érintkezésbe fog lépni a »Kosmos« intézettel.

Weber Samu jelentése, hogy a feloszlott ó-falvai osztály tagjai közül tizenegyen beléptek a központba és hogy a szepes-bélai cseppkőbarlang már villamos világitással van ellátva, örvendetes tudomásul szolgál.

A választmány óvást emel a »Gartenlaube« című német folyóiratban megjelent és a Magas-Tátrát ismertető cikk némely kitételei ellen, melyeknek »Schulverein«-os íze az egyesület elnökségének felfogásával homlokegyenest ellenkezik; teszi pedig ezt azért, mert a kérdéses cikkhez az illusztrációkat az elnökség szolgáltatta és ennek ösztönzésére jelent meg maga a cikk is, melynek szerkesztésénél az elnökségnek felajánlott közreműködése nem vétetett igénybe.

X.

A választmány elfogadja az elnökségnek azt az indítványát, hogy a hír szerint feloszlott »Aldunai osztály«-nak volt elnöksége kéretessék fel, hogy az osztály állapotáról a lehető legrövidebb idő alatt tegyen kimerítő jelentést és az évek óta be nem terjesztett számadásokat terjeszse fel az elnökséghez, mely egyszersmind megbizatik azzal, hogy az egyesület alapszabályainak szükség esetén jogi uton is szerezzen érvényt.

A sziléziai osztálynak a Magas-Tátra több pontján eszközözlendő útjavítások és útjelzésekre vonatkozó indítványát a választmány elfogadja és annak foganatóságát az építő-bizottságra bizza.

Szintugy elfogadja a választmány nevezett osztálynak azt az indítványát, hogy tétessenek meg a szükséges lépések arra nézve, hogy a nyári évad alatt Csorbató- és Barlangliget között mozgó posta létesíttessék.

Elnök megköszönve Igló város polgármesterének szíves készségét a terem átengedéseért, a gyűlést berekeszti.

Fischer Miklós,
helyettes elnök.

Nikházy Frigyes,
titkár.

Jegyzőkönyv

felvételelt a Magyarországi Kárpát-egyesületnek 1896-ik évi aug. hó 2-án Ó-Tátrafüreden tartott XXIII. közgyűlésén.

Jelen voltak:

Fischer Miklós ügyvivő alelnök mint elnök, Róth Márton másodalelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházy Frigyes titkár és következő egyesületi tagok: Ambrózy István báró, Erdődy Imre gróf, Tarkovich József, Thuróczy Vilmos, dr. Vécsey Tamás, Oltványi Pál, ifj. Gebé Andor, Horn Valér, Horn Béla, Hergesell János, dr. Schwartz Ignác, Horváth Lajos, dr. Topscher, dr. Philippy Ödön, Kulmann János, dr. Papp Samu, Löw Sámuel, dr. Jármay László, Lövy Mór, Rőser Miklós, dr. Urich Nicolai, Majunke Gedeon, dr. Ottó, Siegmeth Károly, Zoffcsák József, Gréb János, Bartsch Gusztáv, Förster Gyula, Nagy Ödön, Bakonyi Géza, Putsch Tóbiás, dr. Weisz Miksa, Rothauser Ignác, Czibur Bertalan, Ambrózy Albert, Joannovics György, dr. Kardos Albert, Szitnyai Elek, Forgó Ignác, Hartenstein Zsigmond, Kraetschmaer Árpád, Papp Lajos.

Tárgyak:

Elnöklő Fischer Miklós ügyvivő alelnök részvételhez szavakban hozza a közgyűlés tudomására, hogy az egyesület elnöke, gróf Migazzy Vilmos súlyos betegsége folytán akadályozva van a közgyűlés vezetésében és azzal a hű óhajjal, hogy a gondviselés nemsokára visszaadandja egészségét és az egyesületnek közszeretben álló elnökét, átveszi a gyűlés vezetését, üdvözlí a szép számmal megjelent egyesületi tagokat és vendégeket és a közgyűlést megnyitottnak nyilváníta.

I.

Felolvastatik az elnöki jelentés, mely a legmélyebb fájdalommal és kegyeletteljes részvétellel emlékszik meg ama mélyen megrendítő csapásról, mely Károly Lajos cs. és kir. főherczeg Ő Fensége gyászos elhunytával a Magyarországi Kárpát-egyesületet érte, mint a melynek az Istenben megdicsőült sok éven át legmagasabb védnöke, hű és odaadó pártfogója volt.

Visszapillantást vet azután az egyesület mult évi működésére és hű képét nyújtja sokirányu tevékenységének és törekvéseinek; méltatja az osztályok működését

és végül hosszabban vázolja az igazi turistaság fogalmát, fontosságát és a hazafias érzés fejlesztésére irányuló hatását, felkéri az egyesületnek minden egyes tagját és barátját, hogy az elnökséget törekvéseiben támogassa és az egyesületnek minél több hivatást szerezzen.

A közgyűlés jegyzőkönyvileg is kifejezést ad mély fájdalomának néhai Károly Lajos, cs. és kir. főherceg ö Fenségeinek, az egyesület volt legmagasabb védnökének elhunytá fölött, örvendetes tudomásul veszi az elnöki jelentést, melynek egyes tételei többször élénk közletszésre találnak és köszönetet szavaz ugy az elnökségnek, mint a központi választmánynak buzgó és kitartó működéseért.

II.

Elnöklő előterjeszti az 1895. évi zárszámadást, valamint a számvizsgáló bizottság jelentését a számadások megvizsgálásáról.

A közgyűlés tudomásul veszi az előterjesztést és a pénztárosnak kifejtett ügybuzgalmáért és lelkiismeretes pontosságáért a szokásos felmentvény megadása mellett elismerést és köszönetet szavaz.

III.

Felolvasásra kerül az 1896-ik évi előirányzat, mely 8487 frt bevételt és 8390 frt kiadást tüntet fel.

A közgyűlés az előirányzatot tudomásul veszi.

IV.

A muzeumi bizottság jelentését, 1895. évi számadását és 1896. évi előirányzatát a közgyűlés örvendetes tudomásul veszi és köszönetet szavaz Bexheft Mór kir. tanácsos urnak, ki az egyesületi muzeumnak 100 frtot adományozott.

V.

Róth Márton, az építő bizottság elnöke jelentést tesz a Zöldtavi menedékház építéséről, mely e nyár folyamán teljesen be fog fejeztetni. Továbbá jelenti, hogy a Tarpataki völgy lejtőjén a Kossuth Lajos forrástól a Rajnerkunyhóig vezető új gyalogösvény épült, melynek létesítése körül dr. Jármay László úr kiváló érdemeket szerzett, a miért is indítványozza, hogy e gyalogut »Jármay-út«-nak neveztessék el.

A közgyűlés az indítványt elfogadja, tudomásul veszi a jelentést és köszönetet szavaz ugy Weszter Pál, mint

Loisch Mátyás földbirtokos uraknak, kik közül az előbbi Széplaktól Új-Tátrafüredig, az utóbbi Matlárházától—Tátra-Lomniczig vezető új gyalogsétautatót csináltatott.

VI.

Elnök jelentést tesz az egyesületnek ezeréves kiállításáról, annak jövedelméről, berendezéséről és költségeiről.

A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és Fischer Miklós ügyvivő alelnöknek, valamint Dannhauser Rezső muzeumi őrnök a kiállítás rendezése körül kifejtett buzgalmukért köszönetet szavaz.

VII.

Elnök tudomására hozza a közgyűlésnek, hogy az Eggenhoffer Terézia urnő által készített és a Gerlachfalvi csúcson felállítandó millenniumi emléktábla augusztus hó 18-án, Ő Felsége a királynak születésnapja alkalmával fog rendeltetési helyén felállíttatni, mely alkalommal egy miséből és bankettből álló nagyobb ünnepély fog rendeztetni, melyre a mélyen tisztelt közgyűlés tagjait ezennel meghívja.

A közgyűlés helybenhagyja az elnökség intézkedéseit és Eggenhoffer Terézia urnőnek honleányi lelkesedéseért és áldozatkészségeért elismerést és hálás köszönetet szavaz.

Egyszersmind elhatározza a közgyűlés, hogy az ünnepélyre meghívja Szepes- és Liptóvármegyék törvényhatóságát, valamint a testvéregyesületeket.

VIII.

Felolvasásra kerül az egyesület elnökének, nagyméltóságú gróf Migazzy Vilmos v. b. t. tanácsos urnak az egyesülethez intézett leirata, melyben hivatkozva hanyatló egészségére, a Magyarországi Kárpátgyesület elnökségéről lemond, köszönetet mondva az egyesületnek több éven át személye iránt tanusított páratlan bizalmáért s azon lelkes érdeklődésért, melylyel őt egy nemes és hazafias ügy érdekében lankadatlanul támogatta.

Dr. Vécsey Tamás választmányi tag meghatott hangon ad kifejezést úgy az ő, mint a közgyűlés fájdalmanak a felett, hogy az egyesületnek közszertet és köztiszteletnek örvendő elnöke betegsége folytán — remélhetőleg csak rövid időre — akadályozva van az annyira megkedvelt működési körét betölteni; meleg szavakban méltatja az egyesület körül kifejtett áldozatkészségét és szerzett érdemeit s ezekre, valamint arra a körülményre hivatkozva,

hogy az egyesület nagyméltóságu gróf Csáky Albinban oly örökös tiszteletbeli elnökkel bir, ki szükség esetén bizonyára készséggel fogja az egyesületet képviselni: indítványozza, hogy a közgyűlés nagyrabecsülésének és azon hő óhajának kifejezése mellett, hogy a Mindenható addig is, míg szeretett elnökének állapota jobbra fordul, enyhítse fájdalmait, ne fogadja el az elnök lemondását, annál kevésbé, mert az egyesület az ügyvivő alelnökben és a többi tisztviselőkhöz oly tisztikarral bir, kik eddig is önfeláldozó buzgalommal és lelkesedéssel teljesítették feladatukat s a kik biztosítékot nyújtanak az iránt, hogy ezentul megkettőztetett buzgalommal fogják az egyesület érdekeit szolgálni.

A közgyűlés az indítványt elfogadja és nem veszi tudomásul az elnök lemondását.

IX.

A közgyűlés megbizza az elnökséget, hogy tegye meg illetékes körökben a szükséges lépéseket arra nézve, hogy az egyesület minél hamarább védnököt nyerjen.

X.

A közgyűlés három évre megválasztja a muzeumi bizottság elnökéül: Wünschendorfer Károlyt, péntárosául: Christmann Tódort; a szerkesztő-bizottság elnökéül: Lövy Mórt; a számvizsgáló-bizottság tagjaivá: Kompanyik Coelestint, Dénes Ferenczet és Topscher Györgyöt.

Választmányi tagoknak a következő három évre megválasztottak: Arányi Antal, Igló; Bartsch Gusztáv, Igló; Beck Ede, Késmárk; Bexheft Mór, Budapest; Csáky Zenó gróf főispán, Lőcse; dr. Csáky Károly, Podolin; Czibur Bertalan, Nagy-Mihály; dr. Chyzér Kornél, Budapest; gróf Csáky Gyula, Kassa; Dannhauser Rezső, Poprád; Förster Gyula, Szepes-Szombat, Geyer G. Gyula, Igló; dr. Greisiger Mihály, Szepes-Béla; Genersich Tivadar, Késmárk; Horn Valér, Késmárk; Hensch Ede, Szepes-Szombat; Hoepfner Gusztáv, Lőcse; dr. Jármay László, Tátrafüred; Kertscher Sándor, Késmárk; Kulmann János, Poprád; Kaltstein Ágost, Szepes-Béla; Kéler Pál, Késmárk; Kürthy Lajos, Liptó-Szt.-Miklós; Koromzay György, Szepes-Béla; dr. Lox Sándor, Lőcse; Majunke Gedeon, Szepes-Szombat; Meller Lajos, Zsabjje; Máriássy Ferencz, Márkusfalva; dr. Münnich Aurél, Budapest; Münster Tódor, Kassa; Novelly Sándor, Kassa; Oltványi Pál, Szeged; dr. Otto, Boroszló; dr. Posewitz Tivadar, Budapest; Putsch Tóbiás, Igló;

Páter Kálmán, Lőcse; dr. Raisz Gedeon, Budapest; Szentiványi József, Szt.-Iván; dr. Szmrecsányi Pál, szepesi püspök, Szepeshely; dr. Szontágh Ábrahám, Budapest; dr. Szontágh Miklós, Uj-Tátrafüred; Szőnyey Kálmán, Lőcse; Terray István, Likér; dr. Vécsey Tamás, Budapest; Weber Samu, Szepes-Béla; Weber Rezső, Budapest; Weszter Pál, N.-Szalók; Wagner N., Boroszló; Ulbrich Ede, Budapest; Zimann János, Igló. — Póttagok: Gabos Gyula, Tátrafüred; Jeszenák Rafael, Losoncz; Joób Marczel, Plathy Mihály, Kubinyi Bertalan, id. Szentiványi Károly, Liptó-Szent-Miklós.

A közgyűlés Ivánka Imre volt választmányi tag elhunytá fölött jegyzőkönyvileg ad fájdalmának kifejezést.

XI.

Elnök jelenti, hogy augusztus 19-én fog az Országos Turista Kongresszus tartatni és felkéri az egyesületi tagokat, hogy azon minél számosabban részt venni sziveskedjenek.

Elnök jelenti, hogy Lőcsén új osztály alakult, melynek ügyrendjét a választmány helybenhagyta.

A közgyűlés örömdetes tudomásul veszi a jelentést.

XII.

A központi választmány a következő indítványokat terjeszti a közgyűlés elé:

1. A közgyűlés fejezze ki József főherczeg ő Fensége előtt legmélyebb fájdalmát és kegyeletteljes részvétét azon mélyen megrendítő csapás felett, mely őt és fenséges családját néhai László cs. és kir. főherczeg ő Fensége váratlan elhalálozásával érte, biztosítván ő fenségét, hogy az Istenben Megdicsőültnek, mint az egyesület alapító tagjának emléke örökké élni fog szívében.

Egyszersmind fejezze ki a közgyűlés őszinte örömet amaz örömdetes esemény felett, mely Ő Fenségét és fenséges családját Mária Dorottya cs. és kir. főherczegnő ő Fensége eljegyzése alkalmából érte.

2. Gróf Csáky Albin ő Nagyméltóságához, mint az egyesület örökös tiszteletbeli elnökéhez a közgyűlés legmélyebb tiszteletét és nagyrabecsülését tolmácsoló távirat intéztessék.

A közgyűlés ez indítványokat egyhangulag elfogadja és azok foganatosisásával megbizza az elnökséget.

3. Béla város tanácsának azt az indítványát, hogy a jövő 1897. évi közgyűlés Barlangligeten tartassék, a közgyűlés egy szavazattöbbséggel elfogadja.

Ezzel az elnök megköszönve a tagok szíves megjelenését, a gyűlést berekeszti.

Fischer Miklós,
ügyvivő alelnök mint elnök.

Nikházy Frigyes,
a M. K. E. titkára.

Jegyzőkönyv

az 1896. augusztus hó 18-án Ó-Tátrafüreden, majd folytatólagosan a Felkai völgyben lévő »Sziléziai menedékház«-ban tartott gyűlésén.

Az elnökség indítványozza, hogy a Gerlachfalvi-csúcs Ferencz József-csúcsnak neveztessék el.

A központi választmány felhatalmazza az elnökséget, miszerint a magyar kormánynál tegye meg a szükséges lépéseket az iránt, hogy a Gerlachfalvi-csúcs, hazánk legmagasabb orma, ezentúl örök időkre »Ferencz József-csúcs«-nak neveztessék, azért, hogy ő felségének nevét — reméljük a messze jövőben — ne csak a történelem örökítse meg, hanem neve éljen a hálás nemzedék ajkán még akkor is, mikor az évszázadok viszontagságai már régen szétszórták a millenniumi emlékek porát is.

Ezzel a nagy lelkesedés közepette tartott emlékezetes gyűlés véget ért.

Fischer Miklós,
ügyvivő alelnök mint elnök.

Nikházy Frigyes,
titkár.

Jegyzőkönyv

felvétellett a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának 1897. évi április hó 28-án Iglón tartott gyűlésén.

Jelen voltak :

Fischer Miklós elnök, Róth Márton alelnök, Marcsek Andor pénztáros, Nikházy Frigyes titkár s következő választmányi tagok: Arányi Antal, Dannhauser Rezső, Dr. Hajnóczy József, Koromzay György, Kövi Imre, Lövy Mór, Weber Samu, Zimann János.

Tárgyak :

I.

Elnök üdvözlőlvén a megjelent tagokat, megnyitja a gyűlést és az előző választmányi gyűlés felolvasott jegyzőkönyvét hitelesítettnek nyilvánítja.

Ennek kapcsán jelenti elnök, hogy a Gerlachfalvi-csúcs elnevezése tárgyában leérkezett a m. kir. belügy-miniszter útján Ő Felségének Ferencz József apostoli királynak legmagasabb engedélye, mely következőleg hangzik: »Ő császári és apostoli királyi Felsége a kabineti irodának f. é. január hó 20-án 48. szám alatt a Felség személye körüli miniszter úrhoz intézett közleménye szerint a »Magyarországi Kárpátegyesület« kérelmére legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a gerlachfalvi Kárpáthegyecsúcs, legmagasabb nevérol »Ferencz József csúcs«-nak neveztessek. Miről a vármegye közönségét a Magyarországi Kárpátegyesület kérvényének a mellékletekkel együtt ./ alatti megküldése mellett tudomás és további megfelelő eljárás végett értesitem. Budapesten, 1897. évi február hó 7-én. Perczel s. k.

A választmány ő Felségének eme legmagasabb elhatározását hazafias lelkesedéssel és hódolatteljes tisztelettel veszi tudomásul.

Ugyancsak a felolvasott jegyzőkönyv kapcsán jelenti elnök, hogy e napokban tartotta a vármegye által az egyesület segélyezése ügyében kiküldött bizottság ülését, melyen az egyesületi elnökségi tagok is részt vettek és melyen megállapítottak az erkölcsi és anyagi támogatás ama módozatai, melyek a vármegyei törvényhatósági közgyűlés elé fognak terjesztetni elfogadás végett.

II.

A Keleti Kárpátok-, az Iglói-, Zólyommegyei-, Egri Bükk-, Gölniczbányai-, Lőcsei-, Sziléziai osztályok jelentéseit, melyek élénk egyesületi életrol és tevékeny működésrol tanuskodnak, valamint azoknak mult évi zárszámadásait a választmány örvendetes tudomásul veszi.

A választmány tudomásul veszi és helybenhagyja a nevezett osztályok 1897. évi előirányzatait is, kivéve a sziléziai osztályét, melyet felszólit, hogy tekintve az egyesületnek szűk anyagi körülményeit, melyeknél fogva ez évben semmi esetre nem nélkülözheti az osztályjárulékokat, valamint tekintetbe véve azt a körülményt, hogy a központ nevezett osztályt 4 év alatt mintegy 1600 frttal segélyezte, az idei előirányzatban okvetlenül vegye fel a 40%-nyi központi illetékeket.

Örvendetes tudomásul szolgál, hogy a »Keleti Kárpátok osztálya« kebelében »Gutin vidéki bizottság« név alatt egy új alosztály keletkezett, melynek hivatása lesz Felső-Bánja környékét kultiválni. A Keleti Kárpátok

osztályának kérésére ezen bizottság tagjainak 40%-nyi központi illetményei az 1897. és 1898. évekre elengedtetnek.

III.

A múzeum elnökségének jelentése, 1896. évi zárszámadása és 1897. évi előirányzata tudomásul vétetik.

IV.

Elnök jelenti, hogy a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az egyesületi múzeum épületének kibővítésére 1000 frt segélyt utalványozott ki.

A választmány hálás köszönetet szavaz a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak.

V.

Előterjesztetik az 1896. évi zárszámadás, valamint a számvizsgáló-bizottság jelentése.

A választmány tudomásul veszi a zárszámadást, valamint a számvizsgáló bizottság jelentését és úgy a pénztárosnak lelkiismeretes és pontos működéseért, mint a számvizsgáló bizottsági tagoknak fáradságukért köszönetet szavaz.

Elnök jelenti, hogy a millennáris kiállításra fordított költségeknél mintegy 1300 frt mint különböző tárgyakba befektetett beruházás szerepel, mely tárgyak a múzeum tulajdonába mennek át.

VI.

Előterjesztetik az 1897. évi előirányzat.

A választmány az előirányzatot elfogadja.

VII.

Az építő bizottság elnöke előterjeszti az ez évi munkaprogrammot. E szerint a zöldtavi menedékház teljesen be fog rendeztetni, úgy hogy az az idény kezdetén a turistaközönség rendelkezésére lesz bocsátható. Hogy a menedékházból, mint kiindulási pontból tehető kirándulások megkönnyítsenek, több közelfekvő, szép kilátást nyújtó csúcsra, nevezetesen a Greinerre vezető gyalogösvénynek elkészítése válik szükségessé. Ez okból felhatalmazza a választmány a szepes-bélai választmányi tagokat, hogy erre a célra 300 frt kölcsönt vegyenek fel, mely egymás után következő három év alatt 100 frtos részletekben a központ által fog visszafizettetni.

Ezenkívül elhatározza a választmány, hogy új utakat épít a Kereszthalom alatt, valamint a Trigantól kezdve fel a Poprádi-tóig, mely utóbbi út költségeinek viselésére vagy legalább azokhoz való hozzájárulásra fel fog kéretni a Poprádi-tó melletti menedékház birtokosa, Máriássy Ferencz úr.

Mint hogy a Magas-Tátra éjszaki oldalán a galicziai helytartósági kormány hathatós segélye mellett kényelmes út épült Zakopanétól Lissa Polanáig és innen fel a Halastóig, kívánatos és a turistaforgalom emelésére nagyfontosságú, hogy a magyar oldalon végigvezető turista út az előbbivel összeköttetésbe hozassék; e végett szükséges, hogy a Javorinától-Lissáig terjedő, mintegy 2 km. hosszú útszakasz kiépíttessék. Ez okból felkéri a választmány Szepesmegye közönségét, hogy ezt az útszakaszt vegye fel a törvényhatósági utak közé és építse ki minél előbb.

VIII.

Felolvasásra kerül az egyesületnek Késmárk városával kötött szerződése, mely a Zöldtavi menedékház birtokviszonyaira vonatkozik. A választmány helyeslőleg tudomásul veszi a szerződést; egyszersmind kéri Késmárk sz. kir. város tanácsát, hogy azt a 30 frtot, melyet az egyesületnek 1894—96. évekre bérösszeg gyanánt kellene fizetnie, engedje el, annál is inkább, mivel az egyesület a menedékháznak eddig még hasznát nem vette.

A menedékház bérbeadásával az elnökség bizatik meg.

Egyszersmind elhatározza a választmány, hogy a menedékháznak ünnepélyes megnyitása a közgyűlés utáni napon, augusztus 2-án fog végbemenni.

IX.

Administratív ügyek.

Elnöknek azt a jelentését, hogy a Kassa-Oderbergi vasut igazgatósága az országos kiállításra készült nagy fényképeket, Divald K. id. pedig több fényképalbumot az egyesületi elnökség kérelmére az egyesületi múzeumnak ajándékozta, örvendetes tudomásul veszi és adományozóknak hálás köszönetet szavaz.

Köszönetet szavaz a központi választmány a Zólyommegyei osztálynak is, mely múzeumunkat szintén egy nagy és szépen kiállított albummal gazdagította.

Szintugy elismerését és köszönetét fejezi ki a választmány a Keleti Kárpátok, az Iglói- és Zólyommegyei

osztályoknak azért az élénk érdeklődésért, melylyel az egyesület millenniumi kiállításán résztvettek.

A szepes-szombati erdőtársaság azon kérelmét, hogy engedtessek meg neki, hogy az idei Évkönyv mellé a Tarpatak prospektusát egy-egy példány után fizetendő 2 krajczár lefizetése mellett mellékelhesse, a választmány teljesíti azzal a feltétellel, hogy ezáltal az Évkönyv szállításában túlkiadás nem fog származni.

Szepesmegye törvényhatósága felkérendő, hogy a Tátrafüredtől—Tarajkára vezető úton a bérkocsidíj 3 frt-ban állapitassék meg.

A szepes-szombati erdőtársaság azon elhatározását, hogy ezentúl az egyesület építési költségeihez évenként minden szoba után fizetendő egy koronával fog hozzájárulni, hogy nagyobb társaságok kirándulása alkalmával a Tarpatak szállóban személyenként fizetendő 40 krért éjjeli szállást ad és hogy a Tarpatak-szálló körül minden irányban útjelzést fog végezni, a választmány örvendetes tudomásul veszi.

Béla városának 10 frtos adományáért a választmány köszönetet szavaz és örvendetes tudomásul veszi a szepes-bélai választmányi tagoknak azt a jelentést, melynél fogva a barlangligeti Concordia-, Vaskapu- és Szepes-Béla-társaságok 10—10 frttal járulnak az építési költségek fedezéséhez.

Molnár Károly kolozsvári lakosnak azt a kérelmét, hogy a Zöld- és Fehér-tavak közelében lévő egyesületi utakat az általa készitendő aetherikus olajok szállítására felhasználhassa, csak úgy véli teljesíthetőnek, ha az utak használatáért évenként 25 frtot fizet és nagyobb rongálások esetén ezeknek saját költségén való helyreállítására kötelezi magát.

Rusznak András stolai lakosnak, 10 éven át volt kalauznak a választmány egyszersmindenkorra 10 frtnyi segélyt szavaz meg.

A bécsi »Alpiner Reise-Club«-ot, mely bejelenti megalkulását, a választmány szívélyesen üdvözli és szerencsét kíván működéséhez.

A kassai póstaigazgatóság értesíti az egyesületet, hogy kérelmét, mely egy Csorba-tó — Barlangliget közt létesítendő mozgó póstára vonatkozott, nem teljesítheti.

Ezzel elnök az ülést berekeszti.

Fischer Miklós,
elnökhelyettes.

Nikházy Frigyes,
titkár.

Elnöki jelentés.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Mielőtt egyesületünk mult évi működésének vázolásába bocsátkoznám, egy szomorú kötelességet kell teljesítenem; meg kell emlékezmem ama mélyen megrendítő csapásról, mely Károly Lajos cs. és kir. főherczeg ő Fensége elhunytával a Felséges királyi családot és a magyar nemzetet érte, s mely mélyen lesújtotta a Magyarországi Kárpátgyesületet is. Mert hiszen az Istenben boldogult éveken át egyesületünk legmagasabb védnöke, hű és odaadó pártfogója volt.

A hatalmas, életerős uralkodó törzs egyik kimagasló, legnemesebb ágának letörésével letört egyesületünk fájának koronája is és fájdalommal telt gyásznak sötét homálya borítja annak lombzatát.

Első fájdalomunkból felocsudva, szomorú kötelességet teljesítettünk, midőn az elhunyt gyászba borult özvegye, Mária Thérézia cs. és kir. főherczegnő ő Fensége előtt a Magyarországi Kárpátgyesületnek elfelejthetetlen protektora gyászos elhunytá fölötti legmélyebb fájdalomunknak és kegyeletteljes részvételünknek kifejezést adtunk, biztosítván ő Fenségét, hogy a mint az Istenben megdicsőült az ő nemes szívébe zárta volt egyesületünket, úgy az ő soha el nem homályosuló emlékezete örökké élni fog a mi hálatelt keblünkben!

* * *

Áttérve jelentésemre, midőn a Magyarországi Kárpátgyesületnek a lefolyt évben kifejtett működéséről számot adni kívánok, azt az édes reményt táplálom, hogy jelentésem mindenkiben azt a meggyőződést fogja kelteni, hogy egyesületünk központi vezetősége, válllvetve annak választmányával, fáradhatatlanul és megszakítás nélkül azon munkálkodott, hogy az egyesületi élet élénkségét fokozza, az egyesület segédforrásait, s így munkaképességét gyarapítsa, tekintélyét, jó hírnevét úgy itthon hazánkban, mint a külföldön emelje és annak feladatait és céljait legjobb tehetsége szerint a megvalósulás elé vezesse.

E célból részt vesz egyesületünk az 1893. évi közgyűlés határozata értelmében az ezeréves emlékűnnep alkalmából rendezett országos kiállításon. A központi választmány és az e mellé választott kiállítási bizottság mindent elkövetett, hogy az egyesület kiállítása méltó legyen multjához, hivatásához és hiven tüntesse fel 22

évi működése eredményeit. S azt hiszem, e czélt el is értük, mert a ki megtekinti kiállításunkat, az meggyőződhetik egyesületünk életrevalóságáról, nemzetgazdasági fontosságáról és kulturális missiójának hű és lelkiismeretes betöltéséről. Egyesületünk kiállítása úgy terjedelme, mint gazdagságánál, valamint a szükségessé vált beruházások és berendezéseknél fogva tetemes költségeket okoz az egyesületnek, melyeket áldásos működésének egynehány évre való megbénítása nélkül csak úgy lesz képes fedezni, ha az egyesület t. cz. tagjai és pártfogói ezuttal sem tagadják meg becses támogatásukat az egyesülettől.

Gyakorlati tekintetben egyesületünk központi vezetősége működésének sulypontját a Zöldtavi menedékház építésére helyezte. E czélra részint adományok, részint részjegyek útján mintegy 3000 forint gyűlt össze; ebben az összegben benne van a Frigyes főherczeg ő cs. és kir. Fensége által legujabban beküldött 100 frtos adománya, melyért ő Fenségének e helyről is leghálásabb köszönetemet mondani, el nem mulaszthatom. A begyűlt összeg elégtelennek bizonyult arra, hogy a központ eredeti tervét végrehajtsa, s így, hogy egy égető szükségnek eleget tegyen, kénytelen volt a menedékház eredeti terveit kisebbre szabni. Az új menedékház, mely a Zöld-tó északi partján, nem messze a Zöld-tavi patak kifolyásától áll, e nyár folyamán teljesen fel fog épülni és egy verandából, vendéglő helyiségből és négy vendégszobából fog állni. Az építésre való felügyeletet Kaltstein Ágost és Koromzay György választmányi tagok voltak oly szívesek elvállalni, mely szívességükért fogadják a közgyűlés nevében is köszönetemet.

Az utépítések tekintetében az egyesület a legnagyobb tevékenységet a bélai mészhavasokban fejtette ki. A meglevő utak javíttattak, részben kibővítettek; egészen új ut épült a Weidau-tól a Zöld-tóhoz; az ut két méter széles és kocsival is járható. Béla városának támogatása és Kaltstein Ágost, mint ennek az utépítésnek körületekinő és gyakorlati érzékkel bíró vezetője, nagyban könnyítettek az egyesület feladatán.

A felkai-völgyben lévő utak szintén kijavíttattak és a gyalogösvény, mely a Lengyel-Nyereg-től a Kis-Viszokára vezet, járhatóvá tétetett.

Köszönet illeti Szmrecsányi Pál szepesi püspök ur ő Méltóságát, ki az egyesület kérelmére a Szepes-Sümegtől a Lapis refugii-ra vezető utat jó karba helyeztette és a Lucsívna mellett fekvő és gyönyörű kilátást nyújtó Kecse-

hegyen egy kisebb menedékházat épít, valamint Szentiványi József és Weszter Pál földbirtokos urakat, kik az utépítésnél az egyesületnek szintén segítésére voltak, a mennyiben előbbi a Csorba-tótól fel a Bástyafensikra a Triganig vezető új utat építtetett, melyen kényelmesebben lehet a poprádi tavat elérni, utóbbi pedig a turista ut mentén egy Széplaktól Új-Tátrafüredig vezető árnyas gyalogsétantat csináltatott.

Az építési költségekhez a múlt évben is hozzájárultak Ó-Tátrafüred 100 frttal, Máriássy Ferencz földbirtokos ur és a szepes-szombati erdőtársaság telepeiknek megfelelő összeggel; fogadják nagylelkűségükért hálás köszönetünket és szolgáljanak követendő példakul a többi Tátra telepeknek, a melyek részéről évről-évre hozzájuk intézett kérelmeinkkel következetesen elutasítottunk.

A turistaforgalom emelésére irányult törekvéseink sem pihentek, s e tekintetben elismeréssel kell adóznunk a kassa-oderbergi vasut üzletvezetőségének, mely megkereséseinknek nagyrészt készséggel eleget tesz. Így legujabban a múlt évben nyújtott azon kedvezményt, hogy a Magas-Tátra látogatói részére Teschen, illetve Oderbergről Poprád-Felka és Csorbára mérsékelt áru menettérti jegyek kiadassanak, ha bizonyos számú tagból álló turista-társaság jelentkezik, a folyó évi idényre oda terjesztette ki, hogy az egyesület tagjai a kérdéses kedvezményt hétköznapiokon és mint egyes utazók is igénybe vehetik. Hasonló kedvezményt élveznek a hozzánk érkező turisták a porosz vasutakon is. Ugyancsak kedvezményes menettérti jegyeket bocsát ki a kassa-oderbergi vasut Kassáról és Eperjesről Poprád-Felkára és Csorbára, melyek érvényességi időtartamának meghosszabbítása iránt megtettük a kellő lépéseket.

Dicséret illeti a kassa-oderbergi vasut igazgatóságát azon nemeslelkű tényeért, melynél fogva egyesületünk közbenjárására hathatós anyagi támogatásban részesítette egy újabb Tátra-kalauz kiadását. A kalauz egyesületünk közreműködésével Singer és Wolfner diszes kiadásában és dr. Szontagh Miklós szerkesztésében jelent meg. Melléklete 2 térkép és a három Tátrafüred környékének Dénes Ferencz választmányi tag által nagy pontossággal készített tervrajza. Benne megtalálja ugy a fürdővendég, mint a turista mindazt, a mi érdekkörébe esik és az a körülmény, hogy ugy magyar, mint német, amelletts olcsó kiadásban jelent meg, nem csekély hatással lesz a Magas-Tátra turistaforgalmának emelésére.

A központi választmánynak a kulturális célok irányában érvényesített munkálkodása ez évben is első sorban az Évkönyvre terjedt ki, mely Lövy Mór választmányi tag és Nikházy Frigyes egyesületi titkár szerkesztése alatt 2600 magyar és 1600 német példányban 13 ivnyi vastagságban 3 képpel és 2 műmelléklettel jelent meg. Magában foglalja Erzsébet királynő ő felségének a múlt évben a Magas-Tátrában tett legmagassabb látogatásáról való megemlékezést; továbbá dr. Steinernek az egyesület által 200 frt pályadíjjal jutalmazott munkáját: »A Magas-Tátra közeteinek ismertetése ipari célok szempontjából.« Dénes Ferencz, Siegmeth Károly, Weber Samu, dr. Szontagh Miklós, Münnich Sándor és Homonnai R. Márton szakavatott dolgozatait, több érdekes apró közleményt, az egyesület múlt évi tevékenységének összes, fontosabb mozzanatait felölelő közleményeket, melyek alkalmasak arra, hogy ébren tartsák az egyesület céljai iránti érdeklődést, ápolják és fokozzák az egyes tagok között az összetartozás érzetét.

A múlt évben fejeztettek be a katonai földrajzi intézet közegei által a Magas-Tátra új felmérései, melyeket a cs. és kir. hadügyminiszter ur egyesületünk kérelmére elrendelt.

A kiküldött térképezők, daczolva az idő viszontagságaival és legyőzve a legnagyobb akadályokat is, nagy fáradtsággal végezték nehéz munkájukat, melynek alapján új és pontos térkép fog készülni, mely nem csekély kihatással lesz a Magas-Tátra alapos ismeretére; ezenkívül számos, igen érdekes felvételt eszközöltek és egész sorát a fényképeknek készítették el, melyek millenáris kiállításunk hadügyi csoportjában láthatók. Egyesületünk Elnöksége kötelességének ismerte úgy a katonai földrajzi intézet igazgatóságának, mint az egyes közreműködött térképezőknek derék munkájukért az egyesület köszönetét kifejezni.

Az egyesület által megszerzett, a Magas-Tátrát s a szepes-gömöri érczhegységet ábrázoló domborművű térképeket befestettük, az egyes kulturákat a katonai földrajzi intézet által rendelkezésünkre bocsátott oleáták alapján a térképeken feltüntetettük, ezeket keretbe foglaltattuk és üvegfedéllel láttuk el, hogy méltó köntösben jelenhessenek meg a millenáris kiállításon, hol méltán feltűnést is keltenek. Ugyancsak az egyesület Forberger Vilmos által a kiállítás számára több sikerült képet rajzoltatott, melyek motivumai a Magas-Tátrából vannak véve és későbbben műmellékletekül fognak az Évkönyvben felhasználtatni; valamint kitömetett több sást, egy zergepárt

és más tátrai állatokat, hogy azok a kiállítási szikla csoportozatokat diszítsék.

Egyesületi muzeumunk a lefolyt évben is minden irányban gyarapodott; bevétele örvendetesen fokozódik: felszerelése, berendezése a kiállításra készített tárgyakkal nagyban fog gazdagodni; könyvtára ez idén is számos rokonczélu bel- és külföldi egyesülettel, tudományos intézetekkel, földrajzi, természetrajzi, földtani és műszaki társulattal folytatott csereviszony folytán, valamint Ordódy István újabb adományá által értékes művekkel gyarapodott. A muzeum-épület kibővítése tárgyában ujabban tett felterjesztésünk, melyet Kulmann képviselő úr szíves volt a Nagymélt.vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak személyesen átnyujtani, mindezideig elintézését még nem nyert.

Az osztályok működését vázolvá örömmel jelenthetem, hogy osztályaink nagy része feladatának magaslatán áll és lankadatlanul tör azon cél felé, melyet maga elé kitűzött.

Elöl jár a munkában a »Keleti Kárpátok osztálya,« mely a mult évben főfigyelmét a Máramarosra és különösen annak az uj vasut által a turista forgalom számára megnyitott Felső-Tisza vidékére irányította. Ugyanitt a Tisza forrásoknál tartja ez idén augusztus hó 23-án közgyűlését, mely alkalommal a Hoverla alatt épült uj menedékház fog felszenteltetni. A közgyűléssel nagyobb kirándulást köt össze, melyre a t. cz. egyesületi tagok figyelmét e helyről is felhívjuk. Nagyobb tevékenységet fejtett ki az osztály még az aggteleki barlang körül és a szadellői völgyben. Az osztály az anyaegyesület millennáris kiállításának keretében jelentékeny mértékben részt vesz a kiállításon.

Az iglói osztály a mult évben működése területén 1760 m. hosszú utakat épített. 256 km. hosszú utakat jelzett; a menedékházakat kijavittatta, forrásokat foglalt és turisztikai kiállítással összekötött előadásokat rendezett.

A sziléziai osztály élénk tevékenysége a turisztika terén a mult évben sem csökkent; tagjainak száma napról-napra növekszik, úgyhogy már ma eléri a 700-at és egy-két év mulva több tagot fog számlálni, mint magyarországi osztályaink összesen. A mult évben a felkai völgyben épült menedékházban, mely kitűnő támpontul szolgál a Kis-Viszoka, a Nagy-Szalóki és a Gerlachfalvi-csúcsok megmászása, valamint a Halas-tóhoz való átjárat számára, többféle javítást eszközölt, kocsihelyet, istállót és jégpinczét építtetett. Az osztály a Magas-Tátra iránti érdeklődésnek a külföldön való fokozása céljából

fenntart egy tudakozódó irodát, mely ingyen szó és írásbeli felvilágosítást ad és tömeges kirándulások rendezésével, felolvasásokkal, tér- és fényképekkel igyekszik a külföldieket hegységünkbe téríteni.

Az »Egri Bükk« osztály is túlesett a kezdet nehézségein és a tett mezejére lépett, a mennyiben az Eger város közelében emelkedő »Eged« hegy tetején egy »Árpád« kilátótornyt és menedékházat épít és az ahhoz vezető utakat helyreállíttatja.

A Zólyommegyei osztály, mely több éven át pihent, új életre ébred a lefolyt évben és az osztály élére állott elnök, Csipkay Károly alispán úr biztosítékot nyújt arra nézve, hogy az osztály a jövőben hivatásának meg fog felelni. Már a múlt évben épített egy másfél kilométer hosszú utat a »Vartovka« nevű őrtoronyhoz, valamint egy 3.8 km. hosszú gyalogösvényt a szépkilátású Gyömbérre. A kiállításon is egy Zólyommegye nevezetesebb tájainak fényképeit magában foglaló tartalmas albummal vesz részt.

A lipitói osztály daczára többszörös felszólításnak, sem jelentést, sem zárszámadást nem küldött be. — A Gölnicz-völgyi és aldunai osztály most szervezkednek újra.

Végig tekintve a jelentésemben foglalt adatokon, majdnem mindenütt a serény munkásság, az önzetlen buzgóság, a mindinkább fokozódó áldozatkészség örvendetes képét látjuk. Sokat elértünk ez ideig is, de hogy a jövőben még többet elérjünk, még többet teremthessünk, hogy a külföldi hasonló irányu egyesületek haladásával lépést tarthassunk: nemcsak nagyobb áldozatkészséggel, fokozottabb buzgósággal és körültekintőbb élelmességgel kell szolgálnunk a nemes ügyet, hanem szükséges minden eszközt megragadnunk arra, hogy végre megtörjük a természeti szépségek és nagyszerűségek iránt táplált közönyösségnek hideg jégpáncélját, mely még mindig a magyar társadalom zömét borítja.

S ebben a törekvésben minden igyekezetünk, minden fáradságunk hajótörést fog szenvedni, vagy legfeljebb igen csekély reményekkel biztató révpartra juthatni, ha magunkra maradunk hagyva, ha nem szögdőnek hozzánk minél többen, kik küzdelmeinkben segítenek. S ezért felkérem a tisztelt választmányi tagokat, az egyesület képviselőit és annak minden egyes tagját, hogy igyekezzenek, kiki tehetsége és működési köre szerint, a turistaságot minél nagyobb arányokban terjeszteni.

Igyekezzenek a nagy közönség előtt a valódi turistaság fogalmát feltárni, mely nem abban találja értékét

és feladatát, hogy mint sportkedvelők és utazni vágyók minél több vidéket vasutakon, kocsikon, keresztül bolyongjunk, hanem mint a melynek mélyebb értelme, mélyebben fekvő céljai vannak; értessék meg közvetlen környezetükkel, hogy a valódi turistaságnak, s így egyesületünknek, is nemcsak külső, anyagi feladatai vannak, hanem hogy egy magasabb, ideálisabb célért is küzd, hogy felakarja tártani a legegyszerűbb polgára előtt hazai vidékeink szépségeit és becsét nemcsak azért, hogy azokat megszeressék, hanem hogy az azokhoz való hű ragaszkodásuk, a bennök feltalált gyönyörökkel való megelégedettségök, az általuk felkeltett öntudatuk mindinkább megerősödjék; hassanak oda mindenkinél, kivel érintkeznek, hogy szeresse meg a természetet, de ne csak azért, hogy jelenségeinek örvendjen, hanem hogy a természet egy alkotórészének tekintse és érezze magát, melylyel örömeit és fájdalmait egybeolvasztja.

Meg kell értetni a nagy közönséggel, hogy törekvésünk nemcsak örömet, üdülést és tanulságot szereznek, hanem egyszerűségre, nélkülözésekre és testedzésre is szoktatnak hogy alkotásaink nemcsak nemzeti gazdasági, hanem népnevelési szempontból is üdv- és áldást hozók! Mert hiszen fejleszteni akarjuk a természeti szépségek és nagyszerűségek iránti fogékonyság érzékét, mely úgy a kedélyre és hangulatra, mint a jellemre és tetterőre nemesítőleg, nevelőleg hat; fejleszteni akarjuk a természet iránti szeretetet, mely szellemi létünknek egyik lényeges alkotórésze.

A közelfekvőnek, a honinak feltárása és ápolása által küzdeni akarunk a közvetlen kínálkozó sajátunknak kicsinylése, megvetése és idegen vidékeket hajhászó hajlamunk ellen; az otthon megbecsülésének ápolása által fejleszteni akarjuk a magyar érzést, a hazaszeretetet!

Ebben segítsen minket egyesületünk minden egyes tagja, azzal az ügyszeretettel és lelkesedéssel, melyet az ügy megérdemel és akkor egyesületünk nem csak egyes vidékek boldogítására, hanem egész hazánk javára is élni, nőni és virágozni fog!

* * *

Tőlem, fájdalom, megtagadta a sors, hogy ebben a nemes munkában, ebben a férfias küzdelemben a jövőben is részt vegyek. Megrongált egészségi állapotom arra kényszerít, hogy elhagyjam azt a kört, melyben csak örömet, csak nemes jó indulatot találtam, hogy elhagyjam azt a helyet, melyről a minden oldalon talált rokonszenvet, az irántam tanúsított bizalmat, — mig erőim engedték —

hasznló rokonszenvvel és az egyesület érdekeinek előmozdításával igyekeztem viszonzni. S most midőn búcsút kell vennem ettől a helytől, fogadják az egyesület mélyen tisztelt tagjai egyenként és különösen az egyesület buzgó tisztviselői, kiknek munkakedve, ügyszeretete nagyban megkönnyítette feladatomat, legmélyebb köszönetemet irántam tanusított jóvoltukért és oly gyakran nyilvánult bizalmukért, melynek nagybecsü emlékét hálásán megőrizendem és tartsák meg számomra ezentul is azokat a barátságos érzelmeket, melyekkel engem működésem alatt boldogítottak!

Tátra-Vilmosháza, 1896. jul.

Gróf Migazzy Vilmos,
a M. K. E. elnöke.

A Magyarországi Kárpátegyesület alapítványainak kimutatása 1896. decz. 31-én.

I. Alapító tőke:

Központ tartozása	frt 1800.—
Az egyesületi muzeum tartozása	» 2000.—
Volt Tátraosztály	» 3000.—
Keleti Kárpátok osztályának tartozása	» 1000.—
Szep. hitel-bank Lőcse, 7202. sz. betétkönyv (alapító tőke) 1895. decz. 31-én	frt 303'12
1896. évi kamatok	» 12'24
1896. decz. 31-én	» 315'36
Szep. hitelbank Lőcse 7992. sz. betétkönyv (kalkulaz tőke) 1895. decz. 31-én	» 79'14
1896. évi kamatok	» 3'18
1896. decz. 31-én	» 82'32
Szepes-iglóói hitelintézet 16720. sz. betétkönyv 1895. évi decz. 31-én	frt 1850'88
1896. évi kamatok » 18'43	frt 1869'31
Le a millenniumi kiállításra kölcsön vett	» 1800.—
	frt 69'31
	<u>frt 8266'99</u>

II. Ordódy K. István alapítványa:

Szep. hit. bank Lőcse 7305. sz. betétkönyv 1895. decz. 31-én	frt 179'28
1896. évi kamatok fele	» 3'58
1896. decz. 31-én	frt 182'86
	<u>Összesen: frt 8449'85</u>

Megvizsgáltatott és mindenben helyesnek találtatott.

Lőcsén: 1897. évi április hó 24-én.

Dénes Ferencz,
számv. tag.

Kompanyik Coelestin,
számv. bizotts. elnök.

BEVÉTEL.

A M. K. E. bevételei és
az 1896-ik

	frt	kr.	frt	kr.
I. Tagsági díjak:				
1. Központi tagsági díjak:				
4 tag után 1895-re	8	—		
1258 » » 1896-ra	2562	97		
5 » » 1897-re	10	—		
2. Osztályok 40%-es járulékai:				
Egri Bükk osztály 64 tag után 1895-re	51	20		
Gölniczvölgyi » 28 » » 1896-1a	22	40		
Iglói » 82 » » »	65	60		
Zólyom megyei » 83 » » »	66	40	2786	57
3. Alapító tagsági díj:			100	—
II. Kiadványok és hirdetések:				
Kiadványok eladása	14	52		
Jelvények »	20	90		
Hirdetések	113	75	149	17
III. Különféle bevételek:				
Zöldtavi menedékház tőkéjének kamatja	15	29		
Zöldtavi menedékházra	1128	—		
Kölcson a millenáris kiállításra . . .	1800	—		
Adományok a kiállítás költségeire . .	42	—		
Singer és Wolfner adománya	100	—		
Építkezésre telepektől	14	—		
Adományok a kilátó toronyra	30	—		
Adományok az observatoriumra	13	50		
Poprádon tartott hangverseny jövedelme	64	70		
Tátrafüreden » bál »	25	—		
Lóbarczák után	51	—		
Földmiv. miniszteriumtól visszatérített szállítási költségek	92	96	3376	45
Pénztári maradék 1895-ből			1329	36
Összes bevétel 1896-ban			7741	55

Megvizsgáltatott és mindenben helyesnek találtatott.

Lőcsén, 1897. évi április hó 24-én.

Dénes Ferencz, s. k.
számvizsgáló tag.

kiadásainak kimutatása évben.

KIADÁS.

	frt	kr.	frt	kr.
I. Kezelési költségek:				
1. Tiszteletdíjak	500	—		
2. Irodai költség:				
a) Iroda lakbére, takarítása stb. 154'—				
b) Irnokok 4'—				
c) Nyomtatványok 133'05				
d) Okmány- és levélbélyegek . 67'50				
e) Sürgönyök és szállítás . . 27'35	385	90		
3. Utazási költségek	76	85		
4. Tagsági díjak beszédese	17	55	980	30
II. Kulturális kiadások:				
1. Évkönyv:				
a) Számla 1895-ből 896'95				
b) Műmellékletek 255'26				
c) Szerkesztői és szerzői tiszteletdíj 120'—				
d) Évkönyv szétküldése . . . 130'15	1402	36		
2. Domborművű térképekre	174	15		
3. Millenáris kiállítás	1996	27	3572	78
III. Építési kiadások:				
1. Menedékházra	2200	—		
2. Utjavítás	154	99	2354	99
IV. Különféle kiadások:				
1. Tartozások visszafizetése	550	—		
2. Kisebbségi kiadások	31	52	581	52
Összes kiadás 1896-ban			7489	59
Pénztári maradvány egyenlegül			251	96
			7741	55

Kompanyik Coelestin, s. k.
számvizsgáló bizottsági elnök.

A M. K. E. előirányzata az 1897. évre.

Bevételek:

I. Tagsági díjak:

10 központi tag után 1896-ra	frt	20'—
1200 » » » 1897-re	»	2400'—
Liptói osztály hátráléka 1892—96.	»	180'—
Egri Bükk osztály hátráléka 1896-ra	»	52'—
Keleti Kárpátok osztálya 1897-re	»	240'—
Sziléziai osztály 1897-re	»	500'—
Zólyommegyei » »	»	62'—
Iglói » »	frt	62'—
Gölniczvölgyi » »	»	24'—
Egri Bükk » »	»	52'—
Liptói » »	»	40'—
Lőcsei » »	»	64'—
		<u>frt 3696'—</u>

II. Kamatok frt 130'—

III. Kiadványok és hirdetések:

Kiadványok eladása	frt	40'—
Jelvények és oklevelek eladása	»	20'—
Hirdetések	»	100'—
		<u>frt 160'—</u>

IV. Különféle bevételek:

Tátratelepek részéről	frt	250'—
Hangverseny, bál stb.	»	50'—
Pénztári maradék 1896-ból	»	252'—
Zöldtavi menedékház bérlete	»	150'—
A Zöldtavi menedékház építési kiadásaira részjegyek jegyzése	»	472'—
		<u>frt 1174'—</u>

V. A m. kir. vallás- és közokt. miniszter által a muzeum kibővítésére utalványozott frt 1000'—

Összesen: frt 6160'—

Kiadások:

I. Kezelési költségek:

Tiszteletdíjak	frt	500'—
Iroda lakbéré, fűtése	»	180'—
Irnokok	»	50'—
Nyomtatványok	»	120'—
Ökmány és levélbélyegek	»	100'—

Sürgönyök, szállítások	frt	70'—
Utazási költségek	»	100'—
Tagsági díjak beszédése	»	20'—
		frt 1140'—

II. Kulturális kiadások:

Évkönyvszámla 1896-ból	frt	1200'—
Műmellékletek	»	200'—
Szerkesztő- és szerződíjak	»	120'—
Évkönyv expedálása	»	120'—
Domborművü térképek	»	180'—
Magas-Tátra látóképe	»	200'—
		frt 2020'—

III. Építkezések:

Zöldtavi menedékházra	frt	700'—
Menedékház berendezése	»	800'—
Utjavítás	»	300'—
Tarajkai kilátó toronyra	»	100'—
		frt 1900'—

V. A muzeum kibővítésére kapott államsegély elhelyezése . . .		frt 1000'—
		frt 6160'—

Igló, 1897. márczius 18-án.

Marcsek Andor,
pénztáros.

A „Magyarországi Kárpát Egyesületi Muzeum pénztárának“ 1896. évi zárszámadása.

A) Bevételek:

Pénztári készlet 1895-ből	frt	183'95
Bexheft Mór ajándéka	»	100'—
Muzeumi adományok	»	67'40
Tagsági díjak	»	33'—
5 ⁰ / ₀ kamatok 2000 frt tőke után	»	100'—
4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ kamatok 2000 frt tőke után	»	90'—
Burchhardtnénak adott előleg visszafizetése	»	30'—
Eladott aranypénzért	»	10'50
Tőke kamatok	»	5'71
Eladott tárgyak után	»	3'—

Összesen: frt 623'56

B) Kiadások :

Album	frt	9'37
Biztosítások	»	27'10
Koszoru a pénztáros sirjára	»	8'70
Burchhardtnének előleg kosztért	»	30'--
Munkadíjak a muzeumi szolgának	»	61'20
10 szekér kavics à 85 kr.	»	8'50
Különféle eszközök, posztó, festék etc.	»	33'70
Sétautak és kertre, tisztogatásra	»	30'25
Bérletdíj	»	4'--
Fuvardíjak, porto, csomagolás	»	22'49
Nyomtatványok	»	7'42
Előleg Schimkonak a tárgyak visszahozatalakor	»	60'--
Schimkonak budapesti útra	»	34'12
Régi tárgyak vétele	»	7'97
Egy suholy vétele és praeparálása	»	8'--

Összesen: frt 352'82

Pénztári készlet: » 270'74

Összesen: frt 623'56

Poprád, 1897. február 22-én.

Christmann Tivadar m. p.

pénztáros.

Jelen számadás megvizsgálatván, helyesnek találtatott:

Dannhauser Rezső,

muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly,

muzeumi elnök.

Chodász János.

**A Magyarországi Kárpát Egyesületi Múzeum
1897. évi előirányzata.**

A) Bevételek:

Pénztári készlet 1897. január 1-jén	frt	270'74
Adományok a muz. látogatóktól	»	130'--
Tagsági díjak	»	30'--
5% tőkeamat (Matejko) 2000 frt után	»	100. --
Egyéb bevételek	»	25'--

Összesen: frt 555'74

B) Kiadások:

Biztosítások	frt	27'10	
Könyvek bekötése	»	50'—	
Állat-, Ásvány-, Növény- és Archäo- logiai osztályok részére	»	150'—	
Javítások	»	80'—	
Muzeumi kert befásítása, etc.	»	60'—	
Munkadíjak	»	60'—	
Muzeumi szolgál.	»	30'—	
Kavics	»	25'—	
Egyéb kiadások	»	30'—	
<hr/>			
Összesen:	frt	512'10	frt 555'74
			» 512'10
<hr/>			
	Marad:	frt	43'64

Poprád, 1897. márczius 1-jén.

Dannhauser Rezső,
muzeumi őr.

Wünschendorfer Károly,
muzeumi elnök.

Az osztályok 1896. évre vonatkozó jelentései.

A M. K. E. Egri Bükk osztálya.

Az 1896. évi működés nem mutat fel semmi oly nevezetes dolgot, a mely Eger város kulturális viszonyaihoz képest említésre méltó volna.

Oka ennek egyrészt az, hogy az osztály anyagi erejét egészben leköti az Eged hegyen építendő Árpád kilátó torony és menedékház alapjának megteremtése, másrészt pedig a turisztikai ügyek iránt tapasztalt launya érdeklődés, mi különösen az osztály tagjainak csökkenésében nyilvánul.

Hogy tehát az osztály működésével az egervidéki közönség érdeklődését felkeltse, az 1897-ik évi működés programját akként állapította meg, hogy a nagy magyar Alföldre páratlan kilátást nyújtó Eged hegyre utat készít, azonfelül a környéken lévő s elhanyagolt forrásokat kitisztítja, útjelzőket állít, s a környékbeli történelmi nevezetességű helyekre szaktudósok vezetése alatt tanulságos kirándulásokat rendez.

Az elmúlt évben az osztály egy rendes közgyűlést tartott, melyen a régi tisztikar újból megválasztatott, tartott ezenkívül még több választmányi ülést.

Jelenlegi tagjainak száma 65.

Eger, 1897. január hó 31-én.

Dr. Philippy Ödön, s. k.
ügyvivő alelnök helyett.

Dr. Tariczky Jenő, s. k.
titkár.

Az „Egri Bükk osztály“ 1896-ik évi zárszámadása.

Bevétel:

Millenniumi Árpád kilátó torony alaptőkéje	frt 93'—
Pénztári maradvány az előző évekről	» 434'88

Összesen (takarékpénztárilag elhelyezve):	frt 527'88
Folyó 1896. évben tagsági díjakból befolyt	» 96'—

Összesen: frt 623'88

Kiadás:

A központnak tagsági díjakból 40 ^o / _o	frt	38 ⁴⁰ / _o
Eljárói fizetés, levelezési díjak	»	12.—
Összesen:		frt 50 ⁴⁰ / _o
Pénztári maradvány készpénzben:	»	46.—

Eger, 1896. december 30-án.

Dr. Tariczky Jenő s. k.,
titkár.

Buzáth Lajos s. k.,
pénztáros.

Felülvizsgálók:

Fogel Ágost s. k. Perger Ignác s. k.

Gölniczvölgyi osztály évi jelentése 1896-ról.

Az év kezdetén az osztály újra alakította tisztikarát, s az a szerencsés választás, a melylyel az egyesület eddigi buzgó alelnökét — Matyasovszky Gábor kir. járásbíró — kit az ügy iránt mindenha a legnagyobb lelkesedés vezérelt, elnökévé választotta, az életet jelentő tevékenységet hozta osztályunk kebelébe, ügyvivő alelnökké megválasztott Apáthi Vilmos városi erdőmester; pénztárnoknak az eddig is ügybuzgalmával és lelkiismeretes pontosságával az osztály körül bokros érdemeket szerzett volt pénztárnokunk Weidinger József bányaigazgató. Az osztály titkárává dr. Horn Henrik járásbíró, jegyzőjévé pedig Stánkay F. Béla ipariskolai igazgató választattak meg.

Mult évi tevékenységünk külső jelei a következők: A Thurzóhegy 1030 m. magas csúcsa, mely eddig egyike volt a legkedveltebb kiránduló helyeknek, az ott kezelt bányahorpák miatt elzárandó volt a közönség elől, e miatt az osztály egy — ezen hegyet mintegy 850 m. magasságban: a »Gábor menház«-tól kiinduló, részben már meg volt — 9618 m. hosszban azonban újból épített s nagyon kényelmes turista uttal vette körül, melyről bár nem egyszerre, mint ezelőtt a csúcsról, de lassan sétálva egy óra alatt mindazon elragadó szép tájak, melyek a csúcsról láthatók voltak, változatos sorrendben vonulnak el szemeink előtt; ezenkívül elvezet ezen út a »Krompach-Hernádi vashánya és kohó társaság« új és nagyon modern berendezésű bányatelepe és a Frigyes főherczeg

nagyyszerű bányatelepe és ércszállító kötélpályája mellett. Ezen új utat az osztály »Millenniumi«-útnak nevezte el.

Mégis szükségét látta az osztály, hogy a turista közönséget az így elvesztett Thurzóhegyi kilátásért kárpótolja s azért az eddig a »Bányász sirig« meglevő turista-utat 2375'5 m. hosszban tovább kiépítette a »Farkasszem« 1054 m. magas csúcsára. Ezen új út, érintve a »Madár-ítató«, »Bányázkút«, »Bányász sir« és »Vadázkút« nevű kedves helyeket, a »Vadásztanyának« nevezett igazán vadregényes fekvésű, magános erdei lakocska érintésével két és fél óra alatt Thurzófüred fürdőből, vagy a városból valóban oly elbűvölően szép kilátási pontra vezet bennünket, mely a Thurzóhegyért bőven kárpótol, mert nemcsak mindazon tájak felé nyílik innen kilátás, melyek a Thurzó-hegyről láthatók voltak, hanem előttünk fekszik még ezenkívül az egész Gölniczvölgye is, sűrű falvaival és kanyargó s ezüstben csillámló Gölniczolyójával feledhetlen képnek kellemes benyomását hagyván lelkünkben.

A már meglevő, s a múlt évben újra épült turista utakat az osztály, az utak mentén a fákra alkalmazott különböző színű olajfestékekkel megjelölte, s a vidéken teljesen járatlannak is lehetővé tette a tájékozást, különösen, ha az illető előbb figyelmesen megnézte az egyleti alelnök által készített s Thurzófüred fürdőben kifüggesztett turista helyrajzi térképet, melyen a vidék minden nevezetesebb pontja meg van jelölve és a turista utak ugyan azon színnel vannak kihúzva, mint az a természetben az utakra alkalmaztatott.

Végül az osztály a vidék magyarosításának is szolgálatot vélt tenni, a midőn kiránduló helyeink szebb vagy nevezetesebb pontjait magyar hangzású helynevekkel látta el, s ezen neveket úgy a térképbe bevezette, valamint a helyszínén alkalmazott vastáblákon megörökítette. Ilyen pontok a — fentebb említetteken kívül még — »Vendég marasztaló forrás«, »Turista forrás«, »Tatarkó kereszt« stb.

A Gölniczvölgyi osztálynak költségelőirányzata az 1897. évre.

Bevétel:

Mult évi maradvány	frt 228'80
Szepesi VII b. v. takarékpénztár alap. tagj.	
V. részlet	» 10'—
Gölniczbánya város IV. és V. részlet	» 20'—

Tagsági díjak	» 84.—
Tőke kamat	» 9'12

Összesen: frt 351'92

Kiadás:

Központnak 40% járulék 28 tag után	frt 22'40
Laura forrás fentartása és javítása	» 37'02
Farkasszem út fentartása	» 10.—
Thurzóhegyi út fentartása	» 10'—
Farkasszemü kilátáspont helyreállítása	» 5'—
Menház tűzbiztosítási költsége és postadíj	» 7'08
Egyéb előre nem látott kiadás	» 5'—

Összesen: frt 96'50

Pénztári maradvány az év végén: frt 255'42

Gölniczbányán, 1897. április hó 25-én.

Apáthi Vilmos,
ügyvivő alelnök.

2. Az „Iglói osztály“ 1896. évi jelentése.

Elnök: *Róth Márton*, tanár.

Jegyző: *Széll Ödön*, bankigazgató.

Pénztáros: *Nosz Lajos*, gyógyszerész.

A rendes tagok száma: 82.

1. *Menedékgunyhó.* Közösen a helybeli vadásztársulattal épült a Murány-hegy keleti lejtőjén, 1076 m. magasságban s gyönyörű kilátást nyújtó helyen új menedékgunyhó. Ezen 9 m. hosszú s verandával ellátott faépület áll egy nyitott és egy bezárható szobából s összesen csak 102 frt 95 krba került, melynek fele részét az osztály, másik felét a vadásztársulat fizette. Az épület csak szeptemberben elkészülvén, ünnepélyes felavatását a jövő évre halasztottuk.

2. *Útépítések.* a) Eschseifen (1160 m.), b) Rittenberg — Schulerloch (560 m.), c) Szárazhegy — Murány (Dürren-Berg — Murány) (754 m.) összesen 2474 m.

3. *Jelzések.* E tekintetben nagyobbára kiegészítésekre szorítkozott munkásságunk, így megújítottuk a Knoll és Murány körüli, meg az Ördögfej — Sztraczena és Grajnár — Feketehegy közti ösvényeket.

4. *Egyéb javítások.* A körülalakók megrögzött rosszakarata a schulerlochi és márkusforrási menedékgunyhók tatarozását tette szükségessé. A Szárazhegy szépki látásu harmadik kúpján egy asztal és két pad állíttatott fel.

5. *Források.* A folyó esztendőben három forrást foglaltunk, még pedig a Murányon, az új menedékgunyhó közelében, a Hufnagel- és a Fleischer-hegy tövében. Örömmel jelenthetjük még, hogy a hegyi források tisztántartása erdészeinknek is gondjuk tárgyát képezi.

6. *Előadás.* Közgyűlésünk alkalmával (márczius 1.) dr. Széll Gyula, tagtársunk, felolvasást tartott azon cím alatt »Turisztika és egészség«, tudományos alapon fejtegetvén a hegymászásnak szervezetünk és testi jólétünkre gyakorló nagymérvű befolyását, s a hegyi sportot orvosi szempontból is a legmelegebben ajánlván.

7. *Kiállítás.* Osztályunk az ezredéves kiállításon részt vett hegyvidékünk útjelző térképével, s a kiránduló pontok magasságát és távolságait feltüntető táblázatos összeállításával, valamint vidékünk közeteivel és lenyomataival.

Sajnos, hogy a schulerlochi menedékház, Flütsch tagtársunk készítette kitűnő mintája tönkre ment a fővárosba szállítás alkalmával.

Külön kiállítást rendeztünk márcz. 29-én a M. K. E. az országos kiállításra szánt tárgyaiból. Közönségünk érdeklődése teljesen kielégítő volt, épen úgy áldozatra készsége is, a mennyiben önkéntes adakozás fejében begyűlt 22 frt 93 kr.

8. *Adományok és segélyezések.* Igló város ez évre ismét 100 frtot utalványozott ki nekünk s azon kívül a murányi menedékgunyhóhoz megkívántató fát is ingyen bocsátotta rendelkezésünkre; Strazniczki Frigyes tagtársunk ingyen készítette az új menedékgunyhó tervrajzát és vezette annak felépítését; Ujlaki Jenő úr ismét jó karba hozta a Jenőpihenőt, Schmidt József úr mint eddig úgy ez évben is a szükséges nyomtatványokkal látta el az osztályt és dr. Bartsch Gusztáv úr, a Feketehegy—Bükkös—Grajnár (Schwarzenberg—Buchwald—Greiner) útrészleteket újból és sűrűbben jelezte.

Fogadják a nevezett jóltevők e helyütt is legmelegebb hálánk kifejezését, valamint Szmrecsányi Pál, szepesi püspök úr ő Méltósága, ki a Lapis refugii meredek keleti lejtőjén kigyós ösvényt csináltatott.

Fájdalommal jelentjük még, hogy Fábry János főesperesben osztályunk egyik legrégibb és leghivebb tagját veszítette.

Új tagokul beléptek: Ujlaki Ferenczné, Ujlaki Ferencz, Madarász Viktor, Madarász Andor és Stepanko Albert.

A legnagyobb örömmel üdvözljük végre az ezidén a Márkus- és Gyulaforrások felhasználásával elkészült vízvezetékét, sajnos azonban másrészt, hogy ott a helyszínén többé már nem fogunk üdülni a kitünő vízen. Köznépünk ismert romboló dühe a két forrás teljes beépítését követelte és lehetetlenné tette valamely csorgó alkalmazását.

Kelt Iglón 1896. december hó 24-én.

Szell Ödön,
titkár.

Róth Márton,
elnök.

Az Iglói osztály 1896. évi zárszámadása.

Bevétel:

Készpénz egyenleg 1895-ről	frt 38'38
Tagsági díjak	» 212'50
Adományok a kiállítás alkalmából	» 22'93
Igló város adománya	» 100'—
Kamat	» 1'29
Összesen:	frt 375'10

Kiadás:

Központnak 82 tag után	frt 65'60
Szolgának	» 6'—
Menedékgunyhó a Murányhegyen	» 51'48
Tűzbiztosítás	» 7'43
Utak javítása és jelzése	» 95'48
Forrásfoglalás	» 43'—
Különfélék	» 38'83
Készpénz mint egyenleg	» 67'28
Összesen:	frt 375'10

Költségvetés az 1897. évre.

Bevétel:

Készpénz	frt 67'28
Tagsági díjak	» 212'50
Összesen:	frt 279'78

Kiadás:

Központnak	frt 65'60
Tűzbiztosítás	» 7'43

Forrásfoglalás	» 20'—
Utak	» 150'—
Különfélék	» 36'75

Összesen: frt 279'78.

Igló, 1897. február 20-án.

Nosz Lajos,
pénztáros.

1. A M. K. E. „Keleti Kárpátok osztálya“ évi jelentése 1896-ról.

Az osztálynak 1896-ban 1662 frt 98 kr. bevétele és 1375 frt 78 kr. kiadása volt, marad tehát mint pénztári maradvány 1897-re 287 frt 20 kr.

Ez évben az aggteleki barlang új bejáratánál egy lakház építtetett a 2-ik barlangvezető számára, a 700 frtnyi építési költség kifizettetett.

A Kozmuczeztől a menházig, valamint a Hoverla alatti gerinczig vezető lovagló út teljesen helyre lett állítva. Kijavítottatott továbbá a Huszti várrombban levő messzelátó emelvény is.

A Szádellői völgyben egy pavillon lett felállítva és az aggteleki barlang utjai kijavítottak, az osztály az ezredévi országos kiállításban is előkelő részt vett, a turista forgalom élénkítésére pedig a f. évben következő módokat használta:

1. Kassán nagyságos Kaczvinszky Géza kir. táblai bíró úr vezetése alatt külön kirándulási bizottság alakult, a mely több sikerült kirándulást rendezett. Ez eszmének bizonyulván, az osztály elhatározta, hogy egyetértve a vidéki bizottságokkal, az erre alkalmas helyeken, első sorban pedig: Ungvárt, Munkácson, Nagy-Mihályon és Máramaros-Szigeten hasonló kirándulási bizottságokat fog szervezni.

2. Néhány vasuti állomáson, továbbá a debreczeni, máramaros-szigeti és kassai kaszinókban turistikai térképek lettek kifüggesztve és ez jövőre is folytatatni fog.

Siegmeth Károly,
ügyvivő alelnök.

M. O. Kárpátgyesület, Keleti Kárpátok oszt. 1896-ik évi mérlege.

Bevétel:

Egyenleg átvétel készpénzben 1895. évből	frt	626 ⁴³ / ₁₀₀
» » Baksay Dániel úrnál	»	9 ⁰⁹ / ₁₀₀
Tagdíj	»	667 [—] / ₁₀₀
Kamat a Hitelbanktól	»	10 ⁹³ / ₁₀₀
Maradvány a Hoverlai menház javítására ki- utalványozott összegből	»	55 ⁶³ / ₁₀₀
Lintner Imre úrtól	»	5 ⁵⁰ / ₁₀₀
Hauzer Károly úrtól	»	5 ⁵⁰ / ₁₀₀
Lang Géza úrtól	»	5 ⁵⁰ / ₁₀₀
Debreczeni uraktól	»	10 [—] / ₁₀₀
Szubventió a központtól	»	267 ⁴⁰ / ₁₀₀
Összesen	frt	1662 ⁹⁸ / ₁₀₀
Egyenleg átvitel készpénzben	»	278 ¹¹ / ₁₀₀
» » Baksay Dániel úrnak	»	9 ⁰⁹ / ₁₀₀
Összesen	frt	287 ²⁰ / ₁₀₀

Kiadás:

Az aggteleki barlang és menház építkezésére	frt	550 [—] / ₁₀₀
Szállítási és csomagolási díj a kiállításba kül- dött csepkövekért	»	37 ⁹⁰ / ₁₀₀
A Huszti várrombeli messzelátó tatarozásáért	»	50 ¹⁰ / ₁₀₀
Térképekért	»	9 ²⁰ / ₁₀₀
Tűzbiztosítási díjak	»	21 ³¹ / ₁₀₀
Két jelző tábla festéseért	»	6 [—] / ₁₀₀
Menedékház és utjavításért Körösmezőn	»	120 ²⁰ / ₁₀₀
Menedékház felállítása a Szádellői völgyben	»	60 ²⁰ / ₁₀₀
Tagilletmény a központnak	»	222 ⁴⁰ / ₁₀₀
Kamat a központnak 1896-ban	»	45 [—] / ₁₀₀
Nyomtatványokért	»	42 ⁸⁹ / ₁₀₀
Tagdíjak beszedeésért, posta és bélyeg költsé- gek, vasuti szállítás	»	210 ⁵⁸ / ₁₀₀
Egyenleg átvitel készpénzben	»	278 ¹¹ / ₁₀₀
» » Baksay Dániel úrnál	»	9 ⁰⁹ / ₁₀₀
Összesen	frt	1662 ⁹⁸ / ₁₀₀

Kassa, 1897. márczius hó 1-jén.

Siegmetth Károly, s. k.
ügyvivő alelnök.

Mildner Ferencz, s. k.
pénztáros.

A Keleti Kárpátok osztálya 1897-iki költségelőirányzata.

Bevétel:

Pénztármaradvány 1897-ben	frt	287 ²⁰
Segélymaradvány központból	»	32 ⁶⁰
350 tagdíj à 2 ³⁰	»	805 [—]
Összesen		frt 1124 ⁸⁰

Kiadás:

Tűzbiztosítás	frt	25 [—]
Pósta, tagdíj beszédésért stb.	»	120 [—]
Tagilletmény a központnak	»	280 [—]
Kamat a központnak 1897. évre	»	45 [—]
Aggteleki barlang útépítkezésére	»	160 [—]
» » részvények megvételére	»	250 [—]
Utépítkezés	»	100 [—]
Nyomtatványok és térképek	»	120 [—]
Szádellői őr	»	15 [—]
Különfélék	»	9 ⁸⁰
Összesen		frt 1124 ⁸⁰

Siegmeth Károly,

ügyvivő alelnök.

Lőcsei Osztály.

Az Osztály még csak igen rövid idő óta áll fön, s keletkezésének első perczétől kezdve a létjogosultságért való küzdelmen kívül, nagyobb szabásu munkálatokat nem teljesített, eddigelé közgyűlést nem tartott, s egyesületi czélokra csak alig számba vehető összegeket fordított: nem volt abban a helyzetben, hogy a jelentést, a mult évi zárószámadást, s a folyó évi költségvetést bemutathassa.

A Magyarországi Kárpátgyesület lőcsei osztályának munka-programja 1897-re a következő:

A »Kereszthegyre«, »Várhegyre« »Vinna«-ra vezető utak jelzése, s táblákkal való ellátása.

A Vadászkúp (Jagenknecht) letaroltatása, s nagy, színes faernyő felállítás.

Kirándulások rendezése a Kárpátokba.

3. A Sziléziai osztály évi jelentése az 1896. évről.

Az egyesületi évet, melyet 612 taggal kezdtünk meg, 672 taggal fejezzük be, úgy, hogy 60 tagot nyertünk. A február 9-én Zabze-ben tartott közgyűlésen megválasztottak az elnökség tagjai, kiknek nevei e közgyűlés jegyzőkönyvében a mult Évkönyvben lettek megörökítve. 6 havi gyűlés tartatott, a következő előadásokkal:

Február 6. Dr. Otto: »Magas hegyi túrok a Tátrában«. Lex főfelügyelő: »Dalnokutazás a Tátrába«.

Április 17. Dr. Pax tanár: »A növények terjesztésének alapvonalai a Kárpátokban«.

Május 7. Grosser, gyógyszerész: »Alpesi lepkék«.

Október 19. Dr. Otto: »A szezon a sziléziai menházban«.

November 5. Müller János kereskedő: »A Bibircs első megmászása s a Jégvölgyi-csúcs megmászása«.

Deczember 17-én. »Vándorlások a Kriván csoport völgyeiben«.

Az utazási idő utáni első gyűlés napirendjén rendesen ott áll e théma is: »A tátrai utazás tapasztalatainak kicserélése«. Épen e megbeszélés von mindig különösen nagy számu látogatókat, kik jelentést tesznek szállási- és ellátási élményeikről, és a vendéglősöket érdemeik szerint dicsérik s gáncsolják. A szakosztály tevékenysége legkivált a sziléziai menház felépítésére irányult, mely egy harmadik kéményt s az északi oldalon kettős ablakokat kapott, valamint a Hunfalvi menház tatarozására, mely az utolsó években valóban szomorú állapotba jutott volt. Látható volt, hogy ha e menház alaposan ki nem javítatik, rövid időn teljesen romba dől. Nem haboztunk e javítások eszközzésében, de ez oly nagy költségünkbe került volna, hogy a szándékolt tatarozást a jövő évre kellett halasztanunk. Október 19-én ismét kisorsoltatott 20 részjegy 50 márkájával, úgy, hogy az osztály tartozása újabb 1000 márkával csökkent. A Sziléziai ház mintája tervezett kiállításának el kellett maradnia, mert a kőfaragó által szolgáltatott minta igényeinknek nem felelt meg, valóban művészi kivitelü pedig pénztárunkat, annak állapotát messze túlhaladó mértékben vette volna igénybe. A Felkai völgyben tervezett czirbolyafenyű-ültetésnek is el kellett maradnia, mert hirdetéseink folytán egyetlen ajánlat sem tétetett czirbolya-fenyüre. Intézkedtünk tehát az iránt, hogy a Széplak telkén magról neveljünk czirbolyafenyűt. A Bibircsre vezető ut kék szinnel lett jelezve,

s a Hosszu-tó mellett a Lengyel nyeregbe vezető uton »Sziléziai ut« feliratu vastábla helyeztetett el. Az elnökség kérvényt intézett a vasuti miniszterhez, hogy a Poprádra szóló turistajegyekkel kapcsolatban boroszló-oderbergi nyári jegyek is kaphatók legyenek. A jövő év programjába a Szeplaktól a sziléziai menházig eszkiölendő tervszerű jelzések vétettek fel. Örvendetes jelenség gyanánt kiemelendő a barátságos érintkezés is, melyben a testvéregyesületekkel, a német-osztrák alpesi egylettel, az Öriás- és Glatzhegységi egylettel s az utolsó év óta a Beszkiid- és Morva-Sziléziai Szudetegylettel állunk.

Kötelességet teljesítünk, midőn Müller János úrnak a tudakozódóhely terhes kezeléseért szives köszönetet mondunk.

Boroszló, 1897. január hóban.

Doclecke T.,
elnök.

Dr. Ottó,
jegyző.

A Sziléziai Osztály 1896. évi zárszámadása.

Bevétel:

1895. évi maradvány	249 64 M.
645 tag járuléka	2266 50 »
A menház bére	595 — »
Eladott egyesületi jelvényekből befolyt . . .	70 67 »
Összesen:	3181 81 »

Kiadás:

Az osztály kiadásai:

Nyomtatványok	76 10 M.
Postadíjak	215 31 »
Czímiró s egyleti küldöncz . . .	20 20 »
Beszerzések, könyvek, könyvkötő, egyleti járulékok, modell stb. .	94 65 »

406 26 M

Praktikus kiadások:

Sziléziai- és Hunfalvi menház . .	862 59 M.
A Bibircs megjelzése	22 10 »
A tábla elhelyezése	27 02 »

911 71 M.

Adósság törlesztés:

Fizetett kamat	228.— M.	
Visszafizetett kölcsön	1000'— »	
		1228'— M.
Eladandó egyleti jelvényekért	100'— »	
Pénztári állás	535'84 »	
	Összesen:	3181.81 M.

Megvizsgáltuk s helyesnek találtuk.

Boroszló, 1897. január hó 26-án.

Schade s. k.

Meller s. k.

A Sziléziai Osztály előirányzata 1897-re.**Bevétel:**

Pénztári állás	535'84 M.
Tagjárulékok	2000'— »
A Sziléziai menház bére	680'— »
	Összesen: 3215'84 M.

Kiadás:

Az osztály költségei	437'84 M.
Kölcsön visszafizetés	1100'— »
Kamat	188'— »
Kiadás a Sziléziai s Hunfalvi menházra	800'— »
Utjelzések	60'— »
A Sziléziai menházhoz s a lengyel nyereg vezető út javítása	400'— »
Előre nem látott kiadások	230'— »
	Összesen: 3215'84 M.

A Zólyommegyei osztály évi jelentése az 1896. évről.

Az osztály Csipkay Károly országgyűlési képviselő elnökle mellett 1897. évi április hó 25-én tartotta közgyűlését Besztercebányán, a megyeház nagytermében.

A helyi turistikánk emelése érdekében hozott közgyűlési határozatokból kifolyólag:

a) a Gyömbér nevű 2025 m. magas havas-csúcsához vezető gyalogösvény Papp János ügyvivő alelnök közbenjárásával Hubert Aladár m. kir. erdész által kiépített,

könnyen hozzá férhetővé tevén megyénk legmagasabb csúcsát.

b) a Besztercebánya szab. kir. város egyik kiránduló helyére, a Vártonka nevű őrtoronyhoz vezető u. n. jamkai út építése a választmány megbízásából a titkár vezetése mellett eszközöltetett.

c) a Zólyom-Péteriben levő barlang feltárási munkáját Thomka Gyula választmányi tag és Pálka Gyula m. k. erdész megkezdették; — s választmányunkhoz érkezett jelentésük szerint, miután eljárásukat a munka közben szerzett tapasztalataik szerint a remélt siker nem kecsegteté, a további munkát beszüntetni voltak kénytelenek.

d) A millennáris kiállításra nyert megbízatáshoz képest, Zólyom vármegye szebb tájairól szerzett photographiai felvételekből nagyobb szabású album állítottott össze Csiby Lőrincz, Lipták Lajos, Ráner Géza tagtársak és Ambrus Lajos m. k. erdőtiszt szives közreműködésével.

Ezen photographiai album a kiállítás bezárása után a Magy. Kárpátgyelet központjának küldetett meg.

A központ megkerestetvén az iránt, hogy albumunkat visszaküldeni szives legyen, válaszában ama indítványozó kérelemmel fordult elnökségünkhöz, hogy azt a Kárpát egyleti múzeum részére engedjük át.

Választmányunk tárgyalván ez ügyet, elhatározta, hogy a t. Közgyűlésnek az oda ajándékozást indítványozza annál inkább, miután így a muzeumot látogatók előtt is megyénk szebb tájai bemutatva lesznek, s irántuk az érdeklődés csak fokoztatni fog.

e) Egyedül a helyi tájékoztató előmunkálatai, melyre a t. közgyűlés annak idején szintén megbízást adott, nem jutottak eredményhez, miután az erre felkért egyik tagtársunk idő közben elhagyta megyénk határait.

Arra való tekintettel, hogy a Jamka-Vartovkai utat osztályunk ama biztos reményben építette ki, hogy Besztercebánya város közönsége a »Vartovka« nevű őrtorony kiállításba helyezett tatározását eszközölné, mi azonban mindezeideig nem történt meg, a választmány f. évi márcz. 13-án tartott ülésében beható tárgyalás után a Vartovka nevű őrtorony tatározási munkáira vonatkozó költségvetésnek összeállítására a titkárt kérte fel azzal, hogy a t. közgyűlés elé terjesztendő indítvány alapján nyert határozatból kifolyólag ujlag megkerestessék Besztercebánya szab. kir. város az őrtorony tatározására ama ajánlattal, hogy a mennyiben a rendelkezésre álló s esetleg

megszavazott anyagiak daczára a technikai kivitelben volnának akadályai, — az osztály a tatarozást szívesen végezendi, ha a város a megállapított költségeket rendelkezésére bocsátandja.

A tisztviselők választásának egyhangu eredménye a következő lett:

Elnök: *Csipkay Károly.*

Ügyv. alelnök: *Papp János.*

Titkár: *Kaán Károly.*

Pénztáros: *Medveczky Kornél.*

Pénztár vizsgáló tagok: *Puschmann Ignác és Szilassy Kelemen.*

Ügyvivők:

Zólyomban: *Skrovina Mátyás.*

Breznóbányán: *Dr. Sramkó Andor.*

Z.-Brézó: *Késmárszky Kálmán.*

Libetbánya: *Révay Béla.*

Választmányi tagok:

Andaházy Szilárd, Bárczy Károly, Berg Tivadar, Bolemann Lajos, Burkovszky Kálmán, Burkovszky Leo Kálmán, Cherven Andor, Dohnányi Jenő, Dr. Dunay Ferencz, Ferenczy Ödön, Flittner Károly, Göllner Frigyes, Hubert Aladár, Huggur György, Jeszenszky Sándor, Dr. Kolczonay Ernő, Dr. Kollár Kamill, Lipták Lajos, Novák Nándor, Pálka Gyula, Petricskó Jenő, Puschmann Ignác, Puschmann Vilmos, Ráner Géza, Szilassy Kelemen, Szumrák, Jenő, Szumrák Samu, Sztrakoniczky Kálmán, Dr. Tilles Béla, Thomka Gyula, Tomcsányi Gyula, Träger Zsigmond, Ujhelyi Gyula, Wagner Vilmos, Weisz Gyula, Weszter Gyula.

Elnök a tisztviselők, a választmányi tagok, épügy, mint a maga nevében megköszönvén a közgyűlés bizalmát, igéri, hogy az egyesület ügyeit nemes céljaihoz méltóan vezetni kedves kötelességének tartja továbbra is.

Az 1897. évi költségelőirányzatot titkár terjeszti elő.

Elnök ama indítványát, hogy az idény programm megállapítása s más körülmények érdekében is a közgyűlés jövőre mindig az év tavaszán tartassék s ettől csak akkor történjék eltérés, ha a közgyűlés nem az osztály központjában és, kirándulással kapcsolatosan terveztetnék, egyhangulag elfogadták, mire elnök élénk éljenzéssel fogadott beszédével a gyűlést bezárta.

Besztercebányán 1897. április 25.

Kaán Károly

A. M. K. E. Z. o. titkára.

A Zólyommegyei osztály 1896. évi zárszámadzsa.

Bevétel:

Tagdíj számlán:

24 tag 1895. évi díjért 2 frtjával frt 48.—
69 » 1896. » » 2 » » 118.— frt 166.—

Kamat számlán:

Betétikönyv 1896. évi kamatai frt 20'78 frt 186'78
Egyenleg 1895. évről osztályi
célokra » 548.89
Összesen: frt 735.67

Kiadás:

Központi illetmény számlán:

40% illetmény 24 tag után
1895. évre frt 19'20
40% illetmény 59 tag után
1896. évre frt 47'20 frt 66.40

Ügyviteli számlán:

Millennáris kiállítási album
költségei frt 120'70
Póstabérek, nyomtatványok
és díjak beszédeseért . . frt 15'15 frt 135'85

Építkezési számlán:

Az urpini és vartovkai kilátó
toronyhoz vezető gyalogút
bérjegyzékére frt 65'50 frt 267'75
Egyenleg mint vagyon be-
tétben frt 467'92
Összesen: frt 735'67

Beszterczebányán 1896. december 31-én.

Medveczky Kornél,
egyesületi pénztáros.

Ezen számlát tételenként megvizsgálván, bevételi és kiadási mellékletével összehasonlítván, mindenben meg-
egyezőnek és helyesnek találtatott.

Beszterczebányán 1897. márczius 11-én.

Puschmann Ignác,
számvizs. biz. tag.

Szilassy Kelemen,
számvizsgáló bizottsági tag.

A Zólyommegyei osztály költségelőirányzata az 1897. évre.

Bevétel:

A mult évi vagyon maradék betétben	frt 467'92
28 tag 1896. évi tagdíja	» 56'—
90 » 1897. »	» 180'—
A betéti könyv 1897. évi kamatai	» 16'—
Összesen:	<u>frt 719'92</u>

Kiadás:

Photographiai képek beszerzésére	frt 50'—
A jamka-vartovkai út fenntartására	» 80'—
A gyömbéri út fenntartására	» 30'—
Útjelzők, s egyéb helyi tájékoztatókra	» 100'—
Az útmutató költségeire	» 100'—
A központi illetményre	» 95'—
Ügyviteli költségekre	» 15'—
A maradék vagyon kamatozásra leendő elhelyezése	» 249'92
Összesen:	<u>frt 719'92</u>

Belföldi Turistaegyesületek 1896-ban.

Magyar Turistaegyesület.

Az egyesület ténykedése leginkább az osztályok működésében jutván kifejezésre, mindenekelőtt ezekről kell megemlékeznünk.

Az egyesülethez tartozó 14 osztály közül úgy tagjainak számát, valamint anyagi viszonyait tekintve, első helyen áll a »Budapesti« mely az ország székes fővárosában működik. Egyrészt kirándulások és téli felolvasó estélyek által propagandát fejtett ki a turista ügy érdekében; másrészt pedig a testvérosztályok egyik-másik nagyobb alkotását anyagilag támogatta. Főleg a Pilis hegységet kultiválta és abban jelzések és táblák alkalmazásával 200 kilométernél hosszabb útjelzési hálózatot létesített. Ezenkívül társadalmi uton alapot létesített azon célból, hogy a Magas-Tátrában menedékházat építsen. Az osztály a turistaság népszerűsítése érdekében jótékonyt is gyakorol. A működési területén fekvő falvakban felváltva rendez minden évben karácsonyi ünnepélyt. A természeti adományokon kívül 5 év alatt összesen 1177 frt 26 krt fordított e célra. Tagjainak száma: 900.

A »Mátra osztály« a gólyatetői »Samassa« menedékházat építette fel. Az illetékes társadalmi körök közbevonásával »Mátrafüredet« létesítette, útjelzési hálózatát kiegészítette.

A »Szittnya osztály« útjelzéseit fenntartja és kiegészíti, Selmeczbányának és vidékének, különösen a Szittnyának idegenforgalmát teremtett. M. é. védnöke, Fülöp, szász coburg gothai herceg díszes képét a Szittnya-pavillonba helyezte el.

A »Vasmegyei osztály« vidékének az osztrák turistákat nyerte meg. Útjelzéseket eszközölt és a nyaralás ügyét szép sikerrel fejleszti.

A »Tanitói osztály« a haza minden vidékéről egyesíti magában a tanerőket. Az osztály által eredetileg kiadott

közleményeket »Turista Közlöny«-nyé alakította át. A tagok szórakoztatására utazásokat, székhelyében a fővárosban pedig kisebb kirándulásokat, főleg ipartelepek megtekintését célzó tanulmányi látogatásokat tesz.

A »Vágvölgyi osztály« működése területén Illavaközeleében csinos *kilátót* létesített, az Oroszlánkövön a »Baross« menedékházat, a Tatra-Krivánon pedig a »Gróf Majláth« menedékházat építette fel.

A »Tatra osztály«, kiépítette a Nagy Tarpátaki és a Menguszfalvi völgybe vezető utat.

A »Kőszegi osztály«, több *kilátót* épített és Kőszeg vidékét kiválóan gondozza. Az Ó-házon nagy költséggel millenniumi emléket emelt.

A »Fiumei osztály«, a hivatalos jelentés szerint, minden látható eredmény nélkül létezik.

Az »Egyetemi osztály«, melynek célja az ifjúságot a turistaság eszméjének megnyerni, önálló kirándulásokat, előadásokat rendezett. Közel két évi szünetelés után új vezetők állottak élére.

A »Turóczi vármegyei osztály«, még mindig a kezdet nehézségeivel küzd.

A »Mükedvelő Fényképészek köre«, mint osztály rövid életű volt.

A »Borsodi Bükk osztály«, a szentléleki zárda romjainál menedékházat épített, kirándulásokat rendezett.

A »Kassa vidéki osztály«, még a kezdet nehézségein sem hatolt át.

A központi vezetőség minden figyelmét az egyesület közlönyére, a bölcs körültekintéssel, szakszerűséggel és kiváló tudással szerkesztett »Turisták Lapja«-ra fordította. A 3000 példányban megjelenő lap 1895-ik évi költsége 4400 frt, postai szétküldése 466 frt 63 kr., cliché 461 frt 92 kr., írói és rajzolói tiszteletdíjak 97 frt, összesen 5625 frt 55 kr. A turista naptári vállalat anyagi veszteséggel végződött, a miért is be kellett szüntetni.

Az egyesület támogatása mellett jött létre a dr. Szontágh-féle Tatra kalauz.

A tagok száma 2970-re emelkedett.

A bevételek 7485 frt 43 krt, a kiadások 6415 frt 42 krt tettek.

A könyvtár közel 500 kötetet és folyóiratot számlál.

Viteldíj kedvezményeket kieszközölni sikerült a Duna gőzhajózási és a Magyar folyam és tenger hajózási társulatoknál.

A Magyar Tanítók Turistaegyesülete

f. é. kezdetén megtartotta alakuló közgyűlését. A gyűlést Verédy Károly dr., kir. tanácsos tanfelügyelő nyitotta meg, s meleg szavakban üdvözölte a nagy számban megjelent tanítókat és tanárokat. Hosszabb beszédben méltatja az egyesület megalakulásának fontosságát, kéri az előkészítő bizottságot, előterjesztésének megtételére. Moussong Géza az előkészítő bizottság vezetője bejelenti, hogy az új egyesületbe eddig mintegy 350 tag jelentkezett. A közgyűlés lelkes éljenzése közben mondta ki az elnök az egyesület megalakulását. Hermann Antal dr. az »Erdélyi Kárpátgyűlés« képviselőjében lelkes szavakban üdvözölte az újonnan alakult egyesületet, melynek működését hazánk közművelődése szempontjából igen fontosnak tartja; azért tagjainak lelkes buzgóságot, vezetőségének kitartást, az egyesület működésére pedig Isten áldását kéri. Ezután a tisztikar és a választmány választása következett. Elnök lett: Verédy Károly dr. kir. tanácsos, tanfelügyelő. Társelnökök: Telete János keresk. tanár és Welner Gy. József el. és iparos tanonczisk. igazgató. Ügyvivő alelnök: Moussong Géza el. és iparisk. tan. Jogtanácsos: Wladár Tivadar dr. ügyvéd. Titkár: Romhányi Sándor el. iskolai tanító. Jegyzők: Drájkó István el. isk. tanító és Juszusz Eszter polg. isk. tan. Ellenőr: Krehnyay Adolf el. isk. tan. Könyvtáros: Juhász Károly középisk. tanárjelölt. Választottak azonkívül 36 fővárosi és 24 vidéki rendes és 6—6 választmányi póttagot. Rendes tagja lehet minden a tanügy terén működő magyar férfi vagy nő. Tagsági díj: évi 2 frt melyért a »Turista Közlöny« című folyóirat is jár. Az új egyesület hivatalos helyisége VI. Aradi-utca 10. sz. alatt van.

Erdélyrészi Kárpátgyűlés.

Az egyesület, melynek sokoldalu és sikeres működését mult évfolyamunkban behatóan ismertettük, ez idén is szépen haladott. A kiállításon millenniumi nagy érmet nyert. Van 4000 rendes és 5000 pártoló tagja, 25 osztálya és 115 ügyvivőse; az egyesület »Erdély« címmel külön folyóiratot, a Székelyföldről monografiát, Brassó megyéről kalauzskönyvet, a fürdőkről leírást, az ásványvizekről ismertetést, a természeti képekről színes akvarell képeket adott ki,

menedékházat épített Kiskirálykőn Torda hasadéknál, De-tonatánál. Építés alatt áll a Szt.-Anna tónál, Ünükön; a híres rekicelli vízeséshez utat nyitott, Radna-Borbereken üdülőtelepet, Derubleáton fürdőt létesített, forgalomba hozta a Radnai- Livia- és Széchenyi forrásvizeket, s szervezte a diák turista ügyet; gyűjti a Kolozsvárt létesítendő Kárpátmúzeum tárgyait. Az egyesület múlt évi bevétele 22,000 frt volt; segélyeket adtak József Ágost főherczeg (100 frt), a belügyi és közokt. miniszterek (1000—1000 frt), a magyar nők gyűjtéséből (8000 frt), a községek millen-niumi alapítványából (500 frt) folyt be; elhatározták hogy József Ágost főherczeget védnökül kéri fel és hozzá küldöttséget menesztenek.

Délmagyarországi Kárpátegyesület.

A Délmagyarországi Kárpátegyesület székhelye Temes-vártt van s 1896. július havában 22 alapító s 604 rendes, összesen 626 tagot számlált. Az Oraviczai osztály ujjolag megalakult. Karánsebesen egy 101 taggal bíró osztály lett életbe léptetve. A tagok számára szállodákban stb. nyújtandó kedvezmények kieszközlése végett tett intéz-kedéseket részben siker koronázta. A vezetők ügye sza-bályoztatott s az egyesületi könyvtár tekintélyesen gya-rapodott. Az egyesületi czélok előmozdítására szolgál a dr. Erdélyi Károly által kitűnően szerkesztett, évente hat füzetben megjelenő egyesületi közlöny, a »Délvidéki tu-rista«. Az egylet tisztviselői elnök: Pethes János kir. ügyész, alelnökök: Gozsdu Elek kir. ügyész és Szögyény László megyei főjegyző, titkár: dr. Erdélyi Károly, pénz-táros: Zimez Antal, ügyész: dr. Waldin József.

Erdélyi Kárpátegyesület.

A tagok száma állandó gyarapodásban van, s az utolsó évben 1462-ről 1616-ra szökött. Az egyesület 15 évi fennállása óta tagdíjokban, s adományokban 53,895 frt 53 krt vett be, ebből az évkönyvre 15,728 frt 73 krt, az osztályok javadalmazására 17,751 frt 93 krt adott ki. A céljukat szakértelemmel, buzgósággal és eredmény-

nyel megvalósító osztályok közül első sorban érdemel említést 1. a brassói osztály, 2. a nagy-szebeni, az előbbi 347 tagot számlál. Ezenkívül megemlítendőek még a következő osztályok: »Besztercze-Naszód-Rodna«, »Szász-Sebes«, »Fogarasz-Nagy-Sink«, »Szászváros«, »Szász-Régen«, »Segesvár«, »Zsilvölgy« és »Bécs«. A régi utak jókarban tartása mellett újak is épültek és megjeleztettek. A brassói természettudományi társulat muzeuma, melyben az egyesület 3000 frttal való részesülése által több évi jogot szerzett, befejeztetett, s a könyvtár már abban van elhelyezve. A Kárpáti muzeumnak céljaira szánt helyiségek is már jelentékeny alappal rendelkeznek. A muzeum bevétele 6054 frt 64 kr-ra rúgott, mely összegből négy pénzintézet, s Nagy-Szeben városának adományára 4600 frt esik. A muzeum 1895. augusztus 19-én nyílt meg. A költség-előirányzat az 1896. évre 3560 frt bevétellel és 2050 frt kiadással állapított meg. A fölösleg osztálycéllokra fordítatik. Az 1895. évi bevétel 5783 frt 79 krt, a kiadás 4735 frt 53 krt tett ki. Az egyesület vagyona 8633 frt 97 kr-ra, a muzeumé 7536 frt 37 kr-ra rúg.

A Mecsekegyesület.

Az elmúlt 1896-ik évben, új alkotásokkal nem gyarapította az egyület eddigi tevékenységét, s csak is a régiek fenntartására és azoknak tovább fejlesztésére fordította főgondját. A tagtársak begyűlt adományának nagy részét a »Kardos út« fenntartására fordította. Az út szélén a befásítás nehéz munkáját végezte. Az egyesület hatáskörében mindent megtett, hogy a szépfekvésű »Tettye«-t a közönséggel ismét megszerettesse. A kardos utat közvetlen összeköttetésbe hozta a Tettyével és e végből a sziklák közé, szilárd, tömör lépcsőket építtetett, a feljáratot és az utat szabályozta, a romok között korlátot vont, a fennsíkron és sziklákon padokat helyezett el. A kijelölt úthálózatnál tapasztalt hiányokat kijavíttatta, a jeleket újra átfestette és a fontosabb pontokon útmutató táblákat függesztett ki.

Megjelent a turista térkép is, melyet a bécsi katonai intézet készített el és a kalauzzal együtt most már teljesen megismerteti a Mecsek hegyvidékét.

A tagok számában, összesen 15 örökös, 49 alapító és 480 rendes tag van, apadás mutatkozik.

Elnök: Kardos Kálmán, alelnökök: Bauffan Simon és Zsolnai Vilmos, igazgató: Vaszary Gyula, titkár: Kiss József, pénztáros: Stern Károly.

Bevétel 1516 frt 70 kr., kiadás 1106 frt 19 kr. A rendes tagdíj 4 korona.

Külföldi Turistaegyesületek 1896-ban.

A német és osztrák Alpesi-egyesület.

Az anyagi helyzet ezen évben is ép oly kedvező volt, mint az előbbi évben, a tagok száma 35,767-ről az 1895. év végén 38,442-re, tehát 2675-el emelkedett.

A bevételnek az előírányzathoz való viszonyát adják a következők:

	Előírányzat márka	márka	Felesleg márka
Tagok járuléka	20400'—	23652'—	26652'—
Kamatok	800'—	2886'20	2086'20
Egyleti iratok jövedelme	600'—	1949'15	1349'15
Egyleti jelvények jövedelme	600'—	1292'01	692'01
Különféle bevételek	120'33	1549'36	1429'03
Tiszta jövedelme	6000'—	8904'85	2904'85
Áthozat az 1894. évről	9379'67	9379'67	
A vezető-ellátási alap jöve- delme	10200'—	11532'60	1332'60
	231700'—	268145'84	36445'84

Az egyesület tehát 268,145'84 m. bevétel mellett az előírányzattal szemben 36445'84 márkával többet vett be, a kiadás 250,352'38 márka. azaz 18,652'38 márkával több volt az előírányzatnál; maradt tehát 17,793'46 márkányi megtakarítás. A legjelentékenyebb kiadási tételek voltak: az egyesületi közlöny előállítása 33,554'75, illusztrációk 18,406'38, térkép és tiszteletdíj 16,601, a »Közlemények« előállítása 27,152'49, postadíjak 27,554'08, a kulturális kiadások tehát 123,268'70 márkára rúgtak.

Ut- és menházépitményekre 51,500 adatott ki, kezelési kiadásokra 23,661'66, a vagyron 67,876'57 m.-ra rúg.

A kiváló s érdemdús tagok sorában nem egy rést ütött a halál; a központi választmány elnöke: Sendtner Tivadar, Simony Frigyes, dr. Hörfarter Mátyás, Behagel, udvari tanácsos, dr. Behn és sok más elhunyt; a men-

házak száma 165. Az útépitésben a tevékenység rendkívül termékeny volt. A vezetők kérdése terén az egyesület a vezetők jobb kiképzésére fordított figyelmet, és akként intézkedett, hogy azontúl állandóan tartassék négy helyen vezetői szaktanfolyam. Az ellátási lajstromban 812 vezető lett bejegyezve és 193 előjegyezve.

A gyakorlati munkák mellett teljes gondot fordított tudományos és irodalmi feladatokra is. Az életbe léptetett diákmenhelyek száma 405 helyen 523 volt. Az osztályok száma 11-el gyarapodott. A közgyűlés Stuttgartban tartott augusztus 27—29. napjain, számos egyleti tag részvétele mellett.

Osztrák Alpesi-klub.

A klub 612 tagot számlált. A heti esti gyűlések, melyeken a turistikára vonatkozó felolvasások tartattak, rendszeresen megejtettek. Az előadások közül kiemelendők: Reinhard Henrik: »Hegyi utazások a Radstädtei Tauerekben«; Bernhard Károly: A »Biz Bermina« megmászása vezető nélkül«; Keidel Tivadar: »Tourok a Langkofel csoportban«; Wodl Hans: »A Monte Camin« megmászása; Krimpel Henrik: »Svájci magas turok«; Forster Ede: »Jelentés a lefolyt idénynek legfontosabb alpesi eseményekről« és Bernhard Károlynak: »A Finsterarhorn megmászása« című dolgozatai. A február 2-án megtartott Alpesi klubtáncszivigalom az építési alapnak 506 frt 55 krt jövedelmezett.

Az Emsvölgyben levő Natterriegelre (2064 m.) június 14-én rendezett klubkirándulásnak a kedvezőtlen idő ártott. Az »Egyesületi közlöny«, az »Oesterr. Alpen-Zeitung« feladatának magaslatán áll. Az »Adlersruh«-on levő menház építése a jövő évad elején befejezhető lesz. Az építési alap adományok útján 2143 frt 45 krral gazdagodott. A Seswivölgybeli menház tető alá jutott. Több turistaegylet részvétele mellett alakult meg egy bizottság alpesi mentőkirándulások rendezésére.

A klub karácsonykor a Pfitscher völgy több községét támogatta, szegény hegylakók gyermekeit megajándékozván. A bevételek 10,565 frt 70 krra, a kiadások 6557 frt 19 krra rúgtak. A tagdíj 5 frtban állapított meg.

Kiadatott hirlapkontóra 55⁰/₀, üzemkontóra 23⁰/₀, építési alapkontóra 17⁰/₀, tartalékalap-kontóra 3⁰/₀ és könyvtári kontóra a bevételek 2⁰/₀-a. A klub élén mint elnök: Forster Ödön és mint alelnök: Keidel Tivadar áll.

Svájci Alpesi klub.

Alábbi adatokat a Schwyz-ben 1895. évi szeptember hó 8-án tartott közgyűlés alkalmával tett jelentésből veszszük. A szakosztályok száma 38-ról 40-re szaporodott. A tagok száma is örvendetes módon gyarapodott és 771 gyarapodás mellett a tagszám 4869. A gunyhóstautumok reviziója s a Montblanc-Panoráma megvétele elhatározott. A klubnak a genfi országos kiállításon való részvételéből felmerülő költségek fedezésére 5000 frc szavaztatott meg. A vezetők biztosítása tekintetében sikerült az egyletnek a zürichi balesetbiztosító-társulattal igen előnyös szerződést kötnie. Két év óta nem kevesebb, mint 10 újonnan, illetve átépített klub-gunyhó nyílt meg. Az útépités terén is termékeny volt az egylet működése. A vezetők száma elérte a 300-at. Az összes vezetők biztosítási összege 959,000 frcra rúg. A 8254 frcnyi összdíjhoz a központi pénztár 4795 frccal járul. Két vezetői szaktanfolyam lett megtartva.

A kulturális téren is lelkes működés mutatkozott az értekezéseiben, valamint gyönyörű illusztrációiban egyaránt kitűnőt nyújtó Évkönyv kiadása által. Hasonló célnak szolgált az »Echo des Alpes« Az »Alpina«, a havonta egy-kétszer megjelenő »Egyleti közlöny«, az »Itinerarium«. Szép s értékes ajándékot kaptak a tagok a Montblanc-panorámában, A S. A. C. menedékházait tárgyaló Becker-féle füzetben, a Rhonejéghegy-térképecskében, a Rhonejéghegy-megfigyelésekben. A központi könyvtár Zürichben jelentékeny gyarapodásnak örvendett.

A bevételek 41,006.69 frcra, a kiadások kulturális célokra 8307.13 frcra, összesen 40,559.61 frcra rúgtak. A vagyonmérleg 9512.71 frcnyi apadást mutat. Az aktív vagyon 11,210.48 frc.

Gácsországi Tátraegyesület.

Az 1895. évi bevételek 10.441 frt 52 krra, a kiadások 9613 frt 09 krra rúgtak. A bevételek 4410 frtnyi tagjárulékokból, a gácsországi tartománygyűlés 400 frtnyi subvencziójából, a Zakopanei kaszinó, a menházak jövedelméből s adományokból állnak.

A kiadás ekként oszlik meg: menházakra 1388 frt 79 kr., útépités 415 frt 04 kr., kulturális célokra 1391 frt 55 kr., adósságtörlesztés 1520 frt, adminisztráció 4090 frt 12 kr.

Az egyesület 1781 rendes tagot számlál, kik közül 137 a Czarnahorai s 34 a Pieniny osztályt alkotja.

A tagok jutalmul igen csinos kivitelű heliogravüros képet kaptak.

Az évkönyv (Pamiętnik) kiadása néhány év előtt beszünttetett, mi a turisztika és tudomány érdekében igen sajnálatraméltó. Az évkönyv helyett egy, a Tátraegyesület megfigyelő állomásainak meteorologiai feljegyzéseit tartalmazó, rövidre fogott évi jelentés tétetik közzé.

A Strazysko-völgyben, valamint a Koprova-völgyben 2 új menedékház épült; a megkezdett utak a Strazysko-és Koscieliska-völgyben folytattattak, s végre a Zawrat-szoroson új ösvény lett építve.

A Zakopanétól Lysa—Polanaig vezető országut, egy a turistaúthoz hasonlóan a Tátra lejtőin elhelyezett út, befejezéséhez közelg. Elsőrangú turisztikai esemény gyanánt kell kiemelnünk a gácsországi tartománygyűlés 1896. január 26-án hozott azon határozatát, hogy Lysa-Polanától a Halas-tóig az út országos költségen építtessék ki.

Az ismert Tátra-úttörő Elias Valery kezdeményezése folytán Zakopanében a tátravezetők új testvéregylete alakult, mely a szerencsétlenül járt vagy megbetegedett vezetők segélyezését tűzte ki célul s a szükséges alapot gyűjtés útján, s e célra rendezendő nyilvános előadások jövedelméből akarja előteremteni.

Vegyes közlemények.

A Magas-Tátra.*

Csinos vizifestmény, melyet Nádler Róbert tanár eredetije után Koppe sokszorosított. A rajz kifogástalan, élesen emelkedik a Poprád fensíkja fölé a pompás hegyláncz. Szemünk gyönyörködik az elbájoló tajképen, különösen a Lomniczi-csúcs csoportján, a Kis-Tarpatakon és a Középpormon. Ez az egésznek leggondosabban kidolgozott és ezért legsikerültebb része.

Balra a Szalóki-csúctól kevésbbé domborodnak ki az egyes meredélyek és szakadékok; a túlnyomóan szürkén tartott fenhavasok kissé egyhanguaknak látszanak és szűkölködnek ama kék színárnyalat nélkül, mely a Tátrát oly annyira jellemzi.

Ezen felül egy kis hiba is csúszott be a törpefenyűnél; ez t. i. sehol nem hág fel oly magasra, mint azt a Gerlachfalvi és Szalóki-csúcsok lejtőin észrevehetni.

Ezen apró hiányok daczára melegen ajánljuk ezen látható szeretettel festett képet a Tátra valamennyi barátjának.

Kilátás a Lomniczi-csúcsról** (2634 m.)

Petrik Lajos tanár nemcsak kitűnő hegymászó, hanem kiváló fotografus is, a ki vándorlásai közben biztos szemmel észreveszi a legszebb pontokat és mindnyájunk örömeire üvegtábláin megrögzíti. Egyik legérdekesebb, s nagy ügyességről tanúskodó felvétele a czímbeli kilátás.

Ezen kép (32 × 83) mutatja ama remek körlátványt,

* Kiadja Markovics Iván (Budapest, Buda, Korzó-szálloda), kinél a kép 3 forintért kapható.

** Kiadja a Magyar Turista-Egyesület.

melyet a Lomniczi-csúcsról, magasságra nézve ezen második oromról, a Magas-Tátra nyújt és felöleli a fennhavasokat nyugaton a Krivántól a Béla-mészalpokig keleten és a Woloszyn-lánczolatot északon.

Az Angerer műintézetében sokszorosított panorámát bár sikerülnek mondhatjuk, mégis, tekintve második kiadását, néhány megjegyzéssel szabadjon kísérnünk.

A Késmárki- és Szalóki-csúcsok, főként pedig a Középorom felette sötétek, ellenben a Kriván, a Mengusz-falvi-csúcsok és a Tátra galicziai része nagyon világosak, minek következménye az, hogy az előbbi ormok részletei nem domborodnak ki eléggé, a hegységnek utóbb említett pontjai pedig kissé elmosódnak. Még azt is meg kell jegyeznünk, hogy »Fecskehegy« helyett »Fecsketoronynak kellene állani.

Ájánljuk ezennel ezen szép felvételt a Tátra látogatói, elsősorban pedig a Lomniczi-csúcs megmászóí figyelmébe.

„Székelyföld.“

Dr. Hankó Vilmostól, Góró Lajos, Huszka József és Tull Ödön által készített 115 eredeti illusztrációval. Az Erdélyrészi Kárpát Egyesület kiadványa.

Mindenütt, a hol a természet mesteri tájképekben remekelt, a világ minden országából odaseregülő turisták között aránylag tekintélyes számban találjuk a magyarokat. A Svájci- és Tirol-i hegyek; Stájerország zöld virányai évről évre a magyar vendégek jelentékeny kontingensének adnak szállást. Seregestül özönlenek szórakozásra, s üdülésre vágyó honfitársaink a távolba, s elhanyagolják a természeti szépségekben az Alpeseknél nem szegényebb, eget ostromló Tátra és Erdélyi Kárpátok honi bérceit.

A közelfekvő jó ignorálását, a honival szemben tanúsított közönyt nem csak a minden külföldre vadászó vágnak tulajdonítjuk, hanem inkább annak, hogy nem tudják, miszerint a mi hegyeink között is megtalálják mindazt, a mi évente ezreket csalogat a Svájczba, Tirolba s máshová. Eddigelé kevés, vagy éppen semmisen történt hegységeink ismertetése körül, s a közönség alig jutott azon helyzetbe, hogy tudomást vehessen róluk, míg a leleményesebb külföldiek belé nem fáradnak a reklámharsona fuvásába soha.

Az Erdélyrészi Kárpátegyesület megtette most a kezdeményező lépést arra, hogy ez irányban változás álljon be. A működési körébe eső hegyvilág megnyitását és hozzáférhetővé tételét célzó, eredménydús tevékenysége mellett most a pompás tájat írásban és képben állítja hazánk minél szélesebb köre elé, hogy ekép a közelfekvőre irányítsa a közérdeklődést.

E célnak szolgál az előttünk fekvő, 350 lapnyi, vaskos kötet, mely 115 pompás illusztrációt foglal magában. Dr. Hankó Vilmos, a ki az anyagát tökéletesen uraló, gyakorlott írónak bizonyul, Erdély keleti részébe, a székelek lakta, hegység övezte, érdekes kis országba vezet. Vonzó alakban ismerteti a székely nép mondakörbe vesző eredetét, s történetét. Miután minden tudnivalót elmondott az ásvány-, növény- és állatvilágról, természeti szépségek, fürdők, ásványvizekről, s mind erről, valamint sok másról kimerítő tájékoztatást és oktatást nyújt, hű kíséző gyanánt keresztül vezet a jellemző sajátosságai által érdekes és megtekintésre érdemes országon; mint egy panorámában, úgy bontja ki előttünk a szépségeket, nevezetességeket, történelmi híró helyeket, a lakók életmódját s szokásait tanulságos, de sohasem untató alakban.

Meg vagyunk győződve arról, hogy az egyesület ezen leirással rálépett a helyes utra, hogy a székelyföldet a hazában ismertté tegye, s oda irányítsa a turista áramot.

Eltekintve azonban az ezen irányban várható nemzetgazdasági előnytől, ezen mű kulturális tekintetben is latba esik. A mű, melynek szerzője a fontoskodó tudákoságnak még látszatát is kerüli, a tudománynak is nem megvetendő szolgálatot tesz, a mennyiben benne minden a földre, s népére vonatkozó tudnivaló valódi méhszorgalommal egybegyűjtve jelentkezik. Turistáknak s idegének oktató szórakozásul, a pazar pompával kiállított, a hazai könyvkötő ipar díszére váló könyvet a legmelegebben ajánlhatjuk.

Hasonló célra törekszik az egyesület az általa kiadott, területének legszebb pontjait ábrázoló víznyomatu képekkel. »A gyilkos tó.« »A remetei szoros« valóban művészi kivitelben mutat oly természeti szépségeket, a minőket szebben a képzelet se festhet, s felkölti a vágyat a természet élvezetére a hely színén. A képek minden szalon díszére szolgálhatnak.

Köszönetnyilvánítás.

Kedves kötelességét teljesitek, midőn ezennel a t. szerző uraknak, kiknek nagybecsű dolgozatai jelen évkönyvben megjelentek, továbbá Arányi Antal, Bacsányi József, Karoliny Mihály, Kintzler Árpád, Kiss Albert, dr. Lorber Adolf, Löw Gyula és dr. Rottenberg Márton uraknak egyes cikkeik fordításáért, végre Róth Márton úrnak tettel és tanácssal nyújtott jóindulatú támogatásaért hálás köszönetet mondok.

Löwy Mór,

A szerkesztő-bizottság
elnöke.

TARTALOM.

† Migazzy Vilmos gróf.

I. Értekezések.

1. Siegmeth Károly: Helyrajzi vázlatok a Vág vidékéről 1
2. Müller János: A Bibircs első megmászása (Déli csúcs) 20
3. Weber Samu: Klein Ferencz, a Koscielisko völgye és a nagyhalastó 31
4. Dr. Otto: A késmárki csúcs 40
5. Dénes Ferencz: Kirándulás a Piramisokhoz, a Nílus első kataraktájához és a Vörös-tenger melletti Atáka-hegységhez 45
6. P. R.: Egyesületünk ezredéves ünnepélye 64

II. Apró közlemények.

A Magyarországi Kárpátgyesület küldöttsége Frigyes főherczegnél (76). — A »Gartenlaube« (77). — A Nagy-Szalóki-csúcson emelkedő meteorológiai observatorium kérdéséhez (78). — Tátravidéki művelődéstörténeti adalékok (79). — A Menguszfalvi-völgy (88). Hegymászó kirándulások és légköri hőmérsékleti megfigyelések a Magas-Tátrában (92). — Csorba-Csorbatavi helyi érdekű vasút (99). — A Tarpataki-völgyből a Zöld-tóig (101). — A barlangligeti tündér (105). — † Ivánka Imre (111).

III. Egyesületi ügyek.

1. A M. K. E. protektora; 2. tisztségviselői (112). — 3. Választmányi tagok (113). — 4. A muzeum bizottsága (113). — 5. A M. K. E. képviselői (114). — 6. Választmányi ülés 1896. decz. 19. (115). — 7. Közgyűlés 1896. aug. 2. (119). — 8. Választmányi ülés 1866. aug. 18. (124). — 9. Választmányi ülés 1897. ápr. 28. (124). — 10. Elnöki jelentés (129). — 11. A M. K. E. alapítványainak kimutatása (137). — 12. A M. K. E. zárszámadása (138). — 13. A M. K. E. előirányzata (140). — 14. A M. K. E. muzeum számadása (141). — 15. A M. K. E. muzeum előirányzata (142). — 16. Az osztályok jelentései: Egri-Bükk osztály (144). Gölnicz-völgyi osztály (145). Iglói osztály (147) Keleti Kárpátok osztálya (150). Lőcsei osztály (152). Sziléziai oszt. (153). Zólyommegyei oszt. (155).

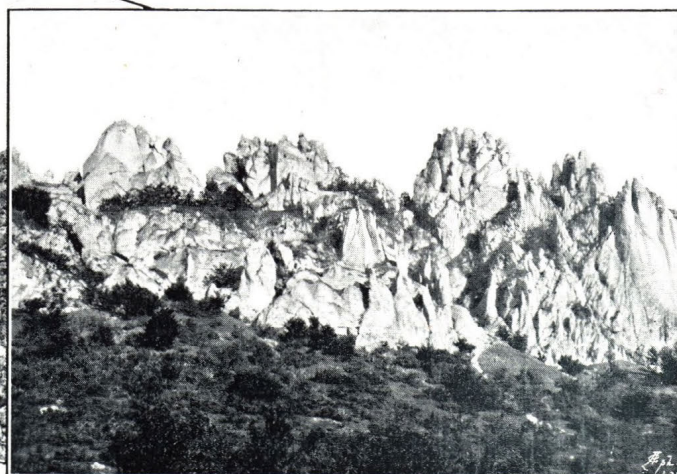
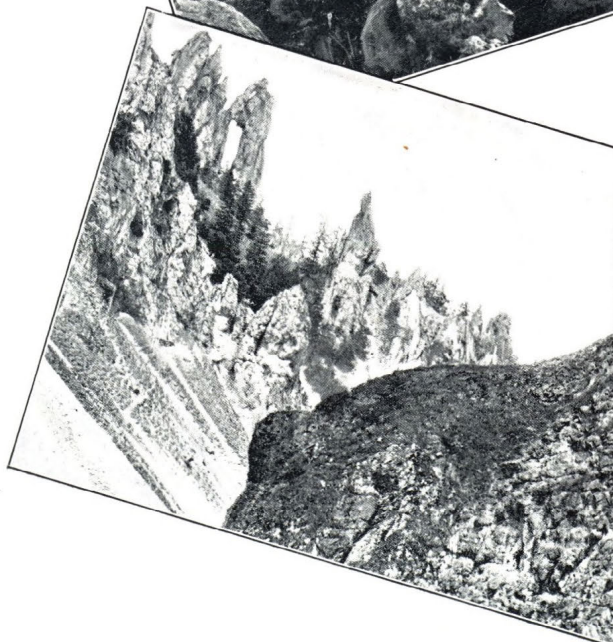
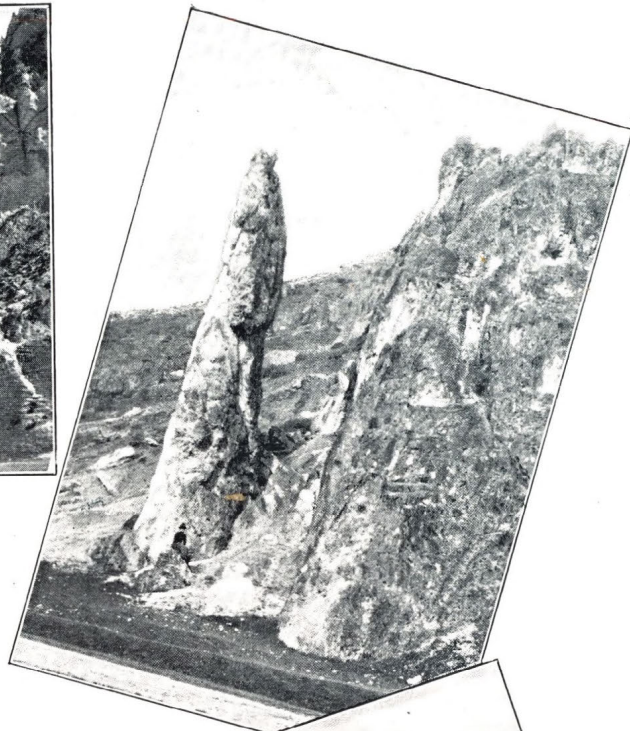
IV. Turista-egyesületek.

a) Belföldi: Magyar Turista-egyesület (160) A magyar tanítók turista-egyesülete (162). Erdélyrészi Kárpátgyesület (162). Délmagyarországi Kárpátgyesület (163). Erdélyi Kárpátgyesület (163). A Mecsek-egyesület (164). b) Külföldi: a német és osztrák alpesi egyesület (166). Osztrák alpesi klub (167). Svájci alpesi klub (168) Gácsországi Tátra-egyesület (169).

V. Vegyes közlemények.

A (Magas-Tátra (170). — Kilátás a Lomniczi-csúcsról (170). — Székelyföld (171). — Köszönetnyilvánítás (173).

VI. Mellékletek.

RÉSZLET A SZULYÓI VÖLGYBŐL.
A MANINSZOROS KATLANA.
RÉSZLET A VRATNA VÖLGYBŐL.

SZIKLACSOPORT RAJECZ-TEPLICZNÉL.
BEJÁRAT A MANINVÖLGYBE.
A SZULYÓI VÖLGY.

Kirándulások a Magas Tátrába és a Csorbai tóhoz.

F. évi május hó 1-jétől szeptember hó 30-áig minden
vasár- és ünnepnapon, továbbá minden szombaton és
ünnep előtti napon három napig érvényes

menettérti-jegyek

fognak kiadatni

Kassa és Eperjes

állomásokról

Poprád-Felka és Csorba

állomásokra a következő igen mérsékelt árak mellett:

Honnan?	Hová?	Egy menettérti jegy ára	
		II. osztály	III. osztály
Kassáról vagy Eperjesről	Poprád-Felkára vagy Csorbára	3 frt	2 frt

Ezen árakban a szállítási adó és a kincstári bélyegilleték már bennfoglaltatik.

A fentemlített 3 napi érvényesség a jegy váltásának, illetve lebélyegzésének napjával kezdődik (mely nap első napnak tekintetik) és az ettől számított harmadik nap éjfélelével lejár.

Két tíz éven alúli gyermek egy menettérti jeggyel utazhatik azon osztályban, melyre ezen jegy szól. Egy tíz éven alúli gyermek egy III. osztályú menettérti jeggyel a II. osztályban utazhatik. Egy felnőtt utas egy gyermekkel egy II. osztályú menettérti jegy váltása mellett a III. osztályban utazhatik.

E menettérti jegyek minden menetrendszerű személyszállító vonatra érvényesek.

Budapesten, 1897. évi április havában.

A cs. kir. szab. kassa-oderbergi vasut
igazgatósága.

HUSZ PARK.

Vizgyógyintézet és nyaralótelep.

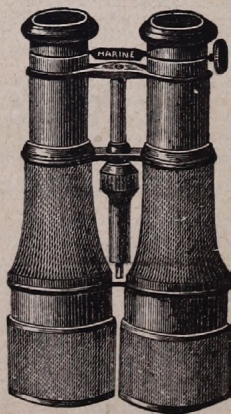
A legszebb fekvéssel a Táttra alján. Kényelemmel berendezett szobák, kitűnő konyha, hamisítatlan italok, mérsékelt árakkal, választékos étlap szerint vagy teljes ellátás lakással, hetenkint 15 frttól kezdve. Turisták és tömegesen kirándulók különös kedvezményben részesülnek.

A fenyvesparkban, az Erzsébetnyughelyről, hol Ő Felsége, a királyné is megpihent, a legnagyobb és legvilágosabb kilátás nyílik a Magas Táttra déli lejtőire és csúcsaira.

A jól gondozott műkertből, melyben az egyes lakóházak allanak, séta- és kocsit vezet a poprádi vasúti állomáshoz.

Bármily felvilágosítással szolgál a tulajdonos

Matejka Vilmos,
Poprádon.

Kettős utazó látcsövek

kívül chagrin bőrrel bevonva feketére lakkozott foglaltványban achromatikus objektív lencsékkel 8 frt, nagyobb alakban 10.— és 12 frt. Ugyanaz gyors használatra (a tirage rapide) 15 frt. Kettős utazó látcsövek alumíniumból 15.—, 20.—, 25.— frt.

Távolságmérők, zsebtermométerek,

zsebaneroidok, iránytűk,

fényképészeti készülékek

művészek, műkedvelők, turisták, nyaralótulajdonosok stb. számára.

Igen egyszerű eljárás biztos sikerrel.

Nagy választék 20 forinttól feljebb.

Calderoni és társától,

Váci-utca 30. szám. BUDAPEST, Kis-híd-utca 8. szám.

Képes árjegyzékek bérmentve küldetnek.

VALÓDI
SZEPESI KÁRPÁTI BOROVICSKÁT

ládákban vagy 3 1/2 literes kosárüvegekben, nemkülönb
hordókban áruba bocsát

GÁBRIEL ADOLF, borovicska-termelő
Szepes-Bélán.

FELSŐ HÁGI

klimatikus nyaralóhely.

Tátrafüred és Csorbató között, a tu-
rista út mentén. Hires konyha és
pincze, kitünő ivóvíz; hideg-, meleg-
és törpefenyőfürdők. Szép sétautak,
gyönyörű fenyves. Igen olcsó ellátás.
Felvilágosítással szolgál: Polnisch
Aladár bérlő ugyanott.

Utolsó posta- és vasutállomás: Batizfalva.

IGLÓ-FÜRED,

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő.

Évad május 15-étől — október 1-ig.

Szepesmegyében, Igló város határában 580 méter a tenger
színe fölött.

Nyaralóhely, meleg fürdők, fenyves-, kádfürdők.

Szobaárak 60 krtól 3 frtig. Valamely szobaárba egy tel-
jesen felszerelt ágy ágyneművel értendő. Pensio.

Czélszerűen berendezett

Hidegvíz-Gyógyintézettel.

Vasuti állomás: Igló, (Kassa-Oderbergi vasut). Bérkocsi-
és társaskocsi összeköttetés. Posta- és telefon össze-
kötetés az iglói távirda-állomással helyben. Távirda
állomás. — Felvilágosítással szolgál

A Fürdőgondnokság Igló-Füreden.

LÖCSE FÜRDŐ

610 méter magasan.

Löcse-fürdő Szepesmegyében, Löcse városától 4.5 kilométernyire, a Késmárkra vezető állami út mellett, fenyves erdővel körülvett völgyben fekszik. Minden oldal, de különösen éjszaka felől védett. — Kitűnő klimatikus gyógyhely, czélszerűen berendezett hidegvíz-gyógyintezettel, meleg fürdők, fenyűlevél-fürdők, gőz-szekerény, massage, villanyozás, belehelés, tej- és savó-gyógymód.

Igazgató-orvos: **Dr. ALEXY JÁNOS.**

Posta-, távirda-, vasúti-állomás Löcsén.

Tátra-Barlangliget.

Klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő.

763 méter a tenger színe felett.

Legkényelmesebb összeköttetései vannak. Köszikla-forrás víz.
Ozondús üdítő levegő a fenyvesek között.

Hidegvízgyógyintezettel és meleg fürdőkkel.

Az ételek és italok kiszolgáltatása a tulajdonos, Béla városa felügyelete alatt történik.

A telep, úgy mint a látványos cseppkőbarlang villamos kivilágítással birnak.

Az árak mérsékeltek.

SZILÉZIAI HÁZ

menedékház a Felkai völgyben.

Jó szobák, kitűnő ételek és italok olcsó áron és minden időben.
Jégpince. Kocsi és kaland kapható!

Bérlője Széplak jóhírnevű vendéglőse: **Greisiger János.**

TÁTRAFÜRED

GYÓGYHELY A KÁRPÁTOKBAN.

MAGYARORSZÁGBAN.

A kassa-oderbergi vasútvonal Poprád-Felka állomásától egy órányira (1018 méter magasságban a tenger színe felett), a Magas-Tátrában a legvadregényesebb vidéken fekvő, igéző

klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet

a legszebb fenyves erdő közepette, a legnagyobb havasi világban, kellemes ízű savanyúvíz-forrással, ásvány- és törpefenyő-fürdőkkel, savó- és belégzési gyógymóddal

május hó közepén nyílik meg.

Posta- és távirda-állomás helyben van, kitűnően felszerelt gyógyszerár, előkelő árúcsarnok szivar- és dohánykülönlegességgel ellátva. Gondoskodva van kényelmes jó lakásokról; a konyha, s pincze egy kiváló pesti vendéglős, mint szakember kezelése alatt áll; közös ebéd.

Gyógyterem zongorával, kávéház tekeasztallal és hírlapokkal, kölcsönkönyvtár, kitűnő népzeneke, férfi- és női tekepálya, croquetjátzó-helyek, lövölde stb. a vendégek rendelkezésére állanak.

Az előidényben (május és június hó), valamint az utóidényben (szeptember hó) lakást és ételmezést illetőleg rendkívüli árleszállítás lép életbe.

Minden nagyobb vasúti állomásról Tátrafüredre egy harmaddal mérsékelt árú térti- és menetjegyek adatnak ki. A poprádi állomáson állandóan szabott árú kocsik várják az utasokat.

Tátrafüred minden nagyobb Tátrakirándulásnak legjobb s legtermészetszerűbb központja; itt van a „Magyarországi Kárpáтеgyesület“-nek képviselőisége is.

Bővebb felvilágosítást ad a fürdőorvos Dr. Jármay László (téli Budapest), lakásokat, illetőleg rendeléseket fogad

a „Fürdő-igazgatóság“ Tátrafüreden.

Félórányira Tátrafüredtől, a fenséges Lomniczi-csúcs tövében, kies vidéken fekszik a

nyaraló-telep Tátra-Lomnicz,

hol kényelmesen berendezett szállodában teljes és kitűnő ellátást és lakást lehet kapni, s megrendelni a bérlőnél Mátyás urnál. A múlt évben újonnan épült s fényesen berendezett „Bethlen házbán“ lakásokat megrendelhetni s bővebb felvilágosítást kaphatni télen a Szepesi Hitelbank-nál Lőcsén, az idény alatt pedig a Tátra-Lomniczi kezelésnél Tátra-Lomniczon.

Vasúti- és posta állomás ugyanott. — Mind a két telep birtokosa: a „Szepesi Hitelbank“ Lőcsén.

Alsó-Tátrafüred

GYÓGYFÜRDŐ

1000 m. tengerszintfeletti magasságban a „Magas-Tátra” szép fenyőerdő közepén fekszik.

Évad megnyitása május hó 25-én.

Magyarországnak első gyógyhelye, melynek fürdőháza kifogástalan kényelemmel és célszerűséggel

VASAS LÁPFÜRDŐKRE

van berendezve. Ezekon kívül

törpefenyő- és ásványvízfürdők.

Északi szelek ellen védve és délen szabadon, felette kedvező

éghajlati gyógyhely hidegvíz-gyógyintézettel

külön nőknek és külön férfiaknak épült helyiségben.

Fürdőorvos: **Dr. PAPP SAMU**, orsz. képviselő.

Massage-, tej- és ásványvíz-gyógymód.

Tiszta alpesi levegő és kristálytisza ivóvíz.

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak; verszegénység és sápkór; izom- és ízületi csúsz; bél- és gyomorbajok; mint utógymógymód más, különösen hévízfürdők után stb.

225, a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba.

Kitűnő vendéglő. **Pensió.** A teljes pensió az előidényben 1 hétre 20 frtba, 2 személynek 34 frtba kerül és magába foglalja a lakást kiszolgálattal, a reggelit, a 4 tál ételből álló ebédet és a vacsorát. Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, gazdag könyvtár, croquet, lawn-tennis és kuglizó-pályák. zongóra stb.

Hegyi kaláuzok, háts lövők, bérkocsik mindig kaphatók.

Tömeges kirándulásoknál rendkívüli árendemény külön megállapodás szerint, úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasuti állomás **Poprád-Felka**, innen kényelmesen 1 óra alatt elérhető.

M. kir. posta-, távirda- és telefon-hivatal.

A gyógyfürdő a késmárki bank részvénytársulat tulajdona.

Tudakozódást, vagy lakásmegrendelést az alulírt fürdőigazgatósághoz kérünk czímezni.

HORN VALÉR,

fürdőigazgató

Alsó-Tátrafüreden, Szepesm.